

సత్యం శంకరమమ్మ

భక్తవతి కథలు

అమృతమయి

సత్యంశంకరమయి

నవోదయపరిషత్ విజయవాడ-2
గుంటూరు-2

AMARAVATI KATHALU
—SATYAM SANKARAMANCHI

NAVODAYA PUBLISHERS
VIJAYAWADA - 520 002

FIRST EDITION
JUNE 1978

ART
BAPU

PRINTED AT
The V. C. P. & P. Society Ltd ,
VIJAYAWADA - 520 002.

Price Rs. 25-00

అమ్మ చెప్పిన కథలు అయ్యకే చెబుదునా ;
ఆలకించమని హరిహరులను వేడుకొందునా !
హర హర మహాదేవ !
నర హర మహాదేవ !
అందుకో అమరేశ్వరా !

—రచయిత

ఓ సాయంవేళ పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు ఉన్నట్టండి “మీరు ‘అమరావతి కథలు’ అని ఎందుకు రాయకూడదు ?” అన్నారు. ఓ క్షణం అవాక్కయి పోయాను. ఎప్పటి మాట : వన్నెందేళ్ళ క్రితం జయపూర్లో పనిచేసేప్పుడు ‘అమరావతి కథల’ పేరిట కొన్ని కథలు రాద్దామని నోట్సు రాసుకోటమేమీ : ఇప్పుడు ఎవరో చెప్పినట్టు ఈయన అడగటమేమీ

తేమకుని వరసగా నాలుగు కథలు ఆరుపుగా చెప్పాను. ఆ రకంగా ఈ కథలకు నాందిపాడిన శర్మగారికి, ధారావాహికంగా వారం వారం అచ్చు వేసిన 'ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్ర వారపత్రిక' వారికి కృతజ్ఞతలు.

ప్రారంభమైతే చేశాను కాని రాయెద్దు : పైగా నేను దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి గారంత వాణ్ణి గదా : (ప్రతిభలో కాదు ఆఖరి క్షణంలో మాత్రమే రాయటంలో).

శ్రీయుతులు నందూరి రామమోహనరావు, ఇంద్రగంటి శ్రీకాంతశర్మ, పెద్దిబొట్ల సుబ్బరామయ్య, ఆ ది వి ప్పు, ఎమ్మీయర్, వి. వి. శాస్త్రి, ముత్తేవి లక్ష్మణరావు, సి. ధర్మారావు, బహద్దూర్‌దర్శన హేమలత, శ్రీ పి. శ్రీనివాసన్, పాండు, ప్రయాగ ఇత్యాది రచయితలు, మిత్రులు ప్రోత్సహించి, పదిపోతున్న వాణ్ణి పట్టి లేపగా, మళ్ళీ జన్మలో అకగాడి కడుపున పుట్టి మాత్రమే ఋణం తీర్చుకోవలసినట్టి ఆత్మీయుడు ములకల డాంబికేశ్వరరావు అండగా నిలవగా, రెండున్నర సంవత్సరాలపాటు ఈ వంద కథలు రాయటం జరిగింది.

ఈ కథలకి కావ్యాలవంటి చిత్రాలు గీసిన మహాశిల్పి 'బాపు'గారికి, పలుకే బంగారమైన ముళ్ళపూడివారు ముందుమాట పలికినందుకు, చాలా చాలా శ్రమకోర్చి ఈ పుస్తకాన్ని ప్రచురించిన నవోదయ వారికి నమః.

నన్ను మామూలుగా భరించటమే కష్టం. అలాంటి వాణ్ణి రెండున్నర సంవత్సరాల పాటు వెర్రి పేదనలోపడి కొట్టుకుంటుంటే చిరునవ్వుతో సహించిన నా శ్రీమతి శారద, నా పనికి అడ్డంరాకుండా పున్న చిరంజీవులను బక్కడ ప్రస్తావించకుండా ఉండలేను.

— సత్యం శంకరమంచి

అమరావతి కథలు

అపురూప శిల్పాలు

మీరాదు, ఈ కొలిపలుకు ఇప్పుడు కాకుండా, ఈ కథా సుధా సాగరంలో హాయిగా తనివి రీరా స్నానం చేసిన తరువాత చదవాలని నా సరదా. నాకు కలిగిన సంభ్రమాశ్చర్యాలను, ఆనందాన్ని అప్పుడు మనం పంచుకోవచ్చు. ఇవి, తెలుగు వాళ్ళ గురించి, తెలుగు చేవుడు, తెలుగు నది గురించి తెలుగులో రాసిన కథలే అయినా అన్ని దేశాలకూ, అన్ని జాతులకూ అందంగా అమరిపోతాయి. తారీకుల ప్రకారం, ఈ దశాబ్దానికి ఉత్తమ శ్రేణి ఆధునిక కథావాహినిగా చెప్ప దగిన ఈ కథలు నిజానికి ఏ శతాబ్దాని రైనా గొప్పవే.

తెలుగులో మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ వంటి మహానీయుల రచనల సరసన పెద్దపీట వేసి గౌరవించ తగినవి. వేయిపుటల వేయిపదగల కథలో సత్యనారాయణగారు చిత్రించిన తెలుగు జీవన విశ్వరూపానికి మూడు పుటలలో - మూడు వాక్యాలలో-మూడు మాటలలో ఈ కథలు అద్దం పట్టి చూపాయి.

ఇవన్నీ కేవలం కథలే కావు ; గాథలవలె అతి క్లుప్తమైన పరిధిలో చాలా పెద్ద చరిత్ర చెప్పినపున్నాయి. వదిలేడు శబ్దాలలో అద్భుత చమత్కారాన్ని ప్రపంచించిన హైకూలవంటి ఇంద్రజాలా లున్నాయి. వేమన్న వద్యాల బొన్నత్యం, నిరాడంబరత, సూటిదనం పున్నాయి. వాడితనం, పనివాడితనం కలబోసిన అపురూప శిల్పాలు ఎన్నో పున్నాయి. కొన్ని కథలమీద చెక్కిన శిల్పాలు— కొన్ని చక్కని పాత్రలు.... కొన్ని చిన్నారి ఈహలు... కొన్ని చిన్నదిగ్గు వ్యాఖ్యలు కొన్ని కార్తిక దీపాలు...

కొన్ని మణిరీపాలు— ఇవి చాలామంది బాగాను, కొందరు చాలా బాగాను, చేసి వుండవచ్చు. కాని అమరావతి క్షేత్రపాలకుడు శంకరమంచి సత్యం గారు ఆ నేలకల్లిపై కురిసిన వానచినుకు మీద — ఆ చినుకులో తడిసి తడియని ఇసుక రేణువుమీద సజీవశిల్పాలు చెక్కారు. కొందరు తిన్నది అరక్క నిట్టారిస్తే, కొందరు తిండిదొరక్క ఉన్నదనుమంటే, ఆ వూపిరులతో అక్షరాలైన చిత్రాలు, శిల్పాలు చెక్కారు. సవ్వే కన్నీళ్ళు-ఏదే కన్నీళ్ళు కలతోనుకుని, ఏమీ చెప్పకుండా నడిచే, పరిగెత్తే, ఉరికే, ఉసూరుమనే, తాత్పరం చేసే కృష్ణానదీ జలాలమీద కథల తెరటాలు మలచారు. వెన్నెలలో నల్లని అక్షరాలతో, చీకటిలో తెల్లని అక్షరాలతో ఎన్నటికీ చెరగని కథలు రాశారు. కొన్ని కథలు వెన్నెలమీద తెల్లటి అక్షరాలతో రాశారు— కనబడేలా రాశారు. నీటిమీద మాటలు సత్యంగా కలంతోరాస్తే చెరగవు. ఒక్కగా నొక్క కూతుర్ని ముస్తాబుచేసే తల్లిలా — కృష్ణమ్మ వేడితో రోజుకో జడ, గంటకో జడ అల్లుకుని మురిసిపోయారు. వేల రకాల పూల మాలలు కట్టి చిన్నోడించారు. త్యాగరాజస్వామి—కీర్తనలతో, స్వరాలతో, అక్షరాలతో, స్వరాక్షరాలతో, రాగభావాలతో కీర్తనలు అల్లి రామచంద్రుడిని అలంకరించు కున్నట్టే ఈయన అంక జాగ్రత్తగా, ప్రేమతో అమరేశ్వరుడిని, ఆయనను సేవించుకునే తెలుగువాడిని అర్పించారు. కొన్నిచోట్ల ఒక్కమాటతో, ఒక్క అక్షరంతో ఓ కథకు ప్రాణప్రతిష్ఠ చేశారు.

అమరావతి కథలు ప్రేమతో, భక్తితో, ఆవేశంతో సత్యంగారి హృదయం లోంచి ఉబ్బొంగాయి. జలపాతంలా ఉరిశాయి. బాల కృష్ణవేణిలా పరుగెత్తాయి. స్వామి కోవెలదగ్గర కృష్ణలా భయభక్తులతో తలవంచుకుని నడిచాయి.

సాధారణంగా కథలు చదివినప్పుడు ఎపరికివారు ఒక చిత్రాన్ని ఊహిస్తారు. వక్రికతో వాటికి తగ్గ బొమ్మలు పేస్తే— అవి ఒక్కోసారి మన వూహాకి కలుస్తాయి. కొన్ని ఎదురాస్తాయి. కొన్ని ఊహని, కథని తలదన్నేలా వుంటాయి.

ఈ కథనికి దాపు వేసిన చిత్రాలు కేవలం బొమ్మలు కావు. రూపానువాదాలు, రేఖా చిత్రాలు. చీర శాస్త్రవ్యాస, అద్భుత వ్యాఖ్యానాలు.

కొన్ని చిత్రాలు కథకు అలంకారాలు. కొన్ని చిత్రాలు కథకు, శిల్పానికి సమస్కారాలు. కొన్ని ఆశీర్వాదాలు.....

కాదేదీ కవిత కన్నర్థం అన్న మహా(కవి) వాక్యానికి ఇవి శతకోటి రూపాంతరాలు.

ఇందులో దొంగలు దొరలు, భక్తులు నాస్తికులు, దేవుళ్ళు దెయ్యాలు, దాతలు లోతులు, ఆచారాలు చాడస్తాయి. హిందు బౌద్ధ ముస్లిం క్రైస్తవ మతాల వంటి పెద్ద విషయాల నుండి, ఓ చిన్న కార్తిక దీపం, వానచినుకులు, దుమ్ములో ఒక్క రేణువు కూడా పస్తువులే. తినడం, పడుకోవడం, గుడితెక్కిరావడం తప్ప వేరే గొడవ లేని - లేదన్న చింతలేని అనాచుకుడు కొందరి పత్రిలో పేరులేని గరికపరక లాటి పిచ్చయ్యగారి దాకా అన్నీ కథావస్తువులే. పిడికెడు మట్టిలో భయోత్పాతాన్ని చూపెట్టి గరిసన్న ఇలియట్ వాక్యానికి లక్షర చిత్రాలు ప్రస్తరించారు. పండగలు పట్టాలు, వాసలు పరదలు, వెన్నెలలు ఎండలు, వ్యవస్థలూ వృత్తులూ ఇందులో చూపించారు.

*

*

*

ప్రేమతో, శ్రద్ధతో, ఆవేశంతో, కసితో, పంకలు వెతకాలన్న తిక్కతో - ఈ పుస్తకం పదిసార్లు చదివాను. నేను రాయాలనుకున్న వాక్యాలన్నీ రాస్తే - ఈ తొలివలుకు 'అసలు పుస్తకం' కన్న పెద్దది అవుతుంది. పట్టరాని ఆనందం కొద్దీ చునుసులో వెయ్యి పేజీలు రాసుకున్నాను. చదివిన ప్రతివాళ్ళూ పదిపేల పేజీలు రాసుకోగలరు చూడూ.

గ్రంథ విస్తర లీతిని ప్రచురణకర్తల పాలు జేసి - నా సంతోషం నలుగురితో పంచుకోదానిది చురి కాసిని వాక్యాలు రాయకుండా అగలేను - తొలి కథ పేరు వరద....ప్రళయం వచ్చి వన్నూ నిన్నూ ఏకమైనప్పుడు అన్ని కలాలవాళ్ళు ఒకటై అపర కాసుకోవడం, బ్రాహ్మడికి మాలవాడు నెయ్యి వడ్డించడం, బ్రాహ్మడు అసందంగా తినడం ఇందులో కథ.... ఇది

మామూలే.... కాని వరద వచ్చి ఆ పూటటి బురద కడిగేసినా — అంతా

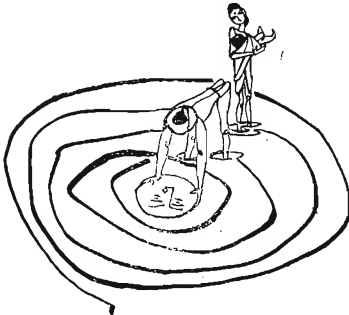

మామూలయ్యాక మళ్ళీ మనిషి మామూలే.

“ఎన్ని వరద లొచ్చినా మనసు మాలిన్యం కడగ లేక పోతోంది” అన్న వా ర్య మే అమరావతి తత.

దనం తక్కువ వాళ్ళమీద గుండం తక్కువ దొరలు చెలాయిస్తున్న దౌర్జన్యం పై వ్యాఖ్యలు—‘బంగారు

దొంగ’, ‘నుడిగుండంలో ముక్కు-పుడక’ అనే కథలు. దొరలకి దేవుడే

గులామని బాపు బొమ్మ—దానిపై వ్యాఖ్య.

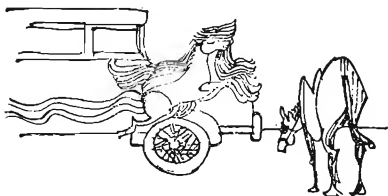
రెండు గంగలు కథ— దివిసీ భువిసీ కలిపే వానచినుకుల వారది. సత్యం గారి వదవిన్యాసం వాక్య లాస్యం పరమాద్భుతం. వాన రంగు, వాన వాసన, వాన పాట అన్నీ మనలో మేలుకుంటాయి. ఈ వాన ఈ కథ ఎప్పటికీ ఆగకూడ దనిపిస్తుంది. ఇంత గొప్ప రచన సత్యంగారే చెయ్యగల రనిపిస్తుంది.

భోజన చక్రవర్తి అప్పంభొట్లు భోంచేస్తూ వుంటే ఆ భోజన వైభవం చూస్తూవుంటే వానకథలాగే ఇదీ ఎప్పటికీ ఆగకూడ దనిపిస్తుంది. జాషు

భొమ్మలో భోజనచక్రవర్తి విగ్రహం ముందు పాత్రలు, వడ్డించే ఆమె పరిమాణం చక్కని రేఖానువాదం. హరహర మహాదేవ కథలో అక్షరాలని పూంవాసలా వెదజల్లారు—వాక్యాలు చిచ్చుబుడ్డి ముత్యాల్లా పైకి ఎగ జిమ్మితాయి. ఇక్కడేకాదు.... ఏది రాసినా సత్యంగారి కలంలో సీరా వ్రవ హించదు. మామూలు కలాల్లా దిగజారదు—విజృంభిస్తుంది.

అద్దడుగో బస్సు. కొత్తమోజు గొడవలో వెలసిపోయిన ఒక వృత్తికి

కన్నీటి తర్పణం. బస్సులో ఇమిడిన 30 హార్వవర్ ముందు బక్క-
చిక్కిన జట్కాగుర్రం బొమ్మ గుండెను కలచి వేస్తుంది.

పువ్వులేని విగ్రహాలు కూడా బాపే వెయ్యగల బొమ్మ. అర్చకుడి కొడుకు

అమ్మవారికి ముస్తాబు
చేస్తుంటే స్వామి వాడిని
వళ్ళో కూర్చోబెట్టుకుని
సాయం చెయ్యడం—
సత్యంగారి హృదయా
నికి అద్దం పట్టింది. ఈ
బొమ్మలో రేఖా సౌంద
ర్యం తంజావూరు శిల్ప
ంను సురింప వేస్తుంది.

కాకితో కబురు చెప్పడం అన్న మాటవరసకి మేమ సందేహం అంత
గొప్పస్థాయి కల్పించారు ఓ కథలో—అమరావతి ప్రేమ కథలు వేటి కవే
సాటి—రేవుదగ్గర ఓ యింట్లో అంట్లతోమే జువ్వికి, పడవలో వంటచేసే

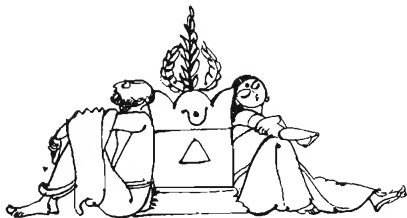
చింతలు మావకీ మద్య విరహం. నెల్లాళ్ళు కళ్ళు కాయలు చేసుకుని ఎదురు చూడగా రాకరాక వచ్చిన మావ పడవ...రేపులో ఆగకుండా గట్టు దగ్గరగానైనా రాకుండా వెళ్ళిపోయింది. మావ వంటగిన్నె పూసారు. జీవ్వి అంటగిన్నె ఈపింది. అనిర్వచనీయమైన తీయనిబాధ ఈ చిన్నారి వాక్యాల్లో వుంది— వాళ్ళ నిస్సహాయత. ఆ బాధ — అయినా వాళ్ళు నవ్వుకూ ఏడుస్తారు. జీవ్వికి కాకులూ, ఉడకలూ నేస్తాయి. వాటితోనే మావకి కబురు పంపిస్తుంది. కాని మానంగా నడిచే కృష్ణవేణి అలలు మావకెప్పుడో చెప్పాయి. దీనికి బాధపేసిన రేఖాచిత్రం పంచవర్ణచిత్రంలా

కనిపిస్తుంది శివరంజనిరాగం వినిపిస్తుంది. ఇది పెద్దబొమ్మగా వేయించి ఇంట్లో గోడకి పెట్టుకోవా లనిపిస్తుంది ... ఈ బొమ్మ చూస్తుంటే కథ కదిలివచ్చి మనతో మాట్లాడుతుంది. కిక్కిరిసి పిడుగుతుంది....ముగ్ధ సౌందర్యం గురించి ఒక డాక్టరేటుకి సరిపడా విమర్శన చేస్తుంది.

తోజన చక్రవర్తి తృప్తిగా తినేవాడి కథ అయితే తులసి శాంబాలం తృప్తిగా వస్తుంటే దంపతుల కథ. కథకుడి ఈహాకే జోహార్లు.... రచన గురించి చెప్పడానికి వాక్యాలు చాలవు— కాసిన్ని అనుంద బాషారే

కృష్ణలోకి వాళ్ళు పరి—మార్పును బాధనంతా బాపు ఈ బొమ్మలోకి

వాళ్ళ అలసిన నీరసించిన కళ్ళలోకి—వాళ్ళు చూస్తున్న భంగిమలోకి అద్భుతంగా అనువదించాడు.

నావ నడిపే రంగయ్య ఇద్దరి నుంచి అద్దరికి వెళ్ళేలోపల — ప్రయాణీకుల్ని పలకరిస్తారు—ఒక్కొక్క పలకరింపు ఒక్కొక్కతర— ఒక జీవితకథ.

మూడు ముక్కల్లో సూరేళ్ళ జీవితం చూపిస్తారు సత్యంగా... ఈ శిల్పం పది పన్నెండు కథల్లో - దేనికదే సాటి అయిన పేర్వేరు వద్దతుల్లో చూపారు— ప్రపంచ సాహితీ ప్రపంచంలోనే ఈ శిల్పానికి ఒక పుష్పహారం వేసి గౌరవించాలి— ఒక వాక్యం ఒక కావ్యం అన్న శాస్త్రోక్తికి శతాధిక నిదర్శనాలు. ఈ ఒక్క బొమ్మలో కన్నకల్లి లాంటి

కృష్ణపేటిలో పాపుకాదు దురాశ సుడిగుండంగా మార్చి పడవని, రంగయ్యని ముంచేశాడు నా.

నది నడుస్తోంది. పరిగెడుతోంది. అనుష్ఠానం మారిపోతుంది. ఏది అసలు నది? ఈ క్షణం నీరు ఇంకో క్షణానికి వెళ్ళిపోతోంది. జీవితంలో క్షణాలలాగే నదిలో బిందువులూను. సిద్ధార్థలో హెర్మన్ హెస్ ఈ తాత్పర్యంపై అద్భుతంగా చర్చ చేశాడు. సత్యంగాను సైద్ధాంతికుడు కాదు. మాంత్రికుడు. కథకుడు. శిల్పి.... కృష్ణమ్మ సల్లటి చీరకు పువ్వుల పువ్వుల అంచులా ఒడ్డునిండా ఆడవాళ్ళ వరస అని రాయగల సౌందర్య విపాసి.... ఆ అందమైన ఆడవాళ్ళు మాటల్లో - మాటల్లో

కోటి కథలు పలికించి - వాళ్ళ బట్టల్లాగే బరుకుర్చి ఉలికించి సల్లటి కృష్ణవేణిని ఆ మాలిన్యంతో మరింత నలుపుచేసి వెళ్ళిపోతారు.... కాని మనకి వాళ్ళమీద కోపం రాదు. అసహ్యం చెయ్యదు. వాళ్ళు మన కల్లులు. అక్కలు చెల్లెళ్ళు వదినలు ... దీనికి బాపు పేసిన బొమ్మ పరమాద్భుతం- నదిలో నలుపూ తెలుపూ - మంచి మురికి వేర్పాటు చేశారు ... ఆడాళ్ళ కబుర్లకి తెల్లని కృష్ణవేణి సల్లటోయిందా? సల్లటి కృష్ణవేణి తెల్ల బోయిందా ... మీ యిష్టం. బొమ్మ నడగండి.

మొదటి కథ అయిన వరద లో ప్రవంచిందిన మహాకావ్యానికి ఇది ఒక కారిక....

“ఎంగిలా?” అన్న కథ, బొమ్మ రెండూ అద్భుతం.... సంగీతం సాహిత్యం కలిసినట్లున్నాయి. శివపార్వతులు చెరిసగం. ఆదా మగా

అంతే. అజ్ఞానం కొద్దీ నగం సగం,గా ఉండాలన్న 'చాందసం' పాటించ
బోయిన రామశాస్త్రి శ్రీదేవమ్మ ప్రతభంగం చెయ్యడమే ఉద్యావన, ప్రత
ఫలం. వాళ్ళ సంగమానికి - సల్లటి కృష్ణలో సల్లచేప లా దూసుకుపోయే
ఉప్పరిపిల్లి—మన్నడుడి మొదటి బాణం. శ్రీదేవి సగలో తెల్లని గన్నేరు.
(కామాక్షి అమ్మవారికి పూజచేసి వచ్చినది పైగా!) రెండో బాణం.

శాస్త్రి బోంచేస్తూ భార్యకి చేతిముద్ద అందిస్తే “ఎంగిలి కొద్దో,” అని ఆమె
కళ్ళు ఆశ్చర్యంగా విప్పార్చి అడగడం మూడో బాణం.... చాందసుడికి
దేవుడి దగ్గర పూలవాసన రొంచి దేవుడిని పూటించే ఆడవాళ్ళ పూల
వాసన పేరై, ఏరై, నదియై, నముద్ర కరంగమై ముంచెత్తి వేసింది....
గాలికి పూలవాసన - వెన్నెలకి పూలవాసన । మహా ప్రభో—మరో
సమస్కారం - ఇది నాలుగో బాణం—

“తాతా! తెలిసి తెలిసి చేదు తింటామా?”

“చేదు తెలిసిన నోటికే తిసి రుచి తెలుస్తుందిరా!” ఇది అయిదో
బాణం ...

(బాణోచ్ఛ్వాసం - జగత్సర్వం -)

దానీ సంతతి - ప్రపంచ కథా ప్రపంచంలో చట్టానిషేకం జరగవలసిన కథ....

వయసొచ్చింది.... తేనెలొలికే వలపు కథ.

ఇది కూడా అతి చిన్నవాడి జీవితంలో, చాలా చిన్నదనిపించే వస్తువుతో చెప్పిన గొప్పకథ దర్శికోట్లో పని కుత్రాడు - తను మనసిచ్చిన పోలికి రవిక కుట్టడం - ఒకే రంగు గుడ్డ ముక్కలుదాచి, అతి రహస్యంగా - కొన్ని నెలలపాటు కష్టపడి రవిక కుట్టి కానుక యిచ్చాడు. ఆరైల్లలో పోలి చాతీ పెరిగింది. రవిక చాలలేదు. గుండీలు కుదరలేదు పైట వేసుకుంటే సరిపోద్దని సర్దేసింది పోలి. వాడి కళ్ళలో కోరికల దీపాలు.... కర్రావుకి లంకలో పురుడోయించిన పున్నయ్యగారి ప్రసవ వేదన మనో

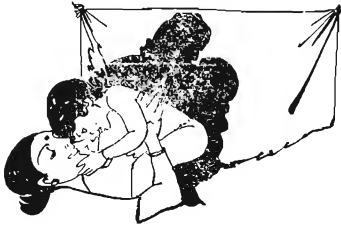

హరంగా పుం ది.
భో కుర్చీ కథ కి
బొమ్మ అద్భుతం....
మంచి మనసున్న
వాడు దేవుడు, వాడికి
గుడికట్టాడు బాపు.
'ఎవరా పోయేది' లో
సాములారి గొడవ
చక్కని కథ. భక్త

కన్నప్ప చిత్రంలో పూజారి పాత్రకి వేష లాషలు అమరుస్తున్నప్పుడు ఈ కథ నాకు చాలా డిఃహనిచ్చింది. లందుకు సత్యంగానికి నా కృతజ్ఞతలు....

కనకాంగి కథ సరికొత్త తరహాది - బోగం అమ్మాయికి చాకలికి కళ్ళు కలిశాయి. ఒళ్ళు కలిసే అవకాశం వున్నా అది జరగకుండా ముగించడం సత్యంగాని శిల్పదాతునికి మరో నిరర్హనం. ఆ ముగింపువల్లే ఈ కథ మరపురానిదవుతోంది. వాళ్ళిద్దరిమీద మనకి ఎంతో జాలి కలుగుతుంది.... అతి చిన్న వస్తువుతో, మలుపుతో, మాటతో, చూపుతో ప్రేమకథ రాయడంలో సత్యంగాను సిద్ధహస్తులు. ఆయనకి ఆయనే సాటి. వంశాంకు

రానికి బాపు బొప్పి బావయ్య క్షంగా దింది.. తల్లి గుండెలపై పిల్లడు :
వాళ్ళ నీడ ఆటుమగలది.

బలి హృదయ విదారకమైన కథ - ఇద్దరు మిత్రుల తగాదాలలో అమాయకులు బలై పోయాక ఇద్దరికీ చేప చచ్చి బుద్ధి వస్తుంది.

ఆ స్త్రీకుడికీ నా స్త్రీకుడికీ ఒక్క వాక్యంలో రూపం దిద్దారు. ఇద్దరికీ దేవుడి తీర్థం ఇచ్చారు గుళ్ళో— నా స్త్రీకుడు చాహానికి గొంతు తడుపుకున్నాడు. భక్తుడు గంగోదకాన్ని కళ్ళకద్దుకుని స్వీకరించాడు. భక్తుడిమీద నందీశ్వరుడి అనంద బాష్పం వడదం చిత్ర కల్పనలో విశిష్టత.

'దొంగలో దొరలో' కథలో గొర్రెల కావరి రంగడు తన మందలో ప్రతి గొర్రెనీ పేరు పేరునా పిలిచి లారించుకుంటాడు. తల్లికి బిడ్డల్లాగే అతనికి ఆ గొర్రెలు ... మచ్చలది, మారిది, చిన్న కాళ్ళది, ఏడుపు గొట్టుది, ఎర్ర మున్నుదీ, ఇవన్నీ శ్రద్ధతో సేకరిస్తే తప్ప దొరికేవీ తోచేవీ కావు. రంగడికి గొర్రెలకి పావు కాదు అన్యాయం చేస్తే దొంబుద్దిగల దొంగ న్యాయం చేశాడు. దొంగడి పాగాలో రాజగారి బాకుని అమర్చారు బాపు.

'కాసుక' రావ్యప్రాయమైన కథ....మల్లాది, శ్రీపాద వంటి మహనీయుల వారసు డనిపించుకున్నారు. వార్య నిర్మాణంలో ఉపమానాలు ఆముక్త మాల్యద స్థాయిని అందుకున్నాయి. అమరావతిలో పారిరాతిపై చెక్కిన బొద్దు శిల్పాలకి ఈ కథ అంత చక్కగా నైపుణ్యంతో చెక్కిన అక్షర శిల్పం.

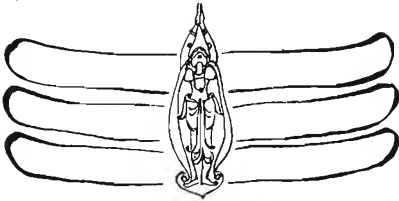
కృష్ణలో నీళ్ళపై పేరుపెన్న చలిపొరని చెదర గొట్టడం....చలిలో కృష్ణలో దీగాక- ఆ రోవల నీరు వెచ్చగా ఉంది—అమ్మ కడుపులో ఉన్నట్టు హాయిగా వుంది. కథ కనబడదు—ఓ పిల్లడు గుళ్ళోంచి వ్రసాదం తెచ్చుకుని, సగం వాటా—ఓ అవ్వకిచ్చి, మిగతాది అమ్మకి తెచ్చిపెట్టాడు. సత్యంగారి శిల్పమే కథ. అమ్మ చేరదీసుకుని వాడి వీపు నిమిరింది. వాడికి కృష్ణమ్మ కడుపులో స్నానమాడినట్లు అనిపించింది.

విరిగిన పల్లకి — శిథిల మవుతున్న కొన్ని వ్యవస్థలకి, ఆచారాలకి స్మృత్యంజలి. వేయి పడగల సౌరభం వెల్లివిరిసింది.

ఈ కథా పుష్పాల నన్నిటిని కలిపి నిలిపిన దారం - కథల్లో పట్టం కట్టడగ్గ కథ—శిల్పంలో పరాకాష్ఠను చూపిన రచన—నా వెనక ఎవరో' అన్న కథ. రాముడు త్యాగరాజుచేత కీర్తనలు రాయించాడు. పోతన్నచేత బాగవతం రాయించాడు. అలాగే అమరావతి ఈ క్షేత్రపాలకుడిని లాలించి రాయించిన కథ యిది. అమరావతిలో పూచిన పూలు, రాలిన పూలు, వీచిన గాలి, వ్రవహించే నీరు, మట్టి, పిట్టలు, మనుషులూ, రంగులు, రుచులు అన్నీ ఈయనకి అణువణువునా అమరిపోయాయి. రాయబోయే కథ గురించి ఇంత ఆర్థ్రంగా ఇంత మధురంగా రాయడం- ఆయన అన్నట్టు ఓ సన్న జాజి పూచినట్టు కాదు, కోటి జాజులు పూచినట్టు. మనమీద నన్నటి వాన చినుకులు కురిసినట్టు.

దానాలిచ్చి మనశ్శాంతి కొనుక్కోబోయిన రాజుగారికి గుండెలో స్వామి ఓ చిన్నవ్రళ్ళు వెలిగించాడు. రాజు కన్నీరై కరిగిపోయాడు. తెలిసింది, అది నిద్రకాదు. మెలకువ అంతకన్నాకాదు. మనసు చల్లగావుంది.

శురీమావస్థని, లసందోద్రహ్య అన్న వాక్యాన్ని మూడు మాటలో తేట తెల్లం చేశాడు.

శివుడి మూడోకంటి మంటలో భక్తుడిని నిలిపి అతని అహాన్ని దహనం చేయించాడు బాపు.

దీనికి విరుద్ధమైనది వదేళ్ళ సాంబిడి కథ. వాడిది శేతమనసు. అందులో అహం శేదు. వినాయకుడి ప్రసాదం తెచ్చుకుని అదే ఆయనకి తిరిగి నైవేద్యం పెట్టిన బంగారు తండ్రి..... అందుకే వినాయకుడు తన తొందం పల్లకీగాచేసి సాంబిడ్డి కూర్చోపెట్టు కున్నాడు.

ఒరి మట్టి అన్నది—మార్షర్ పీస్. ఈ మాటకు సరి అయిన పదం రోచక అదే రాస్తున్నాను. 'దేశమంటే మట్టికాదోయ్ దేశమంటే మనుషులొయ్' అన్నమాటని మట్టికోత అనువదించి మట్టిలో దుమ్ములో మనుషుల్ని చూపి గుండె చెదరగొట్టే కథలు చెప్పారు. సన్నటి మెత్తటి దుమ్ముని దుమ్ము కన్నీరుగాచూసి చూవగల శిల్పం అద్భుతం.

ఈ కథల్లో ఆయన పలకరించని పాత్రలు ఇంకెక్కడా వుండవు. అందరకీ కడుపు నిండా అన్నం తినిపించి లభిర్న వచ్చడి మెతుకులు తృప్తిగా తినే బావగాడు, పూరి సుల్తాన్, యాభైయేళ్ళ కన్నె ముత్తయి దువ, హోటల్ శంకరయ్య, తంపులమారి సోమలింగం, తిండిబోతు, తాగుబోతు, తిరుగుబోతు, ఏచ్చివాడు, దసరాలకి పులి వేషం వేసేవాడు, పల్లకీ మోసేవాడు, బాకా ఊదే సాయిబు, శంఖం వూదే శంధులింగం, బడిపంతులు, పోస్టుమాస్టరు, ఒసా రిస్సెడు, బోగం ఏల్ల, కోతులు

అడించేవాడు, చాటికావరి, హరిదాసు, పురాణం శాస్త్రుడు— అందరూ మరపురాని మనుషులు. కొన్ని కథలు వృత్తులపై స కర్తవ్యాలపై న పుంటే, కొన్నిటికి చీకటి, గాలి, నిప్పు, వీరు, మట్టి వస్తువులు. కాబూల దగ్గర్నుంచి

కార్తిక దీపాలదాచా అన్నీ రాయ బారాలు నడుపుతాయి. ఈ వస్తువు లతో ఇంత గొప్ప కథలను-ఇంత వాడిగా, అందంగా, క్లుప్తం గా చెప్పడంలో సత్యంగానికి ఎవరూ సాటి కాలేరు.

మాటరాని బాలుడు శబ్దం కోసం పడే తపన ఆరాటం ఒక మహా

కావ్యం. కుర్రాడిని ఓంకారంతో విందువుగా చూపాడు బాపు.

అఖిరి కావ్యం మహారుద్రాభిషేకం. స్వామికి రచయిత హృదయం అంతా

నివేదిస్తూ చేసిన పవిత్ర అక్షరాభిషేకం. బాపు చిత్రం కూడా ఈ కథకి అద్భుతంగా జోహారు పలికింది.

అమరావతి కథలు తెలుగు సాహిత్య పీఠంలో కలకాలం నిలబడి గౌరవం, ఆదరణ పొందే ఒక మహోజ్వల సృష్టి. ఎన్నటికీ ఆరని అఖండజ్యోతి. పాఠకులకూ, కళాకారులకూ ఎన్నిసార్లు ఆస్వాదించినా తనివి తీరని అమృత కలశం. అక్షయమైన అక్షరపాత్ర. శిల్ప సౌందర్యానికి వరమావధి. ప్రపంచ సాహితీ వీధిలో తెలుగువారు సగర్వంగా ఎగరేయగల పతాకం.....

ముళ్ళపూడి వెంకటరమణ

ఇ.దీ వ ర స.....

వరద

0

సుడిగుండంలో ముక్కుపుడక

14

పుణుకుల బుట్టలో లచ్చితల్లె

18

రెండు గంగలు

22

బంగారు దొంగ

28

ముక్కుటి కైలాసం

30

ఆరేపిన చీర

34

శివుడు నవ్వాడు

38

ఒక రోజెళ్ళి పోయింది

42

హరహర మహాదేవ

45

ధావళీ చిరిగిపోయింది

48

రాగిచెంబులో చేపపిల్ల

52

అదద్దో బస్సు

55

పువ్వులేని విగ్రహాలు నవ్వావి

59

వందిరి పట్టమంచం

63

అన్నపూర్ణావిడి	67
చెట్టుకొమ్మనున్న కథ	70
ఆఖరి వేంకటాద్రినాయుడు	74
ఎవరు పాడినా ౮ ఏడవరాత్రే	78
పచ్చగడ్డి భగ్గుమంది	82
లేగదూడ చదువు	86
అవతలొడ్డు పొంగింది	90
మే : మే : మేకపిల్ల	94
కాకితో కబురు	98
తులసి తాంబూలం	102
తోజన చక్రవర్తి	106
నావెళ్ళి పోయింది	110
నీరు నిలవదు	114
ఎంగిలా :	118
3౦ బాకీ సంతతి	122
మాయ	125
నివేదన	129
ధర్మపాలుడు	133
నాన్న - నది	137
కీయగుర్రం	141
అచ్చోనీన ౮ంతోతులు	145
3౧ పయసాచ్చింది	(149)

	లంకా పుట్టింది లచ్చితల్లి	153
	బద్దం ముత్రులు	156
40	పున్నాగ వాన	160
	భాగ్యుర్య	164
	రాజహంస రెక్కలు విప్పింది	168
	ఎవరా పోయేదీ ?	172
	ముద్దులలుడు	176
	ముద్దేలనయ్యా - మనసు నీడై యుండ	180
	వంశాంకురం	184
	బలి	188
	అటునించి కొట్టుకుంటి	192
	మనసు నిండుకుంది	197
50	అబద్ధం - చెడిన ఆడది	201
	దొంగలో ? దొరలో ?	205
	కాసుక	209
	తల్లి కడుపు చల్ల గా....	213
	విరిగిన పల్లకీ	217
	నా వెనక ఎవరో....	221
	సిరి - శాంతి	225
	గుండె శివుడి కిచ్చుకో	229
	సంగమం	233
59	అంకా సామిదే : నేనెవరినీ ఇవ్వడానికి ?	236

6° మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పుటనే కథ	239
అంపకం	242
నిండుకుండ చొమ్మ	246
గాయత్రి	250
మౌన శంఖం	253
అదుగో-అల్లదుగో.....	257
అవ్వదారి అపెంట్లీ	261
మట్టి.... ఒత్తి మట్టి....	264
వేలం సమకు	267
విరివిడగలవా :	271
70 సాక్షాత్కారం	275
ఎవరికీ చెప్పమాక :	278
జ్ఞానక్షేత్రం	281
ఏక కథాపితామహ	284
తృప్తి	288
ఆగని ఉయ్యాల	292
తెల్లవారింది	295
తంపులమారి సోమలింగం	298
ఏడాదికో రోజు స్మరి	302
దూరంగా సారంగధర	306
80 అమావాస్య వెలిగింది	309

త, టి, తో, న	312
స్తంభం	315
పట్టభరీయం	318
మృత్యోర్మా....	322
అంకా బాగానే ఉంది	325
దీపం - జ్యోతి	328
కుప్పిత్రో జాయేత క్వచిదపి కుమాతా నభవతే	331
పూరి సుర్రాన్	334
పక్కవీధి జన్మంక దూరం	338
90 బిపా రాలేదు బొట్టు చెరగలేదు	341
భోజనంతే....	345
ఓ నరుడా : వానరుడా :	348
బిందురేఖ	352
నేనూ మేల్కొనే ఉన్నాను	355
ఏరువెరగని వారు	358
అరుగరుగో సుబ్బయ్య మేష్టారు	361
ప్రణవమూర్తి	364
సేతారామాభ్యాం నమః	367
శిఖరం	370
100 మహా రుద్రాభిషేకం	374

వరద

అల్లంక దూరాన మబ్బుల్ని తాళుతున్న గాలిగోపురం. ఆ వెనక సూర్య కిరణాల పరికరింపుకు మెరుస్తున్న బంగారుపూత అమరేశ్వ రాలయ శిఖరం. నిత్యం ఆ శిఖరానికి చుట్టూ ఎన్నో ఆలయాలు. ఎన్నెన్నో శిఖరాలు. తూర్పున వైకుంఠపురం కొండ, దక్షిణాన పాడుపర్ల బౌద్ధ స్తూపాలు, పడమట చానాడు దిబ్బిగా మారిన అల్లప్పటి శాతవాహనుల రాజరావి రాన్యకటకం, ఉత్తరాన ఆ స్తూపాల్ని, ఆ దిబ్బిల్ని వాటి మధ్య ఉండే ప్రజల్ని, ఆ ఊర్ని వర్షాణంలా చుట్టి గలగల పారుతున్న కృష్ణానది, అర్ధదీ అమరావతి :

ఒకనాడు గుర్రాలూ, రథాలూ తిరుగుతూండగా సైరిక విన్యాసాలు జరిగిన ఆ రాజవీధిలో ఇవ్వాలి కుక్కలూ, గాడిదలూ, మేక దండగవి ఊరు మీద తోలేసిన సాంబయ్యగారి ముసలి ఎడ్డూ నీరసంగా తిరుగుతున్నాయి. రత్నాల రాసులూ, ముత్యాల మూటలూ బళ్ళకెత్తుకు వదిలించిన

ఆ పీడిలో ఇవ్వక పొట్టు బస్తాలు లాగుడు బండిమీద తొయ్యలేక తొయ్యలేక తోస్తున్నాడు. అంత పెద్ద పీడి ఎవరు వూర్చి శుభ్రం చేస్తారు? ఎవరిళ్ళ ముందు వాళ్ళు వూడ్చుకొని కళ్ళుపు జల్లుకొని కనువంతా నడిబటాలో పోస్తారు. ఆ కనుపు బప్పల మీద బుక్కలు ముడుచుకు పడుతుంటే, ఇంకోపక్క కోళ్ళు, కోటిపిల్లలు ముమ్మారై రెలుబుటాంటాయి. ఒకనాడు భేరీలు మోగించే పత్తర గాలిగోల్లలంలో పచ్చి - సూరిగాడు పీరికలు కాళ్ళుగింపా చుట్టుకొని గంజాయి దమ్ము లాగుచున్నాడు. ఆ విశాల పటస్పృశల నీంద, ఒకనాడు క్రవణ పర్యంగా పేదగానం పిన్నిస్తే, ఇవ్వక "నా కొడవా! నా ముక్కోరి అద్దోచ్చావు గదరా!" అంటూ పేకట జోడుగా సాగుతోంది.

బొద్ద విశ్వవిద్యాలయంలో కొన్ని వేల మంది దేశ విదేశీ విద్యార్థులకు జ్ఞానోపదేశం చేసినచోట - దిబ్బలు, బొట్టి దిబ్బలు కనిపిస్తున్నాయి. దిగులుగా ఉన్న ఆ దిబ్బలమీద వందులు తిరుగుచున్నాయి. వాటిని అదిరిస్తున్న వడ్డీరోళ్ళ పోరగాళ్ళు కనిపిస్తున్నారు.

కృష్ణకీ నీళ్ళకెత్తున్న ఒ పడుచుపిల్ల ముత్యాల కారిపట్టి జారిపోతే "కంగారెండుకులే" అనుకుని ఆ పిల్ల కృష్ణలో నీళ్ళ ముంచుకుని ఆ బిందె ఇంట్లో పెట్టి తిరిగివస్తే ఆ ముత్యాలపట్టి అక్కడే భద్రంగా ఉండగా కాలికి తగిలించుకొని గునగున వెళ్ళిపోయిందట. ఇవ్వక కృష్ణకీ నీళ్ళకెత్తున్న చాలామంది ఆడపిల్లలకి కారి పట్టీలు లేవు. అయినా గునగున నడిచిపోతూనే ఉన్నారు. ముఖాలు నవ్వుతూనే ఉన్నాయి గుండెల్లో ఎంత దిగులున్నా.

అప్పటికీ ఇప్పటికీ సాక్షి ఆ కృష్ణవేణి. గరాన్ని కడుపులో చాచుకుని ఏమీ తెలియనట్టు నిండుగా ప్రవహిస్తోంది. కృష్ణమ్మ అమరేశ్వరుడి గుడి గోడవారసి పాడుతోంది. పరమేశ్వరుడికి పాదాభిషేచనం చేస్తూ ముందు కెళ్తోంది. అల్లంత దూరాన, సూరీడు రాతరేళ పడుటనే చోటు నుంచి బయలుదేరి ఎరుగు పరుగున అమరావతి వైపుకొస్తున్నారు. కన్ను సారించి చూస్తే రెండు కొండ కొమ్ముల మధ్యనుంచి వచ్చే కృష్ణ

కావలసిన దుట్టం ఊగుసుంచి వస్తున్నట్లుంది. తుళ్ళుతుళ్ళు పారుతోంది. మళ్ళీమళ్ళీ పారుతోంది. తలంటుపోసుకొని విప్పకున్న జుట్టులా పాయలు పాయలుగా పారుతోంది. ఆ జుట్టుని బండించి జడగా అల్లినట్లు ఏక పాయగా పారుతోంది.

ఇంకా తెల్లారలేదు. దొడ్లలో హోద, ఊళ్ళో హోద. ఉన్నట్టుంది కృష్ణ పొంగింది. రాత్రికి రాత్రి పరచొచ్చింది. ప్రళయంగా పొంగింది. ఆ మసగ వెల్లుర్లో కృష్ణ గర్జిస్తూ ఇంకా పొంగుతోంది. దొడ్లలో నడు మెత్తు నీళ్ళు వచ్చేకాయి. జనంగోల, హడావుడి, తోసుకోటాలు, మట్టగోడలు విరిగి పడిపోతున్నాయి. గుడిపక్క వీధిలో ఉన్న ఇళ్ళు ఎత్తుమీద ఉన్నా దొడ్లో సామానంతా రాత్రికి రాత్రే కృష్ణలో కలిసి పోయింది.

వల్లపీది మూదాంతులు మునిగిపోయింది.

మిట్టి మీదికి నీళ్ళెక్కుచున్నాయి.

యానాదుల గుడిసెలు ఎగిరిపోయాయి.

కొట్టాల్లో పశువులు కట్టుగొయ్యల్లో నహ కృష్ణలో కలిసిపోయాయి.

రేవులో వడవలు గల్లంతు.

లాంచీలు లంగర్లు లాగేసుకుని ఎటో వడిపోయాయి.

తెలతెలవాదులాంటి కృష్ణమ్మ ప్రళయరూపం కన్పించింది. ఈ భూమిని మింగేద్దామన్నంత కోపంతో పొంగుతోంది. అవతలాద్దు కానటలేదు. ఎదురుగా జల సముద్రం, ఎగిరెగిరి వద్దున్న అలలు. ఆ మహా ప్రవాహం మధ్యలో కొట్టుకుపోతున్న ఇళ్ళ కప్పులు, ఇంజనో ఆ కప్పు నీళ్ళలో కలిసిపోయింది. మోరలెత్తి అంటా అని అరుస్తున్న పశువులు కొట్టుకుపోతున్నాయి. మోరలు మునిగిపోతున్నాయి. ఆ పక్షిలో కొమ్మలు మునిగిపోతున్నాయి. కొట్టుకొస్తున్న దుంగలు, కలప. ఓదుంగ మీద పూచీ కుక్కొకటి దీసంగా మొరుగుతోంది పక్షిచమరీ. ఆ వేగానికి దుంగ మెలికలు తిరుగుతుంటే తనూ గిరగిర తిరుగుతూ కాళ్ళు నిల దొక్కుకుంటోంది ప్రాణభయంతో ఉన్న టక్క.

అంతలో ప్రవాహం మధ్య నుంచి ఓ మనిషి కేక. "దేవుడోయ్ ! రచ్చించండో" అని గుండెలు చీల్చుకుపోయే కేక. క్షణంలో ఆ కేక దూరమైంది. మనిషి కన్పించలేదు. ఎవరూ ఏం చెయ్యలేదు. సాయానికి ఎవరైనా వెళ్తే ఆ వక్రి తిరిగి రాతేరు. నిస్సహాయంగా ఆ బీభత్స భయానక దృశ్యాల్ని చూస్తున్నారు వొడ్డున నుంచున్న జనమంతా. అందరి గుండెల్లో భయం.

ఇళ్ళ ముందుకు నీళ్ళు రావడంతో పిల్లలంతా భాగించి పడవలాట లాడు కుంటున్నారు. పడవలు చేసేపెట్టమని పెద్దల్ని వేదిస్తున్నారు. స్కూలు పిల్లలు గోడమీద బొగ్గుగీతలు గీసి క్షణ క్షణం పెరుగుతున్న నీటి మట్టాన్ని కొలుస్తున్నారు.

"పల్లపీడిలో అర్ధరాత్రిక సంగయ్యింట్లో వసిపిల్లకి తడితగిలి అడేడిస్తే లేచాడంటయ్యి. అప్పటికి గోడలిగె. నీళ్ళు తోనుకొచ్చే. పెళ్ళం పిల్లలూ పానార్తో బయట కొచ్చారంట." ✓

"మిట్టమీది ఎంకటస్వామి మేకల మందంతా కొట్టక పోయంటే ఏం చెయ్యలేక సూస్తా నుంచున్నాట్టయ్యి."

"సారెపేటలో పండలో కొట్టుకొచ్చిన పాము ఇంట్లోదూరి సుబ్బయ్యని కరిచిందంట."

"లంకర్లో మేకకెక్కిన గొడ్డు, పాలేళ్ళు ఏవయినారో."

ఇలా భయంకరమైన కథలు చెప్పుకుంటున్నారు. కొందరు ఇల్లాళ్ళు కృష్ణమ్మని శాంతించమని వసుపు, పుంకుమ అర్పించి కొబ్బరి కాయలు కొడుతున్నారు. పిల్లలు కొబ్బరి ముక్కల కోసం ఎగబడుతున్నారు. ఊరు నగం మునిగిపోయింది. దొరికిన సామాన్లతో జనమంతా ఊరి మధ్య నున్న మాలక్షమ్మవారి చెట్టు దగ్గర చేరారు. చంటి పిల్లలకి చెట్లకే ఉయ్యాలలు వేరారు. పది గంటల వేళ వరద తగ్గుముఖం పట్టింది.

వూళ్ళో పెద్దలు వెంకటస్వామి, వీరాస్వామి, అవరాహ్మ అంకా మాలక్షమ్మ వారి చెట్టుదగ్గర కొచ్చారు.

"ఇప్పుడేం చేద్దాం ? ఏం చేద్దాం ?" అని తలపట్టు పట్టుకున్నారు.

“చేసే దేముందరయ్య ? ముందీ అనాని? కిందీ తిప్పలూ చూడండి” అన్నారెవరో.

అంతే ! పదిమంది కుర్రాబ్బ, గడ్డపాటలు తీసుకుని గాదిపొయ్యి తవ్వేశారు. ఇంకో పదిమంది గోతాలు తీసుకుని ఇంటింటికీ వెళ్ళి దియ్యం వసూలుచేశారు. కోటలో వంటసామగ్రి తెచ్చారు. పప్పు, డిప్పు, నెయ్యి, నూనె వంటంతట అవే వచ్చాయి. ఎనబ్బో దియ్యం పోశారు. వంట నిర్వహిస్తున్న వెంకటేశ్వర్లు, శోభనాద్రి “ఇహ కూరలే ఆలస్యం” అన్నారు. అవధానగారి బాక్య, కోమటి సూరమ్మ, తెలగ వెంకమ్మ, గొల్ల సుబ్బమ్మ కత్తిపీటలు ముందేసుకుని చకచక కూరలు తరిగేశారు. పన్నెండు గంటలకల్లా రోసకాయ పప్పు, పులుసు అన్నం తయారయి పోయాయి.

నెట్టిగాడు విస్తళ్ళ కట్టరిస్తే నడిబొకరులో బారులుగా విస్తళ్ళు వేశారు. శాస్త్రిగాడు సంధ్యావందనం ముగించుకుని తనూ ఓ విస్తళ్లో కూర్చున్నాడు. ఇటుప్రక్క చూస్తే తెలగ సుబ్బారాయుడున్నాడు. ఇంకోవక్క గొల్ల రాములున్నాడు. ఎవరివక్క ఎవరున్నారో ఎవరికీ పట్టలేదు. భగవన్నామ స్మరణలు సాగుతున్నాయి. వడ్డనలయిపోయాయి. శాస్త్రిగాడు అవుపోసనపట్టి, నెయ్యికోసం చెయ్యి జాస్తే వడ్డించటానికి వచ్చిన నేతి జాడీ చెంగున వెనక్కు వెళ్ళింది. వడ్డిస్తున్న మాల సంగడు శాస్త్రిగారికి వడ్డించటం ఇష్టంలేక పొలిపోతున్నాడు. శాస్త్రిగారు “ఒరే సంగా !” అని పెద్దగా కేకపెత్తే, భయం భయంగా వచ్చిన సంగజ్జిమాని “ఒరే సంగా ! నీట ఆకలేస్తుంది, నాకూ ఆకలేస్తుంది, ఇంకొకళ్ళు వేస్తే నెయ్యి, నువ్వు వేస్తే నెయ్యి కాకపోదురా వెయ్యరా అన్నారు” చెయ్యి ముందుకు చాపి, సంగడు లనందంగా వడ్డించాడు. “సహా పార్వతీ పతయే” అన్న కేకలు దేవాలయ శిఖరల్పొంటాయి.

వరదొచ్చి మనుషుల మనసులు కదిగేసిందనుకుందామా ? అబ్బే ! నాకు నమ్మకంలేదు ! స్నానంచేసిన వారికి తెల్లారేప్పటికి మళ్ళీ మట్టి పట్టినట్టు మనసుల్లో మళ్ళీ మరిసం పేరుకుందోంది. ఎన్ని వరదలొచ్చినా మనిషి మనసు కడగలేకపోతోంది.

సుడిగుండంలో ముక్కుపుర్రక

అబద్ధంగా ప్రవహించే కృష్ణానది గుడికి కొంచెం ఎగువన సుడిగుండంగా మారుతుంది. వలకల రాళ్ళమధ్య నుంచి మెలికలు తిరిగి, కోసురాళ్ళ నందున సుబ్బ తిరిగి మహా పేగంజో పారే ఆ సుడిగుండంలో రదబం తెలిసినవాళ్ళకి గొప్ప పరదా. చింతచెట్లపైన కృష్ణలో దిగితే చార తెయ్యక్కరలేదు, చాలు అడించక్కరలేదు. కన్నుమూసి తెరిచేంతలో సుడిగుండంలో కొచ్చే స్త్రాము. అంతవేగం, ఆ సుడిగుండంలోని సుళ్ళలో ఇరుక్కొని చునమూ సుబ్బ తిరిగి తిరిగి చట్టుచాతురలో రెండుదారలేస్తే వొడ్డుకొస్తాము. సుబ్బ మళ్ళీ మళ్ళీ తిప్పేస్తుంటే తిరిగితిరిగి అందులో ఈతలు కొత్తారు అక్కడి జనమంతా.

మామమానం నాటికి సుడిగుండం ఎండిపోతోంది. వలకరాళ్ళమీద, కోసు రాళ్ళమీద, చట్టుమీద ఏడకలు కొత్తాయి. కృష్ణయితే దూరంగా వెళ్ళి పోయిందిగాని ఆ రాళ్ళమధ్య నిలచిన నీళ్ళింకా పున్నాయి. ఆ నిలవ

నీళ్ళతో చిన్న చిన్న చేపలు, కప్పపిల్లలు, వాటిపక్కనే ఓ ఎరికలోళ్ళ జంట; బాదిగాడు, సింగి.

నల్లగా చింతబరికట్లా పున్నాడు బాదిగాడు, సింగి. చొంచిన కం ఎత్త లేదు. నడుం నిటారుగా నిలవలేదు. పొద్దుట్నించీ చేటంతో, జల్లెళ్ళతో ఆ నిలవ నీళ్ళు జల్లిస్తున్నాడు. లాళ్ళు ఏడుతున్నాడు. వాళ్ళంతా కళ్ళు చేసుకుని ఇసుక గాలిస్తున్నాడు.

ఉదయం గుళ్ళో రిఫ్టం చిందె తెచ్చే వేళతో మొదలయి వడమట సూర్యుడు వాటారేదానా అలా మురుగునీళ్ళు జల్లిస్తున్నాడు. నెత్తి మారు చున్నా పని ఆగలేదు. దాహమేస్తున్నా పని ఆగలేదు. కడుపులో సేగులు కాపుకాపు మంటున్నా పని ఆగలేదు. చింతచెట్టు కొమ్మన చిరుగుల దీరలో వేళ్ళాడుతున్న బాదిగాడి ఆర్పెల్ల కొడుకు పాలకోసం కెప్పు మని ఏడుస్తున్నా పని ఆగలేదు.

సూర్యుడు నడినెత్తికొచ్చి పెటపెటలాడిస్తున్న వేళ సింగి పలకలరాయి పక్కన రెండురాళ్ళు మోపుతేసి నాలుగు చిరుకు లేడుకొచ్చి గంజి కాచింది ఆ మంటలోనే. జల్లింపులో దొరికిన చేపపిల్లల్ని ఉప్పు కారంతో సంజుకొందుకు పేయించింది.

“ఇంక సాల్లేవయ్యా దొర! లేచిరా గంజి కాగుదువు” అని పిలిచింది సింగి.

బాదిగాడు జల్లెడ పక్కకిపెట్టి చొళ్ళు విరుచుకున్నాడు. ఇనప చువ్వ లాటి శరీరాన్ని కావీటిబద్దలా అటూఇటూ వంచాడు. జల్లించిన రాళ్ళ గుట్టవైపు చూశాడు. లోచుగా ఉన్న నిలవ నీళ్ళవైపు చూశాడు. ఆ మురుగు నీట్లో అతనిచి ధనరాసులు కన్పిస్తున్నాయి. విలువైన రాళ్ళ కోసం ఆ వేట.

గంజి సమంగా తాగాదోలేదో జల్లెడ, చేట తీసుకొని నీళ్ళదగ్గర కొచ్చాడు. అతడి వెంటే సింగి నడిచొచ్చింది.

చొద్దో వెండికంచం కడగడానికొచ్చి, నూర్యకాంతం నడిఎండలో జల్లింపులో మునిగిపోవు చొక్కినట్టే చూసింది. నూర్యకాంతానికి తటకున

మెరుపులా ఆలోచనొచ్చింది. గబగడా ఇంట్లోకొచ్చి నిబ్బరంగా చుట్ట కాలుస్తున్న భూమయ్యతో గుసగుసగా చెప్పింది. క్షణాలమీద ఎరిక లోళ్ళకి కలురెల్లింది.

వరండా చివర భయం భయంగా వచ్చి సుంచున్నారు బాచిగాడు, సింగి. భూమయ్యగారి పాదాలు తాకడానికి పనికిరారు బాబట్టి "దబ్బాలు దొరా" అని నేల తాకారు. ఆ నేలతాకిన పంపుకి సింగి చంకన గుడ్డలో పేల్లారుచున్న పసిగుడ్డు తెప్పుమన్నాడు. చటుక్కున వచ్చి నోరు నొక్కించి సింగి.

భూమయ్య పెదవి విప్పకుండా వాళ్ళిద్దర్నీ చూస్తున్నాడు. ఆ చూపుకు వణికిపోతున్నారు ఎరికలోళ్ళు. వగవట్టిన తాచుపాటు ఎదురుగా పెచ్చి నుంచురి కాలు తాచేద్దామా, వేలు తాచేద్దామా అని చూస్తున్నట్లుంది భూమయ్య చూపు.

"దొంగ నాయాళ్ళలారా : " అని దీవనతో మొదలెట్టి "ఆ గుంటలో మా ఇంట్లోళ్ళ ముక్కుపుడక దొరికిందంటగదరా" అన్నారు భూమయ్య.

మాడుమీద కత్తెపేడుతో కొట్టినట్టయింది బాచిగాడికి, సింగికి. ఇద్దరూ ముఖాలు ముఖాలు చూసుకున్నారు. "లేద్దొరా" అంటూ నేలమీద కూల బడ్డారు. "దొరా, లేద్దొరా" గిలగిలాడుతున్నట్టు అంటున్నారు.

"దొంగనాయాళ్ళలారా : ఏడుపు లావండెయ్ : ఆ ముక్కుపుడక మా ఇంట్లోళ్ళకి పుట్టిందోడు పెట్టింది. కష్ట తగ్గుముఖం పట్టినప్పుడు ఆ గుంటలో పడింది. ఆ పుడక లేకపోతే దాని ముఖం కళ తగ్గి పోయింది. మనిషి సగవైంది. తెల్లారేసరికి అది లేకపోయారో. ... " అన్నారు భూమయ్య. ఇంక చెప్పక్కర్లేదు. అది లేకపోతే భూమయ్య చూపు తమని, తమ గుడిసెని, తమ వంశాన్నే బుగ్గి చేపేస్తుందని వాళ్ళకు తెలుసు.

"పొందెహె" అన్నాడు భూమయ్య.

కందిపుల్లలా లేచి నుంచున్నారు ఎరికలోళ్ళు. చొప్పదంట్లలా వంగిపోయి తూలుకుంటూ నుంచురు సడిచారు. నోరు విప్పితే చవడలు పేలిపోతాయి. కాదంటే తాళ్ళూ చేతులూ విరుగుతాయి. పసిగుడ్డుకి పారివ్వటం మర్చి

పోయి వెళ్ళుతోంది సింగి. రెండు వజ్రాల్లో నివసిపోయిన దాచిగారు
“ఎంచుకే పడుపు ఆ జల్లెడిటియ్య” అని నీళ్ళపైకి తెచ్చాడు.

సంచె వేళయింది - జల్లింపు ఆపలేదు దాచిగారు గుడ్డిచీమీ పెట్టుకుని
సూర్యకాంతం ముక్కుపుడక కోసం బుట్ల నీళ్ళ గాలిస్తున్నాడు. చీమీ
చీకట్లో జరజర ఇసుక తోడున్నాడు. అర్ధరాత్రి గుడ్ల గూబల అరుపులు
తోడుగా చేతితో చెరుగుతున్నాడు. కప్పల బెకెకలు, కీచరాళ్ళ అరు
పులమధ్య కన్నుకానని కాళరాత్రిన కాలభైరవుల వున్నాడు దాచిగారు.
నీళ్ళకుగంటుతున్నాయి. ముక్కుపుడక దొరకలేదు. ఇనక తరగిపోతోంది.
ముక్కుపుడక దొరకలేదు. చీకడల్లిపోలే తమ ప్రాణాలు పోతాయి.
జల్లించి, జల్లించి, చెరిగి చెరిగి చేతులు చచ్చునడగా సామ్యసిల్లి పడి
పోతున్న దాచిగారికి తెలతెలవాడుతున్న సమయన బురదలో కూరుకున్న
ముక్కుపుడక తళుక్కున మెరిసింది.

“ఓర్వోదోవ” అంటూ ప్రవంచాన్ని జయించినవాడిలా గాపురేక పెట్టారు
దాచిగారు.

కోసురాయివక్క జోగుతున్న సింగికి గుండెలవిసిపోగా లగెత్తుకొచ్చింది.
దాచిగారి నల్లటి చక్కెళ్ళమీద కన్నీటిదారలు. సింగి భట్ల భట్లన నవ్వుతూ
పడింది ముక్కుపుడకని చూచి.

సూర్యుడు పడిచారల పైకి సాగాడు. ముక్కుపుడక భూమయ్యగారికి ఇచ్చి
పచ్చిన దాచిగార్లు చూసి సింగి అడిగింది “ఏదన్నా బహుమానం ఇచ్చారా?”

“మన కెందుకే బహుమానాలు ?

“పోనీ వచ్చన్నం ?”

“మంచిరాయి దొరకనీయే ! మనవే పెద్దాం అందరికీ వచ్చన్నాలు”
అంటూ చాటతీసుకొని నిలవ నీళ్ళదగ్గర తెచ్చాడు.

ఆ మాట చక్రవర్తి హించాలో అన్నాడు దాచిగారు. ఆ దరిద్ర చక్రవర్తి
కలవాళ్ళ ముక్కుపుడకలు వెతికి ఇచ్చి తమ రాళ్ళకోసం దేవుళ్ళాడు
తున్నాడు. దాచిగారేకాదు, అతని శాతలు శండ్రుల కాలంనుంచి
ఆ వంశం రాళ్లు జల్లిస్తూనే ఉంది రతనాల కోసం.

సుడిగిండంలో ముక్కుపుడక

17

అమరావతికి, ధరణికోటకి మధ్య కృష్ణ ఒడ్డున ఓ పెద్ద చింతచెట్టుంది. రాత్రిళ్ళు ఆ చింతచెట్టు వక్కలకి ఎవరూ వెళ్ళరు. అక్కడ దయ్యాలు తిరుగుతున్నాయని భయం. ఆ చింతచెట్టు వయస్సెవరికీ తెలియదు. కాపు కాయటం ఎప్పుడో చూసేసింది. ఉదయంపూట రోజూ కృష్ణ సన్నానికి వచ్చే అవదాన్లుగారు. చేతులు నొప్పరు పుట్టేదాకా రాళ్ళు విసరగా విసరగా గుప్పెడు చింతకాయలు రాలేవి. వాటిని భద్రంగా తడికొంగున మూటగట్టుకెళ్ళి వాల్లవిడకస్తే అనిద "కృష్ణమ్మ ఇవ్వక వచ్చడి కిచ్చిందా?" అంటే అవదాన్లుగారు ఆ మాటల్నే తిరిగేసి "రేపు పప్పు చేసుకోమంది" అనేవాడు.

వది గంటల ప్రాంతాన ఆ చింతచెట్టు నీడన సంచలనం మొదలవుతుంది. పుట్టలోకొచ్చే చీమల్లా ఒకళ్ళ వెనకాల ఒకళ్ళు అక్కడికి చేరుకుంటారు. రెండుమూడు జల్లుగా విడిపోతారు. ఆ నేలమీదే చతిరిలపడి పేకాట మొదలేస్తారు.

కొమ్మల మధ్య నుంచి ఎండపొడ చురుక్కున పొడుస్తున్నా. అక్కరేయకుండా దీక్షగా సాగుతున్న పేకాట చుట్టూ పేకాట బద్దల విదానంగా నడిచిస్తారు. ఇంకొకటి వేచివేచి చుట్టూ బద్దలు

ముమాయిస్తుండగా ఎదంచేత మాసికలువద్ద పాతగుడ్డ నొకదాన్ని
ధరించి, ఆ గుడ్డతో ఆ బుట్టమీద అటూ ఇటూ ఆదిస్తూ ప్రత్యక్ష
మవుతాడు సుబ్బాయి. ఆ పాతగుడ్డ అలా గాల్లో ఆడించటంలో శ్రీమ
కీలకాదులను పాపచోలబడి కాకుండా, పుణుకుల మును మునువి నలు
దిక్కులకీ విస్తరింపజేసే ప్రయత్నం కూడా వుంది.

ఆ మును మును గాలిలో పరుగెత్తుకొచ్చి ముక్కుకు సోకటంతోతే
అక్కడ జనాని కంచరికీ చిన్న జలదరించి కడుపులో జతరాగ్ని
ఉవ్వెత్తున లేచేది.

“ఒరే సుబ్బాయ్!”

“ముందిటివ్వరా.”

“నా కిచ్చెక్కెమో.”

“ఇటు రమ్మంటుంటే” ఇలా అన్ని దిక్కుల్నించి ఆపకుండా వస్తున్న
అరుపులు, కేకలు అందుకున్న సుబ్బాయి—

“అయ్యో! వచ్చె”

“ఇదుగో ఇక్కడే”

“ముందు మీకే”

“ఇదుగో ఆట”

అంటూ ఎక్కడ కక్కడ సమాధానాలు చెప్తుతూ, మెరుపులా తిరుగుతూ,
వర్షధారల మధ్య గుర్రాన్ని నడిపే చాకచక్యంతో క్షణాలమీద అందరికీ
పుణుకులు అందించేవాడు. కాని పచ్చడికి మహా రోలిం చేవాడు.
“మరికాస్త వచ్చడెయ్యారా?” అని ఎవరైనా అంటే “ఏటి బాబూ!
పుణుకులు తింటే బలంగాని పచ్చడి తింటే ఏదైస్తది” అని విసుక్కుంటూ
కాస్త విడిలించేవాడు. ఎంత వేగంతో పుణుకు లిచ్చేవాడో అంత వేగంతో
డబ్బులు వసూలు చేసేవాడు. పేక కలపనిచ్చే వాడు కాదు. ముక్కు
నెయ్యనిచ్చేవాడు కాదు. అటలో పని మర్చిపోతాడు బాబూ” అంటూ
వెరిలి నవ్వుతో చినయంగా గొంతుమీద కూర్చునేవాడు.

పుణుకుల బుట్టలో లచ్చితల్లి

ఇంతలో రేపులోకి అవతలి వొడ్డునుంచి వడబాచేడి. రయ్యన బాణం లాగా రేపులో కెళ్ళిపోయేవాడు సుబ్బాయి. “పుణుకులు : వేడి పుణుకులు” అంటూ దిగినవాళ్ళని చుట్టుముట్టేవాడు. సామాను సాంతం దింపు కోకుండానే పుణుకులు కొనిపించేవాడు. ఎవరైనా కొనిని వాళ్ళుంటే వాళ్ళ పిల్లల చుట్టూ బుట్ట చూపిస్తూ ప్రదక్షిణలు చేసేవాడు. పిల్లల తాడికి తట్టుకోలేక చచ్చినట్టు కానేవాళ్ళు. రేపుకీ, చింతచెట్టుకీ మూడు సార్లు తిరిగేప్పటికి బుట్ట సగం పైగా ఖాళీ అయ్యేది.

బేరం కొంచెం మందకొడిగా ఉన్నప్పుడు పేకాట ఆస్తున్నవాళ్ళ వెనక చేరి “పోలయ్యగారూ : ముక్క తియ్యండి ఈ డెబ్బో ఆటయిపోవాలి” అనేవాడు. ఆ ముక్కతో ఆటయిపోయిందనుకోండి- పోలయ్య అడ కుండానే ఆతులో పుణుకులు పెట్టి ఇచ్చి డబ్బులు వసూలు చేసేవాడు. ఆట పోయి కూర్చున్నవాళ్ళ దగ్గరకెళ్ళి వద్దరా అంటున్నా “పచ్చడి ఎక్కువేశాను తిసుకోండి. మళ్ళీ ఆపేసేదాకా ఖాళీయేగా” అంటూ అంటగట్టేవాడు.

సాయంత్రం మూడుగంటల వేళ బుట్ట ఖాళీ అయినా సుబ్బాయి అక్కణ్ణించి కదిలేవాడు కాదు. అసలు బేరం ఆ తర్వాతే. పేకాట చురుకేత్రంలో కాళ్ళు చేతులూ విరిగి, తలపగిలి అడ్డం పడిపోయిన జనం సుబ్బాయి వైపు దీనంగా చూసి “ఓ రెండు రూపాయలప్పవ్వరా ?” అని ఎవరైనా అంటే “నా దగ్గరేముంటుంది బాబూ : పుణుకులమ్ముతునే వాణ్ణి” అనేవాడు సుబ్బాయి. ఎవరడిగిన ముందు ఆ వాక్యం తప్పకుండా అనగా ఆ తర్వాత సంభాషణ దాదాపు ఇలా సాగేది.

“అమ్మకంలో దివ్వరా ?”

“అమ్మో : ఇదిస్తే బియ్యానికి లేపు బాబూ.”

“సాయంత్రానికిస్తాలేరా ?”

“ఇప్పుడు మీరీస్తే రేపు మళ్ళీ సరుకేసుకురావాలా ? ధరలు మండి పోతున్నాయి.”

“నీ పావలా వద్దీ వేసుకోరా”

“వద్దీ, అసలు, మీ దగ్గర ఎక్కడకెప్పుంది బాబూ, నా ఇబ్బందే ..” అంటూ బతిమాలించుకుని, బతిమాలించుకుని అప్పులిచ్చేవాడు. పుణ్యకులమ్మ తే ఐదు రూపాయలు లాభం వస్తే రూపాయికి పావలా వద్దీల మీద పది మిగిలేది. సాయంత్రానికి వసూళ్ళు పూర్తి చేసుకుని చీకటి పడ్డాక సారాకొట్టు దగ్గర కొచ్చేవాడు. సారా కన్నెని ఓ ముద్దిచ్చి వెళ్ళిపోతే టిల్ అయిపోయి, ఆ సారా కన్నెని సాంతం కొగలించుకుంటుండబుల్లక గిరిగిల్లాడే సారా సరసులకి అర్ధరూపాయి వద్దీలమీద అప్పు లిచ్చేవాడు సుబ్బాయి. వసూళ్ళు కొంత పంటల్లో సాదించేవాడు.

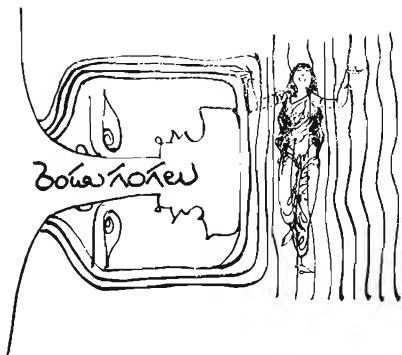
మూడేళ్ళలో చిల్లరకొట్టు పెట్టాడు సుబ్బాయి. నగలు తాకట్టు పెట్టి అప్పులు ఓసుకెళ్ళినవాళ్ళు సగం మంది అప్పులు తీర్చలేక నగలు పొదిలేసుకునేవారు. అప్పుల కింద కొందరి పొలాలు జప్తుయిపోగా పుణ్యకుల సుబ్బాయి ఇప్పుడు నలభై ఎకరాలకి, మూడు భవంతులకి అధిపతి. లక్షలమీద వద్దీ వ్యాపారం.

ఇప్పుడతన్ని ఎవరూ సుబ్బాయి అనరు. వాళ్ళ కులంవాళ్ళు సుబ్బయ్య అంటే మిగతావాడు సుబ్బారావుగారు అంటారు. మనవలు, మనవరాళ్ళతో మనంగా బతుకుతున్న సుబ్బాయి ఎవరీనీ నమ్మడు. తెల్లవారుజామునే లేచి తలుపు వేసుకొని రహస్యంగా ఓ గంటసేపు ప్రార్థన చేస్తాడు. ‘నా ప్రార్థనే నా లక్ష్మి’ అంటాడు అందరితో.

పట్నం కాలేజీలో చదువుకుంటున్న సుబ్బాయి మనవడు, తండ్రి తాతలు పెట్టిన బుచ్చయ్య అనే పేరును హేమంతకుమార్ గా మార్చుకుని నెలవలకి ఇంటికొచ్చాడు. తాతగారి ప్రార్థన రహస్యం, లక్ష్మి కీలకం కనుక్కుందామని కాపేసి ఓ రోజు తలుపు నందుల్లోంచి బైనాళ్ళులర్పి పెట్టి చూశాడు. లక్ష్మి రహస్యం తెలిసిపోయింది.

సుబ్బారావుగారు అలిసాడు పుణ్యకుల బుట్టమీద ఆడించిన మానికల పాత గుడ్డని పూతిస్తున్నారు.

పుణ్యకుల బుట్టలో లచ్చితల్లి

“కథ చెప్ప కావయ్యా” అని వేరిస్తున్నాయి శాస్త్రిగారి మనసులు చుట్టూ చేరి.

“ఏం కథ చెప్పసురా?” అని అలోచిస్తున్నట్టు తోసినోడు విప్పి పైకి చూశాడు ఎవరై ఏళ్ళు పైబడుతున్న శాస్త్రిగారు.

“ఏదో వాహటి” అంటూ నిద్రకి ఓపక్క అప్పరిస్తూ చేతులు పట్టకు గుంజుతున్నారు పిల్లలు.

“సరే” అంటూ మొదలెట్టాడు శాస్త్రిగారు. “ఒకరోజున ” ది: కొత్తున్న చిన్న పిల్లలతోపాటు పట్నం కాలేజీలో చదువుకున్న శాస్త్రిగారి పెద్ద మనవడు కూడా చదువుతున్న షిఫ్ట్‌లం మూసి చింటున్నాను.

“చాలా సంవత్సరాల క్రితం ... నాకు పెళ్ళయిన కొత్తలో ”

“అంటే నేను చ్చట్టిన రక్తాశేనా ?” అన్నారు అతి మనవడు.

"ఇదే" అని నోరంతా విప్పి సవ్వ వాణ్ణి వాళ్ళోకి తనుకుని మళ్ళీ
రెండరెట్టాడు: వాళ్ళిగాదు.

"నెద్దింటమ్మ గుడి దగ్గర చేనికెళ్ళి వస్తున్నాను. అటా ఇటా పోలాయి,
తనుచూపుమేర టూపంతా పచ్చటి కంబళీ పరిచినట్టుంది. నేలరల్లి చిం
కాటపప్పు చీర వాళ్ళంతా చుట్టచున్నట్టు పోలాయి. పొలం చుట్టా
రిగి, గట్ల పక్కన బంటలో కాసిన్నీళ్ళు తాగి అట్లా దొంకలో
కొచ్చాను. మావిళ్ళ చేను నాటానో లేదో చిటపట చినుకులు ప్రారంభ
మైనాయి. తరెత్తి పైకి చూస్తే సూర్యదెక్కడికో పారిపోయాడు. నల్ల
మేఘాలు గుంపులు గుంపులుగా పరుగెత్తుతున్నాయి. ఆకాశమంతా నల్ల
మేఘాలే. నల్ల చీర కట్టుకున్న ఆడదాని మొల్లో బాబలాగా ఆ నల్ల
మేఘాల మధ్య ఓ మెరుపు, తూర్పు వైకుంఠపురం కొండమీద ఓ గర్జింపు-
వాస పెద్దదైంది.

వలవల కురుస్తోంది వాన :

జలజల కురుస్తోంది వాన :

నేను గొడుగు తెచ్చుకోకపోతిని. పూర్తిగా తడిసిపోయాను. అయినా
గొడుగులూ గోనె గుడ్డలూ ఏవిటి : అల్లంత ఆకాశగంగ పనిగట్టుకొచ్చి
ఈనేల తల్లిని చల్లగా కౌగలించుకుంటుంటే - ఈ మనిషన్నవా రెవడు
గొడుగుగడ్డం పెట్టుకోతానికి :

ఉన్నట్టుండి మబ్బులు పెద్దపెట్టున ఉరిమాయి. వర్షరాణి ప్రవేగంతో
రథం నడిపిస్తుంటే రయ్యిన పరుగెత్తే రథ చక్రాల ద్వనిలా ఉంది ఆ
ఉరుము. ఆ ఉరుము అలా దూరమవుతుంటే అదిలించినప్పుడు ఆ
రథానికి పూన్నిన గుర్రం నడిలింపలా ఉంది. అల్లంతలో మబ్బుల్లో
గొప్ప మెరుపు. అది వర్షరాణి కిరీటంలా ఉంది. కిరీటమే కళ్ళు మీదు
మిట్లు గొల్పితే ఆ రాణి ఎలా ఉంటుందో అలంకారాలు చూద్దానికే ఈ
కళ్ల మానుకుపోతుంటే ఇంక అలంకారాలా కన్పిస్తాయి :

దొంకలో బుర్రం బుర్రదయిపోయి కాలు సాగటంలేదు. చెప్పులు విడిచి
చేతపట్టాను. "వరెవరె : ఉప్పు దనిపించిందిరా : గంగమ్మ ఈ భూమి

సంతటిసీ చల్లబడుస్తుంటే, నేనూ చల్లబడక ఈ పాత చెప్పు లద్దంపెట్టు
 బన్నానా" అని, చెప్పుడు వర్షం నాటిన బుచ్చుస్తోంది. నాలోంచి బుచ్చు
 స్తోంది. జల్లు జల్లుగా బుచ్చుస్తోంది. భక్త్యభక్తన కురుస్తోంది. వర్షపు చల్ల
 దనం శిలస్సునుంచి పాదాలదాక పాకే శరీరంలోని సర్వాలుపైల్ని కదిగే
 స్తోంది. ఆ చల్లదనం నెరసగాల్లోకి పడుగులెత్తి వెచ్చగా ఉంది అది
 ఎన్ని స్నానాలపెట్టా. ఎన్ని ముసుకలు దానికి దీటు : వర్షమంతా
 నామీదే పడాలనిపించింది. నన్ను ముంచెయ్యాలనిపించింది. ఆ సమ
 యంలో నేను నడవటం చూసేసి, చొరేయ్ : ఆ తొంక మధ్యలో నిలూ
 రుగా నుంచున్నారా :

అటువక్క చూస్తే పొలాలమీద వాన. మంచి శనగ చేనుమీద వాన
 పడుతుంటే పైరు పైరంతా ఆనందంగా వూగుతోంది దనియాల చేను
 మీద వాన పడుతుంటే ఆ మేరంతా కొత్తిమెర వానన, వాన నుగందం
 కలిసిపోయిన గాలి. వానక తొన్నచేను నృత్యం చేస్తోంది. మొక్కతొన్న
 కందెలువ్వి పోరున్నాయి. సజ్జ కంటలు పొంగుతున్నాయి. పరి ఉన్న
 ట్టుండి పెరుగుతోంది. కందికాయలు, పిల్లిపెసల్లు కువకువ లాడున్నాయి.
 వేరుశనగ చేను విచ్చుకుని వేళ్ళలోకి దింపుకుంటోంది వర్షదారల్ని. అలా
 నేలనేలంతా, పైరు పైరంతా వర్షానికి పరిపరివిధాలుగా పులకలెత్తుతోంది.
 పొలాలమీద వాన కొంచెం తగ్గుముఖం పట్టిస్తటనిపించింది. చిటిపక్కకి
 తిరిగిచూస్తే కృష్ణమీద వర్షం జోరుగా ఉందనిపించి కృష్ణ చొడ్డుకు బతు
 ర్దేరాను. అలా ఎందుకనిపించింది అని అడఁకు. రంగావయులవారి
 చేనుదాటి అలా కృష్ణ చొడ్డుకి వస్తేనిగదా-

వరె వరె వరె : అటే వర్షం.

అంత గొప్ప ప్రవాహంలో సంతక భారగా వానపడిపోతోంది. నీళ్ళలో
 నీళ్ళు : రారలో రార : ప్రవాహంలో ప్రవాహం : వానచినుకులు
 కృష్ణలో పడుతుంటే పెద్దక్క ప్రేమగా చాస్తుంటే చొట్ల జలదరించి
 నట్ట, ఆ ప్రవాహంమీద ఓ జలదరింపు, ఓ పులకరింపు. సెగ్లతో సెవ్వి
 నప్పుడు బుగ్గడుట సొట్టలా చినుట పడ్డదోట చిన్నగుంట. అంతలో

ఆ గుంట మాయం. మళ్ళీ చినుకు మళ్ళీ గుంట. మళ్ళీ మళ్ళీ చినుకులు. అంతలో మాయనుంచి మళ్ళీ మళ్ళీ గుంటలు. కృష్ణంతా చినుకులు. కృష్ణంతా పులకరింతలు. ఇసకడిన చినుకులు. కనకన చినుకులు. రేణు రేణుపుకీ చినుకులు. విసవిస, సరిసర చినుకులు. రిష్టమని, రయ్యమని చినుకులు, డిష్టలా చినుకులు. తాల్లా చినుకులు. చల్లమని, ఫెల్లమని, దభిల్లమని, పెరిల్లమని చినుకులు - చినుకులు-కృష్ణనిండా, ఇసక నిండా, నేలనిండా - చినుకులు చినుకులు-రెండు గంగలు కలిసిపోయినట్టు, నింగీ నేలా ఒకటే అన్నట్టు. ఈ జగత్తులో నీళ్లు తప్ప ఇంకేమీ లేనట్టు, అన్నిటికీ నీళ్ళే ఆదారమన్నట్టు వాన, వర్షం, గంగమ్మ, కష్టమ్మ, సంద్రం - అదేదో దానికి ను వేస్తే పేరైనా పెట్టుకో.

అలా ఆ అఖండ జల ప్రపంచం మధ్య మతిపోయి నుంచున్నానా - పడవ్యాళ్లు నలుగురైదుగురు వచ్చి "శాస్త్రులుగానూ ఈడున్నారేటి?" అన్నారు. అప్పుడీ లోకంలోపడినే నిక్కడే ఉంటానంటే "ఇదేనన్నా మతి బ్రమణవేమో" అనుకుంటారేమోనని వాళ్ళవెంట పూళ్ళో కొచ్చాను.

"వర్షం ఆగిపోయిందని చెప్పుకు తారయ్యా" అన్నాడు కాళేజీలో చదువుతున్న మనవడు. అప్పటికి మిగతా మనవలు నిద్రపోయారు.

"లేదురా ఇంకా కురుస్తోంది. ఆగటండా బురుస్తోంది. ఇల్లు దగ్గర పడుతున్నకొద్దీ కంగారెక్కువయింది. మీ నాయనమ్మా, కొత్తగా కాపరాని కొచ్చిన చిన్నపిల్లయ్యో! అంచులో పట్నంలో కచ్చేరీ గుమాస్తాగారి కూతురేమో, వర్షంలో తడిసి జలుబుచేసి ఎక్కడ చుక్కూడ గొట్టుకుంటుందో అని గబగబ సరిచాను ఇంట్లోకొస్తే ముందు పరండాలో లేడు. మధ్య గదిలో లేడు. వంటింట్లో లేడు. "ఓహోయ్!" అని కేకేస్తే బదులు లేడు. గబగబా దొడ్లోకొస్తే దొడ్డి చివర అరుబయిట కృష్ణవైపు తిరిగి నుంచుని కనిపించింది. వర్షం కృష్ణలో కలుస్తుంటే, కృష్ణ వర్షంలో కలుస్తుంటే, వర్షంలో తను కలిసిపోయి, చేరుకు విప్పారిన తల ములకలుగా హాయిగా తడుస్తోంది.

రెండు గంగలు

25

బంగారు పొంగ

మిట్ట మధ్యాహ్నం వేళ :

నడినెత్తిన సూర్యుడు చంద్ర నిప్పులు కరిపిస్తున్న వేళ :

సెగలు పొగలుగా వడగాలి ఎదాపెదా కొద్దున్న వేళ :

దేవాలయం గోపురాల్లోని రామచిలుకలూ, పావురాట్లా గూళ్ళలోంచి తలలు బయట పెట్టలేని వేళ :

అలనాడు రాజా వాసిరెడ్డి పేంకటాద్రినాయుడు ఎత్తయిన ధ్వజస్తంభాలకూ, శిఖరాలకూ రాగిరేకు చుట్టింపించి ఆ రేకు మీద బంగారు పూత పూయించగా, ఆ బంగారం ఎవ్వరూ చూడని సమయాన దగదగ మెరుస్తున్న వేళ :

పెద్ద గుడి ఆవరణంతా పట్టవగలే అర్ధరాత్రిలా సరమ నిశ్శబ్దంగా వున్న వేళ :

పంచాయితీ బోర్డులో పనిచేసే జానకిరామయ్య, మొలల వ్యాధిలో బాధ పడుతూ చుర్రుమనే ఎండని లెక్కచెయ్యకుండా చెంబిట్టుకుని పడుగెత్తు

రున్నాడు. ఆ పరుగుతో తన చెప్పుల క్రింద తప్ప మరేవీ వినిపించని సమయాన, ఎక్కడినుంచో “బర్ బర్” అన్న శబ్దం.

మళ్ళీ “బర్ బర్ బర్.”

జానకిరామయ్య పరుగు ఆగిపోయింది.

ఇంకా “బర్ బర్ బర్ బర్”

తలెత్తి పైకి చూశాడు. చేతనున్న చెంబు తంగున కింద పడిపోయింది. ఓ నల్లటి జీబు కలవాడు ధ్వజస్తంభానికి వూదిన బంగారంమీద మెరుగు కాగితంతో రుద్దుతున్నారు. “బర్ బర్ బర్”

గుండెలవిసిపోయాయి జానకిరామయ్యకి.

‘రేయ్’ అని కేక వెయ్యటోతే గొంతు అయ్యకుపోయి మాట రాలేదు. కిందపడ్డ చెంబు సంగతి మర్చిపోయి ఒక్క పరుగున పూజారి వీధిలో కొచ్చి పడ్డాడు. “గు గుళ్ళో దొంగ, ధ్వజస్తంభానికి మె మెరుగు కాగితం రుద్దుతున్నారు” ఒగర్చుకుంటూ చెప్పారు.

జనమంతా ఇళ్ళురోంచి వచ్చారు. పూజార్లు, పాలేళ్ళు, చిన్న పెద్దా తోసు కొచ్చారు. కర్రలూ బడికెలూ చేతబట్టారు. పల్లపీడికి కబురెళ్ళింది. ఏటిబొడ్డున బట్టలురుకుతున్న చాకలోళ్ళకి కబురెళ్ళింది. రేపులో పడవలు, లాంచీలు ఆగిపోగా ఆ జనమంతా పరిగెత్తుకొచ్చారు. “గుళ్ళో దొంగ.... గుళ్ళో దొంగ....” నిమిషాల్లో పూళ్ళోకి చుట్టూ పాకిపోయింది. దాదాపు రెండుందలమంది జనం కర్రలు చేతబట్టి గుడివి ముట్టడించారు.

గొప్ప ఆవేశం.

గొప్ప సరదా.

నడి ఎండలో కాళ్లు చుర్రుమంటున్నా రెక్కచేయబండా పరుగులు. “ఓహోయ్ ఒర్రేయ్” అని వీరావేశంతో రణకేకలు, పిల్లలు పచ్చలు, కంచాలు మోగిస్తున్నారు. పెద్ద గుడి అవరణంతా అరుపుల్లో కేకల్తో నిండిపోయింది. ఈ అలజడికి దొంగ ధ్వజస్తంభం దిగి పోయాడు.

బంగారు దొంగ

రెండో ప్రాకారం తలుపులు బిళారు. దొంగ పారిపోకుండా రెండో ప్రాకారంలోని చిన్న గుళ్ళన్నీ వెతకాలన్నారు. జట్టు జట్టుగా విడి పోయారు. రెండు ముఠ ద్వారాల దగ్గర రెండు జట్లు, కృష్ణవైపు ప్రహరీ గోడ దూక పారిపోకుండా ఒక్కడ ఒక జట్టు, పున్నాగ చెట్ల దగ్గర ఇంకో జట్టు, మారేడు చెట్లపై మరొక జట్టు, గన్నేరుచెట్ల గుబుర్ల దగ్గర వేరే జట్టు. పెద్ద జట్టు ప్రహరీలోని చిన్న గుళ్ళన్నీ వెదుకుతోంది. ప్రతి చిన్న గుడిముందు అగి పళ్ళాలు, కంచాలు మోగిస్తూ "రేయ్, రాదా బయటికి" అని తేకలు. గుడి లోపలికెళ్ళి చూసాచ్చి "కాలభైరవుడి గుళ్ళోలేడు, ఉమాకన్యామి గుళ్ళో లేడు చందేశ్వరుడి గుళ్ళో లేడు" అని అరుస్తూ ఎప్పుడో కప్పుడు వార్త అందించటాలు. రెండో ప్రాకారమంతా గాలించారు. దొంగ దొరకలేదు.

"పదండి పై ప్రాకారానికి."

"హోయ్ హోయ్" అరుపుల తేకలతో జనమంతా పై ప్రాకారాని కొచ్చారు. ప్రతి చిన్న గుడి గాలించారు. ప్రతి రాయి వెనుకా వెతికారు. ప్రతి మూలా చూశారు. ప్రతి గుబురూ కదలేశారు. ఎట్టకేలకు వినాయకుడి గుడిలో విగ్రహం చాటున దాక్కున్న దొంగని పట్టారు.

పట్టి పట్టడంతోనే నల్లగా చింత మెద్దులా ఉన్న దొంగని జట్టుపట్టుకు బయటికి లాగారు. 'చెక్ చెక్' మని చెంపలు పగలగొట్టారు. 'పెడీ పెడీ' మని తన్నారు. నరాలు విరగదీశారు. వెన్ను పగిలేట్టు కుమ్మారు. మెట్లమీంచి జరజర రుడ్డుకొచ్చి జమ్మిచెట్టుకి మోకుతో కత్తేశారు.

ఈరు ఈరంతా కదిలొచ్చింది దొంగని చూడడానికి. అడవాళ్లు పిల్లల్ని చంకనేసుకుని పరుగెత్తుకొచ్చారు.

'ఎలుగుబంటిలా ఉన్నాడు దొంగ!'

'పందికొక్కులా ఉన్నాడు దొంగ!'

ఒక్క పలుకు లేదు, ఒక్క మాట లేదు, చొళ్ళంతా గీరుకుపోయి నెత్తు రోడుకుంటే కళ్ళప్పగించి చూస్తున్నాడు దొంగ. పచ్చిన ప్రతివాడూ

దొంగని కొద్దున్నాడు. చిన్న పిల్లలు సైతం నరదాక వెళ్ళి తన్ని వస్తున్నారు. తిట్టని అడవి లేదు. పుష్పమైతని మనిషి లేడు.

ఊరి పెద్దలొచ్చారు. భూషణ్య, రామయ్య, అవదాస్లు మొదలైనవారు.

“గుళ్ళో దొంగతనం చేస్తావంట్రా లం... కొడకా” మోతుతో ఛేఛేఛే మని కొద్దు తిట్టాడు భూషణ్య. దొంగ దొంగమీద కరుణ కేలాయి.

“దేవుడు సొమ్ము తింటే కుక్కపై పుట్టాడరా” అంటూ అవదాస్లుగారు మోహంమీద గుడ్డాడు. దొంగ భక్తన నెత్తుడు కర్కాడు.

“చస్తాడు నాయాలు” అంటూ రామయ్య కత్తతో దొంగ మెరికంమీద కొట్టాడు.

దేవుడికి ప్రతివాడూ తనచేత్తో ఓ మారేడు దళం వేసినట్టు, అక్కడి కొచ్చిన ప్రతివాడు దొంగని ఓ దెబ్బ పీకారు.

నల్లటి జీబుతల దొంగ శరీరమంతా కరుణలేని అక్కడక్కడా నెత్తురు కాదుతోంది. గాజు బుద్ధలాటి వాడి కళ్ళు మూసుకుపోతున్నాయి.

“పోలీస్లో కేసేద్దావా వీణ్ణి” అన్నారెవరో.

“రాత్రల్లా కట్టవదేసి, కీళ్ళరగదీసి పంపిస్తే సరి. మా పాలేళ్ళని కాపలా పెట్టాలే” అన్నాడు ఊరి పెద్ద భూషణ్య.

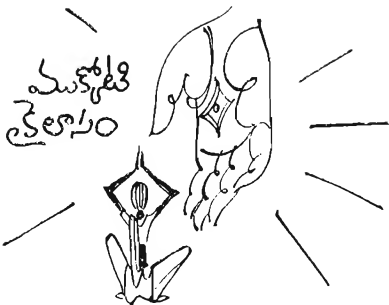
వాడు దొంగ.

వాణ్ణి కొట్టాల్సిందే. నరకాల్సిందే. ముక్కలు ముక్కలు చెయ్యాల్సిందే. కాటలి, గద్దలకి చెయ్యాల్సిందే? దేవుడు సొమ్ము దొంగతనం చేశాడు; కుక్కజన్మ ఎత్తుతాడు; పందిగా పుడ్తాడు.

తిట్టుకుంటూ జనమంతా వెళ్ళిపోయారు.

అర్ధరాత్రి చాలాక భూషణ్య స్వయంగా దొంగని కట్టుబిచ్చి “లం... కొడకా; తెలివితేటలక్కర్లే” అంటూ ఐదు పది రూపాయల నోట్లు చేతిలోపెట్టి “శివరాత్రి వెళ్ళిం తర్వాత కనపడు” అన్నాడు.

వినాయకుడి విగ్రహం వెనకాల దాచిన దొంగలన్ను మెరుగు కాగితాల్ని వెనకటి వాటితో కలిపి భూషణ్య పోషాదం లో పుట్టపడుచుకోగా, కిరాయి దొంగ కువికనపాడు రేపు వైపు చూచుకుంటూ పోయాడు.

వైకుంఠ ఏకాదశినాడు :

ఉత్తర ద్వారం దగ్గర స్వామి చర్చనం కోసం ఇంకా తెల్లవారకముందే జనం గుంపులు గుంపులుగా చేరారు. కొందరు పట్టుబట్టలు కట్టుకున్నారు, మరికొందరు కడి బట్టల్లోనే వచ్చారు. అప్పుడే కృష్ణలో స్నానంచేసి నీళ్ళోడుచున్న తలలో కొబ్బరికాయలు, హారతి కర్పూరం చేతబట్టి ద్వార దర్శనం కోసం జనం తొక్కిసలాడుతున్నారు.

‘శంభో శంకర సాంబసదాశివ’ భజనలు

‘హరహర మహాదేవ’ స్మరణలు

ఉత్తర ద్వారం తలుపులు మూసివున్నాయి, జనం క్రెక్కిరిసి పోతున్నారు.

“ఏవటయ్యా ఆ తొనుకోపటం ?”

“మేం పదావదనుంచి వచ్చామయ్యా !”

“మేం తెల్లవారు జామునుంచి కాచుకున్నామయ్యా !”

“అవతల ఆదంగులు ! కళ్ళు కన్పించటంలా ?”

“ఓ యబ్బి ! మాకూ ఉన్నారేవయ్యా ఆడంగులు”

“ఓ హోహో”

“ఆ హోహో !”

“హరహర మహాదేవ !”

“ఇంకా తెరపరేవయ్యా తలుపులు ?”

జనం పెరిగిపోతున్నాడు. రాళ్ళు తొక్కుకుంటున్నారు, దొక్కల్లో పొడుచుకుంటున్నాడు. ఎత్తయిన ఉత్తరద్వారం తలుపులు మూసే వున్నాయి.

క్షణ క్షణానికి పెరిగిపోతున్న జనం మధ్యన ఓ ముసర్ది. ఆ ముసరిమ్మకి రోపరికి పోవాలివి తాపత్రయం. ఆ ముసరిమ్మ స్నానం చేసినట్టు లేదు. దాన్ని చూసి అందరూ అసహ్యించుకుంటున్నారు. అవిడ ఎంత ముందు పోవాలనుకుంటుందో అంత వెనక్కు తోసేస్తున్నారు జనం.

“తలుపులు తియ్యండో” జనం కేక.

“కాస్త ఆగండో” రోపర్నించి అర్చకుల కేక.

“కరణంగా రొచ్చారా ?” రోపర్నించి అర్చకులు.

“అ.”

“మున్నబుగా రొచ్చారా ?”

“అ.”

“పెద్దరగారి గుమాస్తాగా రొచ్చారా ?”

“అ.”

“పెద్ద పెట్టి గారొచ్చారా ?”

“అ.”

“తలుపులు తియ్యునా ?”

“అ.”

ఉత్తర ద్వారం తలుపులు తెరుచుకున్నాయి.

ముక్తికొట్టి కైలాసం

“నమః పార్వతీ పతయే....”

కొబ్బరికాయలు పెరేలు పెరేల్ని పగిలాయి. కర్పూర హారతులు వెలి
గాయ, జేగంటలు, శంఖాలు కలిసి మోగాయి. ఓనం తొక్కుటంటూ,
తోసుకుంటూ విరగబెట్టున్నారు. ముసలమ్మని ఇంకా ఇంకా వెనక్కి
తోసేశారు.

స్వామి విగ్రహాలు పూరేగింపుగా ముక్కోటి మంటపంపై పు బయలు
దేరాయి. మళ్ళీ తొక్కిసలాట, కోలాహలం, ముసలమ్మని సుంచో
నివ్వరు, కూర్చోనివ్వరు. తోసేస్తున్నారు. విగ్రహాలు బయలుదేరటంతో
జనంకూడా స్వామివెంట బయలుదేరారు. గుడికి ముక్కోటి మండపానికి
మధ్య బారులు తీరిన బిచ్చగాళ్ళు. ఆ రద్దీలో, ఆ తోపిడిలో బిచ్చగాళ్ళ
పక్కనొచ్చి పడ్డది ముసలమ్మ. విగ్రహాల పూరేగింపు బిచ్చగాళ్ళ మధ్య
నుంచీ వెళ్ళిపోయింది.

“ఈ ముసలిముం దేదనుం తొచ్చిందీ !”

పక్కనున్న బిచ్చగాళ్ళు అనహ్యించుకున్నారు.

ముసలమ్మ లేవలేక చతికిల పడిపోయింది.

మాట రావటంలేదు.

బారులుతీరిన రకరకాల బిచ్చగాళ్ళు కనిపిస్తున్నారు. కళ్లలేనివారు, కాళ్ల
పోయినవారు, పంగనామాలు పెట్టుకున్నవాళ్ళు, విభూతి తిర్చినవాళ్ళు,
రాముడి పేరుతో కృష్ణుడి పేరుతో కొబ్బరిముక్క లడుక్కుంటున్నారు
మధ్యమధ్య ఈడ చచ్చావేం! ఆడకెళ్ళి అడుక్కో. మేం రాత్రినించి
ఇక్కడ కూచున్నాం” అని ముసలమ్మని తిరుకున్నారు.

చింపిరి జుట్టు ముసలమ్మ, దోసినోటి ముసలమ్మ, రోతుకళ్ళ ముసలమ్మ
మాట్లాడారు. వడిన చోటునుంచి కదలేదు.

అమ్మా ! ధర్మం !

అయ్యా ! ధర్మం !

కబోదిని కల్ల !

“అనాదజన్మ తండ్రీ” రకరకాలుగా ఏడుస్తూ అడుక్కుంటున్నాయి బిచ్చగాళ్ళు. చింపి జుట్టు ముసలమ్మ ఏవీ అడగదు.

గుడికి ముక్కోటి మండపానికి భట్తుల రద్దీ పెరిగిన కొద్దీ బిచ్చగాళ్ళ కేకలు పెరిగాయి. కొత్త బిచ్చగాళ్ళని రావివ్వటంలేదు. అమ్మలక్కలు తిడుతూ వాళ్ళ హక్కులు కాపాడుకొంటున్నారు.

ముసలమ్మ ముందు రెండు కొబ్బరి ముక్కలు పడ్డాయి. వాటిని కొరకబోయింది గాని మింగుడు పడలేదు.

తంబూరా గుడ్డోడికి తాగా డబ్బులు పడుతున్నయ్యని కాళ్ళులేని అవిటి వారు తన బండిని కొంచెం ముందుకు జరిపితే, రుప్తు బిచ్చగాడు అమ్మా నాయనా బూతులు తిట్టి యర్రాస్తానానికి పంపించేశాడు.

రాత్రి జాగరణ. జనం ఎక్కువయ్యాడు. ముక్కోటి మంటపంలో శివ సంగీతం జరుగుతోంది.

వాళ్ళతోపాటు గొంతులెత్తి ఏడుస్తూ బిచ్చగాళ్లు అడుక్కుంటున్నారు. ముసలమ్మ ఉలకదు, పలకదు. ౬ రాత్రివేళ ముసలమ్మ వక్కకి చొరిగి పడుకుంది.

తెలతెలవారు తుండగా స్వామి విగ్రహాలు పూరేగింపుగా తిరిగి దేవాలయం లోకి వెళ్లాయి. పడుకున్న ముసలమ్మ లేవలేదు. బిచ్చగాళ్ళంతా పైసలు లెక్కపెట్టుకుని, కొబ్బరి ముక్కలు మూటగట్టుకుని లేవబోతూ “లేవ్వే ముసలిముండా” అన్నారు.

స్నానం చేయని ముసలమ్మ, దేబ్బట్ట చూడని ముసలమ్మ, ‘సాంబశివా’ అనని ముసలమ్మ ముక్కోటినాడు చచ్చిపోయింది.

‘చచ్చిందిరోదు !’ సంబరంగా అన్నాడు బిచ్చగాళ్ళంతా:

ముక్కోటి పుర్నాడు ముసల్దాన్ని పాతేయడానికి ఆ శవాన్ని చూపించి బిచ్చగాళ్ళంతా పోటీలేకుండా ఐకమత్యంగా మళ్ళీ అడుక్కున్నారు. ●

ముక్కోటి కై లాసం

33

చట్టమీద చాకలోళ్ళు బట్టలుతుకు తున్నారు.

అహోన్ .. అహోన్.

అమ్మా అమ్మా.

కోవతుల్ని, చీరల్ని, దుప్పట్లని, జంబుకానాల్ని తిరగేసి తిరగేసి బండల
కేసి దాడుతున్నారు.

ఓ పక్క ముసలి వెంకాయ పెద్ద బాసలో నీలిమందు కలుపుతూ
 “ఓర్నియమ్మ ! పోరగాళ్ళవరో దీనికి చొక్క కొట్టారేవ్” అన్నాడు
 పెళ్ళాం పోలేరమ్మతో.

“ఇంకెవడు ? ఆ పూజారీది పోరగాళ్ళే రాళ్ళు కొట్టుంటారు. అయినా
 జన్మంతా ఆ చిల్లి బాసేనా ? తమ్మరాయనకి చెప్పి కొత్తది చేయించ
 రాదా ?” అంది పోలేరమ్మ గుడ్డలు పిడుస్తూ.

“ఓసి పోలీ ! జన్మంతా నీతోనే కాపరం చేశానుగదా ! నువ్వు వోటి
 బాసవయిపోయావు. ఇంకో త్తిని కట్టుకోనేంటి ?” అన్నాడు బోసినోటి
 వెంకాయ.

“ఓలబ్బి సందిదం.. ” అని మూతి విరించి పోలేరమ్మ.

“ఏటే ! ఈ బాస మా బయ్య కాలం నాటిదే. వాట్టినే పోనిస్తానేటి ?
 అంటూ వెంకాయ చిల్లికి గుడ్డ పేలికలు పెడుతున్నాడు.

చాకళ్ళు ఎవరి బండల దగ్గరకి వాళ్ళు మూటల్లో చేరుతున్నారు. అవతల
 పక్క కొత్తగా పెళ్ళయిన లచ్చి, సాంబడు మూటల్లో దిగారు. వాళ్ళిద్దరికీ
 క్షణం వదడు. ఎప్పుడూ కీచులాటే.

“తిరిగి తిరిగి ఇంతేకొచ్చావ్ ! పొద్దు కన్నీస్తందా ?” అన్నాడు
 సాంబడు.

“నువ్వు ఇప్పుడే వచ్చి నన్ను దెప్పుతావే ? వాళ్ళ బట్టలెయ్యాలా ?”
 తిప్పికొట్టింది లచ్చి.

“సికార్లే గాదు. మాటలు కూడా నేర్పావుగదే !” పళ్ళు కొరికారు
 సాంబడు.

“నా కెందుకు సికార్లు ? మీసపున్న సోగ్గాడివి నీగ్గావాలి సికార్లు.”

“ఏటీ ! నన్నే ఎక్కిరిస్తన్నావ్ ! దర్పిన్ మొకందానా ?”

“ఓలబ్బి ! పెనంమీద అల్లకాడల్లే ఏం ఎగిరిపట్తున్నారు !”

“మక్కె లిరగదంతా టాంఫోర్ !” లచ్చి జాట్లు పట్టుకున్నాడు సాంబడు.

“ఓలమ్మో !” గొల్లుమంది లచ్చి.

వెంకాయ పోలేరమ్మ పరుగెత్తుకొచ్చి “ఓరి మీరు పడిసావ ! బట్టల్లడవ కుండానే దెబ్బలాట లేంట్రా ?” అని ఇద్దరినీ విడదీసి పనికి పురమాయించాడు.

లచ్చి, సాంబిడు మాట్లాడటండా బట్టలుతుకు తున్నారు. మనసుల్లో ఒకళ్ళ మీద ఒకళ్ళకీ ఎందుకో కసి, ఈ పెళ్ళి యిద్దరికీ ఇష్టంలేదు. పెద్దలు పట్టుబట్టి ఇద్దరికీ ముడేశారు. లచ్చి సన్నగా వుంటుంది. సాంబిడికి బొద్దుగా వున్న ఆడపిల్లంటే ఇష్టం. లచ్చి జడ చిన్నది. సాంబిడికి పొడుగాటి జడలున్న పిల్లంటే మనసు. ఆడపిల్ల గజ్జెల పట్టీలు చెట్టుకు నడుస్తుంటే సాంబిడి గుండెలో మువ్వలు మోగుతాయి. సాంబిడు కొనిచ్చినా లచ్చి గజ్జెల పట్టీలు అవతల పాడేసి కడియాలు పెట్టుకు తిరుగుకుంటి “టంగు టంగున”. లచ్చికున్న ముక్కు తేసరీ, దుద్దులు సాంబిడికి బాపుండవు. అందుకే లచ్చి అంటే చికాకు. కోపం అసహ్యం. దానిమాట, పలుకు, నవ్వు, అది చేసిన పచ్చడి చీరీ.

సాంబిడు కోపంగా చీర ఉతుకుతున్నాడు. ఆ చీర సీతాలు కట్టింది. సీతాలు కళ్ళముందు కదిలింది. అది నెమిలి కంఠంచీర. సీతాలు నెమిలి కంఠంచీర కట్టుకుని ముద్దబంతి పువ్వులా కదులుంటే సాంబిడికి కళ్ళు వొళ్ళు తెలిసేది కాదు. ఆడదంటే సీతాలే ! దాని నవ్వు, దాని మాట, దాని నడక... అబ్బి ప్రాణాలు తోడేస్తూంది కద ! అనుకుంటూ చీరలో సీతాల్ని ఊహించుకుంటూ హుషారుగా ఉతుకుతున్నాడు సాంబిడు.

లచ్చి అత్తకోడలయి పంచ ఉతుకుతోంది. ఆ పంచె కోతేరుది. మొగాడంటే కోతేరుగాదే ! అనుకొంది. “ఎందుకు ఈడూ ఉన్నాడు మోటు మనిషి” కోతేరు ఎంత నాజుగ్గా ఉంటాడు ! వారగా ఒక్క చూపు చూస్తే గుండె జల్లుమంటది. మొన్న పండగరోజు ఈ అత్త

కోడలంచు పంచె కట్టుకుని, తలపాగా చుట్టుకుని బజార్లో ఎల్లా వుంటే
కార్యవర్గి రాజులా ఉండాడు. అందరి కళ్ళూ అడిమీదే.. ” అనుకుంటూ
సందిరంగా ఉతుకుతోంది.

సాంబడికి సీతాలు దొరకలేదు.

లచ్చికి కోటేకు మొగుడవలేదు.

మర్యాదానికి బట్టలన్నీ ఉరికి, తెచ్చుకొన్న అన్నంలోకి పూజారివీడి
నింది కూరలడిగి తెచ్చుకుని మాట్లాడకుండా ఎదురెదురుగా కూర్చుని
తిన్నారు లచ్చి, సాంబడు. ఆ పైన బట్టలన్నీ చట్టమీద ఆరేకారు.
ఒక్కొక్కవక్క ఇంకొక్కొక్క ఇంకొక్క వక్క పట్టుకుని ఆ బట్టల్ని చట్ట
మీద పరుస్తున్నారే కాని ఇద్దరి మనసులూ ఎక్కడో వున్నాయి. నెమిలి
కంతంవీర అరేస్తున్నప్పుడు సాంబడి వొంట్లో నెత్తురు జిల్మని
పొంగింది. అత్తకోడలంచు పంచె పరిచి ఎగిరిపోకుండా రాళ్ళు పెట్టుంటే
లచ్చి పాలిండ్లు పొంగాయి.

సాయంతాలానికి అరిస బట్టలన్నీ మడతేకారు లచ్చి, సాంబడు. సూర్యు
డస్తమించుచోనున్న వేళ ఇద్దరూ ఉరికిన బట్టల్లో నచ్చినవి తీసి కట్టు
కొన్నారు.

ఆశ్చర్యం.

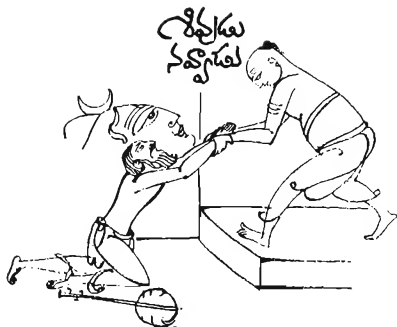
సీతాలు నెమిలి కంతం వీరలో లచ్చి అందంగా కన్పించింది సాంబడికి.

కోటేకు అత్త కోడలంచు పంచె కట్టుకున్న సాంబడి వైపు ఆకా
మాసింది లచ్చి.

“మూలెత్తు” అంది లచ్చి.

సాంబడు మూలెత్తి ముందుకొచ్చి లచ్చిని ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. లచ్చి
తోనెయ్యలేదు. పెదవు లందించి తృప్తిగా నవ్వింది.

అరేసిన చీర

దేవాలయం ఎగ్గివేయడం ఆపినది, గుమాస్తా ఎదురెదురుగా కూర్చుని మాట్లాడుకుంటున్నారు.

“ఏవయ్యా సుబ్బరామ్ ! దేవాలయం ఆదాయం పెంచటానికే మార్గాలేవిటి? కొబ్బరికాయ కొద్దే బీడ్ పెట్టాం, అల్లపేలానికి, పూజలకు చీట్లు పెట్టాం, ప్రియత్ దర్శనానికి చీట్లు పెట్టాం, పండగల్లో ధట్టదర్శనా రెత్తేసి

దేవుణ్ణి చూసినందుకు నీవిమా టిక్కెట్లలా రుసుములు వసూలు చేస్తున్నాం ఇంకా ఏవన్నా మార్గాలు చెప్పు ?" అన్నాడు అపీసరు.

"ప్రసాదాలమ్మితే మంచి ఆదాయం వస్తుందండి" అన్నాడు గుమాస్తా సుబ్బారావు.

"చూశావా : ఇంతకాలం నాకు తట్టినేలేదు. అనుకోగానే ఆలోచన వచ్చిందంటే ఈశ్వరుడు మనచేత ఎలా సేవ చేయించుకుంటున్నాడో" అపీసరు చేతులెత్తి మొక్కుకున్నాడు.

"అయ్యా : ప్రసాదాల షాపు గాలిగోపురం వక్కన కడితే " అన్నాడు సుబ్బారావు.

"భేషుగ్గా ఉంటుంది. కాని వక్కనే మంగలి షాపుంది పర్వాలేదా ?" అని సందేహించాడు అపీసరు.

"అబ్బే ? ప్రసాదాల షాపు, మంగలి షాపు వేటికి వాటికేనండి పర్వాలేదు."

"సరే అయితే ఇంకకీ ఆ స్థలం గుడ్డి గంగన్నది కదూ ?"

"చిత్రం."

"పదండి. తేలిగ్గా బేరమాడి కొనేదాం."

ఇద్దరూ బయల్దేరారు గాలిగోపురం వైపు.

గాలిగోపురంలో గంగన్న తాత తంబూరా మీటుకుంటూ తత్వం పాడు కుంటున్నాడు. కంటిమూర్త లేకపోయినా వంటినిండా నిబారి పూసు కున్నాడు.

"గంగన్నా : నీ పంట పండిందోయ్ !" అన్నాడు గుమాస్తా.

తంబూరా అనిపోయింది.

"గాలిగోపురం చక్క పూర్తి సీతనా : అది మా కష్టమెయ్యి : అందులో ప్రసాదాల షాపు పెట్టావంటింట్లో : అపీసరునాట" అన్నాడు గుమాస్తా.

గంగన్న తలవదలాలాడెదాడు. "అ స్థలం గాలిగోపురం దాటా : దాన్ని అడ్డు వాక్కు నాట లేదు బాబూ."

“అదేం ? నీకు దబ్బిస్తామయ్యా” అన్నాడు ఆపీసరు.

“నాకు దబ్బెందుకు బాబూ : ఆ దేవుడి ప్రసాదం మాత్రమే తిని ఈ గుడి నీడలో బతికేవాణ్ణి. దబ్బు నేనేం చేసుకుంటాను ?” అన్నాడు గంగన్న.

“అయితే ఎందుకమ్మనంటావు ?” నిలదీసి అడిగాడు గుమాస్తా.

“నిండుకంటే బాబూ .. ఇప్పటిదాకా పండగొచ్చినా పబ్బిమొచ్చినా బిచ్చగాళ్ళు వండుకు తిని పడుకుంటున్నారు ఆ స్థలంలో. మీకు ఆ స్థలం అమ్మితే మీరు కాపలావాళ్ళచేత వాళ్ళందరినీ గెంటిస్తారు. వాళ్ళు దిక్కులేని వాళ్ళయిపోతారు” గంగన్నకి కళ్ళనీళ్ళు తిరిగాయి.

“మేం బలవంతాన ఆ స్థలం ఆక్రమించుకుంటే నువ్వేం చెయ్యలేవు తెలుసా ?” బెదిరించాడు ఆపీసరు.

“అప్పుడు ఆ బిచ్చగాళ్ళకు ఆ ఈశ్వరుడే దిక్కు” గద్గదంగా అన్నాడు గంగన్న.

“నువ్వు దేవుడి ప్రసాదం తప్ప ముట్టని నియమం కలవాడివి కదూ : రేపట్నం నీకు ప్రసాదం పెట్టరు. ఆకలితో మాడితే నువ్వే దోపకి పస్తావ్. పదండి సార్” ఇద్దరూ చరా చరా గుడివైపు వెళ్ళిపోయారు.

గంగన్నకు నాల్గు రోజులు ప్రసాదం పెట్టలేదు. శివనామం జపిస్తూ మంచిసీళ్ళతో బాలక్షేపం చేశాడు. ఐరోరోజు గంగన్నకు ఆపీసం వచ్చింది. గాలిగోపురంలోంచి తడుముకుంటూ గుడి మెట్లవైపు పచ్చాడు. మిట్టమర్దాహ్లాదవేళ యాత్రికులంతా స్వామి దర్శనం చేసుకుని తిరిగి వెళ్తున్నారు. తంబురా మీటుకొంటూ యాత్రికులకు తన గోడు చెప్పు కొన్నాడు. “అయ్యలారా : అమ్మలారా : నాకు నాల్గు రోజుల్నించి స్వామి ప్రసాదం పెట్టడంలేదు. నేను స్వామి ప్రసాదం తప్ప ముట్టను. నాకు బతకాలనే కోరిక లేదు. కాని నేనేం పాపం చేశాను ? స్వామి ప్రసాదానికీ నేనెందుకు నోచుకోలేదు ?

పదిమంది అర్చకులు స్వామికి మహావివేదనలు అర్పించి తిరిగొస్తున్నారు.

గంగన్న హీనస్వరంతో అంటున్నాడు

“స్వామి ప్రసాదం నాకు దొరకదా.... నేను పడిపోయాను...”

అందరికంటే అతిథి అర్చకుల్లో పెద్దవాడైన మహాదేవయ్య గంగన్నని చూశాడు. గదిగబా పచ్చి చూరిపడబోతున్న గంగన్నని పట్టుకున్నాడు. మహాదేవయ్య కళ్ళనిండా నీళ్ళు. మహాదేవయ్య కూడా స్వామి ప్రసాదం తప్ప ఇతరం స్వీకరించడు. ఆయనకు గంగన్నను చూస్తుంటే గుండె కరిగిపోయింది.

“మహాదేవయ్యగారూ : మీరు మడిగట్టుకుని ఆ గుడ్డోణ్ణి ముట్టుకొంటున్నారా ?....” అన్నాడు ఆపీసరు.

మహాదేవయ్య మహా నివేదన పట్లెం పక్కన పెట్టి గంగన్నని మెట్లమీద కూర్చోపెట్టాడు. యాత్రికులంతా మూగారు. “అతనూ మడిగట్టుకునే ఉన్నాడండీ.... రా గంగన్న.... రా.... స్వామి ప్రసాదం తప్ప ఇంకేదీ ముట్టని నియమం నా కొక్కడికే ఉందనుకున్నాను. ఇవ్వాలి అ రోజుకు నా కళ్ళు తెరిపించి - ఒరేయ్ : నీలాంటి భట్టలు నా కింకా ఉన్నారా అని చెప్పాడు. రా గంగన్న : స్వామి నాల్గు రోజుల నుంచి చిరునవ్వు నవ్వటం లేదయ్యా : దానిక్కారణం ఇప్పుడు తెలిసింది. ఇవ్వాలి నుంచి స్వామి ప్రసాదం ముందు నీకు పెట్టి ఆ బుగిలించే నేను చినుకుంటాను... రా....”

గంగన్న అకులా వాణికిపోయాడు.... “ఓబా.... :”

“వౌద్దనకు గంగన్న.... ఈ మహా నివేదన నా చేత్తో నీకు దినిపించనీ లేకపోతే నా స్వామి చిరునవ్వు నవ్వడయ్యా....” అంటూ మహాదేవయ్య స్వామి ప్రసాదం తన చేత్తో గంగన్న నోటికందిస్తూ “సాంబశివా....” అని కరిగిపోయాడు.

యాత్రికుల “హరహర మహాదేవ” కేకలతో దేవాలయ శిఖరం కుళ్ళి పడింది.

శివుడు నవ్వాడు

41.

ఒక రోజు జైల్లో పోయింది

ఒకరోజు వెళ్ళిపోయింది. మరో రోజు వస్తోంది. వెళ్ళిపోయిన రోజు గురించి ఆలోచిస్తుంటే వచ్చిన రోజు కూడా వెళ్ళిపోతోంది.

ఇలా వచ్చి వెళ్ళిపోయే రోజుల్లో ఒకరోజున పిచ్చయ్యగారు వెళ్ళిపోయారు. చాలామంది వెళ్ళిపోయే ఈ లోకంలో పిచ్చయ్యగారు వెళ్ళిపోవటం ఓ విశేషం కాదు. పైగా ఆయన కవి, గాయకుడు ఇలాంటి వేమీకాదు. జీవితంలో ఏదన్నా సాధించాడనుకుందామా అదీ లేదు. కాని పరుగెత్తే ప్రవాహం అడుగున తెలియకుండా ఈడుకెళ్ళే చేపపిల్లలా, తొణకని సరస్సులో కదలని అలలా, ఆయన కాలానికి తెలియకుండా కాలంచో కలిసిపోయి జీవితమంతా గడిపాడు. శబ్దాల సంగతి అటుంచండి. నిశ్శబ్దంలో పరమ విశ్శబ్దంగా కలిసిపోయి ఆయన జీవించిన తీరు తెలుసుకోవాలంటే ఆయన దినచర్య ఒక్కరోజు గమనిస్తేచాలు.

ఉదయం ఆయన వీధుగుమ్మదకి రాగానే పిచ్చయ్యగారి భార్య సీతమ్మగారు కుంభకోణం చెంబుతో నీళ్ళు, కచ్చిక, తాలూకు పెట్టేది. మొహంకడిగి అటునించి అతే కృష్ణకి బయల్దేరుతాడు. చలి అయ్యేది, వర్షమయ్యేది అంగోత్రం నడుంకి బిగించి కృష్ణలో దూకవలసిందే. గుండెలోతు నీళ్ళలో నుంచుని సంధ్యావందనం ముగించి చెంబుతో కృష్ణోదకం తీసుకుని గుడిటి బయల్దేరుతాడు. రోవరో వీధుగుమ్మద చిన్న పిల్లలు కూర్చుని కబుర్లు చెప్పుకుంటూంటే చల్లటి కృష్ణ నీళ్ళు వాళ్ళమీద చిలకరించేవాడు. వాళ్లు "చలి చలి" అని మడుచుకుపోయంటే నవ్వుపంటూ ముందుకు సాగిపోయేవాడు. రెండో ప్రాకారంలోని గన్నేరు చెట్టు దగ్గర కొచ్చి పూలు కోసుకుంటూ 'ఇక్కడ చిన్న రెండు మొగ్గలుండాలే' అనుకోనేవాడు. ఆయనకి

కొమ్మలూ, రెమ్మలూ, పువ్వులూ, మొగ్గలూ అన్నీ లెక్కే. పున్నాగ పూలు నాలుగు చెంబులో వేసుకుని మారేడు చెట్ల వైపు కొచ్చేవాడు. లేత మారేడు దళాలు ఓ గుప్పెడు కోసుకుని మూడో ప్రాకారం మెల్లెక్కేవాడు.

పిచ్చయ్యగారొచ్చే సమయానికి అర్చకులు అమరేశ్వరుడికి అభిషేకం చేసి సిద్ధంగా ఉండేవారు. స్వయంగా తెచ్చుచున్న కృష్ణేదకంతో స్వామికి అభిషేకం చేసుకొని వస్త్రీ, పూలు పూజచేసేవాడు. అదేవిఘాటో : పిచ్చయ్యగారి పెదవి కదిలేదికాదు. మంత్రం బయటికి వినిపించేదికాదు. ఆ మౌన స్వామికే తెలియాలి ఆ మౌన పూజ : కిందికి దిగివచ్చి గంట మోగించి శలవు తీసుకుని, నందిచుట్టూ తిరిగి బాట చాముండేశ్వరిని దర్శించుకుని సాగిలపడేవాడు. ఆ తల్లి పాదాలనంటి వున్న కుంకుమవి నుదుట పెట్టుకుని మంటపంలో కొచ్చి కూర్చునేవాడు.

అప్పటికే అక్కడికి చేరుకున్న అభిషేక బ్రాహ్మణులు రకరకాల చర్యలు చేస్తూ ఉండేవారు. పెరుగుతున్న ధరల గురించి, ఆపకాయ పూరగాయ గురించి, పాకిస్తానం గురించి, ఎవళ్ళో లేచిపోవడం గురించి. ఈ మాటలు సాగుతుంటే అన్నీ వింటూ కూర్చునేవాడు. మధ్యలో ఏ లింగయ్యగారో పిచ్చయ్యగారూ : అపనంటారా, కాదంటారా అంటే పిచ్చయ్యగారు చిరునవ్వు నవ్వేవాడు. అంతేకాని పెదవి విప్పేవాడు కాదు. మధ్య మధ్యన గాలిగోళురం మీద వాలున్న పాపురాళ్ళని లెక్క పెట్టండేవాడు.

అంత మౌనంగా రోకాన్ని తిలకిస్తున్న పిచ్చయ్యగారు ఇంటికొస్తూనే గుమ్మంలోంచి 'పచ్చడేవిదో ?' అని పెద్దగా అరిచేవాడు. రొద్దోంచి సీతమ్మగారు 'దోసకాయ పచ్చడి బద్దలనో లేక చింతచిగురు పచ్చడనో' అంటే 'కారం జాగ్రత్త' అనేవాడు. పిచ్చయ్యగారికి రోజూ నూరిన పచ్చడుండాలి. అందులో కారం దివ్యంగా వుండాలి. లేకపోతే గొప్ప చిరాకు పడేవాడు. భోజనానంతరం పక్కపలుకు వేసుకుని పిచ్చయ్యగారు నులక మంచంలో వాలగా సీతమ్మగారు కాళ్ళకట్టనచేరి పాదాలకు ఆముదం రాసేది. పక్కపలుకు నముల్తూ నముల్తూ పిచ్చయ్యగారు నిద్ర పోతే అంతరుముందే పట్టెమీద తలవాల్చి ఆవిడ నిద్రపోయేది.

సాయంత్రం పిచ్చయ్యగారు పూరు దుట్టవచ్చేవాడు. పాండురంగస్వామి గుళ్ళో అచార్లుగారికి ఆయనకి సంభాషణ ప్రతిరోజు ఇలాగే ఉండేది.

“ఇవ్వాలేం కూర ?”

“పొట్ల కాయ.”

“పచ్చదో ?”

“కొత్తిమీర కారం.”

“ఇవ్వాలేన్ని పూజలు ?”

“రెండు.”

“ఏవన్నా గిట్టేందా ?”

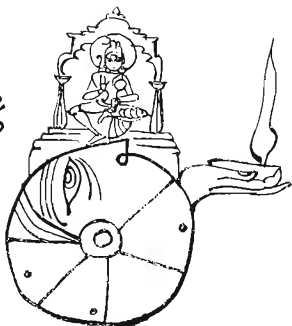
“ఏదో....” నవ్వేవాడు అచార్లుగారు.

పిచ్చయ్యగారూ నవ్వేవాడు.

అక్కణ్ణించి పెద్ద బజార్లో రాములవారి గుడి మెట్లమీద కొంతసేపు కూర్చుని అక్కడ పిల్లల గోలీలాట చూసేవాడు. పిల్లల్తోపాటు తనూ గోలీలు చెక్కపెట్టేవాడు. రేక్కాయల కాలమయితే, ఓ గిద్దెడు కొని తలా ఒక రేక్కాయ పంచేవాడు. సంజెవేళకి తిరిగి గుళ్ళో కొచ్చేవాడు. గుళ్ళో పిచ్చయ్యగారి చోటు పిచ్చయ్యగారిదే. అక్కడ కూర్చుని గోపురంలో రామలిలకల వైపో, పూగుతున్న జమ్మిచెట్టు వైపో చూస్తూ ఉండేవాడు. గుడి తలుపు వేసేప్పుడు ప్రసాదంగా పెట్టిన వడపప్పు తుండుగుడ్డ కొంగున కట్టుకుని ఇంటికొచ్చేవాడు. రెండు మెతుకులు తిని ఆ వడపప్పు సీతమ్మగారికిన్ని పెట్టి తను ఒక్కొక్క గింజే నములుచూ నిద్రపోతే వెళ్ళిపోయేవాడు. అలా నిద్రలోకి వెళ్ళిపోయిన పిచ్చయ్యగారు ఒకరోజు తిరిగి లేవలేదు. కాళ్ళకట్టనుంచి లేచిన సీతమ్మగారు పిచ్చయ్యగారు పోతే గొల్లుమనలేదు. “బొట్టు మాత్రం తెరుపుకుని” ఇంతకాలం నా ఎదురుగా ఉండేవారు. ఇప్పుడు నాలోనే ఉన్నారు” అనుకుంది.

పిచ్చయ్యగారు ఏవీ సాధించలేదు. తగాదాలు తీర్చలేదు. నమస్కలు చర్చించలేదు. కానీ కాలానికి తెలియకుండా కాలంలో కలిసిపోయి బతికాడు. అది చాలదా ? చాలబందేదు చాలా మందికి.

హరహర
మహాదేవ

శరభః శరభః ।

దశరథః శరభః ।

అదిశేషుషు పదగస్త్రే

సంబరంబున బుసలుపెట్టా

నందికేశుడు రంకెపేసీ

ముదముతో మున్నుందు నడవా

వీరభద్రుడు భద్రమూర్తయి

దుద్రగణముల తోడు నిలువా

డమరుకల ప్రళయార్పణులు

భూమండలము నిండా పెళ్ళుమనగా

హరాః కదలిరావయ్యా ।

అమ్మతో కలగలసి రావయ్యా ।

హరహర మహాదేవ

అమరేశ్వర : తరలిరా తండ్రి ! మహాశివరాత్రినాడు వేంకటాద్రి నాయుడి మంటపంలో నిన్న పారవరీదేవిని చేపట్టిన తండ్రి ! నేడు రథోత్సవానికి బయల్దేరివచ్చాము ! చందీశ్వర భృంగీశ్వర సకల తైలానగణంతో తైలానం నుండి తరలిరా తండ్రి !

కోట గుమ్మాని కెనుచుగా పెద్ద రథం నిద్దంగా ఉంది. రథానికి కట్టిన రంగురంగుల గుడ్డలు గాలిలో తేలిపోతున్నాయి. రథకేతనం శివరాత్రి గాలిలో అమరావతి లకాశాన రెపరెప లాడుతోంది.

పెద్ద బజారు నిండా ఇసుకపేస్తే రాలని జనం. సందుల్లో జనం. గొందుల్లో జనం. బజార్లలో జనం. గుళ్ళో జనం. గోపురాల్లో జనం. మంటపాల్లో జనం. కృష్ణ రేవంతా జనం. కృష్ణలోని పడవల నిండా జనం. అవతల వొడ్డున ఇసుక తిన్నెల నిండా జనం. రథోత్సవాన్ని తిలకించటానికి పరుగు పరుగున వస్తున్న మహాజనం. వీధులన్నీ నిండిపోయాయి. ఇళ్లు నిండిపోయాయి. ఇళ్ళ కప్పులు నిండిపోయాయి, చెట్లు నిండిపోయాయి. భక్తజన సాగరం అమరావతిలో పడుచుకున్నట్లుంది. రంగురంగు తల పాగాలు, సైకిల్ కట్టుపంచెలు, కోరమీసాలు, వారచూపులు, జులపాల జుత్తులు, పేతేరు చీరలు, బుట్టజాకెట్లు, క్రీగంటి సాంజులు, పైట నద్దుళ్ళలో, పాపిట దిద్దుళ్ళలో, నగలు వజ్రంపేరిట పాలిండ్లు హత్తుకోటలో బోలెడు సంకేతాలు..... కావాలని బుజం రాచుకున్న సోగ్గాళ్ళవైపు కన్నెపిల్లలు చురుక్కున చూసి 'నీ జిమ్మడ' అని నవ్వుతూ తిట్టి ముందుకు పరుగెత్తి దాలు, తప్పిపోయి ఏడుస్తున్న పిల్లలు, గాభరాగా వాళ్ళ నెతుక్కుంటున్న తల్లిదండ్రులు - ఇలా కోలాహలంగా ఉంది.

పదావళి దూరంనించి పరుగు పరుగున వచ్చారు జనం. వల్లెపడుచులు బాలులుచీలిపైన్న గజాల కొట్లలో జేరమాడుతుంటే మొగవాళ్ళు చెరుగడలు కొనుక్కుంటున్నారు. పిల్లలకి బెల్లం మీతాయి రినిపిస్తున్నారు. ఒకపక్క "కలభ సుందరా గామానా... టిట తయ్యకు తద్దిమిత... తక తక తక.... కలభ..." అంటూ చెక్కభజన జోరుగా సాగుతోంది. ప్రతివూరు నుంచి ఓచెక్క భజన బృందం వచ్చి బజారంతా భజనలు చేస్తున్నారు. ఓ పక్క నన్నాయి, మరో పక్క బాండు మోగుతుంటే ఇంకోపక్క మొండిబండ

వాళ్ళు "జాయ్ జాయ్ జాయ్ న్ని రుంజ మోగిస్తూ చెడేరీ: చెడేరీమని కొరదంతోబాదుకుంటూ నెత్తుకుక్కుతున్నారు. ఇంకోపక్క "కాయ్ రాణా కాయ్: ఒంటె, గుర్రం ఖాళీ" అట సాగుతుంటే అట మజాలో ఉన్న వాళ్ళ జేబుల్లో చేతులెత్తినందుకు కొందరిని పోలీసులు తీసుకెళ్తున్నారు.

హరహర మహాదేవ ! జనం కేక.

ఆ కేక జనమంతా అందుకున్నారు 'హర హర మహాదేవ !' అమరావతి ఊరంతా మార్మోగింది. వేలాది జనం నిక్కించి దేవాలయం వైపు చూస్తున్నారు.

అడుగు స్వామి బయలుదేరుతున్నాడు. స్వామి విగ్రహాలు దేవాలయం నుంచి రథంవైపు కొస్తున్నాయి. ముందుగా అమరేశ్వరస్వామి, ఆ తర్వాత బాలరామందేశ్వరీ, ఆపైన మహిషాసురమర్దిని, ఆ వెనక ఉత్సవ విగ్రహాలు, ఆ తర్వాత మరో దేవి విగ్రహం, ఆమె జ్వాలాముఖా : ఎవరా దేవి? గంగమ్మా? నెత్తినున్న తల్లివి పక్కన కూర్చోపెట్టుకున్నావా తండ్రి? కాదయ్యా! కృష్ణలో కొట్టుకొచ్చి ఇసుకలో కూరుకుపోతే దొరికిందయ్యా ఆ దేవి విగ్రహం. అయితే కృష్ణమ్మా? కృష్ణమ్మో, గంగమ్మో ఎవరైనా ఆ రామందేశ్వరీదేవే కదుటయ్యా, మరంతే.

హరహర మహాదేవ !

విగ్రహాన్ని చిన్నరథం మీద కొచ్చాయి. చిన్నరథంమీంచి ఒక్కొక్క విగ్రహాన్నే పెద్దరథంమీది కెక్కిస్తున్నారు. శంఖాలు పూరిస్తున్నారు. జేగంటలు మోగుతున్నాయి. నన్నాయి ఉచ్చైస్వరంతో గాలిలో ఆడుతోంది. 'శంభోశంకర ! సాంబ నవాశివ !' భజనలు చెవుల్లో గింగురు మంటున్నాయి. అలాంటి సమయాన స్వామి తన పరివారంతో రథ మెక్కారయ్యా! రథం చుట్టూ మంత్రాలతో ఎర్ర అన్నం బలిహరణ వేశారు. మహాశ్రీలు కాగడాలతో స్వామి రథం ముందు కూర్చున్నారు. రథం లాగటానికి రెండుపక్కలా మోకాలు పట్టుకొని సిద్ధంగా ఉన్నారు జనం. పెద్ద దొంగగారి చూరతి అవటంతోనే జంగం నవరయ్య "హర హర మహాదేవ" అంటూ జండా పూపటమేమి రథం కదిలించయ్యా!

హరహర మహాదేవ

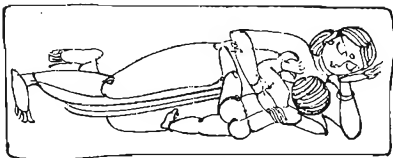
మధ్యలో అగిపోయింది.

రథం అగిపోయింది !

అంగుళం కదలబంలేదు. అందరూ పట్టి లాగారు. కదలేదు. రథాన్ని పరీక్ష చేశారు. లాభంలేదు. గొంతెత్తి స్వామిని కీర్తించారు. రథం కదలేదు.

మూడు రోజులు కాలినడకన ప్రయాణం చేసి మోగులూరు నింది వచ్చిన ముసలమ్మ దాల్చవారి వరండాలో దీపారాధన చేసుకొని స్వామి రాకకోసం ఎదురు చూస్తోంది ముక్కంటి ముసలమ్మకి ముద్దుల చెల్లెలు ఈ మోగులూరు ముసలమ్మ. స్వామిని చూద్దామంటే జనం ముందుట పోనివ్వదు. రథం అగటంతో జనం అగాదు. ఆ సమయాన చేత దీపారాధనతో మనుషుల్ని పొత్తిగించుటంటూ రథం ముందుట పచ్చింది. "పో ముసలమ్మా" అని ఎవరో అంటే "పోవటానికే వచ్చాను తండ్రి" అంటూ దీపారాధన చూసుకుంది. స్వామిని చూసింది. నవ్వుతున్న స్వామి పక్కా సిగ్గుపడుతున్న అమ్మని చూసింది. చుట్టూ దీపాన్ని చూసుకుంది. నవ్వుకుంది. ఏడ్చుకుంది. ఇంకలో ఎవరో "హర హర మహాదేవ" అన్నారు. మోటులెత్తుకున్నారు. జనం "హరహరా : " అంటూ రథం లాగాదు. చక్రాల నడుంకోకి వెళ్ళిపోయింది మోగులూరు ముసలమ్మ. చక్రాల కింద నలిగిపోయింది ముసలమ్మనుకున్నారు.

లేదు. రథం కిందినించి ఇవతలకొచ్చి నుంచుంది. తీవిగా నుంచుంది. కళకళలాడుతూ నుంచుంది. చేతిలో వెలుగుతున్న దీపాన్ని చూసింది. ఉర్రేకంలా పరుగు తీస్తున్న స్వామి రథాన్ని చూసింది. గలగలా నవ్వుతూ ఏరింది.

ధావళీ చరిత్ర పోయింది

అవధాన్లగారు గొంతెత్తి అశీర్వాచన పసన చదువుతుంటే దేవతలు దిగి వచ్చి దీవిస్తున్నట్టుండేది. ఆయన గంభీరమైన కంఠం మంచి వేదం వెలు వడుతుంటే సుస్వరంగా వున్న మంచి సన్నాయి వాద్యం వింటున్నట్టు వుండేది. చెవుల కుండలాలు అల్లనల్లన కదలాడగా వేద స్వరానికి అనుగుణంగా ముద్రపడ్డా విండుగా ఉన్న అవధాన్లగారు ఓ గొప్ప ఋషిలా కన్పడేవారు. అవధాన్లగారి తండ్రి యజ్ఞం చేశారు. అవధాన్లగారు యజ్ఞం చేయకపోయినా జీవితమంతా యజ్ఞంలా గడిపారు. ఆయన మంత్రించి ఇచ్చే విబూదికి గొప్ప మహత్తు ఉందని అందరికీ నమ్మకం. పొద్దున్న మొదలు అర్ధరాత్రి దాకా గొల్లన ఏడుస్తూ జనం రావటం అవధాన్లగారు ప్రేమగా నుదుట విబూది పెట్టి వాళ్ళంతా నిమరటం వాళ్ళ బాధ తగ్గి వెళ్ళటం పరిపాటి.

ఆ విబూది మంత్రిస్తున్నప్పుడు ఆయన్ను చూడాలి. కళ్లు మూసుకుని అంతర్యుఖుడై పోయేవాడు. సర్వదేవతల్ని ఆవాహన చేస్తున్నట్టుండేది ఆయన ముఖం. క్షణంలో దిగుసుకుపోయేవాడు. బాధితుణ్ణి వాళ్ళోకి

ధావళీ చిరిగిపోయింది

తీసుకుని నిమిరేవాడు. అంతలో సప్తమా అతగాడి కళ్ళలోకి చూసే
వాడు. ఆ చూపులో కరుణ, దయ, నే నున్నాను నీకేం భయంలేదు
అన్న హామీ. ఆ కడుపునొప్పివాడు నవ్వేవాడు, అలా పూచుపూచుతూ
ఏ దాదొచ్చినా “అవదాన్ల గారున్నారు మనకేం భయం?” అన్నట్టుండేది.

ఒక రోజున ఒక మాలి పోరగాడు ఓ రాత్రిపూట ఏదో చూసి జడుసుకుంటే
మాటపోయి బిత్తర చూపులు చూద్దం మొదలెట్టాడు. ఆ పోరల్లో వాళ్ళో
పడుకోబెట్టుకుని ‘ఏరా! ఏరా!’ అంటూ నొక్కంతా నిమిర్తూ బంటి
నిండా విబూది రాసి వాడిచేత పలికించి, నవ్వించి పంపాడు. అది చూసి
అవదాన్లగారి తార్క సింగ్ దేవమ్మ “అయ్యో! అయ్యో! ఆ మాలివాల్లే
ముట్టుకుంటారుటంటే?” అంటే “కడుపు నొప్పి నీకూ వస్తుంది, వానికీ
వస్తుందే పట్ట నీట విబూది పెట్టాను” అన్నాడు అవదాన్లగారు.
“నాకేండుకు విబూది?” అని అడిగిందే “నీకీ రోగం పోవటానికీ” అని
విబూది పెట్టే వాడైపోతే చక్కా వచ్చేతారు.

అయిన సాయంత్రం అన్ని వీధులూ తిరిగేవారు మంత్రించిన విబూదితో.
అయిన ఇండ్లోలేనప్పుడు ఎవరైనా పస్తే సోమిదేవమ్మగారు తర్తని
తలుచుకుని విబూది పెద్దుంది. అవదాన్లగారి కొడుకు పేరిశాస్త్రి పర్మన
వాళ్ళని అట్టుంటూ ఇంత విబూదిగడ్డ పడేస్తాడు.

విబూది అన్నం పెట్టించా : ఒకళ్ళు కూర, ఇంకొకళ్ళు ముట్టిగ తీసు
కొచ్చి ఇస్తే ఇంతకాలం గడిచిందిగాని పంటలు పండక పూరంతా
దరిద్రం అనుభవిస్తున్న దశలో అవదాన్లగారి ఇల్లు గడవటం కష్టమై
పోయింది. ఎదిగొచ్చిన పేరిశాస్త్రి గుళ్ళో అనిషేకంచేసి సంపాదించటం
మొదలెట్టాడు. పేరిశాస్త్రి ముఖం చూసి అవదాన్లగారబ్బాయుంటే ఎవరూ
నమ్మరు. అంతేకాదు అవదాన్లగారి దీక్ష పేరు. ఇతని దీక్ష పేరు. పేరి
శాస్త్రి మద్య మహర్షి. నిరంతరం పాన సమాధిలో ఉండాని కోరుకుం
టాడు. అది చాలక ప్రపంచంలోని సుఖాలన్నీ అదదాని కోరికల్లో ఉన్నా
యని విశ్వయంగా నమ్మినవాడు. అదవాళ్ళ పెదపురుగులొకటి అభిషే
కాల దబ్బులు చాలకపోతే కృష్ణ రేపులో సంకల్పాలు చెప్పి సంచయనాలు

“అది చుచ్చెట్టుకుంటానని బుగ్గ కొరికేసిందిరా!”

“అది వాడేనుకుంటే వాళ్ళు చొరుసుకుపోయిందిరా!”

“అది తొడ మెలికేస్తే గుండె చురుక్కుమందిరా బాబూ”

“అబ్బి దాని వజ్రలు ..”

ఈ మాటలు పేరిశాస్త్రికి సానువేదంగా వినిపించేవి. అనిపేకాలు చేస్తున్నా, సంకల్పాలు చెబుతున్నా పేరిశాస్త్రి మనస్సులో ఆ పెనవులు, ఆ వజ్రాలు, ఆ దొండ్లు, ఆ తరలికలు ఇవే అడుమా ఉండేవి.

రోజూ రాత్రి మూడు గంటలకికాని కొంపచేరని పేరిశాస్త్రి తలుపు మెల్లిగా కొద్దు “అమ్మా” అని పిలిచేవాడు. నిషయం తెలిస్తే వర్త బాధపడతాడని తలుపు దగ్గరే మంచం వేసుకునేది సోమిదేవమ్మగారు. ఒకరోజు తెల్లవారుజామున పేరిశాస్త్రి ఇల్లు చేరేటప్పటికి తలుపు తెరిచే ఉంది. ఇదేమా? అనుకొంటూ గడవడాదేసరికి సోమిదేవమ్మగారు పరు గెత్తుకొచ్చి కొడుకును గట్టిగా కావలించుకొని “ఓ నాన్నగారు వెళ్ళి పోయాారా కండ్రి!” అంటూ బాపురుమంది. అవిడ కొడుకుని కావలించు కుని విడువలేదు. అవే వజ్రాలు, అవే చేరులు, అవే కాళ్ళు, అదే శరీరం, అదే కాగిరింత.

పేరిశాస్త్రి ఏవై పోయాడు?

ఆర్మెల్ల పసిపాప అయిపోయి భక్త భక్తన ఏడుస్తూ కల్లి పాదాల దగ్గర కూలబడ్డాడు.

ధావలీ చిరిగిపోయింది

సుబ్బమ్మగారు పండు ముత్తయిడుజి. తెల్లై ఏళ్ళు చాటుచున్నా
కాయదారు మనిషి. నడుం వంగలేదు, చూపు రగ్గలేదు. నిప్పుల మీద
నీళ్ళు చల్లేటంత అచారం. నిప్పుతో నీళ్ళని శుద్ధిచేసేటంత పీరి మడి.
ఈ ముక్క మాటవరస కనడంలేదు. సుబ్బమ్మ గారిండ్లో నీళ్ళగాలు
చూస్తే అక్కడ బొగ్గులు తేల్తూ కనిపిస్తాయి. వొడ్డిరవాళ్ళు కృష్ణనుంచి
తీసుకొచ్చి పోసిన నీళ్ళు కనుక మందుతున్న కర్రపేరు ఒకటి తీసుకెళ్ళి
ఆ గాటులో ముంచుతుంది. అప్పుడు ఆ నీళ్ళు శుద్ధి అయినట్టు.

అలా శుద్ధి అయిన నీళ్ళతో కల్లాపు జల్లి, ముగ్గువేసి ఆపైన వంటిల్లు
అలుక్కుని పొయ్యి అలికి అక్కడ మళ్ళీ ముగ్గువేసి కృష్ణకి స్నానానికి
బయల్దేరేప్పటికి తొమ్మిదవుతుంది. కావిళ్ళతో నీళ్ళు తెచ్చేవాళ్ళకి
దూరంగా నడుస్తూ దోపలో కాపమ్మగారిండ్లో కరివేపాకడిగి రామయ్య
గారి దొడ్డి దగ్గర కొచ్చేసరికి రామయ్యగారి కర్ర ఆవు సుబ్బమ్మగారిని
చూసి బుసలు కొడుతుంది. సుబ్బమ్మగారికి ఆ అవంతు గొప్ప భర్తీ. అదేం

అర్జున : ఆ అవు ఈవిడి చూడం ఆలస్యం కొమ్ములు విసుర్తూ వలుపు
 తెంపుకోవోతుంది. సుబ్బిమ్మగారు చిన్నబుచ్చుకున్న ముఖంతో, బతిమ
 లాడ్తూ “మా అమ్మకదూ! మా తల్లికదూ! మా పాపస్థిరేవి కదూ! అమ్మా!
 అమ్మా!” అంటూ ప్రార్థిస్తుంది. ఉహు! ఆ అవు వినదు. రుసరుసలాడ్తూ
 కదం తొక్కుతుంది. ఇక లాభంలేదని రామయ్యగారి పాతేల్లి పిలిచి వలుపు
 పట్టుకోమని సుబ్బిమ్మగారు అవు వెనక్కు వెళ్ళి అవు పంచితం తలమీద
 చల్లుకుని దడ్డం పెట్టుకొని కృష్ణ రేపులో కొచ్చేసరికి పదిగంటలంపుతుంది.

బట్టలుతుక్కుని స్నానానికి నీళ్ళలోకి దిగేసరికి మరోగంట. సుబ్బిమ్మ
 గారి స్నానమయ్యేసరికి సూర్యుడస్తమిస్తాడని వాడుక. ఆవిడ స్నానం
 చూడవలసిందే : ఎన్ని పందల సాల్లు నీళ్ళలో మునుగుతుందో చెప్ప
 లేము. ఒక్కొక్క దేవుడి పేరున ఒక్కొక్క మునక. దిక్కు దిక్కుకూ
 తిరిగి పందనాలు, ప్రదక్షిణాలు. పేరు పేరున అర్ఘ్యాలు. అలా మునిగి
 మునిగి ఉలికిన బట్టలు భుజాన వేసుకొని బిందెతో నీళ్ళ ముంచుకుని
 వొడ్డుకి పడడుగులు వేసేదో లేదో ఆ బిందెడు నీళ్ళ పారబోసేది.
 కారణం ఏవీలేదు. ఏ ఉప్పుర సరవయ్యా ఎదురుగా వచ్చేవాడు అంతే.
 మళ్ళీ కృష్ణలో మునిగి నీళ్ళ ముంచుకు పైకొచ్చి, అన్నం మెతుకు తాలి
 కింద పడిందని మళ్ళీ నీళ్ళ పారబోసేది. మళ్ళీ మునక. మళ్ళీ నీళ్ళ
 బిందె. పస్తుంటే చింతచెట్టు మీంచి కొంగ రెట్ట వేసిందేమో అన్న
 అనుమానం కొద్దీ మళ్ళీ నీళ్ళ పారబోసేది. ఇలా పారబోసిన నీళ్ళతో
 రేపు రేవంతా బురదయ్యేది. అనేక గంటలు తప్పించుకొంటూ సుంచి
 నీళ్ళ బిందె ఇంటికి చేరటానికి గంటపైగా వట్టేది.

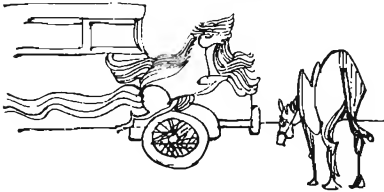
పన్నెండు గంటలు దాటుతున్న వేళ పొయ్యి రాజేసేది. సడుస్తున్న
 నేలంతా మడినీళ్ళ చల్లుకుంటూ వండుతున్న ప్రతి వస్తువుమీద మడి
 నీళ్ళ చిలకరిస్తూ వంట సాగించేది. సుబ్బిమ్మగారి తర్త సత్యనారాయణ
 గారు పిల్లలకి పాతాలు చెప్పి చెప్పి ఆకలి తోపల ఉరకలు వేస్తుంటే
 నీరసంగా స్తంభానికి అనుకుని కూర్చునేవాడు. ఎంతసేపటికీ వంటం
 త్లోంచి పిలుపు రాదు. రాసేపు వంటంటివైపు, కాసేపు చూర్లో పిచ్చికల
 వైపు చూస్తూ నిమిషాలు రెక్క పెట్టుండేవాడు.

ఒంటిగంట ఒంటిగంటన్నరకు వంటవగా, అప్పుడు దొడ్లో తులసికోట దగ్గర పూజ ప్రారంభించేది సుబ్బమ్మగారు. తులసెమ్మకు నీళ్ళుపోసి ప్రదక్షిణలు చేసి స్తంభాని కంటుకుపోయిన భర్తనుద్దేశించి “స్నానానికి లేవండి” అనేది. సత్యనారాయణగారు ఆ పిలువందుకుని చెంగున లేచి గాబులో నీళ్ళు నాలుగు చెంబులు నెత్తిన గుమ్మరించుకుని ధావళి కట్టుకుని పీటపీట వారేవారు. ఆయన భోజనం అయ్యేక తను వడ్డించు కుని తిని ఎంగిళ్ళెత్తి సుబ్బమ్మగారు మైలపడేసరికి మూడు దాచేది.

అలా ఒకరోజున భోజనం ముగించుకుని వరండాలో పీట తలకింద పెట్టుకుని సుబ్బమ్మగారు చెంగు వాలుకు పడుకుంటే అవిడకి ఉన్నట్టుండి దాహమేసింది. మొదట్లో లేవడానికి బద్దకించి అలాగే పడుకుంది. ఆ రోజున పండుమిరవకాయల కాయలలో నెయ్యి ఎక్కువేసుకుందేమో దాహం అగలేదు. లేచి వంటింట్లోకి వెళ్ళి రోగి చెంబుతో నీళ్ళు ముంచుకొని సగం తాగి చెంబులోకి చూస్తే - ఇంకేముంది? కొంప మునిగింది ‘ఇవళివా!’ అంటూ చెంబు వొడిలేసి తనూ పడిపోయింది. ఆ మోతకి నిద్రపోతున్న సత్యనారాయణగారు ఉలిక్కిపడి లేచి పరుగెత్తుకొచ్చారు.

చూస్తే - ఆ రోగిచెంబు నీళ్ళలో అడుగున చేపపిల్ల !

తలు పాసుకుని చెంగు కళ్ళకద్దం పెట్టుకుని కుమిలిపోతోంది సుబ్బమ్మగారు. “ఆ నీళ్ళతోనే అన్నం వండింది. ఆ నీళ్ళతోనే పప్పు చేసింది. ఆ నీళ్ళతోనే వచ్చితి నూరింది. ఆ నీళ్ళతోనే దేవుడికి నైవేద్యం పెట్టింది. అవే తాగింది. అట్లా తనమది మండిపోయింది” కుళ్ళకుళ్ళి ఏడుస్తోంది సుబ్బమ్మగారు. అలా ఏడుస్తున్న సుబ్బమ్మగార్ని చూసి సత్యనారాయణ గారన్నాడు. “ఏచ్చిదానా! నువ్వు స్నానంచేసే కృష్ణలో చేపలు లేవా? వొడ్డిర సరవాయి మైలా? నువ్వు తినే అన్నం కాలికి తగిలే మైలా? నీ లోపల మైల లేదా?” సుబ్బమ్మగారు కళ్ళెత్తి చూసింది. ఎవర్ని అంటుంటా మడిగా ముత్యపు చిప్పలో ముత్యంలా బతకాలనుకుంది. నీళ్ళలో చేపలా బతకాలని తెలిసింది కాదు. అందుకేనేమో రామయ్యగారి కర్ర ఆవు తనని చూస్తే పొడవటాని కొస్తుంది.

'పట్నం నుంచి బస్సుస్తుంది !'

'నిప్పుదూ ?'

'ఇయ్యో. పన్నెండు గంటలవేళ'

'ఓరిమ్మ బస్సే ! ఇంజను బస్సా ?'

'మరే: దైవోడు చత్రం చిప్పితే పట్నం నుంచి ఇక్కడికొచ్చి వారి పోతది.'

అడద్దో బస్సు

'అంటే గాలిలో ఎగురుతుంటా వస్తదా ?'

'నేలమీదే పరుగెత్తుతాది కానీ, గాలిలో ఎగిరినట్టుంటది.'

'ఓలమ్మ బిస్సొస్తందేవ ?'

'ఓరయ్య ఇంజను బిస్సొరోవ ?'

పట్నంనుంచి బిస్సు పంతుండన్న వార్త చిచ్చులా విమోహలమీద పూరంతా పాఠిపోయింది. నీలాద రేపులో ఇదే చర్చ. మాలత్తుమ్మవారి చెట్టు దగ్గర, పల్లపేడిలో, మిట్టమీద, గొల్లపాలెం, సాలెపేట అంతా రాబోయే బిస్సు గురించే కబుర్లు. ఈ వార్త పొలాలకి కూడా పొంది. పూరంతా అట్టుడికనట్టుగిరి పోతోంది.

బిస్సొస్తంది బిస్సొస్తంది

చింతలచెట్టు రేపులో బట్టలుతుక్కుటాని కొచ్చిన ఆడవాళ్ళు కచ్చా పచ్చాగా తడిగుడ్డల్తో గబగబా ఇళ్ళకెళ్ళిపోయారు. చాకలాళ్ళు ఆ రోజు రేపుకట్టేశారు. సాలెపేటలో మగ్గలాగిపోయాయి. రేపుపడవల జనం లేరు. పిల్లలు బళ్ళు ఎగ్గొట్టేశారు. పొలాలమీద కూలిజనం పసులాపేసి పరుగెత్తుకొచ్చారు.

ఇళ్ళలో ఆడవాళ్ళు పంటలు అదలా దాదరాగాదేసి అన్నలు పెట్టేశారు. పిల్లలు "నా కొత్త లాగూ ఎక్కడే ? నా పట్టు పరికిణీ ఇవ్వవే" అంటున్నారు. పెద్దలు చలవపంచలు తీసికట్టారు. ఆడవాళ్ళు జడలో పూలు తురుముకొని వడ్డాడాలు పెట్టారు. ఇంకా వన్నెండు కాకమునుపే ఇళ్ళకు తాళాలువేసి అందరిళ్ళలో జనాన్ని పిలుచుకుంటూ పూరేగింపుగా పెద్ద బజార్లో కొచ్చారు.

మూరు పూరంతా పోలేరమ్మ జాతరలా కదిలి వచ్చింది. పెద్ద బజారు కిరువక్కలా తొక్కిసలాడుకుంటూ జనం. ఆ జనం మధ్య చోటు చేసుకుంటూ సుబ్బయ్య, పీరయ్య చక్కలాలు, ఉప్పుకనగలు పోటీగా అమ్ముతున్నారు. నందులో నందు జనమంతా కూడారు కొబ్బి గారడీవారు

గురించే ఆలోచనలు.

“మన చిన్న రథమంత ఉంటదంటావా ?”

“రెండు గడ్డిబళ్ళంత పొడుగయ్యా”

“ఓరమ్మ బస్సో”

“ఓరయ్య బస్సో”

“అద్గద్గద్ బస్సు”

జనమంతా ఒక్కొక్కటిగా లేచిపోయారు. పిల్లలు తండ్రుల బుజా
లెక్కిారు. గారడీవాడి ఆట ఆగిపోయింది.

“షహాదు.....షహాదు.....” కేకలు.

అబ్బే ! బస్సు రాలేదు. చూసి చూసి మళ్ళీ నేలమీద కూలబడ్డారు. ఎండ
మాడుతోంది. చమటలు కారుతున్నాయి. రోడ్డు వైపే అందరి కళ్ళు.
అందరి ఆలోచనలు ఆ బస్సు గురించే.

దూరంగా “పాఁదు.... పపాఁదు,” అందరి చొళ్ళ జల్లుమంది. అలాంటి
కూత వాళ్ళెప్పుడూ వినలేదు. దిగ్గున లేచి నుంచున్నారు పసిపిల్ల జాలాది.
“పాఁదు... పపాదు” ఆ కూత మరీ దగ్గరకొచ్చింది. విజయశంఖంలా
ఉంది ఆ కూత. దుమ్మురేగింది. జనం తోసుకుంటున్నారు. కాళ్ళు
తొక్కుకుంటున్నారు. బస్సొచ్చింది.

అద్గో బస్సు :

అద్దద్గో బస్సు :

బస్సుని చుట్టముట్టేశారు పూరంతా. ఆశ్చర్యంతో కళ్ళు విచ్చుకు చూస్తు
న్నారు. అందరి ముఖాల్లో గొప్ప సంతోషం. ప్రపంచంలో అతి విలు
వైన వస్తువు వాళ్ళ పూజ్యకొచ్చినట్టు ఆ కళ్ళలో మెరుపు. అట్లాంటి
సమయంలో బస్సులోంచి దిగాడు డ్రైవరు. ఏమి తీవిగా దిగాడు :

అద్దద్గో బస్సు

57

యుద్ధంలో జయించి వచ్చిన అర్జునుడులా దిగాడు. ఒక్కసారి జనాన్మంతా విలాసంగా కలయజూశాడు. అందరివైపు చిరునవ్వులు నవ్వారు. చూస్తున్న జనానికి దిగ్భ్రమ కలిగింది. మరో రోకంలోంచి దిగివచ్చిన అపూర్వ వ్యక్తిని చూచినట్టు చూస్తున్నారు. దైత్రవరు ఒక హోదాగా నెత్తినున్న బోపీటిసి 'ఉస్' అన్నాడు. చూస్తున్న జనం కుత కుతలాడి పోయారు. పక్కనున్న వాళ్లు ఉత్తరీయాలతో అతని చెమట అద్దారు. పిల్లలు అతని కాకీ యూనిఫారం కాకి "అబ్బో" అని తెల్లబోయన్నారు. "ఇక్కడేదన్నా టోజన హోటల్ వుందా?" అన్నాడు.

"అయ్యో! తమకీ పప్పు, పచ్చడి పెత్తామా? మిలిట్రీ హోటల్లో టోజనం. రండి" అంటూ జనం దైత్రవరుగార్ని ముందుకు నడిపించారు. గార్డ్ ఆఫ్ ఆనర్ అందుకుంటున్నట్టు ఆ జనం మధ్యనుంచి దైత్రవరుగారు ముందుకు నడిచాడు. ఆడవాళ్లు, పిల్లలు బిస్సు తాకి చూస్తుంటే కండక్టరు, క్లీనరు జనాన్ని అదుపుచేస్తున్నారు. పిల్లలు బిస్సులో ఒక్కసారి కూర్చున్నందుకు క్లీనరు దమ్మిడి దమ్మిడి వసూలు చేస్తున్నారు.

ఆ పూర్వో ఇంతటి ఆనందోత్సవంలో పాలుపంచుకోనివారు ఒక్కరే. అతను ఒక్కా సాయబు. పక్కనందులో జట్కా నిలబెట్టి ఈ జాత రంతా చూస్తున్నాడు. ఆ దైత్రవరుగాడి పోజు చూస్తున్నాడు. అతనికి కడుపు మండిపోతోంది. ఇత రేవట్నీంచి తన జట్కా ఎవరూ ఎక్కరు. నిన్నటిదాకా లాంఫారం నుంచి, అద్రోడ్డు నుంచి, యండ్రాయినించి జట్కాకట్టి జాం అంటూ ఉరుకుల పరుగులమీద వచ్చేసేవాడు. పెళ్ళి శ్మశి తన జట్కా, పేరంటాలకు తన జట్కా, మోరుబిరులకు తన జట్కా పోయింది ఆ ఛోగం పోయింది.

జట్కా సాయబుకి దుఃఖం గొంతులో కొచ్చింది. బిస్సు దగ్గర జనం ఎక్కువ లేదు. సందులోంచి జట్కా ముందుకి నడిపాడు. బిస్సు పక్క నుంచి జట్కా పోనిస్తూ 'చర్చరే బేటా ఛర్' అని చంద్రకోలతో బిస్సు మీద ఒక్కపేస పేటాడు. ఆ మోడకి ముసలి గుర్రం చెంగున ఎగిరి పరుగెత్తింది.

అమరావతి దేవాలయంలో వది కుటుంబాలవారు అర్చకులు. అందరి అర్చకుల్లోకి పెద్ద, పెద్దయ్యగారు. పెద్దయ్యగారి కొడుకు నారాయణ ఆరేళ్ళ వసివాడు. అక్షరాభ్యాసం చేసి ఎంతో కాలం కాకపోయినా, అ-అ-లు సాంతం రాకపోయినా కుంచెకోలతో పెద్దగుడి తలుపులు తీయటం చేతనవు. స్వామి దగ్గర అఖండ దీపారాధన కునికిపోకుండా చూడటం చేతనవు. స్వామి నిర్మాల్యం తీయడం చేతనవు. శతగోపురం పెట్టడం చేతనవు. కానీ డబ్బులు తెక్కెట్టుకోటం చేతకాదు.

మధ్యాహ్నం వన్నెండు గంటలు చాలాక పెద్దయ్యగారు అర్చకుల ఇంటింటికి వెళ్ళి "ఒరేయ్ గోపాలం నైవేద్యం... ఒరేయ్ కృష్ణమూర్తి నైవేద్యం" అంటూ చెప్పింటే చక్కనున్న నారాయణ తనతోటి వయసు చాళ్ళతో "ఒరే నువ్వు నైవేద్యం! ఒరే కంటపడి నైవేద్యం...." అని తన బండగళ్ళు చీకేసేవాడు.

వగినంటే అర్చకులు నైవేద్యప్రశ్నలు తీసుకుని దేవాలయానికి రావలసిందే చాళ్ళ వెనక ఆరేదేళ్ళ పిల్లలు మడిగట్టుకుని తండ్రుల వెంట బయలుదేరేవారు. ఇళ్ళ దగ్గర తల్లర్ని వేధించి పిల్లలు అంగోస్త్రాలు గోచీ పోసే కట్టంపించుకునేవారు. వాళ్ళు కూడా చిన్న చిన్న నైవేద్యాలు చిన్న పళ్ళాల్లో పెట్టించుకుని, గ్లాసుల్లో నీళ్ళు తీసుకుని తండ్రుల వెంట బయలుదేరేవారు.

పువ్వులేని విగ్రహాలు నవ్వాయి

మందు పదిమంది అర్చకులు పెద్ద పళ్ళాలతో మహానివేదన రీసితెట్టుంటే వాళ్ళవెంట మరో పది చిన్న నైవేద్యాలు. గోచీలూడి పోతుంటే మళ్ళీ రోపుడుంటూ కండుల వెంట గునగున నవ్వుతూ పరుగెత్తుతున్న పిల్లలు. కాళ్ళు సర్రున కాలుతున్నారెక్కో చేయటండా, గ్లాసుల్లో నీళ్ళు తొడిగిపోతున్నా గమనించటండా పోటీపడి పరుగెత్తటాలు. అలా రెండవ ప్రాకారంలోకి వచ్చేసరికి అక్కడ పరిచివున్న నాపరాయి బండలు ఎండకి సరిసరి కాగుతుంటే వాటిమీద పిల్లల లేతపాదాలు సర్రున కాలిపోగా పిల్లలు పరుగెత్తినంత దూరం పరుగెత్తి ఇక లాబిం లేదని గ్లాసుల్లో నీళ్ళు కాసిని ఆ బండలమీద పొంపుతుని ఆ నీళ్ళలో నుంచునేవారు. మండుతున్న బండలమీద ఆ నీళ్ళు బుసబుస పొంగి కాళ్ళు చురీ కాలేవి. “కుయ్యో” మంటూ మెట్లవైపు వరుగులు పెట్టే వారు. బొద్దంటే విన్నూర్రా అన్న పెద్దల చుండలింపులు వినించుకో కుండా.

ఎట్టకేలకు గుళ్ళోకి చేరుకుని నైవేద్యపృళ్ళాలు స్వామి మందు పెట్టి గంధం సాన ముందు చేరేవారు. గంధం చెక్క తీసుకుని ఆ పెద్ద సానమీద చేతులు నొప్పులు పుట్టేదాకా వంతుల వారీగా గంధం అరగ తీసేవారు. వాళ్ళ పెద్దలు గంధం, బంటుమ పెట్టుకుని, పిల్లలందరికీ గంధం బొట్టు పెట్టి పొంటినిండా గంధం పూసేవారు. అపైన దూప దీపా రిస్తున్నప్పుడు, గంటలు, శేగంటలు మోగించడం పిల్లల వంతు. అలా మహానివేదనలు ముగించుకుని నుదుట గంధాక్షతలు వెలుగు తూండగా ఇరవై నైవేద్యపృళ్ళాలు గుడి మెట్లు దిగుతూంటే చూడ వలసిందే !

‘శివరాత్రి ఉత్సవాలిగ్గాను పులికాపు చెయ్యారి చండ్రా’ అని పెద్దయ్యగారు పెద్దలందరినీ తొందరచేస్తే నారాయణ పిల్లలందరినీ కూర్చి “మేమూ వస్తాం” అన్నారు. సరే అన్నారు పెద్దలు. పులికాపు అంటే స్వామి విగ్రహాలకు స్నానం చేయించి, కొత్త బట్టలు కట్టడం. ఒక విగ్రహమా ? రెండా ? దాదాపు పది విగ్రహాలు ! కంచుపోత పోసిన

విగ్రహాలు : నాలుగున్నర అడుగులెత్తు విగ్రహాలు : నలుగురు వద్దేగాని కదలని విగ్రహాలు :

విగ్రహాలన్నింటిని ఉత్తర మంటపంలోకి చేర్చారు. పెద్దలు విగ్రహాలు మోస్తుంటే పిల్లలు కూడా ఓ పక్క పట్టుకుని మోస్తున్నట్టు నటిస్తూ వాళ్ళతోపాటే అమ్మ : అయ్య : అంటున్నారు. రెండు గుండిగల నీళ్ళు కృష్ణ నింది తెచ్చారు. పిల్లలు కూడా పానకం బిందెలతో నీళ్ళు మోశారు. విగ్రహాలన్నింటినీ ముందు చింతపండు పులుసుతో తోమారు. ఆపైన ఇసుక తెన్నెల్లోంచి ప్రత్యేకంగా తెచ్చిన మెత్తటి ఇసుకతో విగ్రహాలన్ని దుద్ది తళతళలాడేట్టు చేశారు.

ఆపైన విగ్రహాలను బట్టలు కట్టాలి. అమ్మవారికి చీర, అయ్యవారికి పోవరి, చందీశ్వరుడికి పాగా, ఊరేగింపు విగ్రహాలకు పేరే బట్టలు, ఇలా అలంకారాలు చేయాలి. అందరూ తలా ఒక విగ్రహానికి బట్టలు కట్టున్నారు. పెద్దయ్యగారు చిన్న ఉత్స విగ్రహాలను బట్టలు కడుతున్నారు. ఆ విగ్రహాలే ఆ రోజు నందివాహనం మీద ఊరేగింపుకు వెళ్తాయి. నారాయణ మెల్లిగా తండ్రి దగ్గరకు చేరాడు.

“ఏలా : నువ్వు అలంకారం చేస్తావా ?” అన్నాడు పెద్దయ్య.

“ఓ” అన్నాడు నారాయణ.

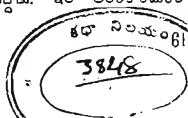
“అయితే కుచ్చిళ్ళు గట్టిగా పట్టుకో” అన్నాడు పెద్దయ్య.

పెద్దయ్య విగ్రహానికి ముడి వెయ్యటమేమి, నారాయణ వెనకనుంచి ముడి విప్పటమేమి - అలా అరగంపైనా అలంకారం పూర్తి కాలేదు.

పెద్దయ్య నవ్వుతూ “ఒరేయ్ : నాయనా ఇలా ముందుకొచ్చి కూర్చో” అని అలంకారమంతా పూర్తిచేశాడు.

అలంకారమంతా తనే చేసినంత తృప్తి వచ్చింది నారాయణకి. అమ్మవారి చీర సర్దాడు. స్వామి ఉత్తరీయం సరిచేశాడు. దూరంవించి చూశాడు. దగ్గరనుంచి చూశాడు. పూసలపేర్లు దిద్దాడు. ఇలా అలంకారమంతా

పువ్వుల్లేని విగ్రహాలు నవ్వాాయి

పూర్తిచేసిన గర్వంతో మిగతా పిల్లల్నందర్నీ చూశాడు. నారాయణకి చటుక్కున ఓ అలోచనొచ్చింది. "ఇప్పుడే వస్తా...." అని రయ్యిని ఇంటికి పరుగెత్తితెచ్చి దొడ్లో ఆ రోజే విచ్చుకున్న రెండు మందర పూలని తీసికొచ్చి స్వామికి, అమ్మవారికి అలంకరించి బొంగిపోయి చప్పట్లు చరిచాడు.

ఆ సాయంత్రమే నంది వాహనం ఊరేగింపు. బజారు బజారంతా చెప్పారు నేనే స్వామికి అలంకారం చేశానని - పిల్లల్నందర్నీ పోగేసు కొచ్చాడు నారాయణ. నంది వాహనం వొడ్డెల్లా మోయాలి. రాత్రి ఎనిమిదైనా వాళ్ళింకా రాలేదు. వాళ్ళకోసం మూడోసారి మవిషిని పంపించాడు. దేవస్థానం బ్రస్తీ వాళ్ళనీ వీళ్ళనీ కేకలేస్తూ హడావుడిగా తిరుగుతున్నాడు.

వాహతులు అలస్యంగా వచ్చినందుకు మీ తప్పంటే మీ తప్పని అరుచు కొన్నారు జనం. ఎట్టకేలకు స్థానాపతిగారు మంత్రం చదువుతూ ముందు నడిచారు. వాద్యాలన్నీ ఒక్కసారి మోగాయి. విగ్రహాలు గుళ్ళో నించి క్రింది ప్రాకారానికొచ్చాయి. విగ్రహాల్ని నంది వాహనం మీది కెక్కించారు. కాని వాహనం లేవండే !

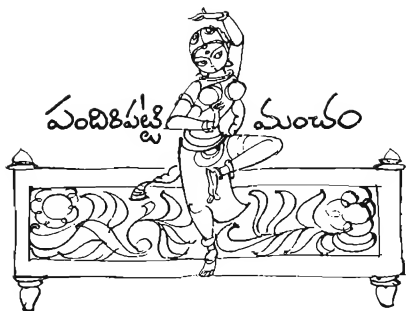
వొడ్డెల్లు తగూలాడుకుంటున్నారు. "నీ యమ్మ ! తప్పు నీదే ! నీ యక్క ! తప్పు నీదే !" వాడులాడుకొంటున్నారు. దెబ్బలాట ఒకటే తక్కువ. "వాహనం లేవండ్రా" అని అరికాల్లు అరుపులు - "వట్టండ్రా ! పట్టండ్రా" హర హర మహాదేవ...

నంది వాహనం అటూ ఇటూ ఊగింది. విగ్రహాలు చొరిగాయి.

"ఒరేయ్ జాగ్రత్తరోయ్ !" అర్చకులు అరుపులు.

ఊరేగింపుకు ముందు అర్చకుడు హఠాతి ఇస్తున్నాడు.

ఆ పూవుతో ఆ కుదుపుతో నారాయణ అలంకరించిన రెండు మందర పూలు ఎక్కడో పడిపోయాయి. నారాయణ బిక్క మొహం వేశాడు. కాని విగ్రహాలు నవ్వుతూనే ఉన్నాయి. తనూ నవ్వాడు.

గుళ్ళో పవళింపుపేవ జరుగుతోంది.

తలుపుల దగ్గర పాట సాగుతోంది. అమ్మవారి విగ్రహాన్ని తలుపు
 కవచం, అయ్యవారి విగ్రహాన్ని తలుపు కీవకల పట్టకం నుంచున్నారు.
 అమ్మవారి వైపునుంచి పాట

పందిరి పట్టి మంచం

నీవు నేనును పూలపాన్పున నిదురజోవుచు నుండగా

నీవు నేనని, లేపి ముద్దిడి, నీదు పేరున పిలిచెరా

ఆ వధూమణి ఎవతెరా నీ అంతరంగము దానిపై

తావలం బిమరావతిపుర రాచుశ్రీ అమరేశ్వరా :

అలా అమ్మవారు నిలదీసి అడుగుతూ, చెప్తేగాని తలుపు తీయనంటుంటే
ఆ వచ్చినావిడ గంగమ్మ అని చెప్తాడా అయినా : ఏదో సమర్థకాలు చెప్పు
కుంటున్నాడు సంసారం కోరినవాడై .

అమ్మవారి పాట లోపల్నించి దేవదాసీలు పాడుంటే చినముత్తెం తనూ
గొంతు కలుపుతూ అభినయిస్తోంది. చినముత్తెం కంఠం పాపురాయి
ఓవకువలా తింటుంది. మల్లె తిగకు జోడు మామిడి పళ్ళు కాసినట్టుంది
చినముత్తెం శరీరం. ఒక్క కంటిచూపుతో, పంటి బిగింపుతో, పెదవి
మెదుపుతో పోతుట్లగల్గంటి సాగసుగాళ్ళని గులాములుగా చేసుకోగల
అందగత్తె చినముత్తెం. కొంగు తగిలితే సరేసరి - ఆ కొంగు పైనించి
వచ్చేగాని తగిలితే చాలని ఎదురు చూస్తున్నవాళ్లు అనేకులు. అయితే
చినముత్తెం ఎవరికీ మనసు పెట్టలేదు. తల్లి పెద ముత్తెం తొందర
పెట్టనూ లేదు.

చిన ముత్తెం అభినయిస్తుంటే, ఆ కాలి గజ్జలు పుల్లు పుల్లు మంటుంటే
మంటవంలోని జనానికి వొళ్లు యుల్లుమందోంది. అలలు అలలుగా కదులు
తున్న చేతులు, నాదిగి పారుతున్న నదిలా కదులుతున్న నడుమ్యు మాట
మాటకీ అంటుకుని విడిపోతున్న ఆ లేత పెదపులు, చెమటకు కరుగు
తున్న చొట్ట, ఎగిరెగిరి పడున్న జడకుప్పెలు చూస్తూ చొమ్మలై
పోయాయ జనం. కాని చినముత్తెం జనంవైపు చూడదు. అలా దూరంగా
చూస్తూ పాడుతుంది. ఆ చూపు నందీశ్వరుడి మీంచి స్వామివైపు పాకు
రున్నట్టుంటుంది. ఆ అభినయం ఆ స్వామికోసమే అన్నట్టుంటుంది.

పోయింది.

అనకల పక్కనుంచి బుల్లి రామయ్య శివుడు తలపున పాడుచున్నాడు. బుల్లి రామయ్య మిసిమి చాయచాచు - నూనూగు మీసాలవారు. ఇరీ కండువా విశాలమైన చాచీమీద వేలాడుతుండగా గొంతెత్తి పాడుచున్న బుల్లి రామయ్యను చూసి చినముత్తేనికి చాళ్లు ఆలపరించింది. ఎన్నిసార్లు చూసిందికాదు బుల్లి రామయ్యని : అయినా ఈ రోజు చినముత్తెం వూహలు, చూపులు బుల్లి రామయ్యని చాటి వెళ్ళలేకపోతున్నాయి.

‘చేకోవే అమరావతి పురపరా శ్రీ బాలరామిందికా !’

అని బుల్లి రామయ్య పాడుతుంటే తన్నే పిలుస్తున్నట్టుంది చినముత్తేనికి. తన్ని ఆదుకోమంటున్నాడు : తన్ని గుండెలకి హత్తుకోమంటున్నాడు : చినముత్తెం పావట గొలుసు పక్కకు జారింది. కొప్పునున్న నాగరం చెడిరింది. అడుగు తప్పింది. పైట జారింది. అది చూసిన పెదముత్తెం కాళం చిప్పతో కూతురు నెత్తిన టంగున మొట్టింది. తెలివొచ్చింది చిన ముత్తేనికి.

మూడో రోజు సేవలో చినముత్తెం బుల్లి రామయ్యని చూస్తూనే పాడింది. అతని కోసమే అభినయించింది. సేవ అయిపోయాక ప్రసాదాలు పెద్దూంటే తనకు పెట్టిన ప్రసాదం పక్కనున్న బుల్లి రామయ్య చేతిలో పెట్టి పరుగు పరుగున ఇంటికెళ్ళింది. బుల్లి రామయ్య తెల్ల బోయాడు.

పెదముత్తెం కూతురుకి ఇడవేస్తూ ‘ఏవే! చాడీలేవీవాణ్ణి కట్టుకుంటావా ? పెళ్ళాం చిడ్డబున్నవాడికి పెళ్ళాం అవుతావా ?’ అంటే చినముత్తెం వంచిన తల ఎత్తకుండానే బదులు చెప్పింది. ‘అమ్మా ! మనసు ఆయన దైన తర్వాత ఆయన కాదే నాకెందుకమ్మా, నా బాపలు ఆయనని కావా ? ఆయన పిల్లలు నా పిల్లలు కారా ? ఆయమ్మ నా అప్పు కారా : పెద

పందిరి వట్టి మంచం

65

ముత్తైం మారు మాట్లాడలేదు. నిర్లిప్తంగా నవ్వుకుని కూతురు తల్లో
 పూలు పెట్టూ “సుంచిరోజు చూసి లల్లుడిగారికి కబురు పెట్టాను” అంది.

అనాటి నుంచి పెదముత్తైం ఇంటి నుంచి బుల్లిరామయ్య ఇంటికి అన్ని
 సంబారాలు వచ్చేవి. ఏ రోటూ లేకుండా బుల్లిరామయ్య భార్య పిల్లలు
 కాలం గడపటమే కాకుండా ఇంట్లో ఏ ఇబ్బంది వచ్చినా పిల్లలు పెద
 ముత్తైం ఇంట్లోనే రాలక్షేపం చేసేవారు. చినముత్తైన్ని “బజారమ్మా”
 అని పిలిచేవారు. పెద ముత్తైం టారురు ఆనందం చూసి తృప్తిగా వెళ్ళి
 పోయింది. చినముత్తైం బుల్లిరామయ్య కళ్ళలోకి చూస్తూ చొట్టు దిద్దు
 కుంటూ ఆయన పలుకులో స్వామి పలుపు వింటూ మువ్వయి ఏళ్లు
 గడిపింది.

చివరి రోజుల్లో చినముత్తైం పద్దైమంచం మీద లేవలేక వదుటంటే
 పక్కనే కన్నీళ్లు పెట్టుకుంటున్న బుల్లిరామయ్యను చూసి ‘తప్పు’ అంటూ
 కొంగుతో అతని కళ్లు అద్దింది. అదే పద్దైమంచం : పెదముత్తైం తమ
 ఇద్దరికోసం చేయించింది : ఆ మంచానిపై చుట్టూ అపే గాజుపూసల పేర్లు
 “పిల్లలు జాగ్రత్త : అప్ప జాగ్రత్త :” అంటున్న చిన్నముత్తైన్ని చూసి
 దేశాయుపోతున్నాడు బుల్లిరామయ్య.

ఎక్కడ లేనినీ కి తెచ్చుకొని కళ్లు వెలిగిపోతుండగా చినముత్తైం ఆఖరి
 మాటలు చెప్పింది. ‘సావీ : నేను నీకు ఏమిచ్చుకున్నానో తెలియదు.
 కాని పిల్లల కేవీ ఇవ్వలేదు. నేను పోయాక ఈ పద్దైమంచం మీ ఇంట్లో
 పడక గదిలో పేయించు. పిల్లలు పెద్దవాళ్ళయ్యాక వదుటంటారు.”

అంతే - అనాటినుంచి బుల్లిరామయ్యగారి కొడుకులూ, కోడళ్ళు - మన
 వలూ, మనవరాళ్ళ శోభనాలు కార్యాలకు ప్రత్యక్ష సాక్షి ఆ పద్దై
 మంచం : ●

అన్నపూర్ణ కావిడి

సంజెవే.

ఇల్లాళ్ళు పనులు ముగించుకొని, స్నానాలు చేసి, వాకిటి గడవల్లో కూర్చుని ముచ్చటలాడుకుంటున్న వేళ. సాయం సంద్యలో స్వామి దర్శనం చేసుకుని జనం గుడివింది తిరిగివెళ్తున్న వేళ.

వీధి చివర చిరుగంటల మోత. ఆ వెంటనే "మాతా అన్నపూర్ణేశ్వరీ" అన్న పెద్దకేక. పిల్లలంతా ఆ కేక వచ్చినవైపు, ఆ గంటల మోతవైపు పరుగెత్తారు. శరభయ్య అన్నపూర్ణ కావిడితో ఇంటింటికీ వస్తున్నాడు. శరభయ్య అరవయ్యేళ్ళ వృద్ధు. బివిరిగడ్డం. ఆ గడ్డం వెనకాతల నప్పు చున్న పెదపులు, ముడతల ముఖంలో వెలుగుచున్న కళ్ళు, నుదుట మూడు పాయలుగా తెల్లని విటూరి, ఆ విటూరి చారలమధ్య సాయం సూర్యుడిలా పెద్ద కుంకం బొట్టు. చేతులకి, భావీరి కర్మబంధాలు కట్టి పడేసినట్టు పెద్ద పెద్ద విటూరి పాయలు. చిరిగిపోయినా శుభ్రమైన పట్టు బట్ట కట్టాడు శరభయ్య. తుజాన అన్నపూర్ణ కావిడిని అటూ ఇటూ మారుస్తూనే కావిడితున్న గంటలు పుల్లుపుల్లున మోగుచున్నాయి.

ఆ యిత్రడి కావిడి విగనిగ మెరుస్తోంది. శుభ్రంగా తోమిన ఆ కావిడికి విటూరి, కుంకంబొట్టు పెట్టాడు. కావిడి కిరుప్రక్కలా వేలాడుతోన్న

అన్నపూర్ణ కావిడి

గొలుసులు, ఆ గొలుసులకు చిన్న గంగాళాల్లా గిన్నెలు. ఇంటింటి ముందు అగి ఒక గిన్నెలో అన్నం మరో గిన్నెలో కూరలు వేయించు కుంటున్నాడు శరభయ్య. “మాతాన్నపూర్ణేశ్వరీ” అని తప్ప వేరు మాట అనడు. అదే పిలుపు. అన్నం పెట్టిన తర్వాత అదే ఆశీర్వాచనం. ఆ పిలుపు విని అన్నం పెట్టని ఇల్లాలండదు. ఏ యిల్లాలైనా వాటిట ఉంటే పక్కంటి వాళ్ళు ఏలిచి అన్నం పెట్టిస్తుంది. శరభయ్యతోపాటే పిల్లలంతా ఆ వీధి దాటి వెళ్ళేదాకా ఆ అన్నపూర్ణకామినీ, ‘మాతాన్నపూర్ణేశ్వరీ’ తేకను, పూగుతూ మోగుతున్న గంటల్ని చూస్తూ వెంట నడుస్తారు. శరభయ్య వీధి దాటి నెళ్ళిం తర్వాత అందరూ గోలగా ‘మాతాన్న పూర్ణేశ్వరీ’ అని గోలగా అడుచుకుంటూ ఎవరిళ్ళు వాళ్లు వెళ్తారు.

శరభయ్య వీధులన్నీ తిరిగి గాలిగోపురం దగ్గరికొచ్చేసరికి అక్కడికి కుంటే, గుడ్డి బిచ్చగాళ్ళంతా చేరుకుంటారు. తను తెచ్చిన అన్నం కూరలు వాళ్ళకు పెట్టి, మిగిలింది తను తిని, మిగతవపోతే కృష్ణాజలం తాగి ‘శంభో’ అనుకుంటూ పొద్దుపోయేదాకా ఏకతా ముటుకుంటూ తక్వాలు పాడుతూ నిద్రపోతాడు.

గతం తెలిసిన వాళ్ళు శరభయ్యనుటి : ఈ అన్నపూర్ణ కావిడేవీటి : ఈ వైరాగ్య మేడుటి : అని లశ్యర్యపోతారు. శరభయ్య వయసులో ఉండగా, అమ్మ, నాన్న, శాంతమ్మని చేసుకోవని చెప్తే, నల్లగాపున్న శాంతమ్మని రాదని ఎర్రగాపున్న శాంతమ్మని చేసుకొన్నాడు. శాంతమ్మ కాపురానిచ్చిన ఆరెల్లలో అత్తమామల్ని అడుగులమీదికి తోలింది. పోనీ కట్టుకున్న మొగుడ్డి కళ్ళలో చెట్టుకు చూసిందందామా అంటే అదీ లేదు. శరభయ్యని నుంచోనిచ్చేది కాదు, కూర్చోనిచ్చేది కాదు. తిండి నమంగా పెట్టేది కాదు, పెట్టిన తిండి తిననిచ్చేది కాదు. ఉక్కిరిబిక్కిరై పోయేవాడు శరభయ్య. రాత్రయ్యేటప్పటికి శాంతమ్మ నెమిలికంతం చీర కట్టుకుని చేమంతి పూలు పెట్టుకుంది తదాని శరభయ్య దగ్గరకెళ్ళి నవ్వుతూ బుజంమీద చెయ్యేస్తే ‘నయ్య’న రాచుపిల్లలే లేచి ‘అదొక్కటే తక్కువ మొదానికీ సచ్చినోడికి సరసం కూడా!’ అని చీ కొట్టింది. అప్పటినుంచి రాత్రిళ్ళు గుళ్ళో జమ్మి చెట్టుకింద వదుకునేవాడు.

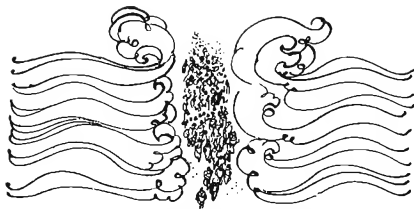
శరభయ్య తల్లి దండ్రీ పోతే కర్మలన్నా సక్రమంగా చేయనివ్వలేదు కాంతమ్మ. దాంతో శరభయ్యకి భార్యన్నా, బడుకన్నా విరక్తి కలిగింది. సన్యాసుల్లో కలుద్దామని ఓ అర్ధరాత్రి కాళీ పారిపోయేచ్చాడు.

అలా కాలినడకన భార్యని తిట్టుకుంటూ, బడుకుని తిట్టుకుంటూ కాళీ అయితే వచ్చాడుగాని, కాళీ వచ్చినప్పటినుంచి ధ్యాసంతా కాంతమ్మమీదే. అది నెమరికంతం చీర కట్టుకుందో లేదో? వాలుజడ వేసుకుందో లేదో, అంటూ పెళ్ళాం గురించే తలపులు. అటు సంసారం కుదరక, ఇటు సన్యాసుల్లో కలవలేక కొట్టుమిట్టాడుతూ ఓ బైరాగుల మఠంలో చేరాడు శరభయ్య. ఓ మఠం నుంచి ఇంకో మఠం మారుతూ కొన్నేళ్ళు గడిపాడు. కాషాయం కట్టాడుగాని, కాలశమ్మని గురించిన ఆలోచనలు తగ్గలేదు. పోనీ ఇంటికెళ్ళి కాపురం చేద్దామా అంటే ఆ దైర్యం లేదు. కొంతకాలానికి ఓ దయగుల సేతాకడు “ఎంతకాలం ఈ బైరాగుల మఠాల్లోపడి తింటావు?” అని ఓ అన్నపూర్ణ కావితి తన పేరన దాన మిచ్చి వూరూరు అడుక్కుతినమని పంపించాడు. అప్పట్నుంచి ఆ కావిడి దుజాన వేసుకొని వూరూరు తిరుగుతూ ఒక్కసారి కాలశమ్మని చూడాలన్న ఆశ్రంతో అనురాపతి పయగెడుకొచ్చాడు.

శరభయ్య తిరిగొచ్చేసరికి కాంతమ్మ ఈ రోకం పడలి వెళ్ళిపోయింది. అన్నపూర్ణ కావిడే శరభయ్యం అయింది. నిలమైన వైరాగ్యం అప్పుడు కుదురుతుంది శరభయ్యలో. అందరికీ పెట్టి తను శృప్తిగా పస్తులుండేవాడు. ఆఖరి నశలో శరభయ్య తత్వాలు పాడలేకపోతే సిద్ధయ్య అనే కుంట బిచ్చగాడు సాయం పాడేవాడు. సిద్ధయ్యకు గట్టిగా ఇరవై ఏళ్ళు లేవు. శరభయ్య అవసానకళలో వుండగా సిద్ధయ్య అడిగాడు “తాతా! నువ్వు పోయిం తర్వాత నాకీ అన్నపూర్ణ కావిడివ్వవా?” అని.

ఆ మాట విని శరభయ్య నవ్వి అన్నాడు “ఏదోదా! అన్నపూర్ణలాంటి పెళ్ళాన్ని కోరుకోవాలిగాని అన్నపూర్ణ కావిడి కోరుకుంటావేరా? అన్నం పెట్టే లలిని రోయకోవాలిగాని, అడుక్కుతినే వళ్ళెం కావాలంటావేరా?” పాపం! నిలమే అనుకున్నాడు సిద్ధయ్య. శరభయ్య బోయాక అన్నపూర్ణ లాంటి లలిరోసం వెలికాడు. కాని కుంటే సిద్ధయ్యకు ఏల్ల నెవరిస్తారు? ఆఖరికి అడుక్కుతినే వళ్ళెమే మిగిలింది.

అన్నపూర్ణ కావిడి

అట్టుకొమ్మను కథ

కొన్ని కథలు నేలమీద నడుస్తాయి. కొన్ని కథలు గాలిలో ఆడుతాయి. కొన్ని కథలు చెట్టు కొమ్మన కూర్చుంటాయి.

ముక్కంటి పల్లపుడీసి మూడు మూళ్ళ వయసాచ్చింది. అమ్మ పెట్టిన చర్మి తిని బిడికైతే వెళ్తున్నాడుగాని పాళాలకంటే వరుగులు, పందాలంటేనే మక్కువ. పొద్దున్నా సాయంత్రం అక్షరాల సంగతి అయ్యేవార్ల కొద్ది లేసి ఆకలాయిల్ని చేరదీసి ఇట్లుకట్టి బస్తీపట్లు పట్టటమే ముక్కంటి పని. ఓ రోజు పోటీలో తగాదా వచ్చింది. మాటలు పెరిగాయి. నువ్వెంత అంటే నువ్వెంత? అనుకున్నాడు పిల్లలు. ఒక దెవరో చెంగున లేచి 'పోరా! నీ యబ్బకి చెప్పుకోరా?' అన్నాడు ముక్కంటిని. 'వాడికి అబ్బ లేదురా' అన్నాడు ఇంకొకడు. ఆ మాటతో ముక్కంటి నీరుగాలి

‘ఎవరన్నారయ్యా నీ కయ్య లేదని ?’ అంది తల్లి ।

‘ఈరూవాడా అంతా అంటున్నారమ్మా’ అన్నాడు ముక్కంటి.

“వాళ్ళకే సమాధానం చెప్తాను రావయ్యా” అంటూ ముక్కంటిని చేయి పుచ్చుకుని నడి వీధిలోకి తీసికొచ్చింది. పెద్ద అరుగుమీద కొడుకుని నుంచోపెట్టి పిల్లల్ని పెద్దల్ని అందరినీ తేకపెట్టి పిలిచింది. అలా పోగయిన జనసమూహానికి ముక్కంటి జన్మ చెప్పింది.

“అన్నలారా ! అమ్మలారా ! నా బిడ్డ ముక్కంటికి ఆయ్య లేదన్నారట. నే నిప్పుడు చెప్తున్నాను. నా బిడ్డకు తండ్రి ఆ అమరేశ్వరుడు. ”

జనం ముఖాలు ముఖాలు చూచుకున్నారు. చెప్పుకుపోతోంది ముక్కంటి తల్లి. “నేను విధవను. పదేళ్ళ క్రితం స్వామి ముందు సాగిలపడి నాకు సంతానం ఇవ్వమని ప్రార్థించాను. ‘నాకు సంతానం కలిగితే పుట్టేడు నీళ్ళతో నీకు దీపారాధన చేస్తాను. పుట్టేడు ఇనకతో నీకు సమారాధన చేస్తాను’ అని మొక్కుకున్నాను. ఆ మొక్కుకోదం విన్న అడవాళ్ళు నన్ను గేలిచేశారు. ఆ తర్వాత నాకు నెలలు నిండాయి. ఈ ముక్కంటి పుట్టాడు. ఆ మొక్కుబడి ఇంతవరకు తీర్చలేదు. నా బిడ్డ తండ్రిని నిర్ధారించటం కోసమే ఇంతకాలం అగానేమో తెలీదు. ఇప్పుడే తీరు స్తాను” అని కృష్ణతెళ్ళి బిందెడు నీళ్ళు తీసుకొచ్చి గాబురోపోసి చొత్తి చేసి వెలిగించి దీపారాధన చేసింది. కృష్ణతో ఇనుక బుట్టేడు తీసుకొచ్చి పండి పూలందరికీ సమారాధన చేసి వడ్డించింది.

ముక్కంటి పెరిగి పెద్దవాడయ్యాడు. ఆయ్యవార్ల చదువు ఉపయోగించ లేదు. కాని అలనాటి అకతాయి జట్టు ఉపయోగించాయి. పూరూరా తన

చెట్టుకొమ్మనున్న కథ

సైన్యం పెంచుటని అప్పటిదాదా పరిపాలిస్తున్న జైన రాజుల్ని వెళ్ళ గొట్టి దరణికోట రాజధానిగా వైదిక రాజ్యం స్థాపించాడు.

ఎవరి ముక్కంటి పల్లవుడు ? ముక్కంటి పల్లవుడు, శ్రీనేత్ర పల్లవుడు, శ్రీనయన పల్లవుడు' అన్న పేరుగల రాజు కంచీప్రభం రాజధానిగా పరిపాలించాడని చరిత్ర చెప్తోంది. ఆ పేర్లతో అనేకమంది రాజులు తెలుగు దేశంలో ఉండేవాళ్ళని చారిత్రకులు చెప్తున్నారు. ఎవరేం చెప్పినా మనం కథ చెప్పుకోటానికి ఇబ్బందిలేదు.

ముక్కంటి పల్లవుడు వైశంపంగా వివాహం చేసుకుని రాజ్యపాలన సాగిస్తుండగా ఒకరోజు ఒక సిద్ధుడు ముక్కంటికి ఒక రహస్య మంత్రం ఉపదేశించి ఒక పాదలేపనం అనుగ్రహించాడు. ఆ పాదలేపనం సాయంతో ముక్కంటి పల్లవుడు రోజూ శ్వాదమాశ్రంలో కాళీకి చేరుకుని, గంగలో స్నానంచేసి తిరిగి శ్వాదంలో రాజధానికి తిరిగి వస్తున్నాడు. ముక్కంటి భార్య తన భర్త రోజూ వెళ్ళి గంగా స్నానంచేసి వస్తున్నాడని గ్రహించింది. ఒకనాడు ఆ పాదలేపనం తనకు కూడా అనుగ్రహించమని వేడుకుంది. ముక్కంటి సమ్మతించలేదు. ముక్కంటి భార్యకు తనూ రోజూ గంగాస్నానం చేయాలనే కోరిక అధికమైంది. జైన సిద్ధుల్ని ఆశ్రయించి వాళ్ళద్వారా ఆ పాదలేపనాన్ని సంపాదించ గలిగింది. దాని సాయంతో భర్త బయలుదేరిన మరుక్షణంలో తనూ కాళీకి బయలుదేరి గంగలో స్నానంచేసి భర్త రావటానికి కొంచెం ముందుగా ఇల్లు చేరుకోవటం మొదలెట్టింది.

ఇలా కొంతకాలం గడిచింది.

ఒకరోజు ముక్కంటి భార్య గంగలో స్నానంచేసి వొడ్డుమీదికి వచ్చేసరికి వాకిటుంది. వాకిటుంటే ఆ పాదలేపనం పనిచేయదు. తత్తర పడింది. రాజధానికి చేరుకోటమెట్లా ? గత్యంతరంలేక భర్తని వెతుక్కుంటూ వొడ్డు వెంటే నడిచి పోయింది. అల్లంక దూరాన ముక్కంటి స్నానం ముగించుకుని వొడ్డుకు వస్తున్నాడు. అంతఃపురంలో ఉండవలసిన

భార్య గంగ వొడ్డున కనిపించేసరికి ఆశ్చర్యపోయాడు. భార్య చేతులు జోడించి వివరంచెప్పి తప్పిదం చొప్పుకుంది. మార్గాంతరం ఆలోచించ మంది.

అప్పుడు ముక్కంటి కాశీలోని పండితుల్ని, సిద్ధుల్ని ఆశ్రయించి తరుణో పాయం చెప్పమని పేడుకొన్నాడు. ఈ రహస్యగంగాస్నానం ఎవరికీ తెలియదని, మేము వెంటనే అమరావతికి వెళ్ళకపోతే రాజ్యం అల్లకల్లో లమై పోతుందని వివరించాడు. పండిత పరిషత్తు ముక్కంటి దంపతుల్ని వారి తపోమహిమతో వారి రాజధానికి చేర్చటానికి ఒక షరతు పెట్టింది. “రెండు సంవత్సరాల తర్వాత కాశీరాజ్యంలో గొప్ప జైమం రాబోతుంది. ఆ సమయంలో మేము అమరావతి వస్తాము. ‘మిమ్మల్ని పోషిస్తాను’ అని గంగలో నీళ్ళు చొదిలితే రాజధాని చేరుస్తాము” అని. ఆ ప్రకారం ముక్కంటి గంగలో నీళ్ళు వదలగా దంపతులు రాజధాని చేరుకున్నారు.

రెండు సంవత్సరాలు గడిచింది.

కరువు వచ్చింది. ఆరువేల కుటుంబాలు కాశీనుంచి బయలుదేరి నైజాం రాజ్యం గుండా పరిటాల మీదుగా గనాచూరు దగ్గరకు వచ్చేసరికి కృష్ణానది మహోద్ధరంగా పరదల్లో ఉంది. కృష్ణ దాటడానికి సాధనం లేదు. ఆకలితో అలమటిస్తున్న ఆ కుటుంబాలు ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాయి. ఆకలితో ఇక్కడ చచ్చిపోవడంకంటే కృష్ణలో దూకే ఆత్మహత్య చేసు కుంటామని కృష్ణలో దూకారు. కృష్ణ రెండు పాయలుగా విడిపోయి వాళ్ళకు రోవ ఇచ్చింది. నడుచుకుంటూ అమరావతి వచ్చి ముక్కంటిని ఆనాటి వాగ్దానం నిలుపుకోవలసిందిగా కోరారు. ముక్కంటి వారందరినీ ఆద రించి వారికి మాన్యాలిచ్చి పోషించినట్లు శాసనం ఉంది.

ఎక్కడ ఉంది శాసనం ?

ఏ ఇంటి పునాదిలోనో ! ఏ ఘాగర్పుంలోనో !

ఇది పుక్కిటి పురాణం కావచ్చు, కట్టు కథ కావచ్చు, ఆ శాసనం దొరికి పలికితే తప్ప చెట్టు కొమ్మనున్న కథ చేతికందదు.

చెట్టుకొమ్మనున్న కథ

73

ఈశిక వేంకటాద్రి నాయుడు

సామ్రాజ్యాలు పోయాయి. రాజ్యాలు పోయాయి. జమీందారీలు పోయాయి. చక్రవర్తులు పోయారు. రాజులు పోయారు. జమీందారులూ పోయారు. కానీ బాలా చంద్రశేఖర పరప్రసాద్ గారు ఇంకా కళ్ళముందే ఉన్నారు.

ఆయన వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయుడిగారి పంశ రక్తం పంచుకున్న మగ పంతు. వేంకటాద్రినాయుడిగారి ఐదవ తరంవాడు.

ముప్పైయేళ్ళ క్రితం సంగతి. శిథిలమైపోయిన వేంకటాద్రినాయుడిగారి కోటకి 'మహేంద్ర విలాస్' అని పేరుంటే, తన కోటకి 'వైజయంతం' పేరు పెట్టుకుని వైభవంగా బతుకుతూ పురంతా 'పెద్దొరగారు' అనిపించు కుంటూ, అలనాటి రాచ తీవికో గదుపుతున్న రోజులు. మామూలు గుమ్మాలకి మూడింతలుండే కోటగుమ్మంలో ఆరడుగుల పెద్దొరగారు నుంచుంటే వక్కనుంచి మరో మనిషి వెళ్ళడానికి ఖాళీ ఉండేదికాదు. గుడి మంటపంలోని వేంకటాద్రినాయుడు విగ్రహం కోట గుమ్మంలో ప్రత్యక్షమైందా అనిపించేది. మామూలు కుర్చీలు, సామాన్యమైన మంచాలు భరించలేని ఖాళీ విగ్రహం. చెక్కిన శిల్పంలా ఉన్న ఆ ఖాళీ విగ్రహం ముఖం ఎప్పుడూ గంభీరంగా ఉండేది. ఆ ముఖమీద విచ్చు కత్తులాంటి మీసాలు బుగ్గలకి తాకుతూ ఉండేవి. సిల్కు అంగరవా బింగారు శరీరంమీద వేలాడుతుండగా ఓంగోలు, చీమకుర్తినించి ప్రత్యేకంగా నేయింపించి తెచ్చిన రోవరి కట్టుకుని ఆయన కోట గుమ్మంమీద కూర్చుని శిథిలమై పోయిన అమరావతిని చూస్తుంటే ఆయన చూపులు ఆ పల్లెటూరిని చూస్తున్నట్లుండేవికావు. ఎదురుగా పారుపడిన కోటదిబ్బ, అదే మహేంద్ర విలాస్. అలనాటి వేంకటాద్రినాయుడి నివాసం : తన్నూ, తన జమీందారీని స్వామికి అర్పించుటన్న ఆ పుణ్యమూర్తిని స్మరిస్తున్నట్లుండేవి ఆ చూపులు. అలా కోట గుమ్మంలో కూర్చునివున్న పెద్దొరగార్ని చూడడం ఆ పూరి జనానికి ఓ వేడుక. ఆయన తమని చూస్తాడేమోనని వాళ్ళు గబగబా నడిచి వెళ్ళేవాళ్ళు.

ఆయన స్నానమొక విశేషం. విప్పిన అంగరవా ఓ నౌకరందుకోగా పంచెలోనే స్నానాల గదిలోకి నడిచేవాడు. అక్కడ రెండు గుండిగల చేన్చీళ్లు. ఆ రెండు గుండిగల చుద్యను ఓ పెద్ద ఎత్తుపీట. ఆ పీటమీద ఆచునొచ్చి చుక్కగానే, రెండు పక్కలనుంచి నౌకట్లు పానకం బిందెలతో చేన్చీళ్లు బంటిమీద పోసేవాడు. ఆ తర్వాత ఓ చెయ్యి ఓ నౌకరు కందిస్తే అతగాడు చుచ్చేవాడు. రెండో చెయ్యి రెండో నౌకరు కందిస్తే

వరదాలో బారీ వాలుబుచ్చీలో ఆయన కూర్చుని ఉండగా జనం పెద్దొర
 గారి దర్శనం కోసం వచ్చేవారు. ఆయన చచ్చినవాళ్ళవైపు చూస్తూ
 మాట్లాడేవాడు కాదు. ఇంకో పక్కనున్న గుమాస్తావైపు తిరిగి ఇవరల
 పక్కవాళ్ళతో సంభాషించేవాడు. ఎదంపక్క రామస్వామి వచ్చి ఉన్నా
 దనుకోండి. దొరగారు దుడిపక్క నున్న గుమాస్తా నుబ్రహ్మణ్యంవైపు
 తిరిగి “రామస్వామి ఎందుకొచ్చాడో ?” అనేవాడు. అప్పుడు రామస్వామి
 “అయ్యా : ఆ పొలం కొలు విషయం ...” అంటే, దొరగారు గుమా
 స్తాతో “దాని విషయం రేపు చూస్తానుని చెప్పండి” అనేవాడు. అంతే.
 అన్ని సూటలు మధ్యమనిషి ద్వారానే : రామస్వామివైపు చూస్తూగాని,
 అతనితో సరాసరిగాని మాట్లాడేవాడు కాదు. రాజదృష్టి సోకకూడదనో
 ఏమో తెలియదు :

దాదాపు దెబ్బయి సంవత్సరాల జీవితంలో తన మనసులోని భావాలను
 వరుల కందనివ్వకుండా కాలం గడిపారాయన. ఆయన సంతోషం,
 ఆయన దుఃఖం, ఆయన సంతరం, ఆయన కోపం - ఎవ్వరూ చూడ
 లేదు. ఎవర్నీ కనిపెట్టనివ్వలేదు. రెండు సంవత్సరాలు మాత్రమే జీవించి
 ఆయన జీవితం పండించిన భార్య వరదరాజేశ్వరమ్మగారొక్కరికే ఆ
 గుండె లోరులు తెలుసేమో : ఆవిడ తన్ని విడిచి వెళ్ళిన తర్వాత, అన్ని
 కోరికలను అతీతుడై, నాకిది కావాలని కోరిక, నాకిది వాదని చెప్పక,
 అన్నీ ఆ గుండె గుహల్లో దాచుకొని అంతర్ముఖుడై జీవించాడు.

రెండు సంవత్సరాల దాంపత్య జీవితంలో వరదరాజేశ్వరమ్మగారు పెద్దొర
 గారి ఇంటికి దీపం పెడితే, ఆమె ఈ లోకం విడిచి వెళ్ళిపోతూ ఇంకో

దీపం వెలిగించి వెళ్ళింది. భార్య తన్ని ఒంటరిని చేళాక ఒక్కగానొక్క కూతురు భవానీదేవిని చూసుకుంటూ కాలం గడుపుతున్నా, ఆయనలో సంబరం లేదు. భవానీదేవిగారు బాల్యం జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటూ "మానన్న గారు సంబరంతో పొంగిపోవటం నేను చూడలేదు" అంటారు. కూతురి వివాహం రామకృష్ణప్రసాద్‌గారితో జరుగుతున్నప్పుడు కళ్ళు ఆనందంతో వెలిగాయిగావి, ఆయనరోని సంబరపు పొంగులు వెలికి తీసుకొచ్చి భక్తు భక్తున నవ్వించిన ఘట్టం ఒక్కటే

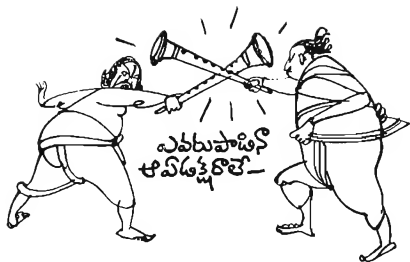
అది కొంతకాలం గడిచాక - భవానమ్మగారికి కొడుకు పుట్టగా, ఆ ఐదేళ్ళ మనవడు, నడక సమంగా రాని మనవడు తాళగారి తాళంచేతులు లాక్కుని పరిగెత్తితే, మనవడివెంట పరుగెత్తుతూ పెద్దొరగాడు నవ్వారు. తెరలు తెరలుగా నవ్వారు చిట్లన భక్తున నవ్వారు అలలు అలలుగా నవ్వారు. ఇలా నవ్వటం కోసమే ఇంతకాలం ఉన్నానయ్యా - అన్నట్టు పొర్లి పొర్లి నవ్వారు.

"ఇంకోసారి కూడా దొరగాడు పెద్దగా నవ్వారండోయ్!" అన్నాడు గుమాస్తా సుబ్రహ్మణ్యం.

ఎప్పుడు? అమరావతినుంచి వెళ్ళిపోతూ దేవదర్శనానికి గుళ్ళోకొచ్చి, ప్రదక్షిణం చేసి మంటపంలో ఉన్న వేంకటాద్రినాయుడి విగ్రహం దగ్గర కొచ్చి, ఆ విగ్రహాన్ని కిరీటం దగ్గర్నుంచి ముఖమంతా వియ్యూ పెద్దగా నవ్వారు. హాయిగా గుండె నిండుగా నవ్వారు.

ఆయన కళ్ళు ఆనందంతో తళుక్కుమన్న ఘట్టం మరొకటుంది. రోజూ రాత్రిపూట అర్చకులు కోటలోకి ప్రసాదం తీసుకొచ్చినప్పుడు, విభూతి, కుంకం పెట్టుకుని ప్రసాదంవైపు చూసేవారు. అది ఏ పంచదారో, పటిక బెల్లమో అయితే పక్కన పెట్టమని సైగచేసేవారు. ఆ ప్రసాదం నేతి చిట్టిగారెలయితే ఎక్కడలేని సంబరంతో కళ్ళు మెరవగా అంతపెద్ద దొర గారు చిన్నపిల్లదైపోయి చెంగున చెయ్యి జాపేవారు నేతి చిట్టిగారెం కోసం.

ఆఖరి వేంకటాద్రినాయుడు

అర్జునుడు నందివాహనం దిశగా వెళ్ళాడు.

స్వామి విగ్రహాన్ని వాహనం మీద పేచేపు చేశారు. అర్జునుడు హఠాత్తుగా ఇచ్చాడు. స్థానాధిపతి “వాయింఛంబోయ్! భజంత్రయ!” అన్నాడు. కానీ వాద్యగాళ్ళు వాయింఛలే! పండగ రోజులు కాబట్టి జోరు సన్నాయి వాద్యగాళ్ళు వచ్చారు. అందులో ఒక్కడూ వాయింఛలేదు. “ఓరి మీ దుంపలైగ! మీకేమొచ్చిందిరా వాయింఛంబ్రా” అని ఎవరో అరిచారు. వాళ్ళు వినిపించుకోలేదు. పానకాలు, పరమేశు సన్నాయి కర్రలు పక్కన పెట్టి వాదించుకుంటున్నారు. సంగీతాన్ని గురించి పెద్దగా తేకలేసుకుంటున్నారు.

“ఎందోయ్! నువ్వు వాయింఛేది?” అన్నారు పానకాలు.

“నువ్వేందోయ్! వాయింఛేది?” అన్నారు పరమేశు.

“నీకు సన్నాయి కర్రకి చొక్కలెన్నో తెలుసంట్రా?”

“నీకు పీక నోద్దో పెట్టుకోకుండా తెలుసంట్రా?”

“అరేయ్! నువ్వు నీ గురువు నా చాలి కింద నుంచి చూసిపోవాల్సా!”

“షంషేర్” తొడ చరిచారు పానకాలు.

“నా గురువు నంటావురా నాయాం” తిరగబడ్డాడు పరమేశు.

ఇద్దరూ కలేబర్దారు, నన్నాయి కర్రలై మోచుకున్నారు. గుద్దుకున్నారు. కిందపడి కుమ్ముకున్నారు. రొప్పుంటూ రోజుకుంటూ కసిగా తన్ను కున్నారు. జనం విడదీశారు ఇద్దరీ. చెరోపైపు పట్టుకున్నారు. నెత్తురోడుచున్నా ధీకొనటానికే సిద్ధంగా ఉన్న పొద్దేళ్ళలా ఉరిమి ఉరిమి చూసుకుంటున్నారు పానకాలు, పరమేళు. స్థానాచార్య మధ్యకొచ్చి “మీరు పడిచావ : ఈరేగింపు బయలుదేరాలి. వాయించండ్రా !” అన్నాడు.

“ఉండండి. వాడు వాయించేది వాడు గురువు దగ్గర నేర్చుకొన్నాడంట : నేన్నేర్చుకోలేదంట. ఎవడు వాయించినా ఆ ఏడచ్చరాలే కదండి !” అన్నాడు పానకాలు.

పరమేళు పూగిపోతూ “ఏడచ్చరాలు కాదురా : మూడచ్చరాలు వాయించు చూస్తాను” అన్నాడు.

“ఏదో మూదో ఏదో వాయించేదవండ్రా !” అని అరిచాడు వాహనం దగ్గరున్న అర్చకుడు.

ఎట్టకేలకు పానకాలు, పరమేళు నన్నాయి కర్రలు చేత వట్టారండి. ఇహ చూడండి వాళ్ళు వాయించారు : పానకాలు “తనక తనకం ర త్తనక తనకం” అని పీరంగం వాయిస్తే పరమేళు నై వేద్యాలు జరిగేప్పుడు వాయించే వరస వాయించాడు. ఉన్న ఒకే ఒక దోలువాడ్యగాడు ఎవరికీ వాయించాలో తెలియక బడి పానకాలకి ఎడమ పరమేళుకు బాదటం మొదలెట్టాడు. తాళంవాడు వాడిష్టం వచ్చినట్టు ఇంకెవడికో తాళం వేస్తున్నాడు. మీ వాద్యాల సంగతి నా కనవసరం అని శంకు లింగం బియ్యమని శంఖం పూరించాడు. ఈ ధ్వనులన్నింటినీ ముంచేట్టుగా దూడేటల సాయెలు “అయ్ అయ్” మరి బాబా పూడాడు. ఇలా పరమ భీభత్సమైన వాద్య ఘోషతో పూరేగింపు బయలుదేరింది.

ఈ వాద్యఘోష కోటలో ఉన్న పెద్దోరగారి చెవిస పడింది. దొరగారు గుమాస్తాని పిలిచి “రుంజులూ, కొమ్ముబూరాలు, తప్పెట్లు విప్పిస్తున్నాయి. ముత్యాలమ్మ జాతర జరుగుతోందా ?” అనడిగాడు.

ఎవరు పాడినా ఆ ఏడచ్చరాలే

మూడడుగుల చదరం పేటలు రెండొందలు, వంద వడ్డన పళ్ళాలు, యాభై గంటలు, నలభై గంగాళాలు, ముప్పయి పద్దెమంచాలు, వాటి మీదికి అరవై పట్టుపులు, నూరు బాలీసులు తన జమీందారీ బిందువర్గ మంతా ఒకనాడు అమరావతి వస్తారని, అప్పుడు అవసరమైన సామాగ్రికి వెళుక్కో నక్కరలే తేకుండా సర్వ సంకారాలు తయారు చేయించి అడు గదులనిండా పేర్పించిన తర్వాత తమ పూర్వుల చిత్ర పటాలన్నీ మూడేసి కాపీలు తీయించి మరో గదిలో వింపి కోటలోనే మిషను పెట్టి పాతిక సిల్కు లాల్మీలు టర్నున్న దర్జీ సంజీవరావుని చూస్తున్న దొర గారికి ఆ మిషనుమోత మరీ మరీ వింటుంటే ఇందాక వినిపించిన గందరగోళం మళ్ళీ జ్ఞాపకం వచ్చింది.

“ఇందాక మన గుడ్లో మేళవే అన్నాయ్!” అన్నాయ్ దొరగారు గుమాస్తాలో. అంటే దాని వివరం చెప్పమని. అప్పుడు గుమాస్తా “అయ్యా తమ పూర్వీకులు అందరికీ మాన్యరిచ్చాట్ల గదా! సన్నాయి వాయించే వాళ్ళకి పన్నెండెకరాలు, దోయికి పన్నెండెకరాలు, శంఖానికి పన్నెండెకరాలు, తాళానికి పన్నెండెకరాలు, జాకాకి పన్నెండెకరాలు ఇలా పచ్చిన భూముల్ని వాళ్ళంతా అనుభవిస్తూ కూర్చున్నారేగాని సంగీతం నేర్చుకో లేదండయ్యా!”

“అన్నన్నా!” అనుచున్నారో ఏమో తెలియదు. పెద్దదొరగారు నాల్గు రోజులు తర్వాత సన్నాయి వాద్యగాళ్ళ బటుంబంలోంచి “వీరాస్వామి” అనేవాణ్ణి ఎన్నిక చేసి తంజావూరు పంపించారు సంగీతం నేర్చుకో అని. అలా ఐదు సంవత్సరాల పాటు వీరాస్వామి సంగీత విద్యకోసం పదిహేల రూపాయలు ఖర్చు పెట్టాడు.

శివరాత్రి వచ్చింది. శంజావురు నుంచి వీరాస్వామి తిరిగొచ్చాడు. పెద్దొరగారు గుమాస్తాని పిలిచి “రథోత్సవానికి ముందు వీరాస్వామి చేత కచేరీ పెట్టించండి” అన్నారు. శివరాత్రి జనం కిక్కిరిసి ఉన్నారు. రథం ముందు వీరాస్వామి సన్నాయి కచేరీ కోసం రంగం సిద్ధం చేయబడి ఉంది. మామూలుగా అయితే ఒక్కసారి వచ్చి సమస్కారం పెట్టి వెళ్ళిపోయే పెద్దొరగారు ఆ రోజు కోట గుమ్మంలో కుర్చీ వేయించు కూర్చున్నారు వీరాస్వామి కచేరీ వినటానికి.

వీరాస్వామి తోడుగా ఇంకో సన్నాయి వాద్యగాణ్ణి తెచ్చుకున్నాడు. కచేరీ మొదలయింది. పక్క సన్నాయి వాడు అందుకున్నాడు. వీరాస్వామి సన్నాయిపేక నోట్లో పెట్టుకుని ‘పే : పే !’ అంటున్నాడు.

దొరగారు “మన వీరాస్వామి వాయిచదేం ?” అన్నారు.

గుమాస్తా మాట్లాడలేదు.

వీరాస్వామి పేక నోట్లో పెట్టుకొని “పే : పే !” అంటున్నాడు. పక్కవాడు అలాపన పూర్తి చేశాడు.

వీరాస్వామి “పే : పే !” అంటున్నాడు. పక్కవాడు కీర్తన అందుకున్నాడు.

వీరాస్వామి “పే : పే !”. పక్కవాడు స్వరం వేస్తున్నాడు.

వీరాస్వామి “పే : పే !”. “మన వీరాస్వామి వాయిచదేం,” అన్నారు దొరగారు.

పక్కవాడు కీర్తన పూర్తిచేసి రెండో కీర్తన అందుకున్నాడు.

వీరాస్వామి “పే : పే !”

పక్కవాడు మూడో కీర్తననుంటుంటే, వీరాస్వామి ఇంకా “పే : పే !” అని సన్నాయి పేక సవరిస్తుంటే దొరగారు మళ్ళీ అడిగారు “శంజావురులో ఐదేళ్ళు నేర్చుకొచ్చారు. మన వీరాస్వామి వాయిచదే !”

అప్పుడు గుమాస్తా చెప్పాడు “అయ్యో ! ఈ ఐదేళ్ళు పదివేల ఖర్చుతో వీరాస్వామి ‘పే : పే !’ వరకే నేర్చుకొన్నాడండి.”

దొరగారు కుర్చీలోంచి చెంగున లేచి కోటలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

ఎవరు పాడినా ఆ ఏడక్షరాలే

81

సంజె వేళ.

పీర్ల వంజా వెనకాల ఖాళీ స్థలంలో పచ్చగడ్డి మూటలు ఒక్కొక్కరు వస్తున్నాయి. ఆడవాళ్ళు పొద్దుననగా పొలాలకు పోయి గట్లమీదా, బీళ్ళ పక్కా పచ్చగడ్డి కోసుకుని అమ్మకానికి తీసుకొస్తున్నారు. వస్తూ వస్తూ దోవలో ఇళ్ళరంగుల మూట చింపుకుని ఇంత మొహం కరుక్కుని, ఇంత చొట్ట పెట్టుకుని ఆ ఖాళీ స్థలానికి చేరుకుంటున్నారు.

వలయంగా పచ్చగడ్డి కుప్పలు. ఆ కుప్పల వెనకాల రంగు రంగుల
చీరలు కట్టుకుని “రండి : రండి” అని పిలిచే కొమ్మలు. కొందరు పచ్చ
గడ్డి కొనటానికి వస్తారు, కొందరు ఆ పిలుపులందుకోటానికి వస్తారు.

“ఓ అయ్య ఇటు.”

“ఈ గడ్డి చూడయ్యా :”

“లేక గడ్డయ్యా : గొడ్లకింక తవుడెయ్యక్కర్లా :” ఇలా కేకలు.

లచ్చి ఆలస్యంగా వచ్చింది. గడ్డి కుప్పతోసి నుంచుంటుందంటే. అంద
రిలా కేకలెయ్యడు. ఏదో ధరకి ఎవరో ఒకళ్ళు కొంటే మూలెత్తుకెళ్ళి
వాళ్ళ దొడ్లో వేస్తుంది. లచ్చి రాకపోతే ఆ చోటుకి కళ లేదు. చిలకాకు
పచ్చ చీర కట్టుకుని నుదుట పెద్ద కుంకం చొట్టుతో వస్తూనే నవ్వుతూ
అందర్నీ పలకరిస్తుంది. “ఓ లప్పా చుల్లిగాడు చడికెత్తున్నాడంటే :”
“ఓ నూకాయి పిన్ని : అయ్యో సులువుగా దిండా :” “ఓ లబ్బో : నీతా
లప్పుడే పవిత్రేస్తుందే ఇలా అందరిలో కలిసిపోయేది.

వయసులో ఉన్న లచ్చి మిలిమిల్లాడే కళ్ళతో గలగల నవ్వుతూ అందర్నీ
పలకరిస్తుంటే మొగాళ్ళ కళ్ళన్నీ లచ్చి మీదే. కానీ లచ్చితో సరస
మాడాలంటే భయం. ఒకసారి పోలాయి లచ్చి దగ్గర కొచ్చి-

“గడ్డి బావుందే” అన్నాడు.

“తీసుకో బాబూ” అంది లచ్చి.

“ఎంత ధర ?”

“మామూలే గద బాబూ : ఓ రూపా యిప్పించండి.”

“రూపాయేనంటే నీ ధర : ఐదు రూపాయలిస్తా తీస్కో.”

“బాబూ గడ్డి గొడ్లకా : మీకా ?” అంది లచ్చి.

ఆ మాటతో పోలాయి బిల్ల బీటుగా పడిపోయి మొహం మాడ్చుకుని వెళ్ళి
పోయాడు. అప్పట్నుంచి లచ్చితో ఎవరూ ఎకనక్కాలాడరు.

పచ్చగడ్డి భగ్గుమంది

అప్పుడే కొన్ని మూటలు బేరం కుదిరి వెళ్ళిపోతున్నాయి. లచ్చి మూటకు బేరం రాలేదు. గడ్డి పైపైకి కుప్పగా పోస్తూ నుంచుంది. ఈ రూపా యితో అర్థరూపాయి నూకలుకొని అర్థరూపాయి తండ్రి తాగుడికివ్వాలి. లచ్చి తండ్రికి పెళ్ళాం పోయిం తర్వాత కూతురే ఆధారం. కూతురి కంటే తాగుడు మరింత ముఖ్యం.

సంవత్సరం క్రితం లచ్చి ఇంతసేపు నుంచునే పనిలేదు. ఆ మూట ఇంకోళ్ళు కొనే పనిలేదు. అది రాములు మూటే. లచ్చి ఆలోచనలు రాములు మావమీద కెళ్ళాయి. అన్నట్లో రాములు మావ పున్నయ్య గారింట్లో పాలేడుగా ఉండేవాడు. తను గడ్డి కోసుకోటానికి పొలాంకెల్లే అతగాడు గొడ్లని తోలుకుని పొలాలవైపు కొచ్చేవాడు. గొడ్లని నీట్లో వదిలేసి తన్ని వెతుక్కుంటూ వచ్చి తనతోపాటు గడ్డి కోసిపెట్టేవాడు. పొద్దు నడినెత్తికొచ్చాక తను తెచ్చుకున్న బువ్వ మూట్టి లచ్చికి పంచే వాడు. కుంభిలో ఇద్దరూ నీళ్ళుతాగి చుర్రెట్టుకింద వూసులాడుకునేవాళ్ళు. సాయంత్రం లచ్చి గడ్డిమూట కట్టి తలకెత్తమంటే తమాషా చేసేవాడు. బరుపు బరువని సగం ఎత్తి మూట వదిలేసేవాడు. లచ్చి ఒకటే నవ్వు. అలా ఐదారుసార్లు వదిలేసి మూట లచ్చి తలకెత్తి దగ్గరిగా జరిగేవాడు. వంటికి చొళ్ళంటుకునే వేళ లచ్చి మూటి బిగించి “పో : మావా !” అని గడ్డిమూటతోనే అవతరికి తోసేది. రాములు నవ్వుకుంటూ లచ్చి జడ లాగేవాడు. రోజూ ఇదే పరస : దొంకలో నడుస్తూ కబుర్లాడుకుంటూ వూళ్ళోకొచ్చేవాడు. లచ్చి సరాసరి పేర్లపంజా దగ్గరకొస్తే రాములు కొట్టంలో గొడ్లని కట్టేసి గడ్డి మూటల దగ్గర కొచ్చేవాడు. యజమానిచేత ఓ పావలా ఎక్కువిప్పించి లచ్చి మూటనే కొనేవాడు.

“మావా : ఇందులో సగం గడ్డి నువ్వు కోసిందేకదా : నీ కట్టం నాకీస్తు న్నావా ?” అని లచ్చి అంటే “నా బతుకే నీకు దారపోస్తున్నాను గదే” అనేవాడు రాములు.

రాములు తన బతుకు లచ్చికి దారపొయ్యలేదు. పెద్దల్ని కొదనలేక కట్నం డబ్బు అని బ్రమిసి నీతాలు మెళ్ళో తాళకట్టాడు. ఆనాటినుంచి

ఈనాటిదాకా రాములు లచ్చి మోహం చూడలేదు. పాలేరు తనం మానేసి
గేదెని కొనుక్కొని పాలమ్మకుంటున్నాడు. లచ్చి నాకింతే ప్రాప్తం
అనుకుంది. మనసు కుదుర్చుకుని నవ్వుతూ బతుకుతోంది.

లచ్చి తండ్రి కూతురికి సంబంధాలు వెతక్కపోగా లంచం తిని అరవై
యేళ్ళ ముసలోడికి మూడో పెళ్ళాంగా మనుషు కుదిర్చాడు. రేపోమాపో
లగ్గానికి బయల్దేరి పోవారి. లచ్చి కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి.

“ఏం, లచ్చీ : మూటమ్మ లేదా ?” అనడిగాడు వెంకాయ.

“లేదయ్యా” అంది.

“నాకేసెయ్ : రూపాయిపావలా ఇస్తాను” అన్నాడు.

మూటెత్తుకుని లచ్చి నడుస్తుంటే వెంకాయ తనంటికొక రాములింటికి
దోపతీశాడు. లచ్చే రాములు గుమ్మంముందు ఆగి “నీక్కొని వస్తువు
నువ్వెందుకు కొనుక్కన్నావయ్యా ?” అంది. వెంకాయకి తెలిసిందో లేదో
తెలియదు. గడ్డి దొడ్లో వేలుంచి రెండు రూపాయలు చేతిలో పెట్టాడు.
అంతలో రాములు పెళ్ళాం సీతాలు వాకిట్లోకొచ్చి లచ్చికి బొట్టుపెట్టి
“నీకు పెళ్ళంటగా” అంటూ రవికిలగుడ్డ, వసుపు, కుంకం చేతికిచ్చింది.
లచ్చికి కళ్ళు నీళ్ళయిపోయినాయి.

“రాములు మావున్నాడా : దణ్ణపెట్టి ఎడతాను” అంది. ‘ఆ’ అని సీతాలు
లోపలికెళ్ళిందిగాని అప్పటికే రాములు దొడ్లోంచి బయట కెళ్ళిపోయాడు.
లచ్చి దిగులుగా ఇంటి కొచ్చేసింది.

లచ్చి తండ్రి తాగుడికి లచ్చి సంపాదన ఎంతవసర మనుకున్నాడో భగ
వంతుడు లచ్చిని ఆరెల్లలో పుట్టింటికి రప్పించేశాడు. మళ్ళీ గడ్డి
మూటతో సాయంక్రం పీర్లవంజా వెనకాల స్థలంలో వచ్చి నుంచుంది
లచ్చి.

ఇప్పుడా లచ్చి ముఖంలో నవ్వు లేదయ్యా :

ఇప్పుడా లచ్చి ముఖంలో బొట్టు లేదయ్యా :

పచ్చగడ్డి భగ్గుమంది

తెంతెల వారుండగా

ఇళ్ళల్లో చల్ల చిలికే వేళ. తల్లులు పిల్లల్ని 'లేపందా' అంటుంటే వాళ్ళు దుప్పట్లు ఇంకా బిగదీసుకు పడుకుంటున్నారు. 'మా బాబు కదూ! మా తల్లి కదూ' అంటూ తల్లులచేత మేలుకొలుపు పొడించుకుని చెంగున మంచాల మీంచి గెంతి దొడ్లలోకి పడుగెత్తుతున్నారు. ఇంత కచ్చితతో పళ్ళు తోముకుని తాటాకుతో నాల్గిసుకుని మోహంమీద చెంబెడు నీళ్ళు కొట్టుకుని తుడుచుకోకుండానే చద్దన్నలకి వంటింట్లో చేరుతున్నారు.

నాలుగేళ్ళు నిండని చిట్టి దొడ్లో పాలుతాగి చెంగనాలు పెద్దన్న లేగ దూడతో ఆడుకుంటోంది. దాంతోపాడే పడుగులు తీస్తూ దానిచేత పొళ్ళు నాకించుకుంటూ కిలకిలా నవ్వుతోంది. "ఒసే చిట్టి! అన్నం తినవా ?

బడికెళ్ళవా ?" అని తల్లి కేకేస్తే "అన్నం వొద్దు బడికెళ్తా" అంటూ పరుగెత్తుకొచ్చింది చిట్టి. చిట్టినింకా బళ్ళో వెయ్యలేదు. అయినా అన్నయ్య సోముతోను, అక్క బాలతోను రోజూ బడికెళ్తుంది. 'చద్దన్నం తింటే కడుపు చల్లబడుద్ది. కూర్చో' అంటూ చిట్టిని కూర్చోబెట్టింది తల్లి. బాల అప్పటికే అన్నం ముగించి పుస్తకాలు సర్దుకుంటోంది. సోముకి చదువుకంటే తిండిద్యాసే ఎక్కువ. అన్నం ముందునించి ఎంత సేపటికీ లేవటంలేదు. బాల విసుక్కుంటూ "తింటూ కూర్చో. ఒక్కొక్కాను రెండేళ్ళు చదువుదుగాని" అంది. సోము కిందపేదు తప్పాడు.

గద్ద పెరుగు రెండోసారి కలుపుతూ సోము అన్నాడు "అక్కా ! కడుపు నిండా తింటేగాని చదువు చొంటబట్ట దన్నారే పంతులుగారు. అయినా ఆడదానికి నీ కెందుకే చదువు". ఆడపిల్లకి చదువక్కర్లేదు నరే. తనకి చదువెందుకొద్దో చెప్పడు సోము.

'బండ వెదవ' తిట్టింది బాల.

పక్కంట్లో గోపి, వెన్నముద్ద పేస్తేనేగాని తిననని మారాం చేస్తున్నారు. అవతరింట్లో రాము ఆవకాయ ముక్కకోసం అల్లరి చేస్తున్నారు. ఆపై ఇంట్లో వెంకట, వాళ్ళమ్మ చూడకుండా నేతిగిన్నె సాంఠం రంచంలో తోర్లించుకుంటున్నారు. ఆ చివరింట్లో శేషు, పెరుగొద్దు నాకు పులిమణ్ణిగే కావాలని పట్టుబిడ్డోంది. ఇలా అందరిళ్ళలో చద్దన్నాల రంగం ముగిశాక చక్రకర్డియ, జీళ్ళు కొనుక్కోటానికీ తల్లుల దగ్గర డబ్బులు తీసుకొని వీధిలో కొద్దారు. "ఒరే వెంకూ, నీలా, రమా, పొట్టి ! ఇంటింటికీ వెళ్ళి నేస్తాల్ని పిలుచుకొని పాతికమందికీ పైగా పిల్లలు బిడిరి బయలుదేరారు. జారిపోతున్న చొందు లాగులు పైకి లాక్కుంటూ పుస్తకాల సంచలు ఒక బుజంమీంచి ఒక బుజంమీదికి మార్చుకుంటూ ముందుకు నడుస్తున్నారు.

లేగదూడ చదువు

సోమ 'అక్కరకురాని చుట్టము అక్కరకు....' పద్యం మననం చేసుకుంటున్నాడు. పద్యం అప్పజెప్పకబోతే వంతులు గోడకుర్చీ వేయిస్తారు. "అక్కరకు రాని" గింజుకుంటున్నాడు. "ఒరేయ్ కిట్టి అక్కరకురాని చుట్టము తర్వాత చెప్పరా" అని బతిమలాడాడు. చిట్టిగారు "అమ్మ ఆశ : నిన్న తీళ్ళు కొనుక్కుని నాలు పెట్టావేం : నేనేం చెప్పను" అన్నాడు.

"ఇవ్వాలి పెద్దగా" అన్నాడు సోమ.

"ఒట్టు."

"ఒట్టు" చేతిలో చెయ్యివేసి గిచ్చాడు సోమ.

పీడి చివర సాలె రంగమ్మ నూలు లరేసింది. ఈ పిల్లమూక రావటం చూసి కర్ర జళిపిస్తూ 'ఓహోయ్' అంటూ వచ్చింది. పిల్లలకి ఆ నూలు కాకుండా పోవటం ఓ సరదా. రంగమ్మ 'ఓహోయ్' అనగానే పిల్లలంతా 'ఓహోయ్' అని అరుస్తూ ముందుకు వరుగెత్తారు. ఆ వరుగెత్తుతున్న పిల్లలవెనక చిట్టి. చిట్టిని బళ్ళో వెయ్యకపోయినా సంచి మాత్రం మహా బరువు. అందులో వాళ్ళన్నయ్య చదివేసిన పుస్తకాలు, విరిగిన వలకలు, బెచ్చాలు, లక్కపెడతలు, సుద్దముక్కలు, అచ్చనగాయలు, చిన్న బొట్టు పెద్దై అందులో కొయ్య బొమ్మలు, వాటి చీరలు అన్నీ ఉన్నాయి. ఆ సంచి బరువు మోయలేక ఒక్క పక్కకు వాలిపోయి మాటిమాటికీ బుజం మార్చుకుంటూ ఆయాసంగా వరుగెత్తుతోంది అందరితోటి.

మొదటి ప్రాకారం గేటు దగ్గర పిల్లలంతా ఆగారు. ఆ గేటు తలుపు ద్వారంలో గుర్రపు స్వామిలా కొందరు కూర్చోటం, మిగతావాళ్ళు గేటుని అటా ఇటా తిప్పటం, ఆ అటా కొంతసేపు అడి గాలిగోపురం దగ్గర కొచ్చారు. మంటపంలో గంగన్నతాత బడితెచ్చే పిల్లల కోసమే ఎదురు చూస్తున్నాడు. పొద్దున్నే స్నానంచేసి విటూరి పెట్టకుని తంబురా మీటు

కుంటూ ఈ చిన్నారి దేవుళ్ళని పలకరించిగాని గుళ్ళోకి వెళ్ళదు. ఒక్కొక్కరే గంగన్నతాతతో "బడికెల్తన్నాం తాత" అని చెప్తుంటే 'మా నాయనే', 'మా తండ్రే' అంటూ అందరికీ విభూతి పెద్దున్నాడు. అందరి కంటే ఆఖర్న చిట్టి 'నేనూ బరికెల్తన్నా' అంటూ గంగన్నతాత దగ్గర కొచ్చింది. 'మా తల్లీ' అంటూ చిట్టిని దగ్గరికి తీసుకుని ముద్దుపెట్టు కున్నాడు. వెండి తీగల్లాంటి గంగన్న మీసం పాలుబుగ్గల చిట్టికి గిరి గింతలు పెట్టగా విడిపించుకుని పరుగు పరుగున వెళ్ళి మిగతా వాళ్ళని కలిసింది.

బళ్ళో సిరి చుక్క పెట్టించుకుని ఏవరి క్లానుల్లో వాళ్ళు కూర్చున్నారు, పంతులు చూడకుండా ఇంటినుంచి తెచ్చుకున్న మరమరాలు పాతం మధ్య నములుతున్నారు.

పది గంటలయింది. పశువులు దీళ్ళకి లంకలకి మేతకెడుతున్నాయి. పెద్ద బజారు నిండా పశువులు. చిట్టి బజారువైపే చూస్తోంది. మళ్ళీ మళ్ళీ చూస్తోంది. ఆ : వచ్చింది లేగదూడ : లేగదూడ సరాసరి వచ్చి బడి ముందు నుంచుంది. పాలేరు అదిలించినా ముందుకు సాగదు. లేగదూడని చూడగానే చిట్టి చేతనున్న పలకతో బజార్లోకి పరుగెత్తుకొచ్చింది.

లేగదూడ చిట్టి చేతులూ, చొట్టా నాకురుంటే చిట్టి తన పలకమీద ఏచ్చి గీతలు చూపిస్తూ లేగదూడకి చెప్తోంది. "ఇది అ.... అ.... ఇవి పొంట్లు.... ఒకటి ... రెండు, ఇది నీ చొమ్మ ... అది నా చొమ్మ. ఇది అమ్మ చొమ్మ ... సాయంత్రం తొరగా రా" అంటూ చిట్టి ఏదో చెప్తుంటే లేగదూడ చూసి చూసి సర్ సర్ మని పలక్కి ఇటు పక్కా లటుపక్కా నాకేసి చెంగున తల్లిని కలుసుకోటానికి పరుగుపెట్టింది.

బళ్ళో వెయ్యని పసిపాపకంటే, నోరులేని లేగదూడకంటే చాలా చదువు
"న్నాం మనం. కాని... .."

లేగదూడ చదువు

అవతరార్థపూయింది

చువతి వెన్నెల :

రాత్రి ఎదున్నర, ఎనిమిది గంటల వేళ అడవాళ్ళు వీధుగుల మీద కబుర్లు చెప్పుకుంటుంటే, కొందరు ఇళ్ళలో రాత్రి వేపడాల్లో మునిగి వుంటే, పూజల వీధి పిల్లలంతా కృష్ణ వొడ్డున చట్టుమీద కబుర్లుడుంటూ, వారులాడుకుంటూ తిరుగురున్నారు.

ఆ సమయాన అవతరార్థ ఇంక పర్ల మీంచి దూరంగా పెద్ద కేక "ఎవరా మదిసి? పడవ దాటిపోయింది రిప్పించందో!" అంటూ. మొదట్లో పిల్లలు వట్టించుకోలేదు గానీ, ఆ తర్వాత జాగ్రత్తగా వింటే ఆ కేకలు మరి ఎక్కువయినాయి.

పిల్లలు సరదాకొద్దీ వినీవినీ "ఓహోయ్ నీకేం భయంలేదు మేఘన్నా మోహోయ్" అని అరిచారు చట్టుమీంచి.

దాంతో అవతరార్థ మునిషి "జాబోయ్ : చచ్చి మీ కడుపున పుడతాను జాబోయ్ : పిల్లలు గలోడ్ల జాబోయ్ : నచ్చిపోతాను జాబోయ్" అని ఏడుపులా.

"ఏడవదాకురా ఎరవా : నీకేం భయం లేదురా బుంకా!" పిల్లలు సరదా కొద్దీ అట్లు.

"చచ్చి మీ కడుపున పుడతాను జాబో : మీరే దిక్కు రంగ్రో" ఇంక పర్లమీంచి శోకాలు.

అందులో ఓ కుర్రాడు కోసురాయి మీద కెక్కి పెద్దగా "నీకేం కావాలా ?" అని అన్నారు.

"పడవ తీసుకురాండి బాబోయ్ ! చచ్చిపోతాను బాబోయ్" అని అవతలొడ్డునించి ఏడుపు.

పిల్లలంతా కూడబలుక్కున్నారు. పడవ సరంగు, రేవులో పడవొదిలేసి వెళ్ళిపోయాడు. లంగరెత్తేసి మనమే పడవ తీసికెళ్ళి వాణ్ణి రక్షిద్దాం అని నిశ్చయించారు.

వాడి ఏడుపులు చూసి నవ్వుకున్న పిల్లలు పడవ తీసికెళ్ళటానికి నిశ్చయించుకున్నారు గాని పడవ నడవడం ఎవరికీ రాదే ? అందరూ పది పన్నెండేళ్ళవాళ్ళే ! మరి పెద్దవాళ్ళ కెవరికన్నా చెప్తామా ? అనుకున్నారు. చెప్తే మరీ లేదు. మనమే పడవ తీసికెళ్ళి ఆ చివటని రక్షిద్దాం అనుకొని అందరూ చక్కదగ్గరకొచ్చి గడ వెయ్యటం చాతయిన పాలేరు రంగడికి రహస్యంగా ఈ విషయం చెప్పి మెల్లిగా కృష్ణ వొడ్డుకు చేరుకున్నారు. ఈ వార్త పెద్దలకు తెలియకుండా జాగ్రత్త పడ్డాడు గాని పిల్లలకు తెలియక పోయింది ! పీడి పీడి పిల్లలంతా, కొస్త కునుకులో ఉన్నవాళ్ళతో సహా అంతా కృష్ణ వొడ్డుకు చేరారు.

"రచ్చించండి దేవుడో" అవతలొడ్డు నుంచి కేక.

"భయంలేదు వస్తున్నావో" అని యాభైమంది పిల్లల కేక ఇవతలొడ్డు నుంచి.

లంగరెత్తేసి పిల్లలంతా పడవలో చేరారు. గడ వేసేది ఒక్క పాలేరు రంగడే. పిల్లలు ఓ పక్క కూర్చోరే ! అటూ ఇటూ తిరగడాలు. తేలింతలు - పడవొగిసిపోతోంది - వాళ్ళలో వాళ్ళు కీచులాటలు. రంగడు అదమాయించి వాళ్ళ నోరు మూయించి కదలకుండా కూర్చోపెట్టాడు. పడవ కృష్ణ మధ్య కొచ్చింది. అక్కడ గొప్ప వడి పిల్లల్లో పెద్దవాడు కిట్టి "నేనూ గడేస్తాను" అన్నాడు. వొడ్డు దేవుడా అన్నా వినకపోతే "నువ్వు తెట్లు వెంబ్బు దొరా" అని బలిమాలి రూర్చోపెట్టాడు రంగడు.

అవతలొడ్డు పొంగింది

పడవ మెల్లిగా అవతలొడ్డుకు చేరుకుంటోంది. పిల్లలంతా పెద్దగా పాటలు వద్యాలు లంకించుకున్నారు. చప్పట్లతో తాలాలతో కృష్ణంకా మోగి పోతోంది. ఆ సమయాన కిట్టిగాడు తెద్దు వొడిలేసి రంగడి దగ్గరకొచ్చి “ఒరే ఒరే నేనొక్కసారి గడేస్తానురా....” అని బతిమిలాడాడు.

అవతలొడ్డు కొచ్చాం గదా అని గడ చేతికిచ్చాడు రంగడు.

కిట్టి గడలో నాలుగో వంతు లేడు. ఎక్కడలేని ఉత్సాహంతో గడ అందుకుని సయ్యని నీళ్ళలో వేశాడు. పడవ ముందుకు సాగటంతో గడ చెయ్యి జారింది. కిట్టి నీళ్ళలో పడవోరుంటే రంగడు టక్కున పట్టుకున్నాడు. గడ క్రిష్టలో కొట్టుకుపోయింది. పడవ వొడ్డు చేరింది.

పిల్లలంతా “హా” అంటూ ఇసకలో కొచ్చారు.

“మీరు రాకపోదే ఈ రాత్రే రః ఇసకలో గుండె పగిలి సచ్చేవాణ్ణి బాబోయ్!” అని కళ్ళనీళ్ళతో పరుగుపరుగున పడవలో కొచ్చాడు ఇసకపర్ర మనిషి.

రంగడికి గొప్ప దిగులైంది. గడ కృష్ణలో కొట్టుకుపోయింది. పడవ నడవదని చెప్పాడు. పిల్లల గుండెలు గుల్లిల్లుమన్నాయి. చిక్క-మొహాలు వేశారు. అప్పటిదారా ఉన్న ఉత్సాహం దుఃఖంగా మారిపోయింది ఒక దెవతో బావురు మన్నాడు. దాంతో యాభైమంది పిల్లలు బావురుమన్నారు.

“అమ్మా ! రచ్చించండే....”

“అయ్యా ! నాకు బయమేస్తోందే !”

“ఏన్నీ నా కాకలేస్తోందే....”

“అవ్వా ! నాకు దెయ్యాల బయమే.”

“వో.....” అని అవతలొడ్డు నుంచి యాభైమంది పిల్లల ఏడుపులు. వాళ్ళతో కలిసి “చచ్చి మీ కడుపున పుడతానో....” అని పరదేశి ఏడుపు.

వీధిలో పిల్లలెవరూ లేకపోవటం, కృష్ణ అవతలొడ్డు నుంచి గుండెలు చీల్చుకు పోయేట్లు పిల్లల ఏడుపులు వినించటంతో తల్లులు, తండ్రులు చెందేలయిపోయి కృష్ణ ఇవతలొడ్డుకు చేరారు. అవతల్నించి పిల్లలు

అవకుండా ఏడుపులు, ఇవతలొడ్డు నుంచి తల్లులు “మా తండ్రే.... మా చిట్టే.... మా బుల్లె.... మా కన్నే . నేను చచ్చిపోనో” అంతకంటె పెద్దగా ఏడుపులు :

ఎవరికీ ఏంచేయటానికి తోచిందిగాదు. పడవేమో అవతలంది. పున్నయ్య, సదయ్య అదవాళ్ళకి దైర్యం చెప్పి పుట్టగోచీలు బిగించి రెండు తెప్ప కొయ్యలు వేసుకుని “సయ్య సయ్య” మని రయ్యకొంటూ అవతలొడ్డుకు చేరుకున్నారు. వాళ్ళని కావలించుకుని పిల్లలు మళ్ళీ ఏడుపులు. ఆకరేస్తుందో అని గోల, పడవలో ఎక్కించుకొని పీళ్ళని తీసుకెళ్ళామంటే గడలేదు. సదయ్య దైర్యంకోసం అక్కడే వుండి పున్నయ్యని వెనక్కి పంపించాడు.

పున్నయ్య వెనక్కిచ్చి మరో పడవకోసం వాకబుచేస్తే ఎక్కడా పడవ లేదు. దరచకోట రేవు పడవకి తారెయ్యటానికి వాడైపోయాడు. గడకోసం మనిషిని అడిగితే పంపించారు. రులోపున అవతలొడ్డునుంచి పిల్లలు ఆకరేస్తుందో అని అరుపులు.

ఇంతలో పల్లపీడినుంచి మరో నాలుగు తెప్పకొయ్యలు తెప్పించి మరో నలుగురు మనుషులు అన్నం మూటలు, పెరుగు మూటలు కట్టుకుని రెండు లాంతర్లతో అవతలొడ్డుకు చేరారు. పిల్లలు ఆ అన్నాలు తిని కృష్ణనీళ్ళు తాగటంతో కొంత శాంతించారు.

ఎట్టకేలకు అర్ధీనుంచి గడ వచ్చింది. ఆ గడని రయ్యని తెప్పకొయ్య మీద అవతలొడ్డుకి తీసికెళ్ళి పడవకి లంగరెత్తేసి, “మా తండ్రుల్లారా ! మా తల్లుల్లారా ! ఎక్కండ్రా పడవ” అని పెద్దగా పెద్దలు అరిస్తే పిల్లలు ఒక్కొక్కా వచ్చి పడవెక్కరే :

వాళ్ళు చవతి వెన్నెత్తో చర్చి తోంచేసి, ఇనక తిన్నెలో గీతలు గీసుకుని చర్చపట్టి, కుందులు ఆడుకుంటూ, పడవ గురించి, గడ గురించి, అమ్మా ఆయ్యా గురించి ఎప్పుడో మర్చిపోయారు. పిల్లల ఆట పాటల్లో మోగి పోతున్న అవతలొడ్డుకి అంత రాత్రివేళ ఎవరో కిరకిరలు పెట్టి నట్టుంది.

అవతలొడ్డు పొంగింది

మే!మే! మేకపిల్ల

ముత్యాలమ్మ జాతర జోరుగా ఉంది. మూడు రోజుల ముందు నుంచి వూళ్ళో చల్లకుండ తిరుగుతోంది. ఆ రోజు బిలులు. ముత్యాలమ్మ విగ్రహం హూంకరిస్తోంది. చేతిలో కత్తి. ఆ కత్తికి గుచ్చిన నిమ్మ పండు.

గుడి ముందు పందిళ్ళు వేశారు. ఆ పందిళ్ళ నిండా జనం తొక్కిసలాడు తున్నారు. ఓ పక్క తాటాపాల మంట వేసి తప్పెట్లు కాస్తున్నారు. మేకరికి, కోళ్ళకి బొట్లు పెట్టి గుడిచుట్టూ ప్రదక్షిణం చేయించి బలికి

తీసుకొస్తున్నారు. తప్పెట్లు పెరీలు పెరీల్ని మోగుతున్నాయి. దుంజలు, కొమ్ములూరాలు హోరున మోగుతున్నాయి. పంబిలోళ్ళు, బై నీడివోళ్ళు వీరంగం తొక్కుతున్నారు. మాతంగి చిందు తొక్కుతోంది. మారంగి చిందేస్తుంటే అమె మెళ్ళో గవ్వలపేర్లు ఎగిరెగిరి పడ్తున్నాయి. మాతంగి ముఖం నిండా చుంకం మెత్తుకుంది. జాట్టు విరటోసుకుంది. ఒక చేతిలో వొంకులొంకుల దండం. ఆ దండం లయగా వూషమ అడుగేస్తుంటే జనమంతా మాతంగి చుట్టూ చేరారు. అప్పటి కప్పుడే మూడు నాలుగు కోళ్ళు అమ్మవారికి బలి యిచ్చారు. సిద్దయ్య తన కొడుకు పదేళ్ళ పోలయ్యతో మొక్కుబడి తిరుక్కోటానికి గుళ్ళ దగ్గర కొచ్చాడు. పోలయ్యకు ఆరేళ్ళ వయసులో పెద్ద జబ్బు చేస్తే సిద్దయ్య ముత్రాలమ్మకు మొక్కుకున్నాడు. ప్రదక్షిణం పూర్తిచేసి అమ్మవారి కుంకం సుదుబ పెట్టుకుని రావితెట్టు దగ్గర కొచ్చారు తండ్రి, కొడుకులు. సిద్దయ్య చాకలిని పిలిచి 'మా మొక్కుబడి మేక ఏదిరా?' అనడిగాడు. రావితెట్టుకు కట్టి వున్న అనేకానేక మేకల్లో ఒక మేకని చూపించాడు చాకలి. పోలయ్య అన్ని మేకల్ని చూశాడు. ఆ పసివాడి చూపు ఒక చోట ఆగిపోయింది. అక్కడ తను రోజూ ఆడుకునే మేకపిల్ల ఉంది. దానిక్కూడా తొట్టు పెట్టి మెళ్ళో వేపాటలు కట్టారు. దాన్ని కూడా బలిస్తారేమో అనిపించే సరికి పోలయ్యకి భయం వేసింది. తను రోజూ ఆడుకునే మేకపిల్ల, తన మెడ మీద కాళ్ళు వేసి తన మూతి నాకే మేకపిల్ల! దాని మెడ కోసి చంపుతారు! పోలయ్య కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి.

బలికి సిద్దం చేసిన మేకలు రావితెట్టుకి కట్టి ఉన్నాయి. అవి అందీ అందని రావి ఆకుల కోసం ఎగుర్తూ "మే! మే!" అని అరుస్తున్నాయి.

ఆ ఆకు లందఱు. ఇంక కొద్ది క్షణాల్లో తమకు ఎగిరే పని ఉండదు అని వాటికి తెలియదు. ఎదురుగా ఓ గొర్రెపోతుని బలిచ్చినప్పుడు మేకలు చూశాయేమో, అక్కణ్ణించి "మే! మే!" అని అరుపులు ఎక్కు సయినాయి! కాళ్ళు గింజుకుంటూ, జాలి చూపులు చూస్తూ దీనంగా "మే! మే!" అని అరుస్తున్నాయి. పోలయ్య మేకపిల్ల మరీ అరుస్తోంది.

ఇంతలో గజాచారికి శివమెత్తుకొచ్చింది. ద ద ద.... అంటూ రయ్యన అమ్మవారి దగ్గరికి పరుగెత్తాడు. రయ్యన పోతు బండ దగ్గర కొచ్చాడు. వేపాకులు కన కన నమిలేస్తున్నాడు. విమ్మకాయలు కొరికి విసిలేస్తున్నాడు. తప్పెల్ల మోతలో వూగిపోతూ పెద్దగా అరుస్తున్నాడు. “ఒరేయ్ : నేను ముద్దాలమ్మనురా : నాకు కోపం తెప్పిస్తారా : మిమ్మల్ని ఏం చేస్తానో చూసుకోండ్రా : నమిలి మింగేస్తానా : ఈ ఊళ్ళో పసిపిల్ల బాలాదిని పట్టుకుంటానా : ఈ ఊరు నేలమట్టం చేస్తానా :”

జనమంతా వణికిపోతూ గజాచారి దగ్గరకు చేరాడు. పెద్దరైతు కోటయ్య చేతులు జోడించి ఊరందరి తరపున వేడుకున్నాడు “మా తప్పులు కాయమ్మా : మమ్మల్ని రచ్చించమ్మా : మేవేం చేయాలో శల వీయమ్మా :”

గజాచారి మళ్ళీ అందుకున్నాడు. “హూ : మీ తప్పు మీకు తెలియ లేదండ్రా : ఓనా : మీకు కళ్ళు కనిపిస్తున్నాయండ్రా : మన్నా మిన్నా కానొస్తాయండ్రా : మీ పంటలు పండించింది నేను గాదండ్రా : మీకు గొడ్డు గోదా ఇచ్చింది నేను గాదండ్రా : మీకు పిల్లా పాపా ఇచ్చింది నేను గాదండ్రా : అట్లాంటి నాకు రోపం చేసి మీరు కుటకు తున్నారండ్రా : ”

“చెప్పు తల్లీ : మా తప్పు చెప్పు : సద్దుకుంటాం” అన్నాడు కోటయ్య.

“ఇంకా చెప్పాలండ్రా : నా నాళికెండి పోతందిరా : నాకు దాహం సరి పోయిందండ్రా : నా కాకలేస్తుందిరా : నాకు తిండి సరిపోయిందండ్రా : ఏటేటా ఆరు కల్లు దానలు తెప్పించేవోరు. ఈ ఏడు నాలుగే తెప్పించారు. ఎనుడోతుని బలియ్యకుండా కోళ్ళు, మేకల్ని బలేస్తున్నాడు. నేం చల్లగ మిమ్మల్ని చూడాలంటే మరారు కల్లు దానలు తెప్పియ్యండి : దున్నపోతుని బలియ్యండి. లేకపోతే ఊరంతా తినేస్తాను, కిష్టంకా తాగేస్తాను...” మళ్ళీ కనకన వేపాకులు నమిలి చందులు తొక్కాడు గజాచారి.

అరగంటలో ఆరు కల్లు బాసలు వచ్చాయి. మరి కాస్సేపటిలో దున్న పోతూ వచ్చింది. పోతుక అలంకారం చేసి నుంచో పెట్టాయి. కల్లుబాసలు చూడగానే గణాచారికి సంబరమైంది. తప్పెట్లు, రుంజలు ఒక్కొక్కటిగా మోగాయి. ముంతతో కల్లు ముంచి గదిగది తాగాడు గణాచారి. ముంతపై ముంత, ముంతపై ముంత ఆరు ముంతలు అపయితా గొంతులో పోతాడు. వచ్చిన జనమంతా తలా ఒక ముంత తాగారు. మాతంగి పొంగిపోయింది. గణాచారి మళ్ళీ వేపమండలు వూర్చి తూ “సంబరమైందిరా! చాలిం చానురా! చల్లంగ చూస్తానురా!” అంటూ “వెయ్యండా వీరంగం, వాయించంద్రా నాయాళ్ళు” అని పెద్దగా అరిచాడు.

వాద్యాలన్నీ ఒక్కసారి మోగాయి. గణాచారి, మాతంగి అంతా చిందులు తొక్కుకున్నారు. వాళ్ళతోపాటు జనమంతా అడుగేస్తున్నారు. ఎక్కడ రేని సంబరంతో అడుగేస్తున్నారు. కొందరు బలిదున్న చుట్టూ తిరుగు తున్నారు. కొందరు మాతంగి చుట్టూ తిరుగుతున్నారు. కొందరు వాళ్ళ చుట్టూ వాళ్ళే తిరుగుతున్నారు. వాద్యాలు, చిందు తప్ప జనమంతరే వేరే లోకం లేదు.

ఆ సమయాన పదేళ్ళ పోలయ్య మెల్లిగా రావిచెట్టు దగ్గరకొచ్చి మేకల్ని కట్టేసిన తాడు విప్పేశాడు. దాంతో మేకలన్నీ ఒక్క గెండు గెంతి మే : మీ : అంటూ పొలాల మీదకి పరుగులు దిశాయి. పోలయ్య నేస్తం మేకపిల్ల చెంగున పోలయ్య మీంచే గెంతి పారిపోయింది. కల్లు తాగి వాద్యాల హోరులో చిందు తొక్కుతున్న జనం ఇది చూశారో లేదో తెలియదు. కానీ పోలయ్య మాత్రం అనందంతో చప్పట్లు చురుచుకుంటూ ఇంటివైపు పరుగెత్తాడు.

మే! మే! మేకపిల్ల

97

అ పేపరెట్టు కింద తరెత్తకుండా అంట్లు తోముతోందే - ఆ పిల్లపేరు జువ్వి. 'మడిసల్లే ఎందుకు బతుకుతావే: మానల్లే పడుండు సుకపడ బాపు' అని ఆ తల్లి కూరుకు జువ్వి అని పేరెట్టిందేమో తెలియదు. రానీ జువ్వి మనిషిలా బతకాలని, నవ్వాలని, ఏడవాలని కలలు గంబోంది. జువ్వి దాడ్లోకి రావటం ఆలస్యం చెల్లమీది కాటలన్నీ వచ్చి చేరతాయి.

ఉదతలు కొమ్మ తొర్రలోంచి పరుగెత్తుకొస్తాయి. రామచిలకలు చిటారు కొమ్మనించి కింద కొమ్మలమీదికి రిప్యన వచ్చి వాలతాయి. జువ్వ అంట్లు ఒక్కొక్కటే తెచ్చి పడేసుకుంటుంటే కాటలు గెంతుతూ ఇంకా దగ్గర కొస్తాయి. “ఉండందే! ఒకటే తొందర!” అని విసుక్కుంటుంది జువ్వ. కాటలు ముక్కులు రాసుకుంటూ రెక్కలు తవతవ కొట్టుకుంటూ ఇంకా దగ్గరకొస్తాయి. గిన్నెల్లో అడుగు మెతుకులు తిసి రాయిమీద పెద్దే వాట్ని కలేబద్దూ తన్నుకుంటూ తింటుంటాయి కాటలు. “కొట్టుకు చావ మోకందే తాస్తదానికి” అని మందలిస్తుంది జువ్వ. ఓ కూర ముక్క తొర్రలోంచి లొంగి చూస్తున్న ఉదతకోసం విస్తుప్తుంది. కొమ్మ మీదున్న రామచిలకని చూసి “నువ్వు రాణివానం పట్టవాయె! నువ్వు ఎంగిలి మెతుకుల కొస్తావా! ఇదో!” అని వస్తూ వస్తూ ఏరుకొచ్చిన చింత కాటలు ఎగరేస్తుంది. ఒక చింతకాయ రామచిలక ముక్కున పట్టుకుంటే కిందపడ్డ ఇంకో చింతకాయ కోసం ఉదత పరుగెత్తుతుంది.

ఏదో తినటం అలుపుతోందిగదా అని వెళ్ళిపోవు పక్షులు. జువ్వ అంట్లు తోముకుంటే చుట్టూ సరద చేసినట్టు చేతతాయి. ఓ కాకి రాయిమీద, ఇంకోటి గుట్టమీద, చురోటి బోల్లింపన గిన్నెమీద ఇలా చుట్టాచేరి జువ్వ చెప్పే కబుర్లు అలకిస్తూ ఉంటాయి. అంట్లు తోముకుంటూ జువ్వ తన వూసుకా వీటికి వెళ్ళబోసుకుంటుంది.

“చింతాలు మావ ఏరేవు నున్నారో నూసిరాకూడదంటే! అడి పడవ అమరావకొద్దుతా! నెల్రోజు అయింది. నా మెళ్ళో తాళకద్దే నేను సక్కుంగ వంటచేసి పెడ్తునా? అడు పడవల్లోపేరి ఆళ్ళకీ ఈళ్ళకీ వండి పెట్టే కర్మ ఏంది? అవున్నే అడిదేం తప్పు? మా అయ్యదే తప్పు. “సంపాదన లేనోడికి పిల్లనిస్తానా” అన్నారు. పడవల్లో వంటపుట్టికింద చేరిపోయిండు. అమ్మ పోయినకాణ్ణించి అయ్యనిదీసిపెట్టలేక నేనున్నాను. నేం తెచ్చే అన్నం మెరుకుల కోసం నన్నిడిసిపెట్టనంటడు అయ్య. పోన్నే నా అన్నం తింటే తిన్నాడు. అడ్డ, రుడ్డి డబ్బులరుక్కుని ఆ తాగుదెందుకంట! ఏం జేస్తాం చెప్పు. తాగినా తన్నినా అయ్య అయ్యే కద. నేను మా మావెంట ఎల్లిపోతే అడికి దిక్కెవరు?

ఏవే! మావ పడవ దొండపాడు రేవుకాడుందన్నారే ఎట్టుందాదో, చూసి రాకూడదంటే ఆడు లాంచీల్లో చేర్తాడని ఎవరో నెప్పారు. ఒద్దని నెప్పవే! లాంచీల్లో చేర్తే కట్ట ఇడిసీపెట్టి గోదాల్లో కెల్తాడు. అసలే సూపందడు.

రోజూ ఇదే పాట ... జువ్వ మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్తుండడం కాదులు అంకా తెలిసిపోయినట్లు అలోచిస్తాం! అన్నట్లు ముమ్మారుతో రెక్కలు గీసుకుంటూ అంటూండడం. ఇంతలో ఇంటావిడ 'జువ్వీ! ఎవరితోనే మాట్లాడుతున్నావు' అంటే 'ఏం రేదమ్మా! ఈ కాకులు ఒకటి తొడ! హేయ' అంటూ కాకుల్ని అదిరించి అంటు ఇంట్లో ఇచ్చెయ్యటం మామూలు.

ఆరోజు ఇంటావిడ జువ్వకి ఉప్పుడుపిండి పెట్టి 'తినవే' అంది. జువ్వకి ఏం పెట్టినా సరే ఆ ఆట చేత్తో పట్టుకుని ఏడుస్తుంది. జువ్వ తల్లికూడా అంటు తోమేది. ఇంటివార్లు ఏవన్నా పెత్తే జువ్వతల్లి మొగుడికి తెలియకుండా ఇదేళ్ళ జువ్వకి తినుకొచ్చి పెత్తే తాని తినేదికాదు. 'తినవే' అని తల్లి అంటే 'అయ్యకో?' అని ఏడ్చేది. ఇప్పటికీ అంతే, ఆకుపట్టుకుని జువ్వ ఏడుస్తుంటే 'ఏడుపెందుకే ఏడ్చిదానా!' అని ఇంటావిడ సముదాయస్తే జువ్వ తక్కు తుడుచుకుని 'ఇంటికెళ్ళి తింటానమ్మా' అంది. 'ఓసి పెర్రి! మీ అయ్యకు నేను వేరే ఇస్తా. నువ్వ తిను' అని ఆవిడంటే అప్పుడు జువ్వ ముఖం విప్పారేసింది. నవ్వుకుంటూ ఆట తినుకు వరుగెత్తింది.

క్రొవణ మాసాన —

కృష్ణ నిండుగా వొడ్లు పొంగి పారుతున్నవేళ. పూజారి వీధి ఇళ్ళు ఆనుకుని కృష్ణ పారుతుంటే, కృష్ణ మధ్య నుంచి వకిలో పడవలు పోరేవు కనుక వొడ్లమ్మదే పడవలు లాక్కెళుతుంటే పడవలన్నీ దొడ్లకొంచి పోతున్నట్లుండేవి.

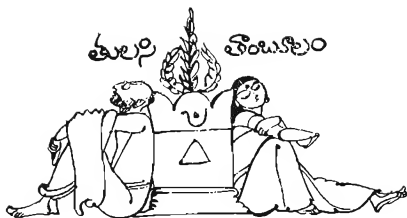
తెల్లవారగట్టే వచ్చింది జువ్వ పడవల కోసం. జువ్వతోపాడే కాకులూ, ఉడతలూ, రామచిలుకలూను. అంటు తోముకోవడకాని పడవలమీదే

ద్యాస. పయగెత్తికెళ్ళి ప్రతి పడవ చూస్తోంది. చింతాలు మావ పడవ
 రాలేదు. కాకులన్నీ కాపుకాపు మంటూ కృష్ణమీది కెళ్ళాయి. అంతే
 పడవోస్తోందన్నమాట. జువ్వి అట్ల గిన్నెతో పయగెత్తుకెళ్ళింది. మాసి
 కల తెరచావ పడవ దగ్గరకొస్తోంది. జువ్వి గుండె దబదబ కొట్టుకుం
 దోంది. అల్లడుగో! చింతాలు సూచి! చుక్కాని దగ్గర వంట గిన్నెతో
 చెయ్యూపాడు. జువ్వి అట్లగిన్నె పూపింది. పడవ దగ్గర కొస్తోంది.
 జువ్వి కళ్ళ పొంగాయి - చొచ్చు పొంగింది. కళ్ళలో కృష్ణ ముందు
 కొచ్చింది. జువ్వి దగ్గర కొచ్చింది పడవ. చింతాలు నవ్వుతూ కళ్ళన్నీ
 జువ్విమీదే పెట్టె చూశాడు. జువ్వికి ఏదో అడుగుదాసునిపించింది. మాట
 రాలేదు. చింతాలుకి ఏదో చెప్తామనిపించింది - గొంతు పెగల్లేదు. పడవ
 జువ్విని దాటిపోతోంది. చింతాలు లంకల్లో కోసుకొచ్చిన జామకాయ
 చొట్టమీదకి విసిరాడు. జువ్వి చెంగున ఎగిరి అందుకుంది. మాసికల
 తెరచావ చూచుకుంది. చింతాలు మావ వెళ్ళిపోయాడు. ఇంటావిడ
 ఇంట్లోంచి 'జువ్వి!' అని పిలిచడంతో జువ్వి ఈ లోకంలోకి వచ్చింది.
 గెంతుకుంటూ దొడ్లోకొచ్చి నెక్కడలేని సందరంతో ఒకచేత అంట్లు
 తోచుచూ ఇంకోచేత ప్రయంగా జామకాయ కొరుక్కు తింటోంది.
 తనింత కొరుక్కుని ఇంత ముక్కు కాకులకి పెట్టింది. మరింత ముక్కు
 ఉడత కిచ్చింది. మిగిలిన ముక్కు రామచిలకల కెగరేసింది.

ఆ తర్వాత ఇంటావిడ చల్లసింది పెద్దే ఆకు పట్టుకు ఏర్పింది జువ్వి.
 "మీ అయ్యకి నేను వేరే పెద్దారేవే" అన్నా జువ్వికి ఏడుపు ఆగలేదు.
 జువ్వి మళ్ళీ ఏర్పింది అయ్యకోసంగారు చింతాలు మావకోసం.

కళ్ళు చుడుచుడి వి ఇవతలకొచ్చి చుట్టూ చేరిన కాకులతో, ఉడతలతో,
 చిలకలతో అంది.

"మా మావ పడవ ధరణికాట రేపుకాడుంటది. మీకెళ్ళి నేను మావ
 కోసం ఏడవలేదని చెప్పండి. నవ్వానని చెప్పండి!" అంటూ గలగలా
 నవ్వింది.

వర్షం విడవకుండా కురుస్తోంది.

ఆకాశంలోని మేఘాలన్నీ అమరావతిని చుట్టుముట్టాయి. జోరున, తోరున కురుస్తున్న ఆ వర్షంలో మూడో ప్రాకారం మంటపంలోంచి వామనాచార్య శదేకంగా పెద్దబజారు వైపు చూస్తున్నారు. కళ్ళు విచ్చుకు గాలిస్తున్నాడు మనిషి కోసం. పెద్ద బజారంతా జలమయంగా ఉంది శవ్వు జన సంచారం లేదు.

అప్పుడే పదకొండు గంటలు దాటింది. ఇంతవరకూ ఒక్క యాత్రికుడు దాటిపోలేదు. ఎవరో యాత్రికుడు రావారి. అతగాడు అర్చన చేయించుకోవారి. గురిలో రూపాయి ఇవ్వారి. ఆ రూపాయితో బియ్యం తెచ్చి వండితేనే స్వామికి నివేదనా, వామనయ్య దంపతులకు భోజనమున్నూ. వామనా చార్లు భార్య తాయారమ్మ కిందటి రాత్రే ఇన్ని అటుకులు, దెల్లం ఉడికించి విస్తడో వడించి “ఈ పూటతో అటుకులయి పోయాయి” అంది. బియ్యం నిండుకున్నాయి సరేసరి రేపటికి అటుకులు కూడా లేవని అర్థమయింది వామనాచార్లకి.

అందుకే ఉదయం నుంచి యాత్రికుల కోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు. వర్షం తగ్గిబులేదు. “ఇంత తుపానులో భక్తులెవరొస్తారు?” వామనాచార్లు ఆశగా పెద్ద బజారు వంకే చూస్తున్నాడు. దూరంగా రెండు గొడుగులు—అచార్లు కళ్ళల్లో ఆశ, “కూర లేకపోతే పర్వాలేదు పచ్చడేమిట తినొచ్చు!” గొడుగులు నృష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. “అమ్మ! ఒకళ్ళుకాదు ఇద్దరు! రెండు రూపాయలు దొరికితే ఇవ్వాడేకాదు. రేపటి గురించిన చింతకూడా ఉండదు” గొడుగులు ఇంకా ముందుకొచ్చి చటుక్కున ఇళ్ళల్లోకి దూరి పోయాయి. వాళ్ళు యాత్రికులు కాదు. వామనాచార్లు కుంగిపోయి చతికల పడ్డాడు.

పన్నెండు దాటుతోంది. వామనాచార్లకి ఆశ నన్నగిల్లుతోంది. నీరసం వస్తోంది. “వేడుగోపాలా! నీకు ఇంత వర్షంలో గన్నేరుపూలు తీసుకొచ్చి పూజచేశానే! మందారమాల అల్లి మెళ్ళో వేశానే! దానికి సలం నాకు వస్తా!” అనుకొన్నాడు. అంతలో పెద్దబజారు చివర్న ఒక గొడుగు. వామనాచార్లు కళ్ళు ఆశగా చూశాయి. గొడుగు మరీ దగ్గరకొస్తోంది. చేతిలో సంచి. తప్పుటండా యాత్రికుడే! గొడుగు గాలిగోపురం దగ్గరకొచ్చింది. అంత వద్దాన్ని చెక్కచెయ్యటండా వామనాచార్లు మెట్లు దిగి రయ్యిన పడుగెత్తుకొచ్చాడు. ఆ యాత్రికుడు కొబ్బరికాయలు కొంటుంటే “అయ్య వారి గుళ్ళో ఒకటి, అమ్మవారి గుళ్ళో ఒకటి క్షేత్రపాలకుడు వేడుగోపాల స్వామిక్కుడా ఇంకో కొబ్బరికాయ తీసుకోండయ్యా” అన్నాడు.

ఆ యాత్రికుడు రెండు కొబ్బరికాయలు, పళ్ళు తీసుకొని ముందు నడుస్తుంటే అతని వెనకాలే "క్షేత్రపాలకుడు వేణుగోపాలస్వామి పై ప్రాచారంలో నందయ్యా" అంటున్నాడు వామనయ్య. ఆ యాత్రికుడు ప్రదక్షిణం చేస్తుంటే వెంట వెంటనే అంటిపెట్టుకు తిరుగుతూ క్షేత్రపాలకుడు వేణుగోపాలస్వామి గుడి ఇదేనందయ్యా" అన్నాడు "పెద్ద గుళ్ళోకి వెళ్ళి రావివ్వండి" అని ఆ యాత్రికుడు అమరేశ్వరుకి దగ్గరకి వెళ్ళినా వామనయ్య అతన్ని వదలలేదు. అయ్యవారి గుళ్ళో పూజయ్యే దాకా వక్కనే ఉన్నాడు.

రెండు కొబ్బరికాయలు అక్కడే కొట్టేశాడు అయ్యవారి గుళ్ళో అర్చకుడు. మిగిలిన రెండు పళ్ళు అమ్మవారి గుళ్ళో ఇచ్చాడు యాత్రికుడు. నివేదనకు తేకపోతే తేకపోయింది "క్షేత్రపాలకుడు వేణుగోపాలస్వామికి కొంచెం కర్పూరం ఉంచందయ్యా" అని వామనయ్య వేడుకోగా కొంచెం కర్పూరం మిగిల్చాడు యాత్రికుడు. అక్కడ పూజ కాగానే "క్షేత్రపాలకుడు వేణుగోపాలస్వామి గుడి ఇటురందయ్యా" అని దోవచూపిస్తూ వేణుగోపాలస్వామి గుళ్ళోకి తీసుకొచ్చాడు యాత్రికుణ్ణి.

'అర్చన చేస్తా'నన్నాడు వామనయ్య.

'వార్ద'న్నాడు యాత్రికుడు.

'పోనీ మంత్రప్రశ్నం ' అన్నాడు వామనయ్య.

"అక్కర్లేదు హరివిష్వండి" అన్నాడు యాత్రికుడు.

అయినా సరే గోత్ర నమాలతో అర్చన చేసి మహాభక్తితో హరితిచ్చాడు వామనయ్య. ఆ యాత్రికుడు సంతోషించి అర్ధరూపాయి పాదుకల పళ్ళెంలో వేశాడు. "పోస్తే : ఒకపూట ముద్ద పెట్టాడు స్వామి" అని తృప్తిపడుతూ వామనయ్య పెద్ద గుళ్ళో గంట మోగటం వినిపించింది. ఇంకో యాత్రికుడేమోనని ఆశపడ్డాడు వామనయ్య. ఇంతలో "వానయ్యేది వరదయ్యేది దేవుణ్ణి చూడకుండా భోంచెయ్యనుగా!" అన్న చిల్లర కొట్టు సుబ్బయ్య గొంతు వినిపించింది.

వేణుగోపాలస్వామి గుళ్ళో కొస్తునే “స్వామీ” అని గంట మోగించి చేసులు తోడించి విలబ్ధిదాడు సుబ్బయ్య. వామనయ్య పాచుకల పశ్యం తీసుకొచ్చి పాచుకలు సుబ్బయ్య కలమీద పెట్టడంతో పశ్యంలో అర్థ రూపాయి కళుక్కున మెరిసింది. తులసిదళం కోసం చేయి కాపవలసిన సుబ్బయ్య చటుక్కున ఆ అర్థరూపాయి లాక్కుని దొడ్లో దోషటని దాకీలో జమేసుకుంటానని వెనక్కి చూడకుండా వెళ్ళిపోయాడు. వామనయ్య వూరందరిలాగే ఉప్పు, పప్పు సుబ్బయ్య దగ్గర అప్పు తెచ్చుకుంటాడు.

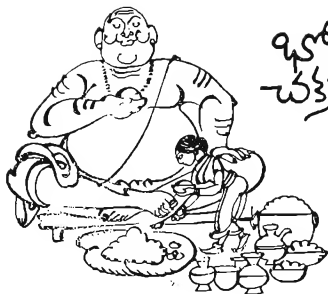
వామనయ్య తెల్లబోయాడు. దిమ్మరపోయి తూలి పడబోయి ద్వారపాలకుడి వక్కనే చతికిం పడ్డాడు. కొంతసేపటికి పెద్ద గుళ్ళో నై వేద్యాలు జరుగుతున్న గంటలు వినిపిస్తే, అందులో ఓ అర్చకుణ్ణి పిల్చి “ఇవాళ మా ఇంట్లో ఇబ్బందయింది. వేణుగోపాలస్వామి గుళ్ళో కూడా నివేదన పెట్టమ”ని అడిగాడు. అతగాడు నివేదన పూర్తిచేసి వెళ్ళినా వామనయ్య అక్కణ్ణి కదలేదేదు.

కొంతసేపటికి అగని ఆ వర్షంలోనే తడుస్తూ, నీరసంగా ఇంటికొచ్చాడు. తాయారమ్మ తులసిపూజ చేసుకుని ఇంట్లో కొస్తోంది. ఫిర్ర చేతిలోనూ ఏమీలేదు. చెంగునా ఏమీలేదు. పీట వాల్చుక్కుర్చోవలసి నాయన మంచం వాల్చుకోవటం అర్థమయిందామెట. వామనయ్య దగ్గరకొచ్చి తీర్థం ఇచ్చి నాలుగు తులసిదళాలు వామనయ్య చేతిలో పెట్టింది. చెప్పిలో పెట్టుకోవలసిన తులసి దళాలు వామనయ్య నోట్లో వేసుకుని నమలటం మొదలెట్టాడు. ఎదురుగా స్తంభాని కొనుక్కుర్చుని తాయారమ్మ కూడా తులసిదళాలు నమలుతోంది. వాళ్ళు దళాలు ఎలా నమలుతున్నారంటే సుషుగా పింఛిపంటలతో తోంచేసి శృప్తిగా తాంబూలం నమలినట్టు నమలుతున్నారు.

అలా నమలుచూ ఒకళ్ళని చూసి ఒకళ్లు నవ్వుకున్నారు. వామనయ్య ‘గోపాలా’ అంటే తాయారమ్మ ‘వేణుగోపాలా’ అంది. తులసిదళాలు నమలగా నమలగా వాళ్ళ నోళ్ళు పండాలు.

తులసి తాంబూలం 105

ఇహోజన చక్రవర్తి

చెరువులో స్నానం చేయటానికి భయపడే జనానికి గజంఠగాడి కఠెందుకు అని రవారడగొచ్చు. కాని అతైసరు గిన్నెడు అన్నం ఆరు గురికి సరిపోరున్న ఈ రోజుల్లో అప్పంభొట్లు ఆహార విశేషాలు నమ్మినా నమ్మకపోయినా తెలుసుకోవటం అవసరం.

అప్పంభొట్లు పదహేనేళ్ళ వయసులో ఆవడ దూరాన ఉన్న ఓ వల్లెటూరికి పురిటి కలుకు మోసుకెళ్ళాడు. చూపానని సూరమ్మ ముని మనవడు పట్టాడన్న వార్తవిని పొంగిపోయి ఆ సందెచీకట్లో కందిపచ్చడి నూరి అప్పంభొట్లుని దోజనానికి రెమ్మంది. వడ్డించిన మొదట వాయకే నూరిన కందిపచ్చడి సాంతం అయిపోగా సూరమ్మ అటక మీంచి

అపరాయ దించింది. నేతిగిన్నె కందిపచ్చడికే ఖాళీ అయిపోతే అపరాయ రోకి నూనె వడ్డించింది. మూడో కలుపుకి అవకాయ జాడీ అడుగుంటగా, గోంగూర బాన ముందు పెట్టింది. బానలో గోంగూర అయితే కొంత మిగిలింది కాని వండిన అన్నం పూర్తవటంతో, మళ్ళీ వండే వోపికలేని సూరమ్మ, మొహమూటం విడిచి ఇహ మజ్జిగ కలుపుకో అనేసింది.

వండిన వంటంతా అప్పంభొట్లుకే వడ్డించిన సూరమ్మ మజ్జిగ తాగి పడుకుంటే నిద్ర పట్టలేదు. అర్ధరాత్రివేళ ఇంట్లో ఏదో చప్పుడవుతుంటే దొంగలమోనని దీపం పెద్దదిచేసి “ఎవర్రా అక్కడ” అని కర్ర రీసితేలే అక్కడ అప్పంభొట్లు గిన్నెల్లో ఏచన్నా మిగిలిపోయిందేమోనని వెచుక్కుంటూ కవి్పించాడు.

సూరమ్మ “నువ్వర్రా ఏచ్చి నన్నాసీ : ఆకలేస్తోందిర్రా !” అని అప్పటి చప్పుడు పొయ్యి రాతేసి పిండి కలిపి రొట్టె ముక్కలు పోసిస్తే అవి తిన్న తర్వాత గురకపెట్టి నిద్రపోయాడు అప్పంభొట్లు.

మర్నాడు ఉదయం అప్పంభొట్లు ఆకరెరిగిన సూరమ్మ సోలెడు నెయ్యి పోయించుకుని, గొల్లని పిలిచి ఐదు సేర్లు పెరుగు తెప్పించి మానెడు కందిపప్పు వండి, అటకమీద పూరగాయలన్నీ దింపి వేడి వేడిగా అన్నం వడ్డించింది. అవకాయ నిన్ననే పూర్తయింది కనుక మగాయ, మెంఠికాయ ముక్కల పచ్చడి పప్పులో ఒకదాని తర్వాతొకటి కలుపుతూ ఖాళీ చేశాడు అప్పంభొట్లు. ఆ తర్వాత చింతకాయ పచ్చడి మీదికి లంపించి చింత గింజలు మాత్రం మిగిల్చాడు. ఆ పైన ఐదు సేర్ల పెరుగు కలిపి అందులో నంజటానికి కారం పచ్చడి లేకపోతే, ఉట్టినున్న ఉసిరికాయ కుండ దింపించి చప్పగాఉన్న దాంతోనే సరిపెట్టుకుని భోజనంముగించాడు. సంవత్సరానికి సరిపడ్డ పూరగాయలు ఒక్కరోజులో తుడిచి పెట్టుకుపోతే పోయాయగాని ‘ఏల్లారు కరువు నిండా తోంచేశారు’ అని తృప్తిపడింది సూరమ్మ.

అప్పంభొట్లు భుక్త్యాసం తీర్చుకుని నాలుగంటలవేళ బయలుదేరి తిరిగి అమరావతి కొస్తుంటే పూరుకు నుండు దొంగతో సుబ్బయ్యగారు కంగారు

వస్తూ కన్పించారు. 'ఏమిటా కంగారు' అని అప్పంబొట్టు అడగా ఐదు బస్తాల తొన్నలున్నాయి. బండిమీదేను కెళ్ళాలి ఎద్దని తోలుకురారా అంటే పాలేను ఇంకా రాలేదు వర్షమొచ్చేట్లుంది" అన్నారాయన. 'ఓన్ : ఇంతేనా !' అని అప్పంబొట్టు ఉత్తరీయం నడుంకి దిగించి సరాసరి బండి దగ్గరకెళ్ళి కాదెత్తి తుజం మీదేనుకుని సర్ సర్న వూళ్ళోకి లాక్కొచ్చి ఆ ఐదు బస్తాల తొన్నలు అలవోకగా సుబ్బయ్యగారి వరండాలో పడేసి చేరులు దులుపుకు ఇంటికి పోయాడు.

కొంతకాలం తర్వాత సుబ్బయ్యగారు అప్పంబొట్టు తరపున వందెం కట్టాడు రెండొందల ఆవడలు తింటాడు అని వందెం. గుళ్ళో మంటపంలో ఏర్పాటు చేశారు. జనం అబ్బురంగా రాసాగారు. పొద్దుట్నుంచి గారెలు వండి పెరుగులో వేస్తున్నారు. నాలుగు బాసల పెరుగు తెప్పించారు. ఆవడంటే ఇప్పటి కాలం ఆవడా ? ఒక్కొక్క ఆవడ దోసెడు వెడల్పు. రెండు అరచేతుల మందం. నాలుగంటల వేళ అప్పంబొట్టు స్నానంచేసి మంటపం దగ్గర కొచ్చేసరికి జనమంతా గుమిగూడి వున్నారు. మంటపం మధ్యన బాసపట్టు వేసుకొని పక్కకు చూస్తే నాలుగు గంగాళాల్లో మెంతి పెరుగులో తేలుతున్న ఆవడలు కన్పించాయి. వాటి మీద తిరగమోత మీరపరాయలు, కరివేపాప కొత్తిమీర నోట నీళ్ళూరిస్తుంటే 'ఇంకెందుకు ఆలస్యం ?' అన్నాడు అప్పంబొట్టు. కడిగిన విస్తరి పరిచి వరసగా వడ్డించట మేమిటి, వదేసి ఆవడ వడ్డిస్తుంటే నాలుగు నిమిషాల్లో విస్తరి బాళీ అవుతోంది. విస్తళ్ళు కడిగి ఇచ్చేవాళ్ళు, వడ్డించే వాళ్ళదే ఆలస్యమా అనిపిస్తోంది. మధ్య మధ్యన గొంతు జొరటానికే మంచితీర్థం పుచ్చు కుంటూ చూసేంతలోనే నాలుగు గంగాళాల్లో ఉన్న రెండొందల ఆవడ మెంతి పెరుగుతో సహా అవరీలగా బాళీ చేశాడు. జనం లభ్యర్య పోయారు. అంతతో అవలేదు. బాళీ విస్తరి చూపిస్తూ 'ఇంకా ఉన్నాయా?' అనడిగాడు. పంటమనిషి వచ్చిన జనానికి తలో ముక్కా ఇవ్వొచ్చని ఓ యాదై ఆవడవేసి వేరే గంగాళంలో పెట్టాడు. అది కూడా తెప్పించి పూర్తిచేసి బ్రేవమని తేన్నురుంటూ లేచి వెళ్ళిపోయాడు అప్పంబొట్టు.

జనం ముక్కున వేలేసుకుని 'వీరు హరిండుకోలేదు చస్తాడు' అనుకున్నారు. అప్పంభొట్లు పాఠ తీసుకుని సరాసరి కృష్ణకెళ్ళి అవతరొడ్డుకు రుడు కుంటూ పోయి పాఠతో ఇనక తవ్వటం మొదలెట్టాడు అలా రెండుగంటలు ఇనక తవ్వీ తవ్వీ స్నానంచేసి ఇంటికొచ్చి రాత్రికి శుభ్రంగా భోంచేసి పడుకున్నాడు.

పెళ్ళి భోజనాల్లో తలుపు వారగా కూర్చునేవాడు అప్పంభొట్లు. స్వయంగా వెళ్ళి మూడు విస్తళ్ళు కలిపి బుట్టుకుని తెచ్చి వేసుకునేవాడు. గోకర్ణంకో వప్పు తెచ్చి గరిటతో వడ్డించటోతే "వెధవ గరిటలు తీసెయ్!" అని గోకర్ణం వాంపించేవాడు. నేతి యూరీతో నెయ్యి వడ్డిస్తుంటే వేళ్ళనందున ఎన్ని రోయలుండేవో తెలియదు. చేతిలో నెయ్యి కనిపించేది కాదు. యూరీ ఖాళీ అవవలసిందే. కూరల పళ్ళాలు, పప్పు గిన్నెలు, ఫ్రిజ్‌హోర పళ్ళాలు, పులుసు బకెట్లు అన్నీ అప్పంభొట్లుదాకావచ్చి ఖాళీ అయి వెనక్కు వెళ్ళవలసిందే. ఆఖర్న లద్దూం బుట్ట వస్తే గాలికోసం "ఉన్" అన్నట్టు ఎంగిలి చెయ్యి జాడించి ఆ చెయ్యి బుట్టకు తగలగా 'అంటయింది ఇంకెందుకు పనికొస్తాయి' అని బుట్టెడు లద్దు విస్తల్లో వాంపించుకునే వాడు.

అలా సాగిపోయిన అప్పంభొట్ల ఆఖరిదశలో కరువొచ్చింది. పెద్దవాడైనా జరరాగ్ని తగ్గినా జిహ్వ చావలేదు. "మూడు పీకల వంకాయ కొని మువ్వొంకాయ కూర చేయించి అరసోరెడు నెయ్యి వడ్డించగా నేను భోంచేస్తుంటే చూసి వినోదించేవారు కోభనాద్రిగారు. ఇప్పుడా సదుపాయం ఏదీ?" అని విచారించేవాడు. పోతూపోతూ అప్పంభొట్లు కొడుకుని పిలిచి చెప్పాడు. "పేరయ్యా నా తద్దినాని! నుంచి తిండిపుష్టి ఉన్నవాణ్ణి భోజనానికి పిలవరా!"

అప్పంభొట్లు పోయిం తర్వాత పేరయ్యాకి తండ్రిలాంటి తిండి పుష్టి ఉన్న వాడు కనిపించలేదు. ఉన్నా అలా పెట్టగల తాహతూ కుదరలేదు. అతని మనవలకీ మునిమనవలకీ అప్పంభొట్ల అహారరీతిలు చెప్పు కోవడమే మిగిలింది.

నీపెళ్ళివూయింది

రంగయ్య తెల్లవారకముందే స్నానంచేసి ఉతికిన నీర్కావిపంచ
 కట్టుకుని, పంగనామాలు దిద్దుకుని రేపు పడవ దగ్గరకొచ్చేవాడు. తాతలు,
 న్నోడులు రంగయ్యకి తరతరాల ఆస్తిగా ఆ రేపు పడవనిచ్చారు.
 రంగయ్య ఆ పడవనే నమ్మకాని, ఆ పడవే అచ్చిగా, ఆ పడవే

బలదేవతగా భావించి కష్ట ఈ చొట్టనుంచి ఆ చొట్టకి జనాన్ని చేరస్తూ తీవ్రనం సాగిస్తున్నాడు.

రేపులో కొస్తూనే లంగరెత్తి పడవలోపేసి, పడవ తల్లికి మొక్కి, కష్ట తల్లికి మొక్కి ఆ పైన నాలుగు దోసెళ్ళ నీళ్ళెత్తి పడవ మీద చిలకరించి, తరెత్తి పైకి చూస్తే తూడుపు కొండల వెనక బద్ధకంగా నిద్రలేస్తున్న సూరీడుకి మొక్కి, పక్కకి తిరిగి అమరేశ్వరాలయం శిఖరాన్ని చూస్తూ “శంభో” అని, ఆత్మ ప్రదక్షిణం చేసేవాడు. రంగయ్య పెద్దది పంగనామ మైనా చేసేది శివ స్మరణే. ఆ పూజలూ దణ్ణాలూ అయ్యేదాకా జనం ఒడ్డునే కూర్చునేవాడు. రంగయ్య “మత్తయిదులు ముందెక్కండమ్మా” అనగానే ఆడవాళ్ళు లేచిపచ్చి పడవకి వసుపురాసి కుంకంపెట్టి కొబ్బరికాయ రెన్నే కొట్టి క్రిష్ణలో చొదిలేవాడు. లేకపోతే పళ్ళూ తాంబూలం కృష్ణమ్మకి అర్పించుకుని తుడికాలు ముందుపెట్టి పడవలో కొచ్చేవాడు. వాళ్ళవెంట చెప్పులు చేతబట్టుకొని మగవాళ్ళు ఎక్కేవారు. ఆ పైన పడవ సాగేది.

ఇవతచొట్టనున్న అమరావతికి కృష్ణఅవతలున్న పూళ్ళకి రంగయ్య రేపు పడవే వారది రంగయ్య పడవలో రకరకాల జనం ఎక్కేవారు. అల్లిదుగ్గో ఆ పిల్ల బుల్లెమ్మ. కొత్తగా పెళ్ళయింది. పసుపుతాడు ఇంకా మాయలేదు. మెడనిండా గంధం. తలనిండా దవనం కొత్త పట్టుచీర వొంటిన రెపరెపలాడ్తుంటే, మెళ్ళో కొత్త బంగారునగ గరగరలాడ్తుంటే ఆ చివరగా కూర్చున్న మొగుణ్ణి ఒక్కసారి చూద్దామని తన వాలుకళ్ళు తిప్పిందోలేదో - అట్టో మధ్యన బోలెడంతమంది జనం ! అంచేత కళ్ళు దించేసుకుని, కాలి మఱైల్నే చూస్తూ కూర్చుంది. కాళ్ళకి మెదుస్తున్న గోరింటాకు గోళ్ళనే చూస్తూ కూర్చుంది. రంగయ్య గడవేస్తూ “ఏం బుల్లెమ్మా ! మమ్మల్ని మరిచి పోతోతేవ్ ! పుట్టింటి పేరు విలుపు” అన్నాడు. ఆ మాటకి బుల్లెమ్మ గువ్వపిట్టల్లే ముడుచుకుపోయింది.

పడవ సాగుతూంటే అంచుమీద గడవేస్తూ తిరుగుతూ రంగయ్య అందరీ పలకరిస్తున్నాడు. “సుబ్బయ్యగారూ కందులు బాగా గిట్టుబాటయినాయా?”

నావెళ్ళి పోయింది

“గింజ బాగానే దిగింది కాని ధరలేవయ్యా.” అని సుబ్బయ్యంటే “సే సామ్రేం పోయిందయ్యా నీ దంతా మూచేరమేగా” అని చురకంటించి అటు గదేసుకుంటూ వెళ్ళేవాడు రంగయ్య.

అల్ల ఆ మూల రంగమ్మ మూడ్లెల్ల పసిపాపణ్ణి వాళ్ళో పెట్టుకుని ముని పెంఱా చూసుకుంటూ కూచుంది. రంగమ్మక కాపరానికొచ్చిన పది సంవత్సరాలకి కాన్పించింది. ఇంతకాలం అత్తగారూ, అడబడుచులూ అనే మాటలు గుండెకోత పెట్టగా, తనతోపాటు కాపరానికొచ్చిన అడపిల్లలు ముగ్గురు నలుగురు పిల్లలైవుత్తుకుని తిరుగుతోంటే రంగమ్మక దుఃఖంపొగ్గేది. పాలిండ్లుపొంగేవి. ఇంతకాలానికి రంగమ్మ కడుపు పండింది. కళ్ళన్నీ కన్నవాడిమీద పెట్టుకు చూస్తూ “ఇందుకోసం బతికానయ్యా!” అన్నట్లు కరిగిపోతోంది రంగమ్మ. రంగయ్య గదేస్తూ అటొచ్చి “చెల్లెమ్మా! కొడుకు పేరేంటట్టావో?” అంటే “ఇంకెవరి పేరు దేవుడి పేరేకదన్నా” అని బదులు చెప్పింది. “పుట్టివోడు దేవుడే! అందుకే ఆలస్సెంగా పుట్టాడు” అంటూ అవతల పక్కకెళ్ళిపోయాడు రంగయ్య.

ఇంకోపక్క మొగుడుమీద కోపమొచ్చి అలిగి పుట్టింటికిపోతున్నది నూరమ్మ కళ్ళొత్తుకుంటూ, ముక్కు పిండుకుంటూ, తనలో తను గొడుక్కుంటూ “అది తిమ్మడ”, అంటూ మెదికలిరుస్తుంటే రంగయ్య దగ్గరకొచ్చి మెల్లిగా ‘ఓస్ నూరమ్మా! సల్లబడవే. కట్టాలు కాస్సేపే ఉంటయ్యే! కాని కాపరం కలవాలం ఉండేదే! ఎల్లెల్లు పుట్టింటి కెల్లె! మీయమ్మ నిన్ను సల్లబరిచి మంచిమాట చెప్పరా? నువ్వు తిరిగిరావా? సందేళ పడవకి విన్ను మళ్ళీ మీ ఆయనకాచికి చేర్చనా?’ అన్నాడు.

ఇలా పడవలోని జనం నవ్వులూ, కన్నీళ్ళూ పంచుకుంటూ, వాళ్ళకి రైర్యం చెబుతూ, వాళ్ళ సందరిలకి తనూ పొంగిపోతూ జనాన్ని అవతల వొడ్డుకి చేరవేస్తూ వాళ్ళ జీవితాల్లో కలిసిపోయి బతికేవాడు రంగయ్య. వాళ్ళు తలా కానీ ఇస్తే సాయంత్రానికి అవన్నీ రూడగట్టుకుని తండ్రి చేసిన బాకీలంద జమగా, వసూల్లో మూడొంతులు సుబ్బయ్యకి కట్టి, మిగతా దాంత్ నూకలు కొనుక్కునేవాడు.

ఓ అర్ధరాత్రిదేవ సుబ్బయ్య గుమాస్తా వచ్చి రంగయ్యని లేపి పడవెయ్యాలన్నాడు. ఏం కష్టమై చ్చిందో అనుకుని అంత రాత్రివేళ రంగయ్య రేపుకోకాస్తే సుబ్బయ్య అవతరొడ్డునున్నాడన్నాడు. అవతరొడ్డుకి పడవ తిసికైతే అక్కడ సుబ్బయ్య, కొందరు మనుషులుబస్తారు, ఏవోసరుకులు, ఉన్నాయి. జనం నడుచు పడవలోకెత్తుతుంటే “ఇవేమిటి?” అన్నాడు రంగయ్య. తొన్నలన్నాడు సుబ్బయ్య. కాదని అనుమానంగా చూశాడు రంగయ్య. “నోరుమూసుకు పడవెయ్యరా! లేకపోతే నీకపిసికేస్తాం” అన్నారు జనం. చిక్కచచ్చిపోయి కిక్కురుమనకుండా నడుచు చేరేశాడు రంగయ్య.

పొద్దున మళ్ళీ రేపుకోకి రంగయ్యుచ్చాడు. కాని దిగాలుగా ఉన్నాడు. ఇంతలో ఓ వార్త గప్పుమంటి. “సుబ్బయ్య ఇంట్లో దొంగసరుకు పట్టుకున్నాడు” అని చిలపలు పరిపలుగా చెప్పుకుంటున్నాడు. రంగయ్య బుమిలిపోతున్నాడు. అందులో “నా పాపమూ ఉంది” అని చెప్పబోయి నోరు నొక్కుకున్నాడు.

నాలుగు రోజుల తర్వాత సుబ్బయ్య వూళ్ళోకొచ్చి ఈ దొంగరవాడా సమాచారం రంగయ్య వల్లే తెలిసిందని అనుమానించి రంగయ్య తండ్రి దాకికింద రేపు పడవ జప్తుచేశాడు. రంగయ్య గొల్లుమన్నాడు. భోరు భోరున ఏడ్చాడు. “అయ్యా నా పడవతల్లి లేకుండా నేనుండలేనయ్యా! కిష్టలో గడెయ్యకుండా నేను బ్రతకలేనయ్యా! డబ్బులన్నీ మీరేకీను కోండయ్యా! నేను మీకు వూడిగం చేస్తానయ్యా! నా పడవ నా కొదిలేయండయ్యా!” అని కాళ్ళా వేళ్ళా పడ్డాడు.

సుబ్బయ్య వినలేదు. కిరాయి మనిషిచేత రంగయ్యింటి “పోనీరా పడవ” అని అజ్ఞాపించగా పడవ కిష్టలో సాగిపోతుంటే వొడ్డున రంగయ్య ఏడుస్తూ అన్నాడు. “ఇంతకాలం అందర్నీ అవతరొడ్డుకు చేర్చాను. బగమంతుడు నన్నీవొడ్డునే వొదిలేశాడా! అంటూ కూలిపోయాడు. ●

నావెళ్ళి పోయింది

113

నీరునిలవదు

ఉదయం తొమ్మిదిగంటల వేళ.

కృష్ణరేవులోకి ఆడవాళ్ళు ఒక్కొక్కరే చేరుకుంటున్నారు. పిల్లరికి చర్మన్నలుపెట్టి బళ్ళోకిపంపి, మొగవాళ్ళు ఎవరి సనులమీద వాళ్ళ పొలాలకి, వీరిలోకి వెళ్ళగా ఇల్లాళ్ళు ఇళ్ళు కడుక్కుని, పొయ్యిలు అలుక్కుని, దిండెల విండా ఉతక పలసిన బట్టలు నింపుచుని, రేవులో కొస్తున్నారు.

ఓ పక్క మల్లయ్య రేవులో నడప బయలుదేరబోతోంది. అంజనేయ స్వామి రేవులో మొగవాళ్ళు ఇంకా కావిళ్ళ ముంచుతూనే ఉన్నారు. చింతలచెట్టు రేవులో పిల్లలు కొసురాయి మీంచి నీళ్ళలో దూకుతూ మునకలేస్తున్నారు. అల్లాంటి సమయాన అమరావతిలోని అన్ని వర్గాల ఆడంగులూ రేవులో కొస్తున్నారు. బిందెలు నడుంమీద పెట్టుకుని, అని జారిపోతుంటే ఇవతలి నడుంమీదికి మార్చుకుంటూ, గలగల నవ్వుకుంటూ నడుస్తున్నారు. కృష్ణకి వెళ్ళే దోవంతా కాలిమట్టల మోతలు. పాతకాలపు సింగరమ్మ నడుస్తుంటే కాలి కడియాల టంగు టంగున మోగుతున్నాయి. కొత్తగా కాపరానికొచ్చిన వయస్సు పిల్లలు ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకుంటూ వెళ్తుంటే వాళ్ళ కాలిగజ్జల పట్టీలు పుల్లుపుల్లు మంటున్నాయి. చౌకళ్ళ వెనకాల చౌకళ్ళు అందరూ రేవులోకొచ్చారు. కృష్ణచౌడున వారగా ఆడవాళ్ళదారులు. ఈ చివర్నించి ఆ చివరికి రంగురంగుల ప్రీలు. కృష్ణమ్మ నల్లటి చీరకు పుష్పాల పుష్పాల అంచులా చౌడునిండా ఆడవాళ్ళ వరస.

రేవులో కొస్తూనే పలకరింపులు, వేళాకోళాలు, చర్చలు.

“బుల్లెమ్మగారింట్లో అప్పడొత్తి నట్టున్నారే” రంగమ్మ బట్టలు తడుపుతూ పుల్లమ్మ నడిగింది.

“అ ఓర్తారు కాని పిండిలో కారం చాల్లా” అంది పుల్లమ్మ.

“నీ కెట్టాలెలుసు? సువ్వు వెళ్ళావా చొత్తటానికీ?” నిలదీసింది రంగమ్మ. రంగమ్మకి, బుల్లెమ్మకి పడదు.

“అల్లె! నన్ను పిలిస్తేనా మా పిల్లడు అబ్బెత్తే వాడి చేతిలో ఇంత అప్పడాలపిండి పెట్టారలావుంది. వాడి చేతిలోడి కొంచెం నా చేతిలోకి తీసుకుని నాలిక్కి రాసుకున్నా” సర్దిచెప్పింది పుల్లమ్మ.

మరికొంచెంపైగా పెళ్ళిళ్ళమీద కబుర్లు సాగుతున్నాయి. సుబ్బయ్యగారి కొడుకు పెళ్ళిలో నెయ్యి బదులు డాల్డా వడ్డించారుటగా” అంది పోలమ్మ.

“సరేలే! అదైనా వడ్డించారు కుమపు కాలంలో.... ఇది విన్నావా? రంగమ్మకి ఏం పొయ్యేకాలం: కోడలు నిన్నగాక మొన్న కాపరాని

ఇంకా కొంచెంపై గా సూరమ్మ అందోంది. “రాత్రి సీతారత్నాన్ని మొగుడు కొట్టాటగా?”

“నర్లే! కొట్టకపోతే చెప్పుకోవాలి గాని, కొత్తే చెప్పుకోవటం ఎందుకూ? రోజూ పున్న పాతేగా” అంది పేరమ్మ.

“మరయితే రోజూ ఎందుకు కొట్టాడే?”

“విజం ఆ దేవుడికే తెలియాలి. సీతారత్నాని కన్నీ, ఆ పాలేరు కన్నీ ”

“అమ్మ నంగనాచో...”

సగం చీర కట్టుకుని మిగతా చీర ఉచుచున్న సరోజ పక్కనున్న గిరిజతో ‘ఒసేవ! ఆ బుగ్గన గాతేవితే’ అంటూ ఉతకటం ఆపి ముక్కున వేలేసుకుంది. గిరిజ సమాధానం చెప్పకుండా పిండిన చీరతో సరోజని ఒక్క చాదు బాదించి. గలగల నవ్వుతూ మళ్ళీ ఉచుచు.

ఒకచోట పట్టుచీరల ధరలమీద : ఇంకొకచోట అవకాయపాళాలు ; మరో చోట కత్తడి గిన్నెల మార్పిళ్ళు ; ఇలా మాటలు సాగుతుంటే మహాలక్ష్మి శ్రీదేవితో అంది “రాజమ్మ కూతురు పెద్దమనిషైందిట. తెలుసా” అని.

శ్రీదేవి కళ్ళింతవి చేసుకొని ‘ఇహ కార్యం లగ్నమే అరిశ్యం అంటూ పక్కనున్న అవిడరి చెప్పింది ‘రాజమ్మ కూతురు పెద్దమనిషైంది. కార్యం లగ్నం పెట్టాను’ అని.

అవిడ ఇంకో అవిడతో, అవిడ మరో అవిడతో ఇలా సర్సర్ని వార్త పాపిపోతోంది.

“రాజమ్మ కూరుడు పెద్దమనిషైంది. కార్యం”

“రాజమ్మ కూరుడుకి కార్యమైంది.”

“రాజమ్మ కూరుడు కార్యమైపోయింది.”

“రాజమ్మ కూరునికి కడుపైంది.”

“అమ్మ సోద్యం: రాజమ్మ కూరునికి కడుపైంది.”

“కార్యం కాకుండానే రాజమ్మ కూరునికి కడుపైంది.”

“అల్లుడిండ్లోనే ఉన్నాడు. కడుపైంది. తప్పా!”

ఇలా వొడ్డుచివర కెళ్ళేప్పుటికి వార్త మరిపోయింది. కొంతసేపటికి ఆ చివరకే రాజమ్మ బిందె తీసుకొచ్చింది. అడవాళ్ళు మొహాలు మొహాలు చూసుకొని రాజమ్మ మోహం చూశారు. ఏం తెలియని రాజమ్మ అమాయకంగా చెప్పింది, “పిల్ల పెద్దదైంది సాయంత్రం పేరంటం పిలవడానికొస్తాను.”

“అంతేనా” అని తమాయించుకుని రాజమ్మ పిల్ల పెద్దదైంది అంతే, అన్న వార్త ఆ చివరించి ఈ చివరికి తిరిగి ప్రసారం చేశారు.

బట్టలతరచం అయిపోయాక ఓ చేత్తో బిందె పుచ్చుకొని గొంతులోకు నీళ్ళలో స్నానాలు. బిందె నీళ్ళలో తేల్చుంటే వాలుకు కొట్టుకుపోకుండా పట్టుకుంటూ నాలుగు మునకలేసి సూర్యుడికి మొక్కి బిందెనిండా నీళ్ళు ముంచుకుని ఉతికిన బట్టలను ధుజాలమీద వేసుకొని ఒక్కొక్కరే ఇంటి ముఖం పద్దున్నారు.

పది గంటలకల్లా రేపు ఖాళీ అయిపోయింది. అంతా నిశ్శబ్దం. మురికి బట్టలు ఉతికినట్లుగానే, విన్న చిల్కో జరిగిన మంచీ చెడూ, చిన్న విషయం, పెద్ద విషయమూ సర్వమూ క్లిష్ట వొడ్డున ఉతికినీ గిలక్కొట్టి వెళ్ళిపోయారు అడంగులు.

క్రిష్ణమ్మ ఆ కబుర్లన్నీ వింటే, ఆ నీళ్ళు ముంచుకు వెళ్ళిపోతున్నాయి. రేపు కొత్త నీళ్ళొస్తాయి. మళ్ళీ అవి కథలు విని వెళ్ళిపోతాయి. ఏ కబురూ, ఏ కథా విలవ వుండదు. రుచే మిగులుతుంది.

రామశాస్త్రి, శంకరి కృపేరిశాస్త్రిలా, సోమయాజి కాకపోయినా కర్మిష్టి. పదిహేనేళ్ళ వయసుకే వేదం ఎనబై రెండు పన్నాలు ఆపోశన పట్టాడు. ఆ పైన తర్కం అభ్యసిస్తూ అంతో యంతో వేదార్థం కూడా గ్రహించాడు. వటువుగా త్రికాలములందు అగ్నిహోత్రాన్ని ఆరాదిస్తూ గాయత్రి మంత్రోపాసనే ఉచ్చాస నిశ్వాసాలుగా కాలం గడుపుతున్నాడు. సభల్లో ఎందరు పెద్దలున్నా పిన్నవారైన రామశాస్త్రికి పెద్ద పేట వేసేవాడు.

పేరిశాస్త్రి కొడుక్కి వయస్సొచ్చింది గదా, వివాహం చేద్దామని సంకల్పించాడు. కాని రామశాస్త్రి మనస్సు వివాహం వద్దన్నది. 'సంసారం చుచ్చమైంది' అని మనస్సు పడే పదే చెప్తున్నా శంకరి ఆన కాదనడం దర్మసమ్మతం కాదని పెళ్ళికి ఒప్పుకున్నాడు. అప్పటిదాకా బ్రహ్మచారిగా

ఉన్న రామశాస్త్రికి భోవతి కట్టుకోటం చేతకాకపోతే పెళ్ళి పీటలమీద పురోహితుడే చుచ్చిబుచ్చు పోసి రామశాస్త్రికి భోవతి కట్టవలసి వచ్చింది. తల్లిదండ్రుల కోరిక తీర్చటం కోసం పిల్ల మెళ్ళో తాళి కట్టాడే కాని, పెళ్ళయిం తర్వాత మళ్ళీ తన జపమేమో, తన అనుష్ఠానమేమో,

పేరిశాస్త్రి దంపతులు కొడుకు పెళ్ళి చూడ్డానికే నోచుకున్నారు గాని, కోడల్ని గడపలోకి తెచ్చుకొనే సరికి చూడకుండానే వెళ్ళిపోయాడు. అత్తా మామ లేని యింట శ్రీదేవమ్మ కోడలుగా అడుగు పెట్టింది. రామశాస్త్రి దీటైన ఇల్లాలు శ్రీదేవమ్మ. రామశాస్త్రి జపాలకి, తపాలకి రోజుకి ఆరు గంటలు పద్దే శ్రీదేవమ్మ పూజలకి, పురస్కారాలకి రోజుకి పది గంటలు పద్దేది. శ్రీదేవమ్మ అత్తింటికిస్తూ కామాక్షి విగ్రహాన్ని తనతోనే తెచ్చుకుంది. ఆమె సేవే అనునిత్యం. ఇక రామశాస్త్రి అనుక్షణం ఈశ్వరార్చకుడు. రామశాస్త్రి భార్యతో 'నాకిది కావాలి' అనడగడు. ఆమె ఏం చేసి పెద్దే అది తింటాడు. శ్రీదేవమ్మ కామాక్షి విగ్రహాన్ని 'అమ్మా, నీ నివేదనకి ఏం చేయమంటావ్?' అనడిగి తోచింది చేస్తుంది. రామశాస్త్రి జపమైపోయినా శ్రీదేవమ్మ పూజకాక, భోజనానికి ఫిలివకపోతే రామశాస్త్రి 'తండ్రి! నా జపం చాలలేదా?' అనుకుని తిరిగి పంచాక్షరి మొదలెట్టేవాడు. పూసందరికి వాళ్ళు భార్యభర్తలే కాని, వాళ్ళెప్పుడూ అలా అనుకోలేదు. ఎవరి జపం వారిది. రామశాస్త్రికి ఈశ్వర ధ్యానం. శ్రీదేవమ్మకి కామాక్షి స్తవం. కాని ఈశ్వరుడూ కామాక్షి ఆది దంపతులని వాళ్ళ తెన్నడూ తటలేదు.

ఒక రోజున రామశాస్త్రి పొలం వెళ్ళవలసిన పని రావటంచేత కృష్ణ స్నానానికి మర్యాదాహ్లాం పడకొండు గంటల వేళ వచ్చాడు. అప్పటికి కృష్ణ రేవంతా నిర్మానుష్యంగా ఉంది. రామశాస్త్రి రాగిచెంబు తంముకుని ఒడ్డున బోర్లించి, అంగోత్రం నడుంకి చుట్టి ఒక్క మునక వేసి పక్కకి చూస్తే ఓ బండ మీద ఓ ఉప్పురపిల్ల స్నానం చేస్తూ కనిపించింది. (1) పిల్లపిల్ల మంచి వయసులో ఉంది. ఉలికిన గుడ్డలు ప్రక్కన పడేసి ముందుగా ఓ చిన్న గుడ్డ మొలక చుట్టుకుని హాయిగా, స్వేచ్ఛగా

పెళ్ళునునే పయను ఆ నల్లపిల్లడి.

కృష్ణలో నుళ్ళులా చొంటి చొప్పులు :

తరుముకొస్తున్న తెరటంలా సప్నలు :

బారలు చారలుగా తడుతోంది నల్లపిల్ల.

వల్లది కృష్ణలో నల్లచేపలా దూసుకుపోతోంది.

రామశాస్త్రికి గాయత్రి సాగటంలేదు. మళ్ళీ మళ్ళీ పక్కకి తిరిగి చూస్తున్నాడు. ఇంతెవరో చూస్తున్నారన్న భాసే లేకుండా స్వేచ్ఛగా, అనందంగా కృష్ణలో కలిసిపోతోంది ఆ పిల్ల. 'కృష్ణ అంత అందంగా ఉంది ఆ కన్నె!' అనిపించింది రామశాస్త్రికి. తరచికలైన మనస్సుతో పొడ్డుకొచ్చాడు రామశాస్త్రి.

శ్రీదేవమ్మ అన్నం వడ్డిస్తుండే భార్యవి తదేకంగా చూశాడు. పచ్చటి ముఖం మీద పెద్ద కుంకం బొట్టు. కామాక్షీదేవికి పూజ చేసిన గన్నేరు పువ్వు ఆమె కొప్పులో ఎత్తుగా విచ్చుకుని ఉంది 'నల్లపిల్లే కాదు శ్రీదేవి కూడా అందంగా ఉంటుంది!' అనిపించి కళ్ళు విచ్చుకు చూస్తున్నాడు రామశాస్త్రి. అన్నం కలిపి ఓ ముద్ద నోట్లో పెట్టుకుని రెండో ముద్ద పక్కనే కూర్చుని వినసకర్రతో విసురుచున్న భార్య నోటికి అందించాడు.

శ్రీదేవమ్మ అబ్బురపడి 'ఎంగిలి కాదో?' అంది.

'ప్రసాదమనుకోదాదో?' అన్నాడు రామశాస్త్రి.

'అయితే అనుగ్రహించండి' అని నోరంకించడానికే బతులు దోసెడు పట్టింది. రామశాస్త్రి ముద్ద దోసిల్లో ఉంచితే కళ్ళకద్దులని నోద్లో వేసుకుంది ఆమె.

రామశాస్త్రి సాయంత్రం దైవ దర్శనానికి వెళ్తున్నాడు గాని రోపం అనేక సందేహాలు. గుడినిండా స్త్రీలు. వాళ్ళ జడల్లోని పూలచెంద్ల వాసన మండపంవిండా పరుచుకుంది. ధ్వజస్తంభం దగ్గర ఆరుబయల్లో కూర్చున్నా పూలవాసనే.

గారి పూల వాసన.

వెన్నెల పూల వాసన.

వస్తూ వస్తూ అప్పుయ దీక్షితులవారు అరుగుమీద కూర్చుంటే నుంచనే ప్రశ్నించాడు రామశాస్త్రి "చాతా! సంసారం విషవృక్షం కాదా?"

అప్పుడు దీక్షితులు గడ్డం చాటున నవ్వుకుని "విష వృక్షమే; ఆ విష స్పృశానికే అమృత ఫలాలు రాస్తాయి" అన్నాడు.

మరి భోంకసేపటికి రామశాస్త్రి "తెలిసి తెలిసి చేదు తింటామా?" అనిచిగాడు.

"చేదు తెలిసిన నోటికే తీపి రుచి బాగా తెలుస్తుందిరా" అన్నాడు.

రామశాస్త్రి ఇంటికొచ్చాడు. భోంచేసి తుంగచాప మీద పడుకుంటే బార్య కాసేపు కాళ్ళొత్తి, దణ్ణం పెట్టి, మంగళసూత్రాలు కళ్ళకద్దుకొని మామూలుగా వెళ్ళబోతుంటే అన్నాడు.

'పార్యతదేవి భర్తసేవ చేసి వేరే వెళ్ళిపోయేదా?'

'ఆ సంగతి కామాక్షీదేవి నడగాలి' అంది శ్రీదేవమ్మ.

'అడగనక్కరలేదు నాకు ఈశ్వరుడు చెప్పాడులే' అంటూ భార్యని దగ్గరకు తీసుకున్నాడు.

ఆనాటి నుంచీ శ్రీదేవమ్మకి వేరే చాపతో పనిలేకపోయింది. మరి రెండు సంవత్సరాల్లో ఆ ఇంటి అమరేశ్వరుడు, చాలచాముందేశ్వరీ పూట్టాడు. ●

ఎంగిలూ?

121

హాస్యసంతతి

రంగయ్య నుంచుని ఉన్నాడు.

గడ్డం కింద చేతికర్ర మోపు చేసి, కర్రకి కాలు మెలితేసి పీడిలో గుమ్మాని కడ్డంగా నుంచుని ఉన్నాడు.

నిలబడ్డ రంగయ్య, తోకమీద నుంచున్న పాములా ఉన్నాడు.

“పంతులుగారో!” అని కేకేహాడు రంగయ్య.

అది ఉరుములాంటి కేక.

పగబట్టిన పాము బుర్రలాంటి కేక.

ఇంట్లోంచి సమాధానం రాలేదు.

కర్ర మీదకి వంగి నుంచున్న రంగయ్య కళ్ళు ఇంట్లోకి చీల్చుకుంటూ చూశాయి. మనిషి అలికిడి లేదు.

‘పంతులు గారో’ మళ్ళీ విడుగులాంటి కేక.

అంతోచు రంతెలాంటి కేక.

రోపలున్న పంతులు ఉలిక్కిపడ్డాడు. కిటికీలోంచి చూశాడు. వాక్ట్లో పది కలం నాగుపాము బుసలు కొడున్నట్టు రంగయ్య. రంగయ్య

కళ్ళు కదలక లాడుచున్నాయి. పంతులుకి గుండె దడదడ కొట్టుచుంది. పిల్లని పంపించి, 'స్నానం చేస్తున్నారు. అయిదు మీద కూర్చో మనపే' అని చెప్పాడు.

పిల్ల చెప్పినా రంగయ్య కూర్చోలేదు. కర్రకి కాలు మెలితేసి అలాగే గుమ్మాని కద్దంగా నుంచున్నాడు. పంతులు స్నానం ఇండాకనే అయిపోయింది. రంగయ్యని అలా చూస్తుంటే వాళ్ళంతా చెమటల్లో తడిసిపోతోంది. అతనికి ఎదురుగా వెళ్ళటానికి కాళ్ళు వణుకుచున్నాయి అరగంటయింది. రంగయ్య కదలేదు. అలాగే చూస్తున్నాడు. ఆ చూపుల్లో కసి : పగ, ఆ చూపులు కత్తులు పొడిచినట్టు పొడుస్తున్నాయి. పంతుల్ని కింద పడేసి గుండెలమీద కెక్కి గొంతు విసుకుతూ అడుగుతున్నాయి.

ఏవయ్యా పంతులు : నన్నూ నా బుటుంటాన్ని నాశనం చేసింది చాలక నా చేతు లిండ్లదశావా ? నేనేం తప్పు చేశానయ్యా : నేల నమ్ముచున్న వోణ్ణి : అప్పు కింద నా ఎద్దుల్ని జప్తుచేసి నా చేతులు నరుకుతా వంటయ్యా :

అయినా పంతులూ, ఎప్పటి బాకీ అయ్యా అది. చూ అయ్య చేసిన బాకీ కాదూ : అయ్య కిచ్చిన మాట కోసం ప్రతి ఏడూ నీ బాకీకి జమేస్తున్నానే : పండిన పంటలో మూవొంతులు కళ్ళం నుంచే నీ ఇంటికి తోలున్నానే : మిగిలిన గింజలు తిండికి చాలకపోతే పిల్లా పాపా గంజి తాగి గడుపుకుంటూ వచ్చామే : నువ్వెన్నడూ అయ్యా అనలేదే : నీ జమ ఆపలేదే :

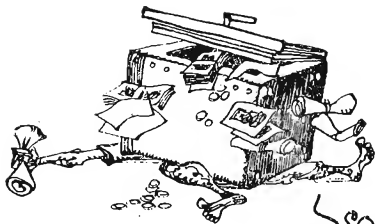
నీ బాకీ కావమై నా బతుకు బూడిద చేసింది గదా : విన్నెప్పుడన్నా వల్లెత్తు మాటన్నానా ? ఇంటిదానికి, సగం మాట దేపుదెరుగు కాస్తంత మంచి చీర కొనెరుగుదనా ? నా ఇల్లాలి మెళ్ళో కంటే ఎప్పుడు నీ కంటబడిందో మరునాటిదే నీకు జమ అయిపోయింది గదా : అప్పటికి ఆ బాకీ తిరలేదా ? అల్లుదొచ్చిన్నాడు కూడా అద్దెడు గింజలు ఇంట్లో లేకుండా నీ ఇంటికి చేరేశానే : అయినా నీ బాకీ తిరలేదా ? నా కర్మని

దేవుణ్ణి, అనుకొన్నానే రాని నిన్ను తప్ప పట్టానా ? ఇయ్యోక బాకీ మొత్తం కట్టమని నా ఎద్దుల్ని ఉప్పు చేసి నా కొట్టా, చేరుబా నరుకుతావా ? పొలం దున్నకుండా నే బతగ్గలనా ? ఇయ్యోక నా ఎద్దుల్ని లాక్కుని రేపు నా పొలం లాక్కుండా మనుకుంటున్నావు కదూ ! నా నేల నాది. నా పొలం నా వూపిరి. నే గొరల్లు ! నీ గుండెలు చీలుస్తా ! రా ! బయటకు రా !

‘పంతులుగారో !’ బయటనుంచి ఆకాశం ఫెళఫెళ మన్నట్టు పెద్దగా కేక. పంతులికి తెలిసిపోయింది. రంగయ్య ఇవ్వోక తన్ని మింగేస్తాడు. చీల్చి నెత్తురు తాగుతాడు. ఇంకో మాగ్గలేదు. రంగయ్యకి లొంగిపోవలసిందే. పంతులు బయటకొచ్చాడు. గుమ్మాని కడ్డంగా నుంచున్న రంగయ్య మాట్లాడలేదు. ఇదేనుని అడగలేదు. ఫెదవి విప్పలేదు. ఉచ్చాస నిశ్వాసాలు బుసలు కొద్దుంటే పంతులు కళ్ళలోకి చూశాడు. పంతులు రంగయ్యవైపు చూడకుండా అన్నాడు “రంగయ్యా ! నువ్వీంత కష్ట పడతావంటే నీ ఎద్దుల్ని తోలుకొస్తానా ! మీ నాన్న చేసిన బాకీ కదా ! పూర్తిచేస్తే చచ్చిన ఆయన ఆత్మ శాంతిస్తుందని.... సరే... ఇచ్చినంతే చాలు... ఇవ్వని వాళ్ళని పీడిస్తానా.... ఇదుగో నోటు బాకీ చెల్లినట్లే అనుకో.... నీ ఎద్దుల్ని నువ్వు తోలుకెళ్ళు....”

రంగయ్య కర్ర వొడిలేసి చతికిలపడ్డాడు. తాచుపాములాంటి రంగయ్య పసిపిల్లవాడై పోయాడు. కరిగి నీళ్ళయిపోయాడు. ఆవు అంత అమాయికమై పోయాడు. పక్క-పిల్లయిపోయాడు. ఈగై పోయాడు. దోమైపోయాడు.

కళ్ళ నీళ్ళు దారలవుతుంటే చేతులు జోడించి అన్నాడు. “అయ్యా ! ధర్మ పెబుపులు. నా ఎద్దుల నా కిప్పించారు చాలు. ఎప్పటిమల్లే బాకీ ఉపేసుకోందయ్యా ! మా అయ్య బాకీ తీర్చకుండా ఉంటానా ? నేను పోతే నా కొడుకు చేత బాకీ ఏర్పేట్టు వొట్టేయించుకొని పోతానయ్యా ! రాస్త కవిపెట్టి పందందయ్యా ! చాలు” అంటూ వంగి వంగి దబ్బాలు పెడుతూ ఎద్దుల్ని తోలుడు వెళ్ళిపోయాడు. ●

మాయ

ఊరి మధ్య మాలక్ష్మవారి చెట్టు కెడుగుండా సుబ్బయ్య చిల్లర కొట్టు. ఆ చిల్లర కొద్లో ముందుగా కన్పించేది గల్లా పెట్టె. ఆ గల్లా పెట్టె కెడుమగా సుబ్బయ్య నింకైన విగ్రహం. పుష్ప పెరడులాంటి శరీరంతో నుదుట తిరుమణి తిరుమార్గాలు విలుపుగా దిద్దుటని కూర్చున్నారు సుబ్బయ్య. సుబ్బయ్యకెడురుగా త్రాసు. అది విచిత్రమైన త్రాసు, దాని చూపించుచుని ఎవరూ అడగరు. సిద్ధెలకు అడుగున మైనపు ముద్దలు అతికి ఉన్నాయి. గొలుసులలో ఏవో పసుపు కొమ్ములు గుండ్రాళ్ళు వేలాడగట్టి ఉన్నాయి. దాని సమంగా ఉన్నట్టు చూపించటానికి రః అలంకారాలు అన్నీ, ఇక రాళ్ళ సంగతి సరేసరి, కొన్ని తూనికరాళ్లు,

నూయ

125

కొన్ని గుండ్రాళ్ళు. అవేమీటని ఎవరూ అడగరు రాళ్ళ సంగతి అలా ఉండగా గిన్నెలు, దబ్బాలు పదికట్టు కట్టడం సుబ్బయ్యకి మాత్రమే తెలిసిన విచిత్రమైన కళ. మొగ్గు ఎప్పుడూ గిన్నెవైపే. “ఏమిటి? పెద్దమ్మాయి పిరిటికొచ్చినట్టుందే! ఏమిదో నీరసంగా కన్పిస్తున్నాడు” అంటూ మాటల్లో పెట్టి పదికట్టు కట్టి ఇపతల పక్క చెంగున తూవీకిరాయి పెట్టేసేవాడు. వస్తువుల తూకం విషయంలో ఒక్కనూనెబొట్టు కూడా ఎక్కువ జారనిచ్చేవాడు కాదు.

సరుకుల కొచ్చిన జనం ఎక్కువమవుతున్నకొద్దీ అష్టావధానం చేసేవాడు సుబ్బయ్య. సరుకులందించే ఇద్దరు కొడుకుల్ని పూపిరాదనిచ్చేవాడు కాదు. “ఒరే బెల్లం అందుకో! నీ దుంపతెగ అవాలు తీసుకురావటం ఇంకనేపా శనగ నూనడిగితే నువ్వులనూనె తెచ్చావేంట్రా చవటా” ఇలా కాప నార్థాలలో తరిమేవాడు. పదిచేతుల్తో సరుకులు కట్టి ఇరవైనోళ్ళ వచ్చిన వాళ్ళని పలకరించేవాడు. గల్లాపెట్టె నిండుతున్న కొద్దీ సుబ్బయ్యకి ఆవేశం పెరిగేది. కాశీ తువ్వాలతో చమట శుడుచుకుంటూ ముందు అర లాగి చిల్లరంతా తాకేవాడు హాయిగా బొళ్ళు చల్లగా ఉన్నట్లని పించేది. రెండో అర లాగి నోట్లు ముట్టుకునేవాడు. శరీరం గాలిలో తేలిపోతున్నట్లనిపించేది. పక్కనే ఉన్న పద్దు పుస్తకం పట్టుకుంటే ప్రాచం చేతిలోకి వచ్చినట్లుండేది.

మనుషుల ముఖాలు చూడగానే అరుపు బేరమో, కారో తెలిసిపోయేది సుబ్బయ్యకి. అప్పు ముఖాల్ని వెంటనే పట్టించుకునేవాడు కాదు. ఓ వెంకయ్య వచ్చాడనుకోండి.

“సుబ్బయ్యగారూ”

ఆ పిలుపు సుబ్బయ్యకి వినిపించదు.

“వెదప పచ్చినోడా! ఎన్నిసార్లు చెప్పాత్రా కుండుకాయల సోల రీసెయ్యరా అని.”

“సుబ్బయ్యగారూ”

“సుబ్బయ్యగారూ....”

“పోలీ : ఆ ఉప్పులో చెయ్యి తయ్యి వచ్చేదిలేదు. చచ్చేది లేదు. చస్తున్నాం ఈ చిన్న బేరార్తోటి ?”

“సుబ్బయ్యగారూ ..”

అప్పటికే చెవికి సోకుతుంది ఆ పిలుపు. విసుగంతా ముఖానికే పలుకుతుంది “ఏంటి వెంకయ్యా : చూస్తున్నావుగా ! నా కేవలన్నా పడి చేతులా ? చెపులో ఒకటే రొద, ఆ.... ఏం కావాలో చెప్పు ?”

అప్పటికే సగం చచ్చిపోయిన వెంకయ్య “బియ్యం....” మాట రుంచేసి “వద్దయితే నా వల్ల కాదయ్యా ..” అని ముఖం తిప్పేసుకుని ఇంకెవరికో సరుకులు కడుతున్నాడు సుబ్బయ్య.

మరికొంతసేపటికి “సుబ్బయ్యగారూ” అన్న పిలుపు.

పద్దు పుస్తకం చూపున కొద్ది “నేనెక్కడ చస్తానయ్యా : అప్పులిచ్చి కూర్చుంటే నా కిచ్చేవాడివ్వొద్దూ ?” అని గడమాయస్తాడు.

“ఎక్కడికి పోతానండీ : మా నాయన మీ దగ్గరే పద్దు, నేను మీ దగ్గరే.... వూరికిచిపెట్టి పోతామా ?” అని వెంకయ్యంటే “మీరెక్కడికి పోరండీ : ఇట్లా అప్పులిస్తే నేనే చెంగేసుకుపోవాలి ? చెప్పండి ఏం కావాలో” అని ఉద్ధరిస్తున్నట్లు సరుకులు తూస్తాడు. అప్పు కాబట్టి కక్కువ తూచినా పద్దులెక్కువ రాసుకున్నా వెంకయ్య అడగలేడు. అలా మర్యాదానికి గల్లాపెట్టె బరువు పెరగగా, తాళం వేసుకుని కొడుకుని కొద్దో ఉంచి భోజనానికి రేస్తాడు సుబ్బయ్య.

అప్పు పిల్లు దగ్గర పడుతున్నా, కూరా వప్పుతో అన్నం తిని ఎరగడు సుబ్బయ్య. వారానికోసారి వప్పు వండించుకుంటే అది జీర్ణమవడానికి వుంటుందా వచ్చేది. బకకలానికి పచ్చడి మెతుకులు వాలు అని చిన్న పప్పులు అనుకున్నట్టే ఇప్పుడూ అనుకుంటున్నాడు. ఇంటి కొద్దినా

మాయ

127

రాత్రి ఇంటికొచ్చి దబ్బుసంచి కనపెట్టెలో పెట్టి చాకట్టు నగలు తాళి చూసుకొని, ప్రాంసరీ నోట్లని మరామర్కించి, వేసిన తాళం ముమ్మాసు లాగి అక్కడే పడుకునేవాడు. రాత్రిళ్ళు అన్నం చినటం మాని పడేశ్యయింది. చిన్నప్పుడు మరమాలమ్మకునే తను ఇంతవాడయ్యాడు. పదెకరాల పొలం, రెండిళ్ళు, నలభైవేల రొక్కం, అన్నీ చిల్లరకొట్టు మీదే సంపాదించాడు. పెళ్ళాన్ని కాదుగదా! కొడుకుల్ని కూడా సమ్మ కుండా కరువు కట్టుకు సంపాదించిన సుబ్బయ్యకి అఖిరి రోజుల్లో ఏం తిన్నా రోపల ఇమిడేది కాదు. ఇంగ్లీషు డాక్టరు ఖరీదని, అరసోలెడు కందిపప్పు ఇచ్చి ఆయుర్వేదం మందు తిన్నాడు. అయినా కుదరలేదు.

ఉపోషాలు చేస్తున్నా, రోగంతో నీరసించిపోతున్నా కొట్టుకు వెళ్ళటం మానలేదు. కొడుకుల్ని నమ్మలేదు. ఓ రాత్రివేళ సుబ్బయ్యకి ఉన్నట్టుండి ఆకలేసింది. ఏలిస్తే ఎవరూ పలకలేదు. తనే వంటింట్లో కెళ్ళి గిన్నెలు చూస్తే అక్కడ రెండు కూరలు : పప్పు : వాటిని చూసి సుబ్బయ్యకి వెన్నెముకలో చలి వచ్చింది. పెళ్ళాం, పిల్లలు ఇవి వండుకు తింటున్నారన్నమాట : కోపంతో చాచికిపోయాడు. పచ్చడి, చింతపండుచాచు తప్ప తెలియని సుబ్బయ్య ఆ కూరలెట్లా ఉంటాయో చూద్దామను కొన్నాడు. కాని 'రీ' అనిపించింది.

“పెళ్ళాం పిల్లలు : రీ రీ !” అనుకుంటూ రొప్పుకుంటూ గదిలోకొచ్చి పడ్డాడు.

“పెళ్ళాం పిల్లలు మాయ !” అని చాస్తున్నగాన చెప్పింది జ్ఞాపకం వచ్చింది. సుబ్బయ్య గిజగిజ చాకిపోతున్నాడు. “పెళ్ళాం పిల్లలు మాయ ! మాయ ! మాయ !” అని గొడుగుంటూ దబ్బు సంచులూ, ప్రాంసరీనోట్లూ గుండెలకి హత్తుకుని ప్రాచాలు విడిచాడు. ●

నివేదన

వృహతివరాత్రినాడు వేంకటాద్రి యాత్రికులు తొక్కుకుంటూ తోసుకుంటూ దేవాలయానికి వెళ్తున్న వేళ కోటిలింగం ఆరావఁడ నుంచి కాలినడకన మొక్కు తీర్చుకుందుకు వచ్చాడు. ఎప్పటి మొక్కు ? భార్యకి పెద్ద జబ్బుచేసి మందులూ మాకులూ పనిచెయ్యకపోతే కోటిలింగం 'దాన్ని దరికించు తండ్రి పండుగనాడు నిన్ను కళ్ళారా జూసుకుని సాగిరిపట్టాను' అని మొక్కు కున్నాడు. కాని ఈ ప్రార్థన కూడా పని చెయ్యలేదు. కాలం పరి అమె వెళ్ళిపోయింది. కోటిలింగం ఏచివారై పోయాడు.

నివేదన

129

ఇంటిదీపం ఆరిపోయాక, గుమ్మానికి పసుపురాసే వాళ్ళులేక, చులసెమ్మకి నీళ్ళుపోసేవాళ్ళులేక, ఎదురుగా వచ్చటి ముఖంలో పలకరించేవాళ్ళు లేక ఇల్లు పీడై, అడవై భయంకరంగా ఉండే, కోటిలింగం ఇల్లు వదలి, పూయవదలి, గుట్టలూ పట్టి తిరిగాడు. అన్నం, నీళ్ళూ మాని ఆరు బయల్లో వదులునేవాడు. చీకట్లో కీచురాళ్ళ మోతలూ, వెన్నెల్లో పాలపిట్ట కూతలూ రెండూ ఒకేలా ఉండేవి. ఎండా వాన ఏపీ జాడించేవిగావు. రోవలా బయటా అంతా భూన్యంగా ఉండేది. అలాంటి స్థితిలో పూయవ తల చెట్టుకింద కూర్చున్న కోటిలింగం అర్ధరాత్రివేళ చీకట్లో మెరుస్తున్న మిణుగురుల్ని చూస్తుంటే ఎందుకో గుండె కలక్కుపడింది. “ఒరేయ్ ! పండగనాడు నన్ను చూసి సాగిలపడ్డానన్నావు. నన్ను చూట్టానిరీ రావురా ?” అని అమరేశ్వరుడు ఏలుస్తున్నట్లనిపించింది. ‘రారా, రారా!’ అని మళ్ళీ పిలుపు. కోటిలింగం చెంగున లేచి నుంచున్నాడు. మిణుగురులు మరీమరీ మెరుస్తున్నాయి. ‘వస్తాను సామ ! శివరాత్రికి నిన్ను చూసుకుని మెక్కు రిచ్చుకుంటా’ అని చేతులు జోడించాడు.

మొక్కు తీచుకుంటానని ఆయమ్మని, ఆ అయ్యని డబ్బులడుక్కుని కాలి నడకన వచ్చాడు కోటిలింగం. కిందటి సాయంత్రం జనంలో తిరుగు తుంటే ఆ డబ్బు నందీ కాస్తా ఎవరో కొద్దేకాదు. ఆ రాత్రి చుంటవంలో వదులుకుని కోటిలింగం “సామీ ! డబ్బులుంటే పింగిలివద్దాడు. ఉపవాసం చెయ్యడని ఆ డబ్బు లాగేసుకున్నావా నాయన ! రొండిన పావలా ఉంచావు. అది నీ కొబ్బరికాయకు సరిపోతుందిలే సామీ” అనుకుని శివ నామ స్మరణలో మునిగి పోయాడు.

తెలితెల్లివారు రుండగా కృష్ణలో స్నానంచేసి, కొనుక్కున్న కొబ్బరికాయని తడిపి, పసుపురాసుకుని స్నానాలు చేస్తున్న ముత్తయిదుపుల్నడిగి పసుపు కుంకుమ రీసుకుని కొబ్బరికాయకి చొట్టుపెట్టి నీళ్ళోడుతున్న బట్టలతో కోటిలింగం గుళ్ళోకొచ్చాడు అప్పటికే వండలాది జనం ‘హర హర మహాదేవ’ తేకలు. రద్దీ విపరీతంగా ఉంది. తడిబట్టల్లో యాత్రికులు రోనుకుంటూ ముందుతెత్తుతున్నారు. కోటిలింగం చొళ్ళు పొంగిపోతోంది.

“దేవుణ్ణి చూద్దానికి చీటి ఏవిటంటి ?”

“మామూలు రోజుల్లో లేదు కదంటి !”

“ఇదేం సినిమాటంటి టెక్కెట్టు తీసుకోదానికి ?”

“దబ్బులున్న వోళ్ళకే దేవుడు కనపడతాడంటి ?”

జవాను అందరికీ సమాధానం చెప్పాడు. “నాకు తెలియదు శివరాత్రి నా దింతే.”

“రామ నవమిసాడు భద్రాద్రిలో కూడా ఇంతేనంటి” అని జనంరండించి ఎవరో సమర్థించారు. అందరూ సమాధానపడి టెక్కెట్లు తీసుకుని గుళ్ళో వెళ్తున్నారు. కోటిలింగం దిగాలు పడిపోయాడు. జవాన్ని ప్రార్థించాడు. “ఓబా ! నా దగ్గర దబ్బులేవు. నాకు సామిని చూపించవూ ?” - జవాను విన్నించుకోలేదు. “ఎక్కెళ్లు. ఇది రూల్సు” అని తోసేశాడు. జనం తోసేశాడు. కోటిలింగం ఇవరలకొచ్చి పడ్డాడు. కోటిలింగానికి కళ్ళనీళ్ళు కారిపోతున్నాయి. మళ్ళీ జవాన్ని తోసుకుంటూ జవాను దగ్గరకొచ్చి జతని పాదాలమీద పడ్డాడు ‘ఓబా, నీ కాళ్ళు పట్టుకుంటాను. నాకు సామిని చూపించు. కావాలంటే ఈ కొబ్బరికాయ నువ్వు తీసుకో....’ జవాను కాళ్ళు విడిచించుకుని “పో ఫో ! కొబ్బరికాయ కూడా ఉందా ? కాయకి మరో చీటి తీసుకోవాలి” అని తోసేశాడు. జనం మళ్ళీ తోసేశారు. కోటిలింగం ద్వారానికి దూరమై పోయాడు. మంక్రప్తస్థాయికి, అలిపేకాలకి చీట్లుకొనుట్కుని గుళ్ళోకి వెళ్తున్న వేలాది యాత్రికుల్ని దిగులుగా చూస్తున్నారు. “పండగనాడు నా సామిని నేను చూసుకోలేనా ?

నా దేవుడికి నేను మొక్కుకో లేనా ?" అని చుమలిపోతున్నాడు. కాదు తున్న కన్నీళ్ళు, చేతనున్న కొబ్బరికాయమీద పడుంటే కాయకున్న పసుపు కుంకుమలు కరిగిపోతున్నాయి. కోటిలింగం పిచ్చెత్తి పోతున్నాడు స్వామి దర్శనం కోసం అన్ని ద్వారాల వైపు పరుగెత్తుతున్నాడు.

తూర్పుద్వారం దగ్గర కొచ్చాడు. జనం - జనంతలు. ఆ పై నెక్కెదో నంది. ఆ నందీశ్వరుడి కొమ్ములపై పైగా లింగాకారము. అల్లదే అమరేశ్వరుడు. గంటల మోతలు .. హేశ్వరుడి పాల బాగం.... మళ్ళీ తలలు జనం.... దేవుడు సాంతం కన్పించటం లేదు.... వెర్రెత్తి పోతున్నాడు కోటిలింగం.

"నా సామి, నా సామి !" అంటూ ప్రాకారమంతా పరుగులు తీస్తున్నాడు. "నా సామిని కళ్ళారా చూడలేనా?" అంటూ పిచ్చి చూపులు చూస్తున్నాడు. అన్ని ప్రాకారాలు తిరుగుతున్నాడు. మారేడు చెట్టుని, గన్నేరు చెట్టుని "నాకు సామిని చూపించవా ?" అని అడుగుతున్నాడు. చుట్టూ గుళ్ళలోని వినియోకుణ్ణి, కుమారస్వామిని "ఓ అయ్యవి నా కొక్తసారి చూపించరా?" అని ఏడుస్తూ అడుగుతున్నాడు. చుట్టూ గుళ్ళ గడవల మీద తలబాదు కుంటున్నాడు.

మధ్యాహ్నమయింది. యాత్రికుల రద్దీ తగ్గలేదు. కోటిలింగం తిన్నాడంగా తిరుగుతూనే ఉన్నాడు. రాత్రయింది. జనం తగ్గలేదు. కోటిలింగం 'సాండా కన్పించవా ?' అంటూ ధ్వజస్తంభానికి తల మోదుకుంటున్నాడు. కోటిలింగానికి నీరసం వచ్చేసింది. ధ్వజస్తంభానికి అనుకుని కన్పించని స్వామి తెదురుగా కూర్చున్నాడు. గుళ్ళో మహా రుద్రాభిషేకం జరుగు తోంది. జనం రోదరో కొబ్బరికాయ వళ్ళో పెట్టుకుని 'సాండా, సాండా' అనే కోటిలింగం మూలుగు ఎవరికీ వినిపించలేదు.

గర్భగుళ్ళో మహారుద్రాభిషేకం అఖర్ని గంటలు గణగణ మోగుతుంటే లింగోద్భవ కాలాన్ని ప్రాచారాలు 'హర హరా' అని మార్మోగుతుంటే కోటిలింగం చేతుల్లోని కొబ్బరికాయ బవ్మని పగిలి రెండుగా విడి పోయింది. 'సాండా' అనే మూలుగు ఆగిపోయింది.

ధర్మ
హాల్‌కుల

అది బ్రిటిష్ హయాం.

ముస్సలు హనుమయ్య పేరు చెబితే పూరంతా వొణకిపోయి చేతులు కట్టుకు నుంచునేవారు. ధర్మ స్తంభంలా ఏడడుగుల మవిషి. నల్లటి నలుపు. విచ్చుకున్న పత్తికాయల్లా తెల్లటి కళ్ళు. అందులో ఎర్ర జీరలు. పొంగిన బుగ్గలమీద ఇరుప్రక్కలా వింజామరల్లా పరుచుకున్న బుంగ మీసాలు. హనుమయ్య ఒక చేత్తో మీసం సవరించుకుంటుంటే చెంపంతా నిమురుకుంటున్నట్టుండేది. అజానుబాహువైన హనుమయ్య ఒక చేత్తో పంచెకొంగు పట్టుకుని మరో చేత్తో పొన్నుకర వేసుకుంటూ పెద్దబజార్న నడచి వస్తుంటే బజారంతా గవ్వచుప్ అయిపోయేది. వేప

ధర్మపాలుడు

133

నట్లుండేది.

సర్కారువారి దృష్టిలో హనుమయ్యకు గొప్ప వలురుబడి. ఆ పరగడాలో ఎక్కడన్నా శిస్తు బకాయి ఉంటుందేమో గాని హనుమయ్య హయాంలో బకాయి ఉండేది కాదు.

హనుమయ్య శిస్తు వసూలు చిత్రంగా ఉండేది. చదువుటన్నవాళ్ళు, పెద్దవాళ్ళ దగ్గర వసూలు కొచ్చాడనుకోండి, వచ్చి సరాసరి పరండాలో కూర్చునేవాడు. “ఏవంటి! పున్నయ్యగారూ! నన్నీ వూళ్ళో పుండ మంటారా వెళ్ళిపోమ్మంటారా? చెప్పండి మీరే చెప్పండి? ఆప్పా కాసిని సుజ్జిగియ్యమ్మా రాహంగా ఉంది” అని ఇంట్లోకి తేలేసి “పైవాడు నాడు వుప్పలు దిగిస్తుందే నేను చచ్చిపోతున్నాను. మీరేమో శిస్తు కట్టరు. ఈ పూట కట్టకపోతే నా భోజనం ఇక్కడే” అని మరం వేసేవాడు. దాంతో పున్నయ్యగారు నవ్వుకుని శిస్తు కట్టి - భోజనానికి ఉండమంటే హనుమయ్య నష్టకూ లేచి “సరేలే, ఇంకా వసూళ్ళు లేవూ?” అంటూ వెళ్ళిపోయేవాడు. ఇక చూమూలు రైతు దగ్గర కొచ్చి “సన్నాసి ముందా కొడకల్లారా! సర్కారు శిస్తు మానేస్తారా? కడుపుకు తింటున్నాం మనకు నీతి లేదంట్రా!” అని సిగ్గు పడేట్లు చీవాట్లు పెట్టి శిస్తు వసూలు చేసే వాడు. తను బతికుండగా తన వూళ్ళో న్యాయం తప్పటానికి వీలేదనే వాడు.

ఒకసారి చంపయ్య తన గేదెల్ని కావాలని రామయ్య కిద్దోకి మేతని
 తోలాడు. రామయ్య వచ్చి హనుమయ్యకి చెప్పే వెంటనే ఆ గేదెలని
 బండెలదొడ్లో పెట్టించాడు. సాయంత్రమైంది. చలమయ్య వచ్చి గొల్లన
 గోల. “తప్పయింది బాబూ! నా బర్రెల్నిడిపించండి దామీ! పాం
 పేళయింది. పాలు తీసి అమ్ముడుంటే గాని రేపటికి నూకలుండజ్జె బాబూ!”
 అని హనుమయ్య కాళ్లా వేళ్లా పడ్డాడు. “తప్పుడు పని చేసేప్పుడు యి
 బుద్ధి ఏమయిందిరా?” అని చూంకరించి వెట్టివాళ్ళని పిలిచి “ఆ గేదెల
 పాలుతీసి మనింట్లో ఇవ్వండ్రా” అన్నాడు హనుమయ్య.

చంపయ్యగి ఆ మర్నాడు గేదెల్ని అప్పగిస్తూ ‘నీలిగా బతకరా దొంగెడప
 ఇదుగో నిన్నటి పాం దబ్బులు’ అని రొక్కమిచ్చి వంపించాడు.

ఒకసారి ముర్రాలమ్మ కొలుపులో దొంగతనం జరిగింది. బలిచ్చిన వేటల్ని
 సమానంగా వాటాలు పంచుకున్నారు. తీరా తీసుకెళ్ళేటప్పుడు చూస్తే ఒక
 వాటా తక్కువయింది. ఎవరో దొంగతనం చేశారు. వెతకండన్నారు.
 పందిళ్ళన్నీ గాలించారు. మూట చంకన పెట్టుకుని పారిపోతున్న దొంగని
 పట్టుకున్నారు. వాడు పొరుగుూరి పోలయ్య, పోలయ్యని పెడ రెక్కలిరగ
 తీసి హనుమయ్య దగ్గరికి తీసుకొచ్చాడు.

“ఎందుకు చేశావురా దొంగతనం?” ఉరిమినట్లు అడిగాడు హనుమయ్య.

“తప్పయిందయ్య! మాంసం వండుకొందా మనుకున్నానయ్యా” అన్నాడు
 తలొంచుకుని పోలయ్య :

“అయితే దొంగతనం చేస్తావంట్రా. నీతి తక్కువ కొడకా! వాణ్ణి
 చెట్టుక్కట్టి పొద్దునే వొదిలేయండ్రా” అని తీర్పు చెప్పాడు.

హనుమయ్యకి రాత్రంతా నిద్ర పట్టలేదు. పొద్దునే పోలయ్యని విడిపించి
 “స్నానం చేసి రారా” అని చెప్పి తనింట్లో మాంసంతో భోజనం పెట్టించి
 “ఒరేయ్! తిండిమీద కోరికుంటే దొంగతనం కాదురా చెయ్యాల్సింది.
 పనిచేసి సంపాదించుకు తినరా! పో” అని వంపేశాడు.

కొంత కాలానికి కడుబొచ్చింది. పంటలు పండలేదు. వచ్చటి పొలాలు నెర్రెలు విచ్చిపోయాయి. రైతులు కొందరు పలస పోయారు. తినటానికి గింజలు లేవు. పశువులకి గడ్డిలేదు. వలన్నం చినేవాళ్ళు జొన్నరొడ్డెలు తింటున్నారు. కాని సర్కారువారు శిస్తు వసూలు సక్రమంగా జరగ వలసిందే అని పట్టబట్టారు. హనుమయ్య దొడ్డ చిట్కలో పదిపోయాడు. నయాన భయాన ఎట్లా వసూలు చేసినా శిస్తు చాలా బరాయి ఉండి పోయింది. పై అధికారులకు కోపం వచ్చింది. కట్టినవాళ్ళ ఆస్తులు జప్తు చెయ్యమన్నారు. హనుమయ్య కళ్ళ నీళ్ళతో ఆస్తులు జప్తు చేశాడు. చెంబూ తప్పాలా వీధిలో వేయించాడు. వేలం పాదించాడు. కాని కొనేవాడేదీ? శిస్తు బరాయి పూడలేదు. పై వాళ్ళకి మరి కోపం వచ్చింది. బరాయి ఉన్న రైతుల్ని చెల్లకు కట్టేసి పాతిక దెబ్బలు కొట్టమని హుటొం వచ్చింది. ఈ సంగతి తెలిసి కొందరు పారిపోయారు. పొద్దున్నే రెవెన్యూ ఇన్స్పెక్టరు వచ్చాడు. రైతుల్ని ఓ ఇరవై మందిని చింతరి తోపులోకి రిసుకొచ్చారు. అందరినీ చెల్లకి కట్టేస్తున్నారు. హనుమయ్య దగ్గరుండి కట్టిస్తున్నారు. అందరూ అయిపోయారు. తను ఇంకో చెట్టు కాసుట్టు నుంచుని “నన్ను కట్టెయ్యరా” అన్నారు. “బాబూ!” అంటూ వెట్టివాడు కాళ్ళమీద పడ్డాడు. “కట్టెయ్యరా” అని ఆజ్ఞాపించాడు హనుమయ్య.

తన్ని కూడా కట్టించుకున్న హనుమయ్య ఎబ్బగెత్తి అధికారికి చెప్పు కున్నారు - “కొట్టండయ్యా! నన్ను కూడా కొట్టండయ్యా! నన్ను కూడా కొట్టండయ్యా! ఒంటిపూట గండితో బతుకుకున్న ఆ రైతుల్లో నేనూ సమానమేనయ్యా! అయ్యా! మా దగ్గర దబ్బులేవు. కాని, దెబ్బలకు సిద్ధమేనయ్యా!”

అధికారి దిగ్గుస లేచి ఈ సంపత్తురానికి శిస్తు మాఫీ చేయిస్తానని నెళ్ళి పోయాడు.

నీళ్లు-నది

నీరయ్య నాన్న పోయాడు.

నీరయ్య పనివాడేం కాదు. ముప్పయ్యేళ్ళ వయసులో నలుగురు పిల్లల్ని కన్న నీరయ్యని నాన్న పోగానే దుఃఖం ముంచుకొచ్చింది. చంటి పిల్లవాడిలా భర్త భర్తన పడ్డాడు. చుంటి, చెడూ చెప్పకోవటానికి నాన్న లేడనే భావం వచ్చేసరికి ప్రపంచంలో తను ఒంటరివాడై పోయినట్టనిపించి గుండెల్లో పెద్ద వెలిలి, బతుకులో పెద్ద భాళి.

నాన్న లేడు.

నిన్న ఉన్న నాన్న ఇవ్వాలేడు. పొద్దున్నే స్నానం చేసి ఉరికిన ధోవతి కట్టుకుని వరండాలో స్తంభానికానుకుని నిత్యమూ పారాయణ చేసుకునే నాన్నలేడు. తను బయటికెట్లా 'బజారుకెళ్ళొస్తా నాన్నా' అని చెప్పటానికి నాన్నలేడు. వరండాలో స్తంభం టోపిపోయి దిగాలుగా ఉంది.

ఎప్పటి నాన్న ?

చిన్నప్పుడు మూడేళ్ళ వయసులో నాన్న వెల్లకితలా పడుకుని తన్ని గుండెల మీద నుంచో పెట్టుకుని తన చిట్టి చేతులు అంది పుచ్చుకుని

నాన్న - నది

137

'తారంగం తారంగం శాందవత్పష్టా తారంగం' అని తన చేత అనిపెస్తూ తను నాన్న గుండెం మీద చిందులు తొక్కుతుంటే నందరం వడిపోయి మళ్ళీ మళ్ళీ గుండెలమీద తొక్కించుకుంటూ అసందంకో కాచిలిండుడు ముద్దులు పెట్టిన నాన్న మరి లేడు. కొంచెం పెద్దయ్యాక తనతో కృష్ణకి స్నానానికి తీసుకొచ్చి చొడ్డునే చూర్చొప్పెట్టి వాళ్ళుద్ది నీళ్ళు పోసిన నాన్న లేడు తను రోజు కొద్దాసని పట్టుబడితే నీళ్ళలోకి దింపి సడుము కున్న మొలతాడు చేతపట్టుకుని తాను తప తప చేతుల్తో నీళ్ళలో దాచుతుంటే రోజులు నేర్పించిన నాన్న లేడు. ఆ పైన తెప్పకొయ్య మీద నాన్న ఈడుతుంటే ఆ కొయ్య మీద తనూ పడుకుని కృష్ణ మధ్యలోకి వెళ్ళే వాడు. సుడిగుండంలో సుళ్ళలో ఎలా తిరగాలో, జారులో ఎలా జారులు వెయ్యూలో వడిని ఎలా తప్పుకోవాలో, కృష్ణలో వెలకితలా సడుకుని చేతుల్తో ఎలా బాటలో దగ్గరుండి నేర్పినవాడు నాన్న.

తన్ని బళ్ళో పనినప్పుడు కొత్తచొక్కా, కొత్తలాగూ కుట్టించి, తోటి పిల్లలకి పప్పు చెల్లాయి పెట్టించి, దగ్గరుండి పండులుకి అప్పచెప్పి, మర్యాదమయ్యే సరికి తోజనంకూడా చెయ్యకుండా "పసివాడు ఇంకా రాలేదని" తనకి ఎదురొచ్చి "కాళ్ళు కాల్తాయని" కుజం ఎక్కించుకుని ఇంటికి తీసుకొచ్చేవాడు నాన్న. రాత్రిళ్లు పక్కలో పడుకోబెట్టుకుని బళ్ళో ఏ వేం చెప్పాలో తన చేత చెప్పించుకుని, పద్యాలు మళ్ళీ మళ్ళీ పాటించుకుని చిచ్చికొట్టి నిద్రబుచ్చేవాడు. తను ఎదిగాక పొలాలు చూపించి దుక్కిదున్నటం నేర్పి, నాల్లు వేయించి, వ్యవసాయం అప్పగించి 'ఏం పర్వాలేదు' అన్నీ మా వాడు చూసుకుంటా రోయ్' అని గర్వంగా వూరంతా తిరిగి చెప్పుకునేవాడు. పెత్తనం అంతా కొడుక్కి అప్పగించిన నీతయ్య నాన్నముందు పసివాడే. 'ఇవ్వాల పొలంలో కలుపు తీస్తాం నాన్నా' 'ఇవ్వాల కొబ్బరిపచ్చట్లో కారం ఎక్కువయిందికదూ నాన్నా' అంటూ ప్రతి చిన్న విషయం నాన్నకి చెప్తూ 'రాకలి నీలిమందు ఎక్కువ పెట్టున్నాడు నాన్నా' అంటూ నాన్న పంచె సవరించి పాదారోతుకూ మెల్లిగా వేళ్లు లాగుతూ, అప్యాయంగా వాళ్ళంతా నిమురుతూ పసిపిల్ల

అశ్వరథిస్తున్నట్లుండేది.

ఇప్పుడెవరు ఊరి కొద్దారు ?

ఇప్పుడెవరు తల విమరుకారు ?

చుట్టాలెవరో అంటున్నారు 'అలాగేనే కేవలం ?' దేవుడు. అక్షిదేవిలాది కోదర్శి తెచ్చుకున్నాడు. ముగ్గురు చునవల్ని చూశాడు. మనవలార్ని ఎత్తుకున్నాడు. శ్రీరాముడిలాంటి కొడుక్కి పెత్తనం అప్పగించి నిశ్చింతగా వెళ్ళిపోయాడు. మహారాజు !

ఈ మాటలు సీతయ్యని ఓదార్చలేక పోతున్నాయి. తను నాన్నలేని వాడయ్యాడు, నాన్న కావాలి ! సీతయ్య తల్లి దొడ్లో ఏర్పి ఏర్పి పడి పోయింది. తెలివితెచ్చుకొని చులనెమ్మ దగ్గర తెళ్ళి 'అమ్మా ! రోజూ నీకు పచ్చగా పసుపురాసి, నిండుగా కుంకం పెట్టి మోక్కుచునేదాన్నే ! నా పసుపు కుంకాలు లాగేసుకున్నావా అమ్మా' 'పుట్టినప్పటి నుంచి నా ముఖం మీద దొట్టు ఉండేదే ? ఇలా మోడైపోయిన నా దొట్టులేని ముఖాన్ని నేను అద్దంలో చూసుకోలేనే ? ఇంక నలుగురుకీ ఎలా చూపిస్తాను ?' అంటూ చులనెమ్మ గట్టుమీద పడిపోయింది.

సీతయ్య ఏర్పిచూపులు చూస్తున్నాడు. నాన్నకోసం ఇల్లంతా వెదుక్కుంటూ వున్నాడు. సీతయ్య నలుగురు పిల్లల్ని ఎవరో సముదాయస్తున్నారు. సీతయ్యకి నాన్న లేకపోతే ఉన్నట్టుండి పయసాచ్చి పెద్దవాడై ముసలి తనం పచ్చినట్లయింది. చుట్టా లెవరో "పోయినవాళ్ళు అర్చిష్టవంతులు. కానివ్వండి, పనులున్నాయి" అని లొందర పెట్టారు.

నాన్న అంత్యక్రియలు పూర్తిచేసి కృష్ణకి స్నానాని కొచ్చాడు సీతయ్య. అదే కృష్ణ ! నాన్న స్నానాలు చేయించిన కృష్ణ ! నాన్న ఈతలు కొట్టించిన కృష్ణ, నాన్న మునకలు వేయించిన కృష్ణ "జన్మంతా నీ నీళ్ళు తాగిన నాన్న. వెళ్ళిపోయాడమ్మా" "నేను నీ నీళ్ళే తాగి బతుకు చూన్నానమ్మా,

నాన్న - నది

నాకు నాన్న కావాంమూ అవి భోచుమన్నాడు సీతయ్య. సీతయ్య శరీరం కృష్ణ, సీతయ్య వూపరి కృష్ణ, సీతయ్య రక్తం కృష్ణ, సీతయ్య ప్రాణం కృష్ణ, సీతయ్య కన్నీళ్లు కృష్ణ, కృష్ణ కృష్ణతో కలిసిపోతోంది. కృష్ణ కృష్ణని అడుగుతోంది నాన్న కావాలని.

కృష్ణ నిండుగా ప్రవహిస్తోంది. సీతయ్య మాటలు వింటూ నిబ్బరంగా సాగిపోతోంది. ఓదార్పుగా సాగిపోతోంది. విద్వార్థుగా సాగిపోతోంది. బుజ్జింపుగా సాగిపోతోంది. కాలం ఆగడన్నట్లు గదిగది వెళ్ళిపోతోంది. మహా ప్రవాహం సాగి సాగి వెళ్ళి పోతోంది.

నా... నా... అంటూ సర సర వెళ్ళి పోతోంది.

సీతయ్య “నన్నా ! నన్నా” అంటున్నాడు.

కృష్ణ వింటూనే నా... నా... అంటూ పరుగెత్తి పోతోంది.

కొత్తనీళ్లు “నా... నా . .” అంటూ వస్తున్నాయి.

“నా... నా...” అంటూ కిందకి వెళ్ళి పోతున్నాయి.

మళ్ళీ కొత్త నీళ్ళు “నా..... నా.....” మళ్ళీ మళ్ళీ కొత్త నీళ్ళు “నా...నా...”

వచ్చి వెళ్ళిపోతున్న నీళ్ళు సీతయ్య కేదో చెప్తున్నాయి.

“నన్నా ! నన్నా” అని వినిపించింది. అది సీతయ్య పిలుపు కాదు.

సీతయ్య గొంతుకాదు. ఎవరి గొంతు ? ఎవరి పిలుపు ?

సీతయ్య రిక్కించి విన్నాడు. ఆ పిలుపు సీతయ్య కొడుకులది.

“నా... నా” అంటూ పరుగెత్తుకొచ్చి అంత పొడుగునా కిందికి వెళ్ళి పోతున్న కృష్ణచెప్పింది. “పిచ్చి నాన్న విన్న వెళ్ళిపోయాడు. సహజమే, వెళ్ళిపోయిన నాన్న గురించి బెంటేలు వదులున్నావు. నువ్వే నీ పిల్లలకి నాన్నవని గుర్తు చేసుకో.”

కృష్ణ ‘నా... నా’ అంటూ రయ్యమని చచ్చి రయ్యమని కిందికి వెళ్ళి పోతోంది.

శివరాత్రి వెళ్ళిన రెండో రోజు.

ఆరోజు కీలుగుర్రం ఉత్సవం. నిన్న స్వామి సపరివారంగా పెద్ద రథం మీద ఊరేగటం చూసిన చాలామంది జనం ఇవాళ కీలుగుర్రం ఉత్సవం చూద్దానికి ఉండిపోయారు. కీలుగుర్రానికి రంగులు వేశారు. మూడడుగుల ఎత్తున బిల్ల, ఆ బిల్లమీద అరడుగులెత్తున గుర్రం. రెల్లగా దేవతాశ్వంలా మెరిసిపోతోంది. నల్ల టి జూలు. తీవిగా మోరఎత్తుకుని మునుగాళ్ళు ఎత్తి పరుగుతీస్తున్నట్లుంది కీలుగుర్రం. మెళ్ళో చిరుమువ్వలు గాలికి మోగు

కీలుగుర్రం

141

మన్నాయి. జీనుడు కట్టిన రంగురంగుల గుడ్డలు గాలిలో రెపరెపలాడుతుంటే స్వామిని మూపున ఎక్కించుకుని మేఘాల్లో తేలిపోవటానికి సిద్ధంగా ఉంది కీలుగుర్రం.

అయ్యవారి విగ్రహానికి ఉనయం నుంచి అర్చకులు అలంకారాలు చేస్తున్నారు. ఐదడుగుల ఎత్తున్న కంచు విగ్రహం అయ్యవారి విగ్రహం. బంగారు రంగులో మెరిసిపోతున్నాడు స్వామి. పట్టు అంగరక్షా బిగింపుగా స్వామి విగ్రహాన్ని అంటిపెట్టుకుని ఉంది. జలతాడు ఉత్తరీయం బంగారు పాదాలకు ఆభరణాలు, విశాలమైన వక్షస్థలంపైన కదలాడుతున్న ముత్యాలపేరులు, ఆ ముత్యాలపేరుల మధ్య మెరుస్తున్న చింతాకు పతకం. స్వామినుదుట కస్తూరితిలకం దిద్దాడు. శిరస్సున కిరీటం ధగధగలాడుతోంది. ఆ కిరీటానికి కలికితురాయి, చేత యుళిపిస్తున్న చెమ్మిక్కర్ర.

నిన్నగాక మొన్ననేగదా స్వామి కళ్యాణం జరిగింది. నుదుట జాసికపు అర ఇంకా అలాగేఉంది. ముంజేతి పసుపుకంకణం పచ్చగా ఉంది. స్వామి ముఖంమీద చిరునవ్వు పెదవుల కొగదాకా పాకుతోంది. ముఖమంతా నవ్వు కమ్ముతుంటోంది.

ఆ నవ్వుతో మంటపమంతా వెలిగిపోతోంది. అర్చకులు స్వామి విగ్రహాన్ని మళ్ళీమళ్ళీ అలంకరించి చూసుకుంటున్నారు. ఉచ్చైశ్రవం మీద విశ్వవిహారం చేయడానికి అలా సన్నద్ధుడయ్యాడు స్వామి.

కీలుగుర్రం ఉత్సవం పూర్తయి అయ్యవారి విగ్రహం తిరిగి గుళ్ళోకి చేరేదాకా అర్చకులు బిక్కుబిక్కుమంటూ ఉంటారు. అన్నిసేవలూ ఒకఎత్తు. కీలుగుర్రంసేవఒకఎత్తు. ఐదడుగుల కంచువిగ్రహం అయ్యవారి విగ్రహం. మామూలుగా విగ్రహాన్ని వాహనండాకా రీసితెళ్ళటానికి విగ్రహం బుజాల వెనక ఒక చేవకర్ర కట్టి విగిస్తారు. ఇద్దరు బలమైన

వాళ్ళు ఆ కల్రసాయంతో విగ్రహాన్ని బజారితెచ్చుకుని పీఠాన్ని చేతుల్లో పట్టుకుని, వాహనం దగ్గరకు తీసుకొస్తారు. మూడు ప్రాశారాలు పూరేగించి తీసుకురావారి కాబట్టి, ఆ ఇద్దరూ పద్మలో లరిసిపోతే బుక్ ఇద్దరు పక్కనే ఉంటూ విగ్రహాన్ని ఎత్తుకుంటారు. అయితే కీలుగుర్రం సేప సలుగురితో అయ్యేదికాదు. అయదడుగుల అయ్యవారి విగ్రహం ఆరుడుగుల గుర్రం మీద కెక్కించాలి. అ.చేత విగ్రహానికి పైనకాబందా పీఠందగ్గర కూడా మరో చేపకల్ర బిగించి కట్టారు.

సాయంత్రం అయింది. కీలుగుర్రంసేపకు సన్నాహాలు పూర్తయ్యాయి. మషాలీలు కాగడాలు వెలిగించారు. వందిమాగధులు "హరహర మహాదేవ" అన్నారు. మంగళ వాద్యాలతో స్వామి పూరేగింపుగా వస్తున్నాడు. స్వామి విగ్రహాన్ని ఏటవాలుగా వాల్చి పైన ఇద్దరు, కింద ఇద్దరు కల్రల సాయంతో మోస్తున్నారు. ఈ నలుగురు ఒకే వేగంతో అడుగులు వేస్తున్నారు లేకపోతే అడుగు తడబడితే నడక సాగదు. విగ్రహం ముందుకు వెళ్ళదు. అడుగు క్రమంగా లేకపోతే పదునైన విగ్రహపీఠం కొనలు విగ్రహం మోసేవాళ్ళ కాళ్ళు కోసేస్తాయి. ఈ పట్టుకున్న నలుగురూ అరిసి పోయినప్పుడు ఆడుకోడానికి మరో నలుగురు విగ్రహం వెంట నిదంగా సరుస్తున్నారు. ఈ నలుగురూ విగ్రహాన్ని తీసుకొస్తున్నా విగ్రహానికి ముందు ఒక మనిషి చిన్న బల్లతో వెనక్కి వెనక్కి నడుస్తూ విగ్రహాన్ని గమనిస్తూ వస్తున్నారు. విగ్రహం మోస్తున్న వాళ్ళు 'బల్ల వెయ్యి' అనగానే అతను బల్లవేస్తే విగ్రహాన్ని ఆ బల్ల మీద నుంచోపెట్టి వాళ్ళు ఓ క్షణం అలుపు తీర్చుకొని, తిరిగి నడుముకున్న ఉత్తరీయాలు బిగించుకుని పూరేగింపు కొనసాగిస్తున్నారు.

ఇలా అర్చకుల గుండెలు గుబురుల లాడుతుండగా అయ్యవారి విగ్రహాన్ని కీలుగుర్రం దగ్గరకు తీసుకొచ్చారు. ముందు బల్లమీద వేంచేపు చేశారు.

ఆ పైన గుర్రం మీదికి ఇద్దరు ఎక్క, గుర్రాన్ని వెనక్కువంచి పీపుమీద బల్లవేసి విగ్రహాన్ని కింద నుంచి నలుగురు ఎత్తగా స్వామిని గుర్రం పీపుమీదికి చేర్చారు. అక్కడ నుంచి విగ్రహాన్ని గుర్రం మూపు మీదికి చేర్చి స్వామి అలంకారాలు సరిదిద్ది అర్చకులు 'అమృత్యు' అనుకున్నారు. కీలుగుర్రం మీద 'ఆనవాయితిగా ఎక్కే అర్చకుడు సూరయ్యగారు స్వామికి హారతిచ్చి "ఇంకేమిటి అలన్యం?" అన్నాడు. కాని విగ్రహం మోసేవాళ్ళు అందరూ రాలేదు. మనిషి మీద మనిషి వెళ్ళాడు, కొందరొచ్చారు, కొందరు రాలేదు. అందులో కొందరు తాగివచ్చారు. వచ్చిన వాళ్ళు పాత తగాదాలతో తిట్టుకోడం మొదలెట్టాడు. "వోరి మీ దుంపలైగా! ముందు పూ రే గింపు లేవతీయండ్రా" అన్నారు పెద్దలు.

పట్టందంటే పట్టండన్నాడు. కీలుగుర్రం లేవలేదు. వెనకవాళ్ళు ముందుకు ముందువాళ్ళు వెనక్కి మారారు. నీది రప్పంటే నీది తప్పనుకున్నారు. అమ్మలక్కలు తిట్టుకున్నారు. పోటీ కర్రల్తో ఎగబడ్డారు. జనం అడ్డుకుని అపి కేకలేసి 'పూరేగింపు సాగాల'న్నారు.

పట్టు : పట్టు :

కీలుగుర్రం లేవలేదు.

మోస్తున్న వాళ్ళలో ఎవడో అన్నాడు "వాహనం మీద ఎక్కిన అర్చకుడు సూరయ్య గారే గదా : అలాంటి వేయకసర్కాయల ప్యాకెట్లలో పనిచేస్తాడు గదా! అక్కడ బూబులో మైల పడొచ్చుంటాడు. అందుకే వాహనం లేవటం లేదు.

ఆ పైన "హరహర మహాదేవ" జనం కేకలు - కీలుగుర్రం వాహనం ముందుకు సాగిపోయింది.

అంబోతు పెద్దబజార్లో మర్యగా నుంచుంది. పొడవైన, పీడివైన పెద్ద బజార్లో బుసలుకొత్తు నందికేశ్వరుడిలా నుంచుంది. అంబోతు తెల్లగా ఎత్తుగా మంచుకొండలా ఉంది. అంబోతుకి అంత కోపం రావటం ఎవ్వరూ చూడలేదు.

పెద్దలు కొందరు “నాయనా! నందీశ్వరా! శాంతించు తండ్రీ!” అంటూ మొక్కుతున్నారు. అంబోతు శాంతించినట్టు లేదు. బుసలు ఆగలేదు. మట్టి చిమ్మటం మానలేదు. పెద్దముత్తయిదువులు కొందరు గంగడోలు దువ్వి “నందికేశ్వరా కోపమెందుకయ్యా!” అని అంటుంటే తోకవిసరటం తగ్గింది కాని విసవినతొక్కుళ్ళు తగ్గలేదు. కూరలమ్మేవాళ్ళు తోటకూర నోటి కందిస్తే విడిలించికొట్టింది. కృష్ణనుండి నీళ్ళుతెచ్చేవాళ్ళు కావిడినీళ్ళు ముందుపెట్టి “తాగవయ్యా” అంటే తాగినన్నితాగి కడవలు తన్నేసింది.

పూరు పూరంతా కంగారుగా పెద్దబజార్లోకొచ్చి భయంభయంగా నుంచున్న సమయాన రంగయ్య తన చిల్లరకొట్టుకెళ్ళటానికి పీడిలోకొచ్చాడు. పీడిలోని జనాన్ని చూసి మరికొందరి ముందుకొచ్చాడు రంగయ్య. రంగయ్యని చూసిన అంబోతు చెంగున అంతెత్తు ఎగిరింది. కాలసర్పంలా

అచ్చోసిన అంబోతులు

145

గారిలో తోక అడిచింది. చెవులు దద్దరిల్లేటట్లు రంకె వేసింది. పాతాళం బద్దలయ్యేట్లు నేల తొక్కింది.

పరమ భయంకరంగా తనవైపు పరుగెత్తుకొస్తున్న అంబోరుని చూసిన రంగయ్యకు తారెత్తింది. గోచీ వూడిపోతున్నా చెక్కచేయక పరుగు లంకించుకున్నాడు.

ఇంటిదాకా తరిమింది. వాకిటిముందు నుంచుని గిట్టలో నేలరాస్తూ హఠాంక రించటం మొదలెట్టింది. రంగయ్య సాగిల పడ్డాడు. అంబోరు రంకె లావలేదు. మొత్తుకున్నాడు. లబోదిబోమన్నాడు. అంబోరు ఆగలేదు. కరివేపాకు, కొత్తిమీర పెట్టబోయాడు. వాచినిచూస్తూనే విసిరికొట్టింది అంబోరు. రంగయ్యకు తెలుసు అంబోరు ఎందుకొచ్చిందో! ఇంట్లోకెళ్ళి తట్టలో తట్టెడు కందులు పోసుకొచ్చి భయంభయంగా అంబోరు ముందు పెట్టాడు. ఆ కందులుచూసి అంబోరు ఆగింది. ఆ కందులన్నీ తిని తట్ట శుభ్రంగా నాచి పరమ సాదుపులా నడిచి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ అద్దెడు కందులు :

ఉదయం సుబ్బిమ్మ తీసుకొచ్చినవి. సుబ్బిమ్మ యింట్లో నూకలు లేవు. దానికీతోడు అల్లువొచ్చాడు. ఇంకో గతిలేక ఇంట్లోఉన్న అద్దెడుకందులు రంగయ్యకి అమ్మజూపింది. నాలుగు రూపాయల కందులకి రూపాయి మించి ఇవ్వనన్నాడు. ఇదేం అన్యాయం అంటే కేకలు. వూళ్లో అల్లుడు న్నాడు. సిగ్గుపడిపోయిన సుబ్బిమ్మ అల్లుడికి అన్నం కూడా పండి తను వస్తుందాని అనుకొని మారుమాటాడకుండా ఆ ఒక్క రూపాయి తీసుకెళ్ళింది. అంబోరు వెళ్ళిపోయిం రక్షాత రంగయ్య తాపేగా పూపిరి పీల్చుకుని పొద్దున్న లాభం గూబలోకొచ్చిందే అని బాధపడ్డాకొట్టుకెళ్ళాడు. కొట్టు దగ్గర కూర్చుని గల్లాపెట్టెకు దణ్ణం పెట్టుకుని కళ్ళు తెరిచాడోలేదో ఎదురుగా రొడీపీరడు నుంచొని ఉన్నాడు.

రొడీ పీరడంటే రక్తం తాగుతాడని పేరు. వాడు నెత్తురు తాగాడో లేదో కానీ వాడ్నిచూస్తే కాలయముణ్ణి చూసినట్టుంది. నల్లతాచులా సన్నగా

దారెడు మనిషి. చింతనిప్పుల్లాంటి కళ్ళు. ఎప్పుడూ మనిషి వూగు తుంటాడు. తాగివూగుతున్నాడో, ఆ మనిషి తీరే అంతో తెలియదుగాని ఆ వూపు చూసి జనానికి గుండెచిక్కబట్టుకు పోతోంది. ఆ వూపులాగా మాట కూడా సాగదీస్తాడు.

“ఏం రంగయ్యబాబు పదిరూపాయలుంటే ఇస్తావేంటి?” అన్నాడు వీరడు.

“తావుందయ్యోవ్, నిన్ననేగా ఐదురూపాయలు తీసికెళ్ళావ్” అన్నాడు కంగారుపడ్డా రంగయ్య.

“నిన్నటికీ ఇవ్వాలికి నువ్వేం బేరాలు కెయ్యలేదా? ఏరోజు అవసరం ఆ రోజే”

“ఇప్పుడేంటేదు పో! పోడీకాలేదు.” — “పోనా... పోనా” సూటిగా చూస్తూ అన్నాడు.

వీరడు “రంగయ్య! ఆ పెనలు వల్లపీడిపెనలు....” అంటే, రంగయ్య పడిపోయాడు. “ఓరి నీ అమ్మకడుపు బంగారంగాను, ఎందుకురా గోల ఇదుగో పదితీసుకో” అని రొండినుంచి పదితీసిచ్చాడు. వీరడు ఆ పది రూపాయల్తో గారిగోపురంలోకి వచ్చి అక్కడున్న చిచ్చగాళ్ళకు తలో రూపాయచ్చి ఇంటికెళ్ళిపోయాడు.

వీరడి బెడద ఒక్క రంగయ్యకేకాదు. పూళ్ళో చాలామందిరి పుండి. కార్లోదిగిన తుమ్మముల్లు లాంటి వాడు వీరడు. తుమ్మముల్లు రీస్తున్న కొద్దీ విరుగుతుంది.

ఒకసారి బంగారం తాకట్టుపెట్టుకుని అప్పులిచ్చే భూషయ్య దగ్గరకెళ్లాడు వీరడు.

“భూషయ్యగారూ అర్జంటుగా అవసరం వచ్చింది. ఓ వందరూపాయలు కావాలి” అని అల్లుడడిగినట్లు అడిగాడు.

“అహ, అలాగా - వంద చాలా? ఎవడి తాత సొమ్ము ఇమ్మంటావ్?” అన్నాడు భూషయ్య.

అచ్చోసిన ఆంబోతులు

“తాళలు సంపాదిస్తే మేమంతా మీదగ్గర తెందుకొస్తామండీ ? నిన్న రాత్రి సీతాలు నాస్తాడు, బుచ్చెమ్మ చెవిపోగులు ఎంత బిరిదు చేశారు.” అన్నాడు వీరడు. భూషయ్య నీళ్ళు కారిపోయి “ఒరేయ్! వంద కావలసిందేనా?” అని దీనంగా అడిగాడు.

భూషయ్య దగ్గర వంద తిసుకుని సీతాలు కూతురికీ, బుచ్చెమ్మ కూతురికీ పెళ్ళిళ్ళు జరుగుతుంటే చెరో యాభై వసుపుతుంటుమకింద చదివించి ఇంటితెల్లిపోయాడు.

ఇహలాభంలేదని భూషయ్య, రంగయ్య తీర్మానించుకొని రహస్యంగా పథకం వేశారు. జగ్గడనే రాడీని పిలిపించారు. వీరణ్ణి చంపి, కిష్టలో పారేస్తే ఐదొందలిస్తామన్నారు. సరేనన్నాడు జగ్గడు. డబ్బు తీసుకున్నారు. తెల్లారేసరికి పీచడి శవం నీళ్ళలో వేలాలన్నారు. “ఓ” అని వెళ్ళి పోయాడు జగ్గడు.

తెల్లారింది. పీడ విరగడై పోయిందనుకున్నారు ఇద్దరూ.

“భూషయ్యగారో” వాకిట్లోంచికేక. అది వీరడి గొంతు. వీరడి దయ్యం కాదు గదా !

భూషయ్య అదిరిపడ్డాడు.

భూషయ్యగారూ !

వణికిపోతూ వీధిలోకొచ్చాడు భూషయ్య.

వీరడు నవ్వుతూ “ఐదొందలు కావాలండీ” అన్నాడు.

“ఐదొందలా....” అన్నాడు భూషయ్య.

“మరి జగ్గణ్ణి చంపి కిష్టలో తోసెయ్యవ్వండీ....”

మారుమాటాడకుండా ఐదొందలిచ్చాడు భూషయ్య.

రంగయ్య ఇంటిముందు ఆందోళ హుంకరిస్తోంది. గిట్టల్తో నేలకవిస్త చిందరవందర చేస్తోంది.

రంగయ్య నిశ్శబ్దంగా అరచిస్తూ పెనలు ఆంకోరుముందు పెట్టాడు. ●

వయసొచ్చింది

ద్రష్టి జోగరావు కొట్టు ముందు ఓ పదేనెళ్ళ కుర్రాడు అలా స్తంభానికి వేలబడి నుంచున్నాడు. జోగరావు చుట్టూపని హడావిడిలో ఉన్నాడు.

ఆ కుర్రాడు అలా వీధిలోకి చూస్తూ పక్కేపోయే జనాన్ని, దూరంగా ఉన్న జాంపళ్ళ బుట్టని, ఆ పైన కన్పించే మిఠాయి కొట్టుని పరిశీలనగా చూస్తున్నాడు. జోగరావు మిషను చుట్టూ వాణ్ణి గమనిస్తూనే ఉన్నాడు కాని పని తొందరలో వాడెవరో పట్టించుకోలేదు.

జోగరావుకి అన్నం వచ్చింది. పని వాళ్ళని భోజనానికి పంపించి తను అన్నం గిన్నె విప్పుతూ చూస్తే ఆ సల్లడి కుర్రాడు ఇంకా అక్కడే భయంగా చూస్తూ కన్పించాడు.

“ఏరా ?” అని ఏల్పాడు జోగరావు.

“బాబూ” అని ఇటు తిరిగాడు కుర్రాడు.

ఆ కుర్రాడి కళ్ళలో ఆకలి.... కరకరలాడే ఆకలి : కడుపు చుమ్మలు చుద్దంటే ముఖం మీద కన్నీళ్ళుగా కరిగిపోయే ఆకలి :

జోగరావుకి జాలేసింది. ‘ఆకలేస్తోంది గదరా ?’ అన్నాడు.

‘హఁయ్యో, ముద్ద జూసి మూడ్డాళ్ళయిందయ్యా....’ అన్నాడు స్తంభం కిందికి జారిపోయిన కుర్రాడు.

‘ఏదవబోకురా ఎదవా, నాకు పోను అన్నం మిగులుద్ది, అది నువ్వు తిని గిన్నెలు కిష్టతెళ్ళి కడుక్కు తీసుకురా’ అన్నాడు జోగరాపు.

కుర్రాడి కళ్ళు తళతళమన్నాయి. మిగిలిన అన్నం కిష్ట దగ్గరతని, కడుపునిండా కిష్ట నీళ్ళు తాగి, గిన్నెల్ని రేగడ మట్టితో మెరిసిపోయేట్టు తోమి కొట్టుదగ్గరికి తీసు కొచ్చాడు కుర్రాడు. గిన్నెలు రుభంగా తుడిచి కొద్లో పెద్దంటే జోగరా వడిగాడు “నీ పేరేంట్రా ?”

“బాబిగాడయ్యా !” అన్నాడు కుర్రాడు.

“ఇహ పో !” అన్నాడు జోగరాపు.

బాబిగాడు పోలేడు. పొద్దున్నంతా స్తంభాని కానుకుని బజారంతా చూస్తున్న వాడు ఇప్పుడు స్తంభాని కానుకుని కొట్టువంటే చూస్తూ నుంచున్నాడు. సాయంత్రమైంది. జోగరాపు కట్టిన గుడ్డలు పూళ్ళోవాళ్ళ కివ్వడానికి వెళ్తూ మళ్ళీ బాబిగాడ్ని చూశాడు. “ఏరా నువ్వుపోలా ?” నవ్వుతూ అన్నాడు.

“హయ్య....” అన్నాడు బాబిగాడు. వాడి ముఖం “అదుకో దేవుడా !” అంటోంది. వాడికళ్ళు పేరుకుంటున్నాయి.

జోగరాపు కేవనిపించిందో ఒరేయ్ ! ఈ బట్టలు తీసుకు నా వెనకాలే రా పూళ్ళో ఇచ్చొద్దాం’ అన్నాడు.

బాబిగాడు చెంగున ఎగిరి బట్టలు నెత్తిన పెట్టుకుని జోగరాపు వెనకాలే నడిచాడు.

ఆ రోజు నుంచి బాబిగాడు పొద్దున్నే కొట్టు తియ్యక ముందే దర్జీ దుకాణం దగ్గర ఉండేవాడు. కొలతలు తీసుకుంటున్నప్పుడు తేపు అందివ్వడం, రాసుకోటానికి పుస్తకం, కత్తిరింపుట కత్తెల్లు అందించడం, మిషనుకి ఆయిల్ వేయటం మధ్య మధ్యలో దీలు, దీదీలు తెచ్చిపెట్టడం, మధ్యాహ్నం జోగరాపుకి అన్నం తెచ్చిపెట్టి మిగిలింది తిని గిన్నెలు కడిగివ్వటం, దిశ్చోకి జోగరాపు బట్టలకి కొంతలకి వెళ్ళినా కట్టిన బట్ట లివ్వటానికి వెళ్ళినా వెనకాలే వెళ్ళటం, కొట్టు మూళాక కిష్టబొడ్డుకొచ్చి కడుపునిండా నీళ్ళుతాగి రాత్రి మంటపంలో పడుకోవటం - ఇదీ బాబిగాడి నిత్యకృత్యం.

బోగొచ్చింది బాబిగాడు సచ్చాడు. అరెల్లెలు గడిచాయి. వచ్చిన గుడ్లలో
మరిగిన బట్టతో బాబిగాడికి ఓ చొక్కా నిక్కరు చుట్టించి యిచ్చాడు.
గుండెలను బాటలు వీయటం కూడా నేర్చుకున్నాడు.

బాబిగాడు ఓ రోజు కీష్ట దగ్గరికి అలస్యంగా వచ్చి దోసెడు నీళ్ళు తాగి
'చేవో' మని తేన్ని పక్కన చూస్తే ఓ పచ్చాలుగేళ్ళపిల్ల తనవైపు వింతగా
చూస్తుండటం కనిపించింది. ఆ పిల్లే పలకరించింది 'ఇయ్యాల్లికి నీల్లే
అన్నవా ?'

'అరెల్లెలు వింటే ఇంతే'

'ఇయ్యాళ ముద్ద తిందువురా'

'మరి నీకో ?'

'నాకు సరిపోర్దిలే !'

బాబిగాడు ఆ పిల్ల దగ్గరకెళ్ళాడు. చింత చిగురు పప్పు కలిపి ముద్ద
బాబిగాడి చేతిలో పెట్టింది,

"నీ పేరేందో ?" అడిగాడు బాబిగాడు.

"పోలి, నువ్వో ?" అంది పోలి.

"బాబిగాడ్ని. జోగారాపయ్య దర్జీ కొద్లో పని."

"ఎ వూరు ?"

"ఇప్పటి కీవూరే. అయ్యా అమ్మా లేదు."

"నాకూ లేదు. ఓ ముసలి తాతున్నాడు. అంట్లలోమి, పాసి పనిజేస్తే
మా పొత్తెళ్ళి పోర్ది."

అదేం చిత్రమో బాబిగాడు, పోలి ఎంతోకాలం నుంచీ ఒకళ్ళ కొకళ్లు తెలు
సున్నట్లు కష్టసుఖాలు మాట్లాడుకున్నారు. నల్లటి ముఠంలో చేపపిల్లలా
మెరుస్తున్న పోలికత్తుచూసి బాబిగాడు సంబరపడి పోతున్నాడు. ఉన్న
అన్నమంతా బాబిగాడికే పెట్టూ తను తిన్నట్లే ఆనందపడిపోతోంది పోలి.

రోజూ కీష్ట బొడ్డున కలుసుకునేవాళ్ళిద్దరూ. పదిరోజులు పోయాక బాబిగా
డన్నాడు. 'పోలి, నన్ను చూవా అని పిలవరాదంటే ?'

పోలి చొళ్లు జల్లు మండి. "సంబడవో, నువ్వట్లా పిలవమనందే...."
అంది కళ్ళు దించేసుకుని

“ఏలవ్వ” ఆశగా అన్నాడు బాబిగారు.

కిష్ట నీళ్ళలో తల దిండుకొని తనలో తను అనుకున్నట్టు “మావా” అంది. బాబి గుండె పొంగిపోయింది. సంబరంలో పోలి ఊడ లాగాడు. పోలి ఊడలో ఉన్నాగపూలు కిష్టలో జలజలా లాని ప్రవాహంలోకి కొట్టుకొని పోతున్నాయి. పోలి, బాబి ఒకళ్ళ నొకళ్లు నవ్వుతూ చూసుకొని ప్రవాహంలో పరుగెత్తుతున్న ఉన్నాగపూలు చూసుకుని కిష్టమ్మ కళ్ళికి దణ్ణం పెట్టుచున్నారు.

వార్డుకొచ్చాక బాబిగారు తేబులోంచి తేబుతీసి పోలి చేతులు, నడుం, చాతి, మెడ కొలతలు తీసుకుంటుంటే “ఏంటిది ?” అంది పోలి. ‘మనకి టర్ని కొట్టో పనే’ అంటూ గర్వంగా వెళ్ళిపోయాడు బాబిగారు.

పోలికి కొత్త జాకెట్టు కుట్టివ్వాలి. ఎలా ? బాబి మిగిలిన బట్టముక్కల్ని ఒకే రంగుగలవి దాచటం మొదలెట్టాడు. ఓ నెల రోజులకి బట్ట కుదిరింది. మరి ఉట్టటం ? తన్ని మిషనెక్క నివ్వరు. ఎవ్వరూలేని సమయంలో మిషన్ ఎక్కి ఉట్టటం మొదలెట్టాడు. ఈ సంగతి జోగరావుకి తెలిస్తే ఓద్యోగం తీసేస్తాడు. నెల రోజులకి చేతులు చుట్టాడు. ఇంకో నెలకి నడుం.... ఇలా సమయం దొరికినప్పుడల్లా రహస్యంగా కుట్టుకుంటూ ఆర్మెల్లకి జాకెట్టు పూర్తి చేశాడు.

కిష్టవార్డుకి పరుగెత్తుకొచ్చాడు బాబిగారు.

“కొత్త జాకెట్టు” పసిపిల్లలా ఆనందంతో గెంకింది పోలి.

“తొడుక్కురాయ్” అన్నాడు పీరుడులాగా బాబిగారు. చింతచెట్టు చాటు తెచ్చి జాకెట్టు తొడుక్కుని ఇవతలికొచ్చింది పోలి.

జాకెట్టు చాల్లేదు. గుండీలు కాజాలు కలవటంలేదు. ఆర్మెల్లలో పోలి చాతి పెరిగి పోయింది.

లిక్క మొహం వేసుకున్న బాబిగార్ని చూసి పోలి అంది “పోన్లే మావా మా దొరసాని, ఒసే. పోలి : నువ్వింకా పవిట్లెనుకోవాలి, మా పిల్ల పాత వోణి యిస్తాను. రేపట్నంచేసుకో” అంది. పవితేసుకుంటే పన్నీ నెట్టుకుంటాను. సరిపోద్దిలే.”

బాబిగార్ని కళ్ళలో కోరికల దీపాలు :

అంకల్లపుట్టింది అచ్చితల్లి

ఉదయం కొమ్మిడి గంటలవేళ అంకకు పోవడానికి పశువుల్ని విప్ప తున్నాడు జీతగాళ్ళు. పలుపులు విప్పే విప్పడం తోడే రంకెలు వేసుకుంటూ అంబారవాలు చేసుకుంటూ వీధుల్లో కొస్తున్న ఆవులు, గేదెల వెనకాలే చెంగున ఎగురుతూ దూడలు ఉరకలేస్తున్నాయి. వాకిళ్ళలోని సంక్రాంతి గొబ్బెమ్మల్ని తొక్కుకుంటూ వీధిలోని మిగతా పశువుల్ని పరికరించు తుంటూ అంజనేయస్వామి రేపు వైపు దారిదీశాయి. పశువులు వెళ్ళి పోవటంతోడే కన్నె ముత్తయిదుపులు ఆ గొబ్బెమ్మల్ని తీసికెళ్ళి గోదలకి కొట్టున్నారు. రథనప్రమీతి ఆ పదకలతో పాలు పొంగించారి.

అంజనేయస్వామి రేపులో వందలాది పశువులు, పదవలరేపు వక్కగా ఒక్కొక్క తండా గుబ్బిలైన కృష్ణలో చూపతున్నాయి మోరలు నీళ్ళలో ముంచి గబీమని పైకి తేలుతున్నాయి. ఆ తాకిడికి పెద్ద పెద్ద అలలు విసురుగా వచ్చి వొడ్డుకి కొట్టుకొని విరిగిపోతున్నాయి. పశువులు మోరలు నీళ్ళలో ముంచి మళ్ళీ పైకి తేల్తూ బుసలు పెద్దున్నాయి. తోకలతో వొడ్లు తాడుకుంటున్నాయి. వాటికి రేపు చూడగానే నీళ్ళలో దిగగానే ఎక్కడలేని ఆహారం.

ఒడ్డున పాలేళ్ళు పుట్టగోచీలు పెట్టుకుంటున్నారు. బువ్వమూటలు తలమీద పెట్టుకొని భోజనాలు తలపాగాగా చుట్టుకుంటున్నారు. 'ఓరేయ్ పోలాయ్,' 'ఓరేయ్ వీరాయ్,' అంటూ అన్ని వీధుల పాలేళ్ళని పరికరించు తుంటున్నారు. ఆపైన తెప్పకొయ్యల్ని నీళ్ళలో వేశారు. తెప్ప కొయ్యల దొరియల్లో నీరుగూ పుట్రా వుంటే కొట్టుకు పోవటానికి నీళ్ళలో

రెండు మూడుసార్లు ముంచి పైకి తేల్చారు. 'ఏరా పోదామా ! అంటే పోదామా !' అనుకున్నారు. మంద నంతసే ప్రవాహంలోకి రోలారు. ఒక్క తెప్పకొయ్య మీద ఇద్దరేసి వడుకొని రుదురున్నారు. కొందరు ఆపు తోకలు పట్టుకొని ఈదురున్నారు. గద్దె తోకలు పట్టరు. మందలో అటూ ఇటూ దెచిరిపోతున్న పశువుల వైపు 'ఓయ్ ఓయ్' మని రుదురుంటూ వెళ్ళి తిరిగి మందలో కలుపుతున్నారు. అలా పందలాది పశువులు ప్రవాహంలో చిరుకుపోతుంటే పశువులతెప్ప కృష్ణలో కదలి పోతున్నట్లుంది. ఆ తెప్ప వెనక చాచిల్లా తెప్ప కొయ్యలమీద పాలేళ్ళు. మర్కలో ఇనక తిన్నె. ఆ ఇనక తిన్నె చాటితే మరో పాయ. ఆ పాయ చాటితే లంకలు. ఆ ఇనుక తిన్నె మీద పశువులన్నీ ఎక్కుతున్నాయి. మెత్తటి ఇనక మీద పందలాది పశుపాదాలు. ఆ వెనుకాల మనుష్యుల అడుగులు. పాలేళ్ళ తది అరిచాళ్ళకి మెత్తటి ఇనుక తగుల్తుంటే గిరిగింతలు పెద్దోంది. ఆ ఇనకపర్ర మీద ఎల్లా వచ్చిందో స్లలేగది నేల. చాచిల్లా జామరొటలు రాపలా కాసే మస్తాను గోగునాచి చిల్లాట. ఆ ఎదుగుతున్న గోగు మొక్కల్ని ఎక్కడ తొక్కేస్తాయోనని జామరొటలోంచి 'ఓ హోహోయ్ !' అని మస్తాన్ కేక. పాలేళ్ళు ఆ గోగు మొక్కల వైపు పోతుంటా గొడ్లవి మళ్ళించారు. రెండో పాయ చాచి గొడ్లు లంకలో హాయిగా మెకకు వడ్డాయి. పాలేళ్ళు బువ్వ మూటలు వక్కకు పెట్టి చర్చవట్టి అడుకున్నారు. గాలిలో ఎగురు తున్న రెల్లుపూలలా ఎగిరెగిరి గంతులు పెట్టారు. ఎండ ఎక్కువయితే జామచెట్ల కింద చేరి చ్చరిజాదం ఆచారు. మర్యాహ్నం వేళ బువ్వ మూటలు విప్పబుని పచ్చళ్ళు పంతుకొంటూ హాయిగా బోంచేసి నివరో కొమ్మెక్కి పిల్లనగ్రోవి వూదుతుంటే వింటూ విశ్రాంతి తీసుకున్నారు. నాలుగంటల వేళ మస్తా ప్పికి మొక్కకొన్న చేలోంచి వది కందెలు విరుచుకొచ్చి పంతుకుతిన్నాయి. గొడ్లన్నిటినీ మళ్ళేసుకుని ఇళ్ళు బయల్దేరే వేళ పున్నయ్యగారి కర్రాపు రాకుండా మొరాయింది గింగిరాలు తిరగటం మొదలెట్టింది. పాలేరు రాములు 'మిగిలిన వాళ్ళకి గొడ్ల సప్పగించి నేను వస్తాలే మీరు వదండ'న్నారు. వాళ్ళు ముందుకు వెళ్ళిపోయారు.

కర్రాపు చనిపోయింది. తన చుట్టూ తనే గుండ్రంగా తిరుగుతూ కదం
 తోక్కుతోంది. “వారం రోజుల తర్వాత ఈనవలసిన ఆవు ఇప్పుడే
 చనిపోయింది” అని కంగారు పడ్డాడు రాములు. అలా తిరిగి తిరిగి
 కర్రాపు చనిపోయింది. వెనక్కొళ్ళు కిందకు వంచి కూర్చుంది. తన
 చిన్నారి అంత ఎత్తు నుంచి కింద పడుతుండేమోనని దాని భయం. వెనక
 రాములు పట్టుకునే ఉన్నాడు. దూడ నేల మీద పడ్డది. పడీ పడటంతో పే
 కళ్ళు తెరవని చిన్నారిని కర్రాపు గబగబా నాకేస్తోంది. ఎక్కడలేని
 తపకం : తొందర : చకచక నాకేస్తోంది.

రామునికి ఏం తోచింది కాదు. రాత్రంతా ఆవు నిక్కడే ఉంచితే వాతం
 కమ్మతుందేమో : అవతలొడ్డుకు చేర్చటం ఎలా ?

ఇవతలొడ్డున పున్నయ్యగారు కంగారు పడిపోతున్నాడు. కర్రాపుని కన్న
 కూతుర్లా పెంచుకున్నాడు. పున్నయ్యకి లావు లంకలో ఈనిందని గట్టి
 నమ్మకం. వేణ్ణిళ్ళు పెట్టించాడు. పుడ్డికూడు వండించాడు. కాని ఆవు
 ఇవతలొడ్డుకి ఎలా వస్తుంది ?

కర్రాపు మాయ వేసింది. అసృష్టవశాత్తు చునికీనిపాడు నుంచి అవత
 లొడ్డుకు వెళ్తున్న పడవ అలాగా వచ్చింది. సరంగును బితిమిలాడి
 అవుని దూడని అందులో కెక్కించాడు రాములు. ఆవు దూడని నాకుతూనే
 ఉంది. ఇవతలొడ్డు కొచ్చేసరికి వాడ్డున పున్నయ్య. మరో నలుగురు
 లాంతర్లతో ఎదురు చూస్తున్నారు.

ఒట్టచీ రాగానే ‘మా అమ్మే : మా అమ్మే !’ అంటూ లేగదూడ నెత్తు
 చున్నాడు పున్నయ్య. కర్రాపు దూడని, పున్నయ్యని మార్చి మార్చి
 నాకింది. సంబరంతో రంకెలు పెట్టింది.

కొట్టంలోకి తీసుకెళ్ళి పున్నయ్య వేణ్ణిళ్ళతో ఆవుని, దూడని స్వయంగా
 కడుగుతుంటే మున్నబొచ్చి చెప్పాడు. ‘పున్నయ్యా : వ్యాజ్యంలో
 పల్లపిది పొలం నీకే దక్కిందయ్యా !’

పున్నయ్య భార్య ఆనందంతో అంది. “గొడ్డాచ్చిన పేళ.....”

పున్నయ్య గుండె పొంగిపోయి లేగదూడని గట్టిగా ముద్దెట్టుకున్నాడు. ●

ఇద్దరు మిత్రులు

వరద వచ్చినప్పుడు చింతలరేవులో రేగడి పేరుకుంటుంది. ఆ రేగడిమట్టి ఇటుకల తయారీకి శ్రేష్టం. ఆ మట్టితో ఎవరో ఇటుకలు తయారు చేస్తుంటే వూరిపెద్ద భూషయ్య వచ్చి “ఎవడల్ని సొమ్మనిరా అడగా పెట్టకుండా ఇటుకలు చేస్తున్నారు.” అని నిలదీశాడు.

“అదేమిటి బాబూ? కిష్ట వచ్చినప్పుడు కొట్టుకొచ్చిన మట్టిగదా” అన్నారు వాళ్ళు.

“సరేనరే ఈ స్థలం నాది. ఇందులో ఉన్న రేగడి మట్టికూడా నాదే” అన్నారు భూషయ్య.

వాళ్ళు తెల్లబోయి “అయితే ఇప్పుడేం చెయ్యమంటారు” అన్నారు.

“ఆ మట్టికి రెందొందలివ్వండి” అన్నాడు.

“బాబోయ్! చాలా ఎక్కువ బాబోయ్” అని కాళ్ళావేళ్ళా పడ్డారు.

చివరకి వందన్నరకి బేరం కుదిరింది.

రేపులో పక్కనున్న ఖాళీస్థలం చూపించి “అయ్యా ఈ స్థలంలో ఇటిక ఆపేసి కొట్టుకుంటాం. అది కూడా తవరిదేనా?” అన్నారు.

రేపులో రేగడిమట్టి నాదంటే వాదనే దెవరు ? నాది అని ఇంకొకట్లు వస్తే గదా? అలా ప్రతి సంవత్సరం ఆ మట్టి అమ్ముకుని, ఇటుకలు అమ్ముకుని పోతెడు గడించాడు భూషయ్య.

భూషయ్య స్నేహితుడు రామయ్య. ఒకసారి పనుండి గుంటూరు వెళ్ళి పేరయ్య దగ్గర అప్పు తీసుకున్నాడు. పేరయ్య ఏదన్నా హామీ ఉంటే గదా ? అప్పు ఇవ్వనన్నాడు.

“దానికేవి నా స్థలం తాకట్టు పెత్తాను,” అన్నాడు రామయ్య.

అలా పత్రం రాయమన్నాడు. రాసేశాడు.

“తూర్పున నుబ్బరామయ్యగారి చేను, దక్షిణాన వెంకట్రామయ్యగారి పొలం. పడమట నీతారామయ్యగారి చేను. ఉత్తరాన కృష్ణ వొడ్డు.... పలానా పలానా నర్సే నంబిర్లుగల నా స్థలం తాకట్టుగా పెట్టడమైనది.”

సంవత్సరమైంది, రెండేళ్ళయింది. రామయ్య బాకీ తీర్చడే :

స్వామిని చూసుకున్నట్టు ఉంటుంది స్థలాన్ని చూసుకోవచ్చునని ఓ తొలి ఏకాదశినాడు పేరయ్య తనే అమరావతి వచ్చాడు. గుళ్ళో అభిషేకం చేసుకుని, అమ్మవారికి పూజచేసుకుని, ఎవరో వెంట బెట్టుకుని ఆ హద్దులుగల స్థలానికి వచ్చాడు.

ఆ స్థలం స్మశానం :

ఒక పక్క ఓ శవం కాలుతుంటే, ఇంకో పక్క ఎవరో అస్థికలు ఏరుకుంటున్నారు.

పేరయ్య దివాలా అయిపోయినట్టు బాధపడి రామయ్య ఇంటికి పరుగు పరుగున వెళ్లాడు. రామయ్య వూళ్ళో లేడని తెలిసింది. ఈ విషయం తెలిసినవాళ్ళు పేరయ్యకి చెప్పారు. రామయ్య స్మశానం నీకొక్కడికే కాదు చాలా మందికి తాకట్టు పెట్టి అప్పులు తెచ్చాడని.

ఇద్దరు మిత్రులు

రామయ్య, భూషయ్య అంజనేయస్వామి రేవులో స్నానంచేస్తూ “ఒరేయ్ కష్టలో కొట్టుకొచ్చిన రేగడమట్టి అమ్మేకానా” అని ఒకరంటే “నేను స్మశానం మళ్ళీ కాకట్టు పెట్టానా!” అని ఇంకొకరన్నారు. ఇద్దరూ నవ్వు కొన్నారు. “సరే! మరి పంచాయితీదొడ్డు ప్రెసిడెంటికి నేను నుండో వాలను కొంటున్నాను” అన్నాడు భూషయ్య.

“అయ్యో! నాట ముందు చెప్పలేదేం! నేను నుంచుంటున్నానని అందరికీ చెప్పేశానే” అన్నాడు రామయ్య.

“అయితే మనిద్దరికీ పోటీ అన్నమాట” అని కొరకొర చూశాడు భూషయ్య.

“ఏం చేస్తాం అమరేశ్వరుడు అలా రాసి పెట్టాడు” అన్నాడు రామయ్య.

ఇద్దరూ చొళ్ళు తుడుచుకొని ఇళ్ళకు వెళ్ళిపోయారు.

రామయ్య సరాసరి సీతయ్య ఇంటికెళ్ళి తనే చావవేసు కూర్చుని “దావా! భూషయ్య పంచాయితీదొడ్డు ప్రెసిడెంటువులే మనం చిత్తగ్గలమా?” అన్నాడు.

“రీరీ! మీసాలు గొరిగించుకో వలసిందే” అన్నాడు సీతయ్య బుంగ మీసం మెలి తిప్పుతూ.

“మరయితే నువ్వే పోటీ చెయ్యరాదా!” అన్నాడు రామయ్య.

“మనం గెలుస్తామంటావా?” అని సందేహించాడు సీతయ్య.

“ఇలా వెయ్యికోట్లు. భూషయ్య వ్యవహారం తేల్చేస్తాను” అన్నాడు రామయ్య.

‘సరే’ అన్నాడు సీతయ్య.

భూషయ్య సరాసరి వెంకయ్య ఇంటికెళ్ళి “అల్లుడా! మనం ఈ వూర్నించి మరొం ఎత్తెయ్యొచ్చు.” అన్నాడు.

“అంతకష్టమేమొచ్చింది?” అన్నాడు వెంకయ్య.

“ఇంతకంటే ఇంకేం రావాలి? ఆ రామయ్యగారు పంచాయితీ ప్రెసి డెంటుకి నుంచుంటున్నాడు” అన్నాడు భూషయ్య.

“అ స్మశానం వెదవే !”

“అ స్మశానం వెదవే !”

“మన బతుకులెందుట ?”

“మన జన్మెందుట ? అని అనుకోదం బాదల్లుడా ! మువ్వ ఎదురుగా పోటి చేసి వాణ్ణి చిత్తుగా వోడించి స్మశానానికి పంపించాలి” అన్నాడు భూషయ్య.

“సై”

“సై”

రెండువేలు పట్టాడు భూషయ్య.

చివరికి లంగంలో వెంకయ్య, నీలయ్య ఓగిలారు. వాళ్ళిద్దరూ చెరోక ఐదువేలు తగలేసుకొని రాణీవడి ఒకళ్ళు ప్రెసిడెంటు, ఇంకొకళ్ళు వైస్ ప్రెసిడెంటు అయ్యారు.

అంజనేయస్వామి రేవులో స్నానానికి వచ్చినప్పుడు మళ్ళీ భూషయ్య, రామయ్య కలిశారు.

ఏరా : బావున్నావా ? అంటే బావున్నావా : అని పలకరించు కొన్నారు.

“ఒరేయ్ : ఈ తడవ డేవికై నా పోటీ చేసేప్పుడు నాకు చెప్పి చెయ్యి” అన్నాడు భూషయ్య.

“నువ్వు అదే చెయ్యవోయ్ !” అన్నాడు రామయ్య.

“ఒరేయ్ : మనిద్దరం కలిసి పనిచేస్తే ఎలా ఉంటుందంటావ్ ?” అన్నాడు భూషయ్య.

“దివ్యంగా ఉంటుంది” అన్నాడు రామయ్య.

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు. వీధులు చరుచుకున్నారు.

ఆలోచించి ఆలోచించి రైతాంగానికి అప్పులిచ్చే సంస్థ పెట్టి భూషయ్య అధ్యక్షుడిగా, రామయ్య కార్యదర్శిగా దొంగ పేలిముద్రలు, పోర్టర్ల సంతకాలతో డిగ్ని చల్లగా పొలిందాడు.

ఇద్దరు మిత్రులు

159

పున్నగవాన

రాత్రంతా వర్షం కురిసింది.

తెలతెలవారుతున్నా ఇంకా నీననన్న ఒట్లులు ఎదుతూనే ఉన్నాయి. ఆ చినుకుల్ని, చలిని లెక్కచేయకుండా పదిపదిహేనుమంది పిల్లలు బిలబిలమంటూ మొదటి ప్రాకారంలోకి వరుగెత్తుకొచ్చారు.

అక్కడ పెద్ద పున్నగపెట్టు.

ఆ పెట్టు చుట్టూరా వొత్తుగా పున్నగ పూలు దారి ఉన్నాయి. కొన్ని లక్షల కోట్ల పున్నగపూలు నేలంతా వరుచుకుని ఉన్నాయి. ప్రాకారంలో తెల్లటి పట్ల కంటికి పరిచినట్టుంది. పిల్లలు గంగల నవ్వుతూ పున్నగ పూలమీద వరుగెత్తుతూ పుష్పలేరుకుంటున్నారు. ఒక్క నొక్క తోసు కుంటూ పున్నగపూల పరుపుమీద పడిపోతున్నారు. గిరిగింతలు పెట్టు కుంటూ తేరింతలు కొట్టుతున్నారు. ఆ వసి పాదాలకింద పున్నగ పూలు నరిగి పోతున్నాయి. పిల్లలు పూలమీద నడుస్తుంటే పున్నగపూల కాడలు చిటుక్కు చిటుక్కుమని చిట్లుతున్నాయి. పూల అడుగున సత్తగుల్లలు పాదాలకింద పడకుండా తప్పకు పోవోతున్నాయి.

ఎన్ని పూలు ?

ఎన్నెన్ని పూలు !

చినుకు చినుకుకీ ఓ పూవు పూసినట్లుంది చెట్టు :

కుంటి సింగన్న మెట్లమీద కూర్చుని చూస్తున్నాడు. పున్నాగపూలు గుత్తులు ఒకళ్ళమీద ఒకళ్ళు చిమ్ముకుంటూ ఆడుకుంటున్న పిల్లల్ని చూస్తుంటే తనూ వాళ్ళతో కలిసి గెంచుదామని పిస్తోంది. వాళ్ళ గొంతులతో గొంతు కలిపి పాడదామనిపిస్తోంది. నేలమీద పున్నాగలు, నింగినించి రాలుతున్న పున్నాగలు. మర్యాద చిరునవ్వుల చిన్నాచులు. సింగన్న నెత్తురు పొంగింది. వాళ్ళతో కలిసి ఆడుకోటానికి తను కుంటి వదాయె ! కళ్ళ నీళ్ళొచ్చాయి.

సింగన్న వయసులో ఉండగా గొప్ప బలశాలి. రాళ్ళెత్తే విద్యలో ఆ పరగడాలో తన్ని కొట్టేవాడు లేడు. వందెం కట్టి మాలక్షమ్మవారి చెట్టు దగ్గర పూరు పూరంతా చూస్తుండగా పదిమంది పట్టలేని రాయిని తా నొక్కడే పెత్తెత్తి గిరగిర తిప్పి కింద కొదిలేసేవాడు. ఆ కండలు తిరిగిన పొళ్ళు, ఇనప కమ్మల్లాంటి చేతులు, ఆ బలమైన శరీరం చూసి లచ్చి మనస్సు పులుక్కుమంది. విశాలమైన వీపుమీద చెమటలు అలలు అలలుగా కారు కుంటే పరుగున వెళ్ళి "కొంగురో చుట్టద్దానా !" అని మనసు ఆశ్రుత పడేది. తండ్రితో చెప్పింది సింగన్నని తప్ప మరొకరిని మనువాడనని. అన్న ప్రకారం లచ్చి వెళ్ళి సింగన్నతో గుళ్ళో జరిగింది. పూరందరికి ఆ జంటని చూస్తే ముచ్చటేసేది. ఒక్క-క్షణం ఒకళ్ళని విడిచి ఒకళ్ళు ఉండేవాళ్ళు కాదు. కృష్ణలో కలిసి జలకాలాడేవారు. సింగన్న కండలు తీరిన శరీరాన్ని లచ్చి గంటలు గంటలు చుద్దేది. సూర్యాస్తమయందాకా స్నానంచేసి గుళ్ళోకొచ్చి సామికి, అమ్మకి మొట్కుటని ఇళ్ళకెళ్ళేవారు. పిల్లలు కుప్పలు కుప్పలుగా పున్నాగపూలు బండల మీదికి తీసికెళ్ళి

పున్నాగవాన

161

పోస్తున్నారు. కొందరు మాలలల్లుతున్నారు. కొందరు దేవుడికి గజమాల తయారు చేస్తున్నారు. కొందరు పున్నాగపూల రేకులు తుంచి, ఒక్కొక్క రేకును రెండు వేళ్ళ మధ్య కొంచెం నలిపితే రేకుకున్న రెండు పొరలు నశ్యమంటున్నాయి. అప్పుడు అందులోకి గాలి ఊదితే బుడగలా తయారవుతోంది. ఆ బుడగని ఎరటివాళ్ళ నుదుటిమీద కొద్దే "అవ" మని పేరే ఆట ఆడుతుంటున్నారు. మళ్ళీ పున్నాగచెట్టు దగ్గరకొచ్చి రోసెళ్ళ విండా పూలు తీసుకెళ్ళి బండల మీద పోస్తున్నారు.

సింగన్న నెత్తురు జివ్వమని లాగుతోంది. వర్షం కురిసిన ఉదయాన ఒక రోజు తనూ, లచ్చీ అక్కడ కొచ్చాడు. లచ్చీ పున్నాగపూలు ఏరుకుంటోంది. తను గదిగది పున్నాగచెట్టు ఎక్కాడు. లచ్చీ నుంచున్న చోట సరిగ్గా పైకొమ్మ మీది కొచ్చాడు. కొమ్మలు ఒక్క పట్టున వూపాడు. గలగల పున్నాగపూలు లచ్చీ నెత్తిన రాలాయి. మళ్ళీ వూపాడు. కుప్పలు కుప్పలుగా గుత్తులు గుత్తులుగా లచ్చీ నెత్తిన పున్నాగ వర్షం. అప్పుడే నెత్తిన ఆకాశం నుంచి నక్షత్రాలు కురుస్తున్నట్లుంది. ఆ పూల వానలో తడిసిపోతూ, ఆ గాలికిపడే చినుకుల చరికి ముకుళించుకుపోతూ కిరికిరి నవ్వింది. గుండె పులకలెత్తేటట్లు నవ్వింది.

పిల్లల గజమాల పూర్తవుతోంది. పూల చెండ్లతో ఆడుతుంటున్నారు. సింగన్న కుంటుకుంటూ పున్నాగచెట్టు దగ్గర కొచ్చాడు. పిల్లలతో పాటు తనూ "దొప్పలకుప్పా! వయారిలామా!" అని గొణుక్కున్నారు. తనూ, లచ్చీ అంత సంబరంతో ఆడుకునేవారు.

ఆ రోజు రువికినపాడు వస్తారు తనతో పందెం కట్టాడు. చుట్టువక్కల వూళ్ళనుంచి జనం పందెం చూడానికి వచ్చారు. లచ్చీ తప్పకుండా గెలుస్తావని హుషారిచ్చింది. ఇరవైమంది పట్టలేని రాయి పైకెత్తాడు సింగన్న. రొమ్మలదాకా ఎత్తాడు. చేతుల పైకి ఎత్తాడు. వందలాది జనం ఆనందంతో చప్పట్లు చరిచి ఈరిలు కొట్టారు. ఆ వూపులో ఆ సంబరంలో అవతలికి విసిరేయవలసిన రాయి మీద పడేసుకున్నాడు.

ననం గొల్లుచున్నాడు. లచ్చి మూర్ఛపోయింది. సింగన్న బతికాడు కాని పోయింది కాదే !

సింహాలా తిరిగిన సింగన్న పిల్లి అయిపోయాడు. ఈ కళ్ళు ఈ దుఃఖాన్ని చూడలేవు అన్నట్టుగా అది జరిగిన మూడైళ్ళకే లచ్చి కన్ను మూసింది. సింగన్న కుంటివారై ఒంటరివారైనాడు.

పిల్లలు కొప్పులో పున్నాగపూలు తురుముకున్నారు. మేళ్ళలో పున్నాగ దండలు వేసుకున్నారు. గుండ్రంగా తిరుగుతూ పాటలు పాడుతున్నారు. ఇంతలో తల్లిదండ్రులు వచ్చి “ఇంక చద్దన్నలు తినరా? పదండి పదండి” అని తేక లేపేసరికి హో హో అని అరుచుకుంటూ వెళ్ళి పోయారు.

వాళ్ల వెళ్ళిపోయినా సింగన్నకి వాళ్ళ పాటలు వినిపిస్తూనే ఉన్నాయి. వాళ్ళ ఆటలు కనిపిస్తూనే ఉన్నాయి. చుంటుంటూ చెట్టుకిందకొచ్చి నుంచున్నాడు. అదే చోటు : ఆనాడు లచ్చి నుంచున్న చోటు. లచ్చి తల మీద, వంటినిండా పున్నాగ వర్షం చురిసిన చోటు. సంతోషంగా ఎగిరి గంతెయ్యబోయాడు. కింద పడ్డాడు. దెబ్బ తగిలినా బాధనిపించ లేదు. పున్నాగ పూలు మెత్తగా వొత్తుకున్నాయి. కళ్ళవెంట దారలుగా కన్నీరు. ఆ / పున్నాగపూలమీద దొడ్లాడు. వాళ్ళంతా పున్నాగపూలు పోసుకున్నారు. ఏడుస్తూ నవ్వుతూ పున్నాగ పూలలో పొడ్లాడు. శరీర మంతా పున్నాగలు, వంటినిండా పున్నాగ పరాగం.

ఇంతలో గాలి రివ్వన వీచింది. చెట్టు పైనించి గుత్తులు గుత్తులుగా పూలు రాలాయి. కొన్నింటిని దోసిల్లో పట్టుకున్నాడు సింగన్న.

ఎవరి కిస్తాడు ఆ పూలు.

ఎదురుగా చిన్న గుళ్ళో బహారస్వామి విగ్రహం.

నడిచి వెళ్ళలేదు గదా : ముందుట కూర్చుని దోసిల్లోని పున్నాగల్ని బహారస్వామి మీదకి విసిరాడు. పల్లటి బహారస్వామి విగ్రహం పైన చెల్లటి నక్షత్రాల మెరుపులు :

పున్నాగవాన

వివోధుడు :

అతన్ని కొందరు “పిచ్చి మా రాజు” అంటారు. మరి కొందరు “పిచ్చి దేవుడు” అంటారు. అతను ఎవ్వరితోనూ ఏమీ అనడు విలాసంగా నవ్వుకుంటూ వీరి వెంట వెళ్ళి పోతుంటాడు. చిరిగిపోయిన చొక్కా మోకాళ్ళ కిందకి వేలాడుతుంటే, ఓ కంబిష్టానికి పురికొన చర్మాకోరిలా కట్టి ఆ చర్మాకోరి గాలిలో జరిపించుకుంటూ నడిచి వెళ్తాడు. పిల్లలు కనిపిస్తే పకపక నవ్వుతాడు. గాలి గోపురంలోని పాపురాళ్ళు రెక్కలు టపటప లాడించుకుంటూ ఒక్కొక్కటిగా అకాశంలో కెగిరితే తనూ చప్పట్లుకొట్టి పొర్లి పొర్లి నవ్వుతాడు.

అతని దేవురో తెలియదు :

పేరేవిదో అంతకంటే తెలియదు.

పిచ్చోడు లేచి వెళ్ళిపోయాడు. మరుక్షణంతో సుడిగాలి రేగింది. దుమ్ము
దూగరా ఉవ్వెత్తున లేచివచ్చి పుసుగుల నిండా భగోణిలో నూనె నిండా
పది ఇంత దుమ్ము శేషమ్ము కళ్ళలో కొట్టి మరీ వెళ్ళింది.

ఆ తర్వాత పిచ్చోడు సుబ్బియ్య మితాయికొట్టు దగ్గరకెళ్ళి చెయిజాపాడు.
సుబ్బియ్య ఏ కళనున్నాడో పూన మితాయి ముక్కు తుంచి పిచ్చోడి
చేతులో వేశాడు. గంట తిరిగిందో లేదో చుట్టుపక్కల ఊళ్ళనుంచి
భజన సమాజాలు బిళ్ల కట్టుకుని దిగాయి కొద్దో వున్న మితాయంతా
అమ్మకమై పోయింది. అంత లాభం ఈ మధ్యకాలంలో సుబ్బియ్య
కళ్ళ జూడలేదు.

ఊరందరికీ తెలిసిపోయింది, పిచ్చోడి చెయ్యి గొప్పది. అతడు అడుగు
పెడతే చాలు భద్రం అని. ఆ రోజు నుంచి పిచ్చోడు చక్రవర్తి. ఏది
కావాలన్నా ఎగిరి గంటేసి ఇస్తారు. కాని అతను అందరి దగ్గరా తీసుకోడు.
ఎవరి దగ్గరైనా తీసుకొంటే వాడికి అదృష్టం కలిసి వచ్చినట్లే. జూదగాళ్లు
అతని చెయ్యికాకి పేకాటకు వెళ్ళాలని ఆశ్రవద్దారు కాని, అతను అందరినీ
అంటుకోనివ్వడే.

పెళ్ళి జరిగినా, పేరంటం జరిగినా, సభ జరిగినా, సమావేశం జరిగినా
అందరూ పిచ్చోడి కోసం ఎదురు చూస్తారు. అతను వచ్చి నాలుగు
మూలలా తిరిగి ఏ సందో పలమో తీసుకుని వెళ్ళిపోతే ఆ కార్యం
నిర్విఘ్నంగా జరుగుతుంది. ఓసారి సీతారామయ్య గారిండ్లో పెళ్ళి. పెద్ద
పెద్ద పందిట్సు వేసి మేళ తాళాలతో మనంగా ఏర్పాటు చేశారు. మూడు
రోజుల్నించి పిచ్చోడి కోసం వెతుకుచున్నారు. ఎక్కడా కనిపించలేదు.

ఖాళీ కుర్చీ

165

మనుమల్ని పంపించాడు. దొరకలేదు. “అతను వచ్చి పెళ్ళి పందిల్లో నడిచి వెళ్ళలేదే!” అని అందరి గుండెల్లో భయం. ముహూర్తం మరో గంట ఉందనగా ఆకాశం ఉరిమింది. మబ్బులు పెళిపెళలాడాయి. కుండపోతగా జోరున వర్షం. పిచ్చోడు రాలేదు. వర్షం ఆగలేదు. పెద్దలంతా ఈ పెళ్ళి జరుగుతుందా అని భయపడి కొట్టా చేతులు ఆడక చెంచేలు పడుతున్నారు. అల్లాంటి సమయాన వర్షంలో తడిసి పడుక్కుంటూ పందిల్లోకి వచ్చి పడ్డాడు పిచ్చోడు. “హమ్మయ్య!” అనుకున్నా రందరూ. కుర్రవేసి కూర్చోపెట్టారు. నీళ్ళు కారుతున్న జుట్టు చుడుచుకోడు, పొడి బట్టలిస్తే పేసుకోడు, తోరణాల్ని బాటా బజంత్రిల్ని చూసి నవ్వుతాడు, అలా అతను నవ్వుతూంటే గొప్ప దైర్యంగా ఉంది అందరికీ. పాలు పలహారాల్నిస్తే వద్దన్నాడు. వర్షం తగ్గు ముఖం వట్టింది. పందిరి అంతా తిరిగాడు. కాస్సేపు దోలు వాయిచి పెద్దగా నవ్వాడు. పెళ్ళికూతుర్ని చూపించమన్నాడు. సిగ్గు పడుతూ నుంచున్న పెళ్ళికూతుర్ని చూసి మళ్ళీ నవ్వాడు. పెళ్ళికూతురి చేతినుంచి తాంబూలం తీసుకుని నములుతూ చెర్నాకోల పూపుతుంటూ వెళ్ళిపోయాడు. అంతే వాన తగ్గి పెళ్లన ఎండ వచ్చి పెళ్లి విర్విష్టుంగా జరిగిపోయింది.

ఓసారి దొరగారు కోటలో ఎవరితోనో మాట్లాడుతున్నారు. సరాసరి కోటలోకి వెళ్ళి దొరగారికి ఎదురుగా వున్న కుర్రీరో కూర్చున్నాడు పిచ్చోడు. ఏమి తీవ్రంగా కూర్చున్నాడు. జమీందారుగార్ని మించిన దర్జాతో కూర్చున్నాడు “ఏవన్నా కావాలా” అని దొరగారడిగితే ఏ వక్కల్లేదని చెయ్యి ఊపాడు. కొంతసేపటికి దొరగారికి తాంబూలం తీసుకొచ్చారు. హుందాగా పేలు చూపించాడు తనకూ కావాలని, రాచ తీవ్రతో తాంబూలం నముల్తూ చెర్నాకోల పూపుతుంటూ లేచి వచ్చేతాడు.

అలా దొరలకి దొరగా చలామణి అయ్యే పిచ్చోడు తిరిగి తిరిగి ఎంత రాత్రయినా గాలి గోపురంలోకి వచ్చి పడుకునేవాడు. ఒక రాత్రివేళ హూరయ విదారకమైన ఏడుపు వినిపించింది పిచ్చోడికి. చెంగున లేచాడు. గుండె చిల్లులు పడేట్టు ఏడుస్తోంది సుబ్బమ్మ. ఒక్కగా నొక్క కూతురు

పెళ్లి చెడిగిన బాటలు జబ్బున వడింది. అందరూ ఆశలు వొడులు పెట్టారు. తల్లి ఆపుకోలేక గొల్లు మంటుంటే చీకటి చెడిరి పోతోంది. పిచ్చోడు చెర్నాకోల తినుకుని పరుగు పరుగున నుబ్బిమ్మ ఇంటికొచ్చాడు. నుబ్బిమ్మ పిచ్చోణ్ణిచూసి “నా అయ్య వచ్చావా : నా దేవుడు వచ్చావా : నీ చేత్తో నా విడ్డవి తాకయ్యా : నా విడ్డవి బతికించయ్యా” అని పిచ్చోడి బాగు పట్టుకుంది.

పిచ్చోడు మంచంమీద కూర్చున్నాడు. ఎప్పుడూ నవ్వుతూ ఉండే పిచ్చోడు ఆ రోజు ఏడ్చాడు. కన్నీళ్లు చారలు రారలుగా పిల్లమీద వడ్డాలు. నుదురు విమిరాడు. బొళ్ళు నిమిరాడు. ఏడ్చి ఏడ్చి చెర్నాకోల అక్కడే వదిలేసి గోపురంలోకొచ్చి పడుకున్నాడు. అందరూ ఆశలొడులుకున్న నుబ్బిమ్మ కూతురు కళ్ళవిప్పి చూసింది.

మర్నాడు ఊరంతా వనసమారాధన ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. సామాన్లన్నీ సర్ది తోపులోకి వెళ్ళారి. పిచ్చోడు కన్పించలేదు. అతను ఎదురొచ్చి కన్పిస్తే తప్ప బయలుదేరటానికే వీలేదాయే. మనుషుల్ని పంపించారు వెదకమని, ఎక్కడా కన్పించలేదు. ఎవరో గాలిగోపురం లోంచి పెద్దగా కేకేశారు. “పిచ్చోడు చచ్చిపోయా”డని.

ఊరు ఊరంతా గొల్లుమంది. ఆడవాళ్లు పిల్లలతో సహా గోపురం దగ్గరకు పరుగెత్తు కొచ్చారు. భోరుభోరున ఏడ్చారు. ఊరంతా కన్నీళ్లు. పిల్ల లేచారు, పాపురాళ్ళేద్యాయి. పెద్దలంతా చేరి పిచ్చోడికి అంతిమయాత్ర ఏర్పాటు చేశారు. అన్ని వర్గాలవారు దేవుడి వాహనాన్ని మోసినట్టు మోశారు. కృష్ణ వొడ్డున పిచ్చోణ్ణి బూడిదచేశారు. వన సమారాధనకి తెచ్చుకున్న సంజారంతో కృష్ణ వొడ్డున వంటచేసి చీదలకు అన్నదానాలు చేశారు.

ముందు వినాయకుణ్ణి ప్రార్థించినట్టు ఏ పని తలపెట్టినా పిచ్చోడి సమాధికి మొక్కి ఆ తర్వాత వెళ్తారు ఊరి జనం. పెళ్ళయినా, పేరంటమయినా, సరైనా, సమావేశమయినా పందిల్లో ఓ బాగో బుగ్గి చేసి అక్కడ తాంబూలం పెడ్తారు. అది పిచ్చోడి కుర్చీ.

రోజుహంస రెక్కలు విప్పించి...

అవన్నీ పాలరాయి ముక్కలు.

పాల వెన్నెల రాతిలో ప్రాణాలు పోసుకున్న శిల్పాలు.

వెన్నముద్ద లాంటి శిల్పాల్లో వేణుగానం చేసే కళాఖండాలు.

కొన్ని వేల సంవత్సరాల క్రితం -

అంటే “మన తాత ముత్తాతలకి ముందునాటి మాట” అంటూ కథ మొదలు పెడతే అంత దాగుండదు అని కొందరికి అనిపించవచ్చు. వర్తమానం

గతం నుంచి నేటి దాకా గాలి ఓస్తూనే ఉంది. కృష్ణ పారుతూనే ఉంది. గతాన్ని గురించిన కృష్ణ పాడుతుంటే గత కాలపు శిల్పాలు అనటి కథలు చెప్తున్నాయి.

అదుగో ! ఆమె యక్షిణి !

ఇంతలేసి కళ్ళతో మనవైపే చూస్తోంది. ఎత్తయిన జుట్టుముడి; పొడవాటి కేశపాళాన్ని పాయలు పాయలుగా చీల్చి మెలికలు మెలికలుగా చుట్టి మల్లెపొదలా విందుగా ముడివేసింది. ఆ జుట్టు ముడిలో దీపల్లా పువ్వులు, ముడినంతనీ చుట్టేస్తూ మరో పూలదండ.

మెడ చొత్తుగా ఉంది. మెడవిండా అభరణాలు వేళ్ళాడుతున్నాయి. నక్షత్రమాలిక ఎత్తయిన వక్షజాలమీంచి కటి ప్రదేశం దాకా సాగింది. ముత్యాల పేర్లు గుండెనిండా పరుచుకున్నాయి. రత్నాల హారం కంఠాన్ని కౌగిలించుకొని విడవడం లేదు. కుచభారానికి నడుం సన్నగిల్లింది. పక్కకి పయ్యారంగా చొరిగిపోయింది. ఆ చొంగిన వయ్యారపు నడుం మీదగా, యక్షిణి వామహస్తం. ఆ చేతిలో పూలసజ్జ. కరకంకణాలు మోచేయి దాకా వెలుగుతుంటే, ఆ సజ్జవిండా రకరకాల పువ్వులు !

ఇంతలేసి కళ్ళతో మనవేపే చూస్తోంది. ఓరయ్యా ! వయసుకొదా ! నన్ను లబ్ధులంతో చూస్తున్న చిన్నవాడా ! నే నెవరో తెలుసా ? చాగితాలకి, తారీఖులకి అంచని సాక్షాదర్యాన్ని. కళ్ళకి కాలం తెలిసినట్టే, మనసుకు మాత్రమే అనుభవమయ్యే అందాన్ని. ఓ లాగు, చొక్కా వేసుకొన్న నాగింటిదా ! నువ్వు రోజూ చూసే స్త్రీ లాంటిదాన్ని కాదే నేను : నన్ను

రాజహంస రెక్కలు విప్పింది

169

చూసి పొంగిపోతున్నా వేల : నన్ను చూసి అవాక్కయిపోతున్నా వేం ..
 నేను చరిత్రలోని దీపాన్ని. నన్ను మంచిన వాడు, నాకు రూపమిచ్చి
 ప్రాణం పోసినవాడు, ఓ బిజ్జవు. కాషాయం ధరించి, సర్వసంగ
 పరిత్యాగం చేసి, బౌద్ధ ధర్మాన్ని మనసా వాచా స్మరించుకునే ఓ సన్యాసి
 నన్ను ఈ రాతిమీద చెక్కాడయ్యా : ఈ పువ్వులలో వెళ్ళి బుద్ధుడి
 పాదాలు మెత్తగా అద్దమని, ఈ తనువుతో మోకరిల్లమని నన్నుంపు
 తున్నాడయ్యా : బుద్ధుడి సేవలో నన్ను నియమిస్తున్నారు కనుక నన్నింత
 అపురూప సౌందర్యవతిగా తీర్చాడయ్యా : అంతటి స్వామికి అర్పించు
 కుంటుంటే అపూర్వంగా ఉండాలని భావించాడయ్యా : ఈనాటి కళ్ళతో
 ఆనాటి సత్యాల్ని చూడవయ్యా :

అటు చూశావా : ఆ బొమ్మ :

బుద్ధుడు యశోధర అంతఃపురం నుంచి అర్ధ రాత్రివేళ తరలి వెళ్తున్నాడు,
 తట్టుకున్న చాక్కని కొడన్నాడు. కన్నబిడ్డని వొడిలేసుకున్నాడు. జగత్తే
 తన సంసార మనుకుని, ఈ లోకంలో దుఃఖం వివారించడానికి, శాంతి
 పూయించటానికీ వొంటిగా బయలుదేరాడు బుద్ధుడు. అది మహర్షి
 నిష్క్రమణం. జగత్కల్యాణానికి నాంది. ఆ సుముహూర్తాన అదృశ్యంగా
 యక్షలు, కిన్నరులు బుద్ధుణ్ణి స్తుతిస్తున్నారు.

రథం బయలుదేరింది. ముందు ముందుకు సాగిపోతోంది. రథాన్ని లాగు
 తున్న గుర్రాల గిట్టల కింద సిద్ధులు అరిచేరులు పెద్తున్నారు. ఎందుకు ?
 సవ్యతి కాకూడదు కనుక. గుర్రపు గిట్టల చప్పుడయితే అంతఃపురం
 మేల్కొనవచ్చు. యశోధర మేల్కొనవచ్చు. రాహులుడు లేచి 'నాన్నా !'
 అని పిలిచావ్వు. సిద్ధార్థుడిని మోహపాశం బిందించి వేయవచ్చు. అంచేత
 ఆ లోకకల్యాణ యాత్ర విశ్వబ్ధంగా చీకటికి కూడా తెలియబొడగా జరిగి
 పోవాలి. అందుకే గుర్రపు గిట్టల కింద నలిగిపోయే సిద్ధుల అరిచేరులు.

ప్రేతాయుగంలో జరిగిన రామ కళ్యాణం గురించి కూడా ఇలాంటి కథే ఉంటుంది. సీతారాముల వివాహానికి ముహూర్తం పెట్టించెవరు? అటు వసిష్ఠుడు, ఇటు శతానందుడు! అంతటి మహాముఖులు నిర్ణయించిన ముహూర్తానికి సీతారాముల కళ్యాణం జరిగితే వాళ్ళిద్దరూ పట్టుమని వదేళ్ళపాటు కలసి కాపురం చేశారా? లేదు. నిజానికి ఆ ముహూర్తానికి ఆ వివాహం జరిగితే వాళ్ళకు వియోగం లేదు. వియోగం లేకపోతే రాక్షస సంహారం జరగదు. అవతార ప్రయోజనం సమకూరదు.

స్వర్గంలో దేవతలు కలతపడ్డారు. ఏం చేయాలో తోచింది కాదు. ఆ అప్పరసని కళ్యాణం మంటపానికి పంపారు. ఆ అప్పరస సృత్యం చేస్తోంది. జనం మైమరచి సృత్యం తిలకిస్తున్నారు. ఆ మైమరపాటులో ముహూర్తం గడియే తప్పింది. వసిష్ఠుడు, శతానందుడు ముఖాలు ముఖాలు చూసుకొన్నారు. చేసేది లేక దైవ నిర్ణయం అనుకుని తప్పిపోయిన ముహూర్తానికే కళ్యాణం జరిపించారు.

అనాడు ఆ ముహూర్తం తప్పిపోవటం ఎంత అవసరమో, ఈనాడు సిద్ధార్థుడి యాత్ర నిశ్శబ్దంగా జరగటం అంత అవసరం.

రథం సాగిపోతోంది. పరమ రహస్యంగా, పరమ నిశ్శబ్దంగా సాగిపోతోంది. గుర్రాలు సిద్ధుల అరచేయబడే వరుగెత్తుతున్నాయి. అప్పుడు నేల తల్లి సిద్ధులతో అందింది.. "నాయనలారా! నా స్వామి లోకకళ్యాణ యాత్రను వెళ్తున్నాడు. నా స్వామిని మోసే గుర్రాల పాదాలైనా నన్నంటి నివ్వరేమి" అని.

అప్పుడు సిద్ధులు అన్నారు "తల్లీ! ఈ యాత్ర ఇలాగే వెళ్ళాలి. ఆ తర్వాత సిద్ధార్థుడు బుద్ధుడవుతాడు గదా! అప్పుడు స్వామి గుర్రాల కేమి? స్వామి పాదచారియై ఉంటాడు గదా! అప్పుడు సేవించుకొందువు గాని" అని.

రాజహంస రెక్కలు విప్పింది

“ఎవరా పోయేది....?” మొదటి ప్రాకారంలో గాలిగోపురం పక్కమంచి ఓ ముగలిగొంతు విప్పించేది.

“నేనే నందయ్యా” తోటకూర అమ్మకోడానికొచ్చిన అబ్బాయి సమాధానం చెప్పేవాడు.

“ఇటు రా! నాయనా!” అని సూరయ్యస్వాములవారు పిలిచి “బుట్టి దింపుకో” అనేవారు. బుట్టి దింపుతున్న తర్వాత “మీది కునికినపాడేనా?” అని పరామర్శించగా “మరేనండి! ఇప్పుడే రేపుదాటి వచ్చానండి” అని అతను బదులు చెప్పగా సూరయ్యస్వాములవారు అతన్ని సూటిగా చూస్తూ “స్వామివారికి ఇవ్వాళ తోటకూర తినాలనుంది. నాలుగు కట్టలిచ్చుకో” అనేవారు.

అతను ఇక తప్పదన్నట్టు నాలుగు కట్ట లిస్తుంటే “మరో రెండు కట్ట లిచ్చుకో బేరం బాపుంటుంది” అనేవారు. మరో రెండు కట్టలిచ్చుకుని అతను నీరసంగా బుట్ట తలకెత్తుకు వెళ్తుంటే “నారాయణ! నారాయణ!” అని ఆశీర్వాదించేవాడు.

గుళ్ళోకి వెళ్ళేవాళ్ళు వచ్చేవాళ్ళు మొదటి ప్రాకారంలోంచి పోవలసిందే. అలా వచ్చిపోయే వాళ్ళెవరూ సూరయ్యస్వాములవారి పలుపు తప్పించుకో లేరు చిల్లరకొట్టు సుబ్బయ్య గుళ్ళోంచి తిరిగి వెళ్తున్నారు.

“ఎవరా పోయేది....?” స్వాములవారి పలుపు.

సుబ్బయ్య గుండె గతుక్కుమంది. ఇక తప్పదని వెళ్ళి నమస్కారం చేసి భూచ్చున్నాడు.

“వ్యాపారం బాగా సాగుతోందా? పిల్లలు బాగున్నారా?” అంటూ కుశల ప్రశ్నలు వేసి స్వాములవారు అనలు సంగతి దియట పెట్టారు. ‘స్వామి వారికి ఇవాళ గారెలు తినాలని ఉండోయ్!’

సుబ్బయ్య గుండెల్లో రాయిపడింది. “ద.... ద.... దానికేముంది” అన్నాడు.

సూరయ్య స్వాములవారు ఆనందపడిపోయి “నాకు తెలుసు.... సర్వసంగ పరిత్యాగులం, మా కోరిక తీర్చటానికి నువ్వు వెనకా ముందూ ఆగ్రహా ? ఓ మానెడు మినప్పప్పు, పీతెడు నూనె, మిగిలిన సంబాళాలు ఇంటికి వంపించు .. ఆ.... అల్లం, పచ్చిమిర్చి, కొత్తిమీర కూడా సంపు.... ఆ కాస్త పుణ్యం మళ్ళీ ఇంకొకళ్ళ కెందుకు దక్కాలి...” అన్నాడు.

సుబ్బయ్య గొంతులో తడి ఆరిపోయింది. కూర్చుంటే ఇంకా ఏమీ మీదపడ్తాయోనని లేచి సంగి సంగిగా అన్నాడు.

“అయ్యో.... తమరు ఒక్కరే గదా! గారెలకు మానెడు పప్పు....”

సూరయ్య స్వాములవారు నవ్వుతూ తక్కువ సమాధానం చెప్పాడు. “పచ్చివాదా... అంతా నా ఒక్కడికేనా? స్వామివారి ప్రసాదం నలు గురూ నాలుగు ముక్కలు తింటే నీరు మరింత పుణ్యం కడుటయ్యా.” సుబ్బయ్య మారు మాట్లాడటండా లేచి వెళ్ళిపోయాడు.

సూరయ్యగారు సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించిన ఉదంతం దానిక్కారణాలు చాలా కొద్దిమందికి తెలుసు. దావాల్లో ఉన్న పొలం కాస్తా పోయింది. ఎదిగొచ్చిన కొడుకు జాలాయిగా తిరగటం తప్ప సంపాదనలేదు. పైగా వాడికి పెళ్ళిదూడ చోడారు. దాని ఫలితంగా ముగ్గురు పిల్లలు; ఇంట్లో పక్కవాటా లద్దెక్కి పచ్చే లద్దె ధబ్బు పిల్లల చదవ్వాలకి సరిపోవటం లేదు. ఎక్కడా కాదే అప్పు పుట్టటంలేదు. సూరయ్య కనిపిస్తే అప్పు లడుగుతాడేమోనని ఆనం తప్పుకు తిరుగుతున్నారు. మూడు రోజు లయింది పొయ్యిలో పిల్లిలేచి. వూరు తిరిగారు. వాడ తిరిగారు.

ఎనరా పోయేదీ?

ఎక్కడా దబ్బు పుట్టలేదు. పిల్లలు ఆకలికి గొల్లుమంటున్నారు. పెళ్లాం కోడళ్ళు తోటకూరకాడల్లా వారి చెంగులు పడుచుకు పడుకున్నారు. సంసారాన్ని చూశాడు. నిరర్థక కలిగింది, చీ అనుకున్నాడు. తక్కువ వెళ్ళి సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించాడు. కాషాయం కట్టి కమండలం ధరించ గానే పూరు పూరంతా పచ్చి ప్రాణాచారం పడ్డాడు. పాదోదకం నెత్తిన చల్లుకున్నారు. గాలి గోచరం పక్కగది తాళి చేయించి స్వాములవారి కిచ్చారు. ఆ నాటి నుంచీ సూరయ్యగారికి గాని, సూరయ్యగారి కుటుంబానికి గానీ చీకూ చింత లేదు. దివ్యంగా కాలం గడచి పోతోంది.

సూరయ్యగారు లిక్షకు పరిపించుకునే విధం చాలా హుండాగా ఉండేది. సుబ్బరామయ్య కన్పించాడనుకోండి. ఇలా జరిగేది సంభాషణ.

‘ఎవరా పోయేది ? సుబ్బరామయ్యనా ?’

‘నేనే స్వామీ, పిల్లారా ?’

‘కూర్చో. పంటలు దాగా పండుతున్నాయా ? పెద్దమ్మాయి కావరాని తెల్సిందా ?’

‘ఓ దయవల్ల అంతా సక్రమంగానే జరిగిపోతోంది ...’

‘నారాయణ ! నారాయణ ! సుబ్బరామయ్య ! స్వామివార్ని లిక్షకు పిలిచి మూర్తెల్లు దాటినట్టుండే ?’

‘తమ సెలవయితే ’

“ఆహ్వానించకుండా స్వామివారు లిక్షకొచ్చి అనుగ్రహస్థానరటయ్యా !”

“తమరి దయ అయితే ఈ రోజే లిక్షకు దయచేయండి.”

“అలా అన్నావు టావుంది పెద్దగా ఏర్పాట్లు ఏమీ చెయ్యకు. రెండు కూరలు రెండు పచ్చళ్ళు చాలు. నేతి తిరగమోతలు మర్చిపోజోకు. గారెలు ఎలాగూ పండిస్తావు; తీపి పిండిపంట విషయంలో పాలపూరీలు చేయించు. దంతసిరి తగ్గిపోయింది.”

“అలాగే.”

“పన్నెండో గంటకల్లా వచ్చేయి. అలస్యమయితే ఉండలేను— రాత్రి ఫలహారం సంగతి ఆనక చెప్తా.”

అలాగే నిత్యము తనకి విశ్వాపార్థుల చేతులందు కనిపించిన
 బాధలనుచేత ఇంక ఏర్పాటు చేయించేవారు సూరయ్య స్వాములవారు.
 ఒక రోజు సీతారామయ్య గారింట్లో భిక్ష పడిరింది. వన్నెండలు నెత్తి
 పూచుకున్న సీతారామయ్య పిలుపుకు రాలేదు. కడుపులో ఆకలి మెరి
 తిరిగిపోతోంది. ఒంటిగంట వేళ సీతారామయ్యవచ్చి చెప్పాడు. "స్వామీ
 మా ఇంట్లో లకుచి వచ్చింది. ఇవ్వాలికి భిక్ష కుదరదు" అని. స్వాముల
 వారి నెత్తిన పిడుగు పడ్డట్టయింది ఆ మించి పోయిన వేళ ఎవరింటికి
 వెళ్తాడు ?

నీరసంగా పావుకోళ్ళు వేసుకుని సరాసరి ఇంటికొచ్చాడు. ఇంట్లో అంతా
 తోజనాలు చేసి తాంబూలాలు నముల్తూ వదులుచు ఉన్నారు. "భిక్ష
 ఎక్కడా కుదరలేదు ఇంట్లోనే" అన్నాడు సూరయ్య స్వాములవారు.

"సరి సరి ! గిన్నెలు కడిగేసుకుని మేం వదులుంటే ఇప్పుడేం భిక్ష"
 అంది కోడలు.

కొడుకు విని కూడా అటు తిరిగి పడుకున్నాడు.

తార్య విసి విసపట్టు వదులుచి పేటమంచి తల ఎత్తలేదు. స్వాములవారికి
 కడుపులో మంటలు. గుండెల్లో మంటలు ; సిగ్గువిడిచి తార్యతో చెప్పాడు.
 "ఇవ్వాలి భిక్ష దొరకలేదే ! ఓ ముద్ద పెట్టవే ?"

తార్యలేచి కూర్చుని అంది "నా కనలే నడుంనొప్పి. నేనెక్కడ వంట
 చేస్తాను. ఏవే ! ఓ గ్లాసు మజ్జిగ వుంటే ఇవ్వ్. ఈ పూటకీ సరి పెట్టు
 కుంటారు" అని కోడలికి చెప్పింది.

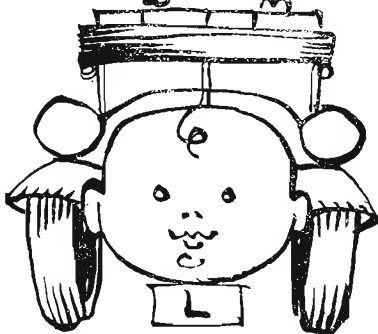
సూరయ్యగారి కింద భూమి కదిలిపోయింది. ఇదా సంసారం? ఓ. అను
 కుంటూ బాషాయ వస్త్రాలు వరవరా చింపేశాడు. కమండలం 'లాం' అని
 బద్దలు కొట్టాడు. దండం విరిచేశాడు. నిజమైన విరక్తితో సరాసరి కాక
 వెళ్ళి అనియత సన్యాసం స్వీకరించాడు

ఆ రోజు నుంచి మొదటి ప్రాకారంలో 'ఎవరా పోయేది ?' అన్న గొంతు
 వినించకపోలే ఏవిటో బోసగా ఉండేది కొన్నాళ్ళు.

ఎవరా పోయేది ?

మధురలల్లుడు

‘గుంట్రు గుంట్రు గుంట్రు గుంట్రు గుంటూర్’ పొగ్గు బిన్నుకి ప్లోయరు కొద్దూ అరుస్తున్నాడు క్లీనర్.

అది ఆరు గంటలకి అమరావతి నుంచి గుంటూరు వెళ్ళవలసిన ఫస్టు బిన్ను. పాసింజర్లు ఆ క్లీనరు కేక అందుకుని “వచ్చే..... వచ్చే” అంటూ ఉత్తరీయాలు వూపుతుంటూ బిన్నువైపు వరుగెత్తుతున్నారు.

ఇంజన్ వేదెక్కింది. క్లీనరు ప్లోయర్ కొట్టడం ఆపేశాడు కానీ “గుంట్రు గుంట్రు గుంట్రు గుంట్రు గుంటూర్” అని అరవడం ఆపలేదు. కండక్టరు ఇడ్లీ, కాఫీ ముగించుకుని కిళ్ళీ నములుతూ బిన్ను దగ్గరకొచ్చాడు.

బిన్నులో కెక్కిన జనంవైపు రక్కుప జాతి వాళ్ళను చూస్తున్నట్లు ఒక చిత్రమైన చూపు విసిరాడు. కిళ్ళీ ఆ బుగ్గనుంచి ఈ బుగ్గకి మార్చి “ఎవరివయ్యా ఈ బస్తాలు ? ఇది బస్సా, ఏడ్లబందా ?” అని హాంక రించాడు. ఇంకొం చిక్కు చిక్కు చున్నాడు.

సుబ్బయ్య, “నావేనంటే ఆ బస్తాయి” అని జారిగా అన్నారు.

“రూపాయిన్నరప్పది లగేజీ”

“మొన్న ముప్పావలాయే తీసుకున్నారు గదండీ.”

కండక్టర్ కి వాదనంటే గొప్ప చిరాకు. “ఒరేయ్ టిట్టిగా” అని క్లీనర్ ని పిలిచి “ఈ బస్తాల్ని, సుబ్బయ్యగారిని కిందకు లాగెయ్యరా” అన్నాడు. సుబ్బయ్య దీలా పడిపోయి “అల్లగానే కానివ్వండి కండక్టర్ గారూ” అన్నారు.

“ఎవరా ఫ్రంటుసీట్లో? ఫస్ట్ ట్రెప్పు ఓనరుగారొస్తారని తెలీదూ?” అనే సరికి ఫ్రంటు సీట్లో సరదాపడి చూస్తున్న కుర్రాడు వరుగు వరుగుగా చాక్ సీట్లోకి వెళ్ళిపోయాడు.

“గుంటూరెందరో చేతులెత్తండి” అని కండక్టరు హుటొం జారి చేసేసరికి గుంటూరు ప్యాసింజర్లందరూ చేతులెత్తారు.

“సరిగ్గా చేతులెత్తండయ్యా అన్నం తిని రాలా?” అని చబాయిస్తూ అన్ని డిశ్కు ప్యాసింజర్లని రెక్కవేసుకుని డబ్బు వసూలు చేశాడు కండక్టరు. బస్సు కిటకిటలాడింది.

ఊపిరాడటంలేదు. డ్రైవరు ఇంకా రాలేదు. జనం ఉక్కోతో మగ్గి పోతున్నారు. ఎట్టకేలకు డ్రైవరు ఓడీ కాయకుంటూ కాపీగా వచ్చి నీళ్ళు పెట్టలేదనీ, అద్దం తుడవలేదనీ క్లీనరుగారిని బాతులు తిట్టి బస్సు స్టాపు చేశాడు.

బస్సు గుంటూరు రోడ్డెక్కటానికి బదులు బస్సు ఓనర్ రామకృష్ణయ్య ఇంటి వైపుకు బయల్దేరింది. రామకృష్ణయ్య ఇంటినుండు బస్సు ఆపి డ్రైవరు, కండక్టరు, క్లీనరు ఓనరుగారింట్లోకి వెళ్ళారు. ఎంతసేపటికీ ఓనరు ఊడిపడ్డే? ఓనరు భార్య కండక్టర్ ని పొట్లకాయలు తెమ్మని వంపించింది. డ్రైవరుకీ, క్లీనర్ కీ అటకమీంచి కట్టె పుల్లలు తీసేపని అప్పగించింది.

రామకృష్ణయ్య ఇంకా స్నానం చేస్తూనే ఉన్నారు.

ముచ్చులల్లుడు

177

బిస్సులో జనం కుతకుత ఉనికి పోతున్నారు. సుబ్బయ్యకి పెసల బేరం అర్జెంటు. సిద్ధాంతికి ఆలస్యమైతే ముహూర్తం మించిపోయింది. పేరయ్య కోర్టు వేళకి చేరుకోవాలి. ఎందరికి ఎన్ని అర్జంటు పనులున్నా బిస్సు ఓనర్ గారి వీలునుబట్టి బయల్దేరుతుంది.

ఓ అరగంట అయ్యాక రామకృష్ణయ్య బట్టలేసుకుని బిస్సు దగ్గరికి వచ్చాడు. వెనకనే బిస్సు పరివారమున్నూ. బిస్సులోకి ఎక్కజోతూ తిరిగి ఇంట్లోకి భార్యతో ఏదో మాట్లాడాడు. ఈ మారు బిస్సెక్కజోతుంటే భార్యే కలుగు పెట్టింది.

మరో పది నిమిషాలు ఆలస్యం. ఎట్టకేలకు ఓనరుగారు సీట్లో కూచోగా కండక్టర్ “రైల్వే” అన్న కేక జనానికి గొప్ప హాయిగా ఉంది. పదడుగులు నడిచిందో లేదో ప్రంబు సీట్లో ఉన్న ఓనర్ ‘వోల్టాన్’ అన్నాడు. బిస్సు అగి పోయింది.

“ఇవాళ దావా ఉంది, కరణంగారిని ఎక్కించుకు రావాలని తెలియటా తప్పదు ముందా కొడకల్లారా?” అని రైల్వేవల్లవైపు చూస్తూ అన్నాడు. రైల్వేవల్ల సరాసరి బిస్సును కరణంగారింటివైపుకు పోలిచ్చాడు. అప్పటికి కరణంగారు ఇంకా సంద్యావందనం ముగించుకోలేదు. అక్కడ మరో అరగంట ఆలస్యం. జనం బిస్సులో కూర్చోలేక పోతున్నారు. దిగితే మళ్ళీ ఎక్కనివ్వరేమోనని భయం. వెనక కూర్చున్న సీతమ్మకి కళ్ళు తిరుగురున్నాయి. సీతమ్మ నిండు చూలాలు, ఆడబిడ్డ నోము నోచు కుంటానంటే తప్పక బయల్దేరింది. వక్కనున్న ముసలమ్మ, సీతమ్మ అవస్థ చూసి మర యెండు విప్పి మంచిసీళ్ళిచ్చింది. మరో అరగంటకి బిస్సు బయల్దేరింది.

ఆలస్యం అయినకొద్దీ అర్జంటు పనులున్న అందరు ప్రయాణీకులూ కంగారుపడి పోతున్నారు. బిస్సు నడుపుకోపాడు దాటింది. ఎండ్రాయి దాటింది. బిస్సు కుదుపుక సీతమ్మ తట్టుకోలేక పోతోంది. లేమర్లె అల్లంత దూరాన ఉందనగా సీతమ్మకి విపరీతమైన నొప్పురొచ్చాయి. ఆపుకోలేక పెద్దగా అరిచింది. గ్రహించిన అమ్మలక్కలు బిస్సు ఆపించాడు. జన మంతా బిస్సు దిగారు. చుట్టు వక్కల ఊరులేదు. ఆడ కూతురుకి అర్థాంత

రంగా నొప్పులాచి నాయి. ఏం జేతుమంటే ఏంజేతుమని కంగారువద్దాడు. ఇంతలో ఎవరో చెరువు గట్టున చెట్టువారగా తెరకట్టండయ్యా" అన్నారు. పెద్దైలుతీసి చీరలు పంచెలతో చెరువుగట్టున అడ్డం కట్టారు. ఎండ వడకుండా ఓ దుప్పటి పైన బిగించారు.

కొందరు మగాళ్ళు పరుగు పరుగున పొలాల్లోకి వెళ్ళి మెత్తటి చొప్పు కట్టిల్లి తీసుకువచ్చి పక్కలా పేర్చారు. అడవాళ్ళు సీతమ్మను మెల్లిగా చొప్పుకట్టల మీద వదుకో పెట్టారు.

సీతమ్మకు నొప్పులు మరీ ఎక్కువైనాయి. హృదయ విదానకంగా ఏడు స్తోంది. దూరానున్న మగవాళ్ళకి గుండె లిసిపోతున్నాయి. ఇప్పుడు వాళ్ళ మనసులో పెనల బేరం, ముహూర్తం, అందుకోవలసిన రైలు కోర్టుదావా అవేమీలేవు. ఒకే ఒక్క దిగులు ఈ అడకూతురి కష్టం ఎట్లా గట్టెక్కుతుందా అని. అందరి గుండెలూ భారంగా ఉన్నాయి. సీతమ్మ ఏడుపులూ, కేకలూ ఎవ్వరినీ నుంచో నివ్వడంలేదు. కూర్చో నివ్వడంలేదు. ఇంతలో చెరువుగట్టు వైపు నుంచి తెప్పమని పసిపిల్లాడి ఏడుపు వినిపించింది. అందరి ముఖాలూ విచ్చుకున్నాయి. కొందరు ఎగిరి గంతేశారు. ఇంతలో ఓ ముసలమ్మ తెరల్లోంచి బయటపవచ్చి "మొగ పిల్లాడు" అని కేక పెట్టింది. కొందరు పరుగు పరుగున పొలాల్లో కాపలా కాస్తున్న వాళ్ళ దగ్గరకెళ్ళి, దాన తీసుకొచ్చి రాళ్ళతో పొయ్యి చేసి, నీళ్ళు కాచారు. ఓనరు రామకృష్ణయ్య బొద్దు కోయటానికి తన మొలనున్న చాకు స్వయంగా తీసికెళ్ళి ఇచ్చాడు. సిద్ధాంతి అప్పటికప్పుడే జాతకచక్రం వేశాడు.

పిల్లాడికి స్నానం చేయించిన తర్వాత బస్సులోని జనమంతా వాణ్ని ముద్దాడారు, "నెరువు గట్టున పుట్టారు నెండ్రిగాడు" అన్నారు. వాడికి ఆ పేరే ఖాయమైంది.

నెండ్రిగాడు అయ్య ఇంటా పుట్టలేదు. అమ్మ ఇంటా పుట్టలేదు. కాని ఊరంతా వాడికి మావలే. మళ్ళీ బస్సు బయలుదేరింది. అయితే ఇప్పుడు ఊరిపేరు చెప్పగానే చెయ్యిత్తలేని మరో ప్రయాణికుడున్నాడు.

ముద్దులల్లుడు

మహాభారతము - మహాభారతము

మోగులూరు నుంచి కనకాంగి తల్లితో శివరాత్రికి అమరావతి వచ్చింది. వినతల్లికి సుస్తీ చేయటంతో రక్షావం వెళ్ళిపోయినా అమరావతిలోనే ఉండిపోయారు. పండుగ సందడిలో ఊరిజనం కనకాంగిని అంతగా పట్టించుకోలేదు గాని ఓ రోజు కృష్ణలో స్నానం చేసి బిందెత్తుకుని ఇంటికి వస్తుంటే పూరు పూరంకా తిరణాలయిపోయింది.

కనకాంగి ఐదున్నరడుగుల మనిషి. పద్దెనిమిదేళ్ళ పడుచుదనం. పేరుకు తగ్గట్టు మెరిసిపోయే శరీరం. వాల్చడ పీపుమీద అల్లల్లాడుతుంటే కాలి పట్టీలు పుట్టు పుట్టున మ్రోగుతుంటే కనకాంగి నడక ఓ సాగను. అడుగు అడుగుకీ తాళం వేసినట్లు, మెత్త మెత్తగా పాదాలు నేలని ముద్దినట్లు, కాలు తీసి కాలు వేయటంలో లయ తొడిగినట్లు, చిక్కుపడ్డ చీర అంచుల్ని నవరించుకోటానికి వంగినప్పుడు పాదలో జాగా వచ్చినట్లు సంగీతమయంగా ఉండేది.

వరద పొంగులాంటి యౌవనం వొంటిగిండా తుళ్ళి తుళ్ళి పడుతుండగా గలగల పెప్పేచి కనకాంగి. ఆ నవ్వు అందరి గుండెలూ డిల్కి వడేవి. పువ్వులూ, పక్షులూ గిచ్చుకున్న అటు పక్కన తిరిగి చెవులు రిక్కించేవి. కనకాంగి నవ్విరే ముఖమంతా బుక్కాయి కమ్మినట్లు వెలిగి పోయేది. వొత్తయిన కింది పెదవి విల్లులా వంగేది. ముత్యాల పళ్ళు మురిసిపోయేవి. కళ్ళ కాటుక సందిరాన కరిగిపోయేది. చెక్కిళ్ళు పొంగి జేగురులయ్యేవి. బుగ్గలు విచ్చుకున్న కలవ పూరేకు లయ్యేవి.

అమ్మలక్కలతో ఆ మాటా ఈ మాటా చెప్పుకుంటూ ఎత్తయిన వజ్రల్ని కప్పటానికి చాలవి పవిత్ర కొంగురి పళ్ళి మళ్ళి ముందుకు లాక్కుంటూ, బిందెని ఆ నడుం మీంచి ఈ నడుం మీదికి మార్చుకుంటూ కృష్ణ తెడుతున్న కనకాంగిని చూడటానికి ఇళ్ళలోని జనం ఓడిలో కొచ్చారు. ఆకాశం నుంచి నక్షత్రం తెగిపడ్డట్టని పించింది.

అప్పుడే ఏమైంది? కృష్ణలో స్నానం చేసి తడి చీరతో బిందెత్తుకు వస్తుంటే అందరి కళ్ళూ కనకాంగి మీదే. వొంటి కంటుకున్న తడి చీర వడక సాగనివ్వటంలేదు. అందరూ గుచ్చి గుచ్చి చూస్తుంటే బిందెలోని నీళ్ళలా గుండె అల్లల్లాడుతోంది. నుదురు చమట పడ్తోంది. ఒక్క డిదుటన ఇంట్లో కొచ్చిపది చిందె పక్కన పారేసి 'హమ్మయ్య' అని కూలబడిపోయింది.

ఆ సాయంత్రం గుళ్ళోకి వెళ్తుంటే ముందు జనం. వెనక జనం. కనకాంగి నందిని ముట్టినదోలే తామూ నందిని తాకేవారు. కనకాంగి వినేట్టు పెద్దగా మాట్లాడేవారు. కనకాంగి తను వైపు చూస్తే చాలు సార్థకత అనుకునేవారు. వాళ్ళను చూసి కనకాంగి సిగ్గుపడలేదు. తను ఎంత అందమైందో ఇన్నాళ్ళకి తెలిసొచ్చింది కనకాంగికి. వాళ్ళని క్రీగంట చూస్తూ ఆడవాళ్ళతో కావాలని కబుర్లు చెప్పింది. కిరికిరి నవ్వింది. పకిపక నవ్వింది. తెరలు తెరలుగా నవ్వింది. జమ్మి ఆకులు జల్లుమవి రాలేటట్లు నవ్వింది. తానో మహారాణిలా అనిపించింది.

ముద్దెలనయ్యా - మనసు నీదై యుండ

ఆ తీవితో, ఆ హుందాతో విసవిస నడిచింది. తల విదిలించింది. ఆ విసురులో జడ పక్కనున్న రాయుడికి తగిలింది.

రాయుడికి చొళ్ళు పులికించింది. చకిరుడైనాడు. రాత్రికి రాత్రి కనకాంగి తల్లికి కబురు పెట్టాడు. కనకాంగి తల్లి అన్నీ విచారించి ముహూర్తం నిశ్చయించింది.

కనకాంగిని గదిలో చూసి రాయుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. రెండు కళ్ళు పట్టని అందం. రాయుడూ అందగాడే! కనకాంగి చిరునవ్వు నవ్వింది. అగర్బాతు గంధం మత్తుగా ఉంది. కనకాంగి రాయుణ్ణి కళ్ళతో పిలిచింది. రాయుడు నగలు కుమ్మరించాడు. పట్టుచీరలు పాదాల మీద పోశాడు. ఓ మహా సౌందర్యానికి దాసుడైపోయాడు. ఆ దేవత భక్తుణ్ణి తరింపజేసింది.

రోజులు గడుస్తున్నాయి. కనకాంగి కాలమంతా పట్టు చీరలు, నగలు, పువ్వులు, తినుబండారాలు, మంచి గంధాలతో నిండిపోయింది. ఒక్కోసారి రాయుడు జులుం చెలాయించేవాడు. అధికారం ప్రయోగించేవాడు. అప్పుడు కనకాంగి మనస్సు చివుక్కుమనేది. కళ్ళలో నీళ్ళు గిర్రున తిరగ్గా ముఖం తిప్పుకునేది. రాయుడు కరిగిపోయేవాడు. కోరినవన్నీ తెస్తానని బతిమాలుకునేవాడు. కనకాంగి మళ్ళీ మామూలుగా అయి పోయేది.

ఆరెల్లెలు గడిచిపోయాయి. కనకాంగికి ఏ రోజూ రేదు. అంతేకాదు ఎవరికీ పట్టనంత ఐశ్వర్యం! కనకాంగి రాయుడు శాలాకు మనిషిని పూరంతకీ తెలిసినా కనకాంగిని ఒక్కసారి చూద్దామన్న కోరికతో ఇంకా జనం ఆ వీధి వెంట తిరుగుతూనే ఉన్నారు. కిటికీ వైపు కళ్ళు పెట్టుకు మాస్తూనే ఉన్నారు.

కనకాంగిని గడప దాటి బయటకు రానిచ్చేవాడు కాదు రాయుడు. కొంత కాలానికి కనకాంగికి పట్టుచీరలన్నా, నగలన్నా, మల్లెపూలన్నా ఇష్టం తప్పిపోయింది. ఓ రోజు ఉదయం వాళ్ళమ్మ 'చాకలికి బట్టలు వేయవే!' అంటే దొడ్డి వసారాలో కూర్చుని చాకలి సంగడికి బట్టలు వేస్తోంది.

సంగడు బట్టలు సపంగా మదుచుకోవడం లేదు. కనకాంగి వైపే చూస్తున్నాడు. కనకాంగి సాదాచీర కట్టుకుని ఉంది. స్నానం చెయ్య లేదు. జడ వేసుకోలేదు. సంగడు దొంగచాటుగా తన్ని అలా చూస్తుంటే కనకాంగికి ముచ్చటేసింది. సంగడితో కావాలని ఎక్కువసేపు మాట్లాడి పంపేసింది. సాయంత్రం ఉతికిన బట్టలు మళ్ళీ తీసుకొస్తే సంగడికి ఎదురుగా కూర్చుని రెక్క వేసుకుంది. చొక్కాలేని సంగడి నల్లటి శరీరాన్ని తదేకంగా చూసింది. బట్టలు సరిచూశాక సంగడితో కబుర్లు చెప్తే శ్రద్ధగా వింది. ఇంతలో తల్లి వీలిస్తే ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయింది.

రాత్రిళ్ళు నగలూ, పట్టు చీరలూ, పూలూ, అత్తర్లు ఇచ్చే సుఖంకంటే, ఉదయం సాయంత్రం నీరెండ మీద పడుంటే, సాదాచీర కట్టుకొని సంగడితో ఐదు నిమిషాలు గడపటం గొప్ప హాయిగా ఉండేది కనకాంగికి. ఆ ఐదు నిమిషాల కోసమే రోజల్లా ఎదురు చూసేది కనకాంగి. ఆ ఐదు నిమిషాల కోసమే చతుకున్నట్టుండేవాడు సంగడు.

ఓ రోజు సాయంత్రం బట్టలు రెక్క చూసుకున్నాక పూరు సంగడులు చెప్తున్నాడు సంగడు. బలమైన చేతులు అటు ఇటు పూపుతూ కథ చెప్తున్నాడు. కనకాంగి కళ్ళు మెరిశాయి. అతని వొంటివైపు ఆశగా చూసింది. కథ మధ్యలో ఆపి “ఈ జరీ అంచు ఎంత ఉతికినా సాఫీగా రావటంలేదు సంగా!” అంది.

“ఏది చూడ్జివ్వండి” అన్నాడు సంగడు.

పవట సగం విప్పి చీర అంచు చేతికిచ్చింది. సంగడు జరీ సరిచేశాడు. సంగడు ముఖం కనకాంగికి చేరువలో ఉంది. కళ్ళలో కళ్ళ పెద్ద చూసుకున్నారద్దరూ. సంగడు కనకాంగిని దగ్గరకు తీసుకుంటే ఏమయ్యేదో తెలియదు.

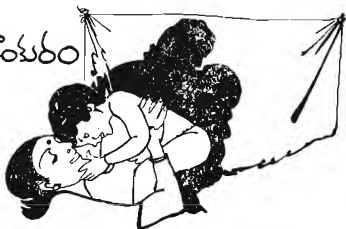
సంగడు ముద్దు పెట్టుకోలేదు.

కనకాంగి ముద్దివ్వలేదు.

ఇద్దరి కళ్ళలో నీళ్ళు.

ముద్దేలనయ్యా:- మనసు నీదైయుండ

వంశీకురం

సొబ్బులు, వెంకడు వెన్నెత్తో చల్లగాలికి కృష్ణ వొడ్డున కూర్చున్నారు. ఈ నాటి మాటా : పదేళ్ళ క్రితం పెళ్ళయినప్పటి నుంచి ప్రవాహంలో అరిల్లా, ముత్తయిదు నుదుటి మీద కుంకం చొట్టలా ఒకర్నొకరు విడవ కుండా, వానలో, ఎండలో, వీళ్ళలో, చాళ్ళలో, లంకల్లో, పుంజల్లో కలిసి మెలిసి తిరిగారు. అవేమి కతలో ! అవేమి ఘాసులో ! ఆ కలిసి అంటలి జాడ్రుకోటం, ఆ కలిసి నక్షత్రాలు లెక్కపెట్టటం వాళ్ళకే చెల్లింది, గాలిలా స్వేచ్ఛగా, గడ్డిపువ్వుల్లా అమాయకంగా ఉన్నదే చాలనుకుని తృప్తితో కాలం గడుపుకున్నారు.

సుబ్బులు పెద్దయ్యగారింట్లో పనిచేస్తుంది. వెంకడు పెద్దయ్యగారి పొలం పసులు చూస్తాడు. పెద్దయ్యగారు భవంతి వెనకాల పాకేసి ఇచ్చాడు పిళ్ళిదరికీ. ఆ పూరి పాకనే ఇంప్ర భవనం చేసుకుని ప్రతి క్షణం కలిసి అనుభవిస్తుంటే తెలియటండానే పడేళ్ళు వెళ్ళిపోయాయి.

ఇవ్వళ సుబ్బులెందుకో దిగులుగా ఉంది. సుబ్బులు అలా ఉంటే వెంకడికి కళ్ళనీళ్ళు తిరిగిపోతాయి. గిలగిల్లాడిపోయి అడిగాడు. 'ఏంటే అట్టుండవు?' సుబ్బులు కన్నీళ్ళు చుడుచుంటూ అంది. "ఏం లేదు మావా : మనం మనువాడి పడేళ్ళయిపోయింది. మనింటి సంతోడు కెవ్వమనలేదే ఓ బుద్ధోడు నేల పాకులాడలేదే అని."

వెంకడు కాస్తేపు మాట్లాడలేదు. ఆ కర్వార లేరుకుని నవ్వుతూ అన్నాడు "పోన్నేయ్ : మనకు తింటానికే సాలటం లేదే : మరింకో దెందుకులేయ్ ?"

"ఆడదాని మనసు నీట తెలవదు మావా : సంతోడు లేని ఇల్లు ఇల్లు కాదయ్యా : పెవంచకం మనతోనే ఆగిపోదుగదా : మన వొంకం నిలవాలంటే, మన కిన్ని నీళ్ళు వొడలాలంటే బుద్ధోడు కావాలయ్యా."

"అయితే వోర్నయినా పెంచుటందా మంటావే?" అన్నాడు సూటిగా చూస్తూ వెంకడు.

"పెంపుడు బిడ్డ మన బిడ్డవుతాడా?" అంది సుబ్బులు.

"అయితే ఏం చెయ్యమంటావ్ ?" అన్నాడు వెంకడు.

"నేను గొర్రాలినని నాకు సంతలేదు. నువ్వు మగాడివి.... పదిమంది బిడ్డల్ని కంటావు. నా మాటిని, నువ్వు మారు మనువు సేసుకుని నాకు కొడుకును కనయ్యా" అంది సుబ్బులు.

వెంకడు అదిరిపడ్డాడు. దుఃఖం పొంగుకొచ్చింది. "అంత నీచప్పని నేం చేస్తానంటే ? నిన్నెదులుకుని ఇంకొకరైనా కట్టుకుని నీకు ద్రోహం చేస్తానంటే" అంటూ ఆవేశపడ్డాడు.

సుబ్బులు వెంకట్టి నెమ్మదిపరుస్తూ గుండె నిమురుతూ "నల్లబిడయ్యా : విమృశంగాలోచించు. నువ్వెల్లప్పుడూ నా వోడివే : నాకు ద్రోహం

మనువాడు మావా !”

‘తప్పదేంటి !’ అన్నాడు వెంకడు.

‘నా కోసం మావా !’ అంది సుబ్బులు.

కన్నీళ్ళతో సరేనని తలూపి గట్టుమీంచి లేచాడు వెంకడు.

మర్నాడే సుబ్బులు అంగాపురం వెళ్ళి పింతర్లికూతురు లచ్చి సంబంధం జాయం చేసుకొచ్చింది. చగ్గరుండి పెళ్ళి జరిపించింది. పాకలో తడిక అద్దం గట్టించి శోభనం నిశ్చయించింది. వెంకడు పెళ్ళయితే చేసుకున్నాడు కాని, రెండో పెళ్ళాన్ని పెళ్ళాంటా చూడలేకపోతున్నాడు. ఏ అసూయా లేకుండా సుబ్బులు లచ్చికి జడవేసి అన్ని అలంకారాలు చేస్తుంటే వెంకడికి గుండె పీరినట్లయ్యేది. పూలు తెచ్చినా, మిఠాయి తెచ్చినా సుబ్బులుకి ఇచ్చేవాడు కాని లచ్చికి ఇచ్చేవాడు కాదు.

శోభనం నాటి రాత్రి తడిక అవతల వడి వప్పుడూ లేకపోతే గొప్ప నిరాశపడింది సుబ్బులు. వదిరోజులు గడిచాయి. వెంకడు లచ్చిలో మాట మార్తం చూట్లాడలేదు.

ఒక రోజు సుబ్బులు లచ్చికి పూలు యరుముతుంటే లచ్చి అంది “ఎందు కక్కా నాకు పూలు ? చూవ నాతో పలకడు. ఉలకడు” అని. అప్పుడు సుబ్బులు చెప్పింది. “ఏదీదానా : మొగాడి మనసెరిగి మనులుకోవాలే ! ఆది కేదిష్టమో తెలుసుకుని ముందుగా చేస్తే సంబరపడ్తాడు ”

“అయితే మావకిష్టమయి నట్టుంటాను. ఏం చెయ్యాలో చెప్పు !” అంది లచ్చి ఆశగా.

సుబ్బులికి జాలేసింది. మావకి అంటలి ఇస్తావుగదా ! సుప్త ముందు ఎంగిలి చెయ్యి. “అయ్యో ! ఎంగిలయిందే” అను. ఎందుకు చేశా వంటాడు. “ఉప్పు కారం సాలిందో లేదో.... నా మావకి యనులు సమంగాలేని అంటలిస్తానా ?” అను. రాత్రి పడుకునేప్పుడు పక్కమీద తెల్ల దుప్పటే వదు. మావ తల క్రింద మెత్తటి దిండుపెట్టు. పడుకో

దొడ్డప్పుడు నీ తల్లోని పూలపెండు మాప తలదిక్కుగా పెట్టు" అంటూ చాలా చెప్పింది.

లచ్చి కళ్ళు మిలమిల మెరిశాయి. సరిగ్గా సుబ్బులు చెప్పినట్లే చేసింది లచ్చి. వెంకడు అబ్బురపోయాడు. కళ్ళెత్తి చూశాడు. రోసపండులాంటి లచ్చి. "నీ అక్క కూడా సరిగ్గా నీ లాగేనే!" అన్నాడు లచ్చి కళ్ళలోకి చూస్తూ. లచ్చి పొంగిపోయి అంటిలి తన? ఉంచుకోకుండా మొత్తమంతా మావచేత తాగించింది.

తక్కి వక్క నవ్వులు గుసగుసలు వినిస్తుంటే సుబ్బులు మనస్సు తేరు కుంది. మూడు నెలలకే లచ్చి నీళ్ళోనుకుంది.

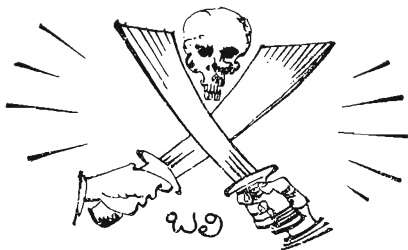
అక్కడి నుంచి వెంకడు, సుబ్బులు పోటీపడి లచ్చికి కావాలనివన్నీ ఏర్పాటు చేసేవారు. లచ్చిని బరువు పనులేవీ చెయ్యనివ్వటం లేదు సుబ్బులు. వెంకడు లచ్చి సరిగ్గాపోతోందేమో అన్నట్టు చూస్తున్నాడు. తొమ్మిది నెలలు నిండిన ఓ రోజున ఆ పాకలో ఓ సంటాడు "కెవ్వు" మని ఏడిస్తే సుబ్బులుకి గుండె జలదరించి జలజల కన్నీళ్ళు కారాయి. ఆ క్షణం కోసం ఎన్ని సంపత్నరాలు కాచుకుంది ?

ఎన్ని దేవుళ్ళకు మొక్కుకుంది ?

చంటాణ్ణి గుండెలకి హత్తుకుని భారలు దారలుగా ఏడ్చింది.

నెలలు గడుస్తున్నాయి. చంటాడు తల్లి దగ్గర పాలు తాగటం తప్ప పెంపకమంతా సుబ్బులే. వాడితో నవ్వుతుంది. కథలు చెప్తుంది. పాటలు పాడుతుంది. ఏడుస్తుంది. చిచ్చికొద్దూ తన వక్కలోనే పడుకో బెట్టుకుంటుంది.

కానీ వెంకడు లచ్చి కిరకిరల్లో మునిగిపోయాడు. సుబ్బులుతో రోజుకి ఓ సారి మాట్లాడతాడో లేదో. సుబ్బులు చంటాణ్ణి చూళ్ళో పడుకో బెట్టుకొని ఎప్పుడన్నా అనుకునేది "నాకు నా దేవుడు దూరమై పోయాడా ? లేదు.... లేదు.... నా దేవుడిదుగో ? నా దగ్గరే వున్నాడు" అంటూ చంటాణ్ణి చూళ్ళంతా ముద్దులు పెట్టుకుంటుంది. ●

నట్ట నది ఎండాకాలం.

పడమటి కాంబరం ఆ చెవిలోంచి ఈ చెవిలోకి దూసుకుపోతోంది. వొళ్ళంతా ఉడికి పోతోంది. నేలంతా ఉడికిపోతోంది. చెట్లమీద పక్షులు నీడ దొరక్క నెగలు పొగలయి పోతున్నాయి.

ఎండ అట్లా మండిపోతుంటే వూరు వూరంతా కొలిమిలా తయారయింది. వూరు రెండు బాగాలుగా చీలిపోయింది. పల్లపీడి తెలగాయి, మిట్ట మీది గొల్లలు, సాలెపేట, చాకలిపేట, కోమట్లు, బ్రాహ్మణ్యం అంతా రెండు వర్గాలుగా విడిపోయి పళ్ళు కొరుకుతున్నారు. హుంకరించి పిడికిళ్ళు బిగిస్తున్నారు. మధ్యస్థంగా ఉన్నవాళ్ళు ఎటూ చెప్పలేక నరిగి పోతున్నారు. ఈ రెండు వర్గాలకి ఒక వక్క సూరయ్య నాయకుడైతే మరో వక్క శేషయ్య అధిపతి.

సూరయ్య ఆరడుగుల మనిషి. వందెకరాల పొలం, పదిమంది పాలేళ్ళు. నాలుగరకల వ్యవసాయం, డేవిడీ అంత ఇల్లు, మందీ మార్బలమున్నూ. శేషయ్య కూడా అంత అస్తవడదే. అంత మందీ మార్బలం కలవాడే. కనుకనే రెండు ఏనుగులు డీ కొన్నాయి.

అంకమ్మ జాతర కోరుగా సాగుతోంది. ఆ రోజు బోనాలు, వీరదాలు, కొమ్మబూరాలు, పంబికోళ్ళు, మాతంగి అడుగులకి అనువుగా మోగుతున్నాయి. పెద్దగొల్ల “ఓశేజోగా!” అని అరవగానే దప్పులు దిక్కులు వగిరేట్ట మోగుతున్నాయి.

సూరయ్య తెల్లటి ఛోవతి కట్టుతున్నాడు. వలబినుపైన గ్లాస్కో లాల్చి వేశాడు. అత్తాకోడలంచు ఉత్తరీయం మెడ కిరువక్కలా వేలాడదీశాడు. పాలేళ్ళు, స్నేహితులు, బిందువులతో మీసం మెలేస్తూ బలిమేకతో తీవిగా పందిళ్ళవైపు నడిచాడు. మొత్తమంతా యాభైమంది పరివారంతో సూరయ్య గుడి దగ్గర కొచ్చాడు. అటు చూస్తే ఆశ్చర్యం వేసింది. అటుపక్క శేషయ్య వందమంది జనంతో సిద్ధంగా ఉన్నాడు. హుందాగా నుంచుని మీసం మెలేస్తున్నాడు శేషయ్య. అతనూ తెల్లటి ఛోవతి కట్టి అత్తాకోడలంచు ఉత్తరీయం వేశాడు. సూరయ్య, శేషయ్య ఒకళ్ళ నొకళ్ళు కొరకొర చూసుకున్నారు. వళ్ళు పటపట కొరుక్కున్నారు జనం ఇద్దరు పెద్దల్ని, వాళ్ళ ముఠాల్ని చూసి ఏం గొడవ జరుగుతుందో అని చిక్కు చిక్కుమంటూ చూస్తున్నారు.

సూరయ్య పంబిలవాణ్ణి పిలిచి “ఏందిరా ఆలీసెం. మొదలెట్టండి బోనాలు. మన మేక అడుగో” అన్నాడు. పాలెగాడు బంతిపూల దండ వేసిన మేకను రీసుకొచ్చి పోతురాజు బండ దగ్గర నుంచోపెట్టాడు. పంబిలవాడు కొంగాలకత్తి రీసుకుని భయం భయంగా వచ్చి నుంచున్నాడు.

“అగు” అని పెద్దగా అరిచాడు శేషయ్య.

అంతా నిశ్శబ్దమై పోయింది.

“ఈ ఏడు జాతరకి దబ్బిచ్చింది నేను. ముందు నా పోతు తెగిం తర్వాతే మిగతా బోనాలు. ఏదిరా మన పోతు” అన్నాడు శేషయ్య.

శేషయ్య పోతుని ముందుకు రీసుకొచ్చారు. సూరయ్యకి నెత్తురు ఉడికి పోతోంది. తను పూరిత ఇంతకాలం పెద్ద రైతుగా ఉన్నాడు. తన వేట తెగిం తర్వాతే మిగతా బోనాలు. ఈనాడు తనకింత తలవంపులా, సూరయ్యకి నెత్తురు కళ్ళలోకి వచ్చింది. “ఒరేయ్ ఇన్నేళ్ళ బట్టి జాతర

జరుగుతోంది. ఎన్నడన్నా మా వేట ముందు ఇంకోటి సరికారంట్రా. చూస్తావేరా నాయాం. ముందు మా మేకని నవకు" అన్నాడు గర్జిస్తూ.

మేకపిల్ల జాలిగా 'మే' అని అరుస్తూ దిక్కులు చూస్తోంది.

శేషయ్య ముందుకొచ్చి "అమ్మోరికి జాతర లేకపోతే యాడకి పోయిచెల్లాయీ పెద్దలు. నేను దబ్బిచ్చి నడిపిస్తన్నానా యీ జాతర. ఓ జాతర నాది. ముందు నా పోతు తెగాల్సిందే. లేకపోతే నెత్తురు కళ్ళ జూస్తా" నిస్సలు ఓరిపించాడు శేషయ్య.

పంబలవాడు ఏడుస్తూ "నేనేటి పేతును ... ఏటి పేతును...." అంటూ దణ్ణం పెట్టాడు.

"ముందు మాది" జనం కేకలు.

"ముందు మాడే" ఇటునుంచి అరుపులు.

కర్రలు పైకి లేచాయి. జనం విరగదొక్కుకుంటున్నారు. ఇంకో క్షణం అగిలే తలకాయలు పేలిపోయేవే.

"అగండాగం"డంటూ ముసలి పెద్దలు రెండు ముతాల మధ్యకి వచ్చారు.

"ఓ జాతర జరగాలంటారా చొద్దా?" అనడిగారు సూరయ్యని.

"జరగాల్సిందే" అన్నాడు సూరయ్య. అదే ప్రశ్న శేషయ్యని వేస్తే "నేను దబ్బిచ్చాను గదా" అన్నాడు. ఇద్దరికీ ఓ పద్ధతిని రాజీ ఏర్పాటు చేశారు. ఇంకో పంబలవాణ్ణి పిలిపించారు. మరో కొంగాలకత్తి తెప్పించారు. రెండు పోతుల్ని పోతురాజు బండ దగ్గర పక్క పక్కన నుంచోపెట్టారు. 'ఒకటి....రెండు... మూడు' అనేసరికి రెండు పోతుల్ని ఒకేసారి బలిచ్చారు.

జాతరైతే సాగిపోయింది గాని సూరయ్యకి శేషయ్యకి ఇద్దరికీ తృప్తి లేదు. 'వాడు నాకు దీటా?' 'ఆ పుండాకోర్తో నేను సమమా?' అని కుతకుత ఉడికిపోయారు. జాతరైన నాల్గో రోజున శేషయ్య పొలంరో కుప్పలు తగలబడ్డాయి. అది జరిగిన వారం రోజుల్లో సూరయ్య అరక

ఎద్దులు మాయమయ్యాయి. అది జరిగిన ఓ నెల రోజులకి సూరయ్య పాలెగాడి ఇల్లు తగలడింది. ఆ తర్వాత శేషయ్య ముఠావాళ్ళ చళ్ళలో దొంగలు పడ్డారు.

నిప్పు రాజుకుంది. బాగా రాజుకుంది.

మంటలు లేచాయి.

సూరయ్య పొలంలో పనిచేసే కూరీలు శేషయ్య పొలంలో పనిచేయరు. ఒకర్తో ఒకరు మాట్లాడుకోరు. అలాంటి సమయాన శేషయ్య జనం, దొంగలో సూరయ్య ఇంటిని అడ్డగించి జొన్నలు బస్తాలు దింపించారు. నిమిషాల్లో వార్త వూళ్ళోకి పోయింది. సూరయ్య జనం క్రరలూ, బరినెలూ తీసుకుని దొంగలోకి పరుగు పరుగున వచ్చారు. ఇది తెలిసి శేషయ్య ముఠా కూడా దొంగలోకి పరుగెత్తారు. దొమ్మి జరిగింది. తలలు పగిలాయి. రాళ్ళు విరిగాయి. నెత్తురు చిందింది. అంతలో రెండు పక్కర్నించి 'ఆపండి!' అని కేకలు. కొట్లాట ఆగిపోయింది. జరగ వలసిన దురంతం జరిగిపోయింది. సూరయ్య అల్లుడి తల పగిలి పోయింది. శేషయ్య కొడుకు మెడ నరికివేయబడింది. శేషయ్య కొడుకు శరీరం మీదపడి బోరున ఏడుస్తున్నాడు. సూరయ్య అల్లుడి శరీరాన్ని రావిలింతుని కన్నకూతురు దుస్థితిని తలుచుకొని చుళ్ళుకుళ్ళి ఏడుస్తున్నాడు. రెండు శవాలు ఒకేసారి స్మశానానికి ఆ తర్వాత తీసుకొచ్చారు. ఒకేసారి దహనం చేశారు. సూరయ్య, శేషయ్య మల్లయ్యరేపులో స్నానాలు చేసి వొడ్డుకి వచ్చి ఒకళ్ళ నొకళ్ళు చూసుకున్నారు. ఆ చూపులో కసిలేదు. పగలేదు పగపట్టటానికి, సాదించటానికి వాళ్ళకిక శక్తిలేదు. బతుకులో బహు విలువైంది ఇద్దరూ పోగొట్టుకున్నారు. ఇద్దరూ మల్లయ్య గుళ్ళోకి నడిచారు. ఎవరూ గంట కొట్టలేదు. గేపుడికి దణ్ణం వెట్టుకొని సూరయ్య శేషయ్య వైపు తిరిగి "ఏరా! అంకమ్మ తల్లికి చలి సరిపోయిందా!" అన్నాడు.

శేషయ్య పొంగి పస్తున్న దుఃఖంతో సమాధానం చెప్పలేక సూరయ్యని తగ్గరించుకొని పోతున్నాడు.

అటుగిరికొట్టుకురంజి

చింతపల్లి అడవులన్నా చిమ్మ చీకటన్నా చెప్పలేని భయం ఏర్పడ్డది. ఆ అడవుల్లో చిరశఙ్ఖలులు, చెబ్బులులు, నెత్తురుకాగే సింహాలు. సింహాల్ని పులుల్ని మించిన చెంచులు. పట్టపగలే దోపిదీలు ! అడవంతా నెత్తురుమడుగులు. అడవిరాటి అడంగు చేరిన పులిషి ఈ మధ్య కనిపించ లేదు.

అందరి గుండెల్లో చెంచు వయం ! బుద్ధ మీసాల్లో, నెత్తుటి కళ్ళతో
బాసుల్లాంటి చెంచులు గండ్రగొడ్డళ్ళతో స్వైరవిహరం చేస్తున్నారు.
రాజ్యమంతా అల్లకల్లోలంగా వుంది.

హఠాఁగా మూడు గంటలు కొట్టినా కోటలో వేంకటాద్రి నాయుడుకి
నిద్రపట్టలేదు. “తన పాలనలో తన అధికారాన్ని ధిక్కరించినవారు లేరే,
ఁ అదవిజాతి వాళ్ళని అణచలేక పోతున్నానేమి ?” అని కలవరపడ్డాడు
నాయుడు. నూరు మంది సైన్యాన్ని ఆయుధాలతో పంపితే, పుట్టచాటు
నుంచీ, చెట్టు చాటునుంచీ చెంచులు వాళ్ళ మీదికి దొంగచాటుగా దూకారు.
బాటలు గుండెల్లో నాటుకోగా బల్లాలట తలలు గుచ్చారు. అయినవాళ్ళు
పోయారు. ఆయుధాలూ పోయాయి. చితికి బైటపడ్డ ఒక్కడూ కలుసు
చెప్పి నాయుడి కొళ్ళముందు కన్నుమూశాడు.

నాయుడు ఉడికిపోయాడు. కళ్ళు నిప్పులయ్యాయి. ఇది జరిగిన మర్నాడే
పనుపు కుంకుమల్తో పచ్చ తోరణాలతో, మంగళ వాద్యాలతో మరిదయ్య
కుటుంబం పెళ్ళికి తరలి వెళ్ళింది. దోప మధ్యలో చెంచులు విరుచుకు
పడ్డారు. తోరణాలు తెగిపోయాయి. కుంకుమలు రాలిపోయాయి. నెత్తురు
వరదలైంది. పెళ్ళి వల్ల కార్తెంచి. పదిమంది పెళ్ళిపెద్దల శవాలు ఒకేసారి
స్మశానానికి రీసుకెట్టంటే వూరు వూరంతా గొల్లుమంది. పనుపు కుంకుమలు
పోగొట్టుకున్న ఇల్లాళ్ళని చూసిన ఆడకూతుళ్ళ గుండెలు చేరువయ్యాయి.
‘నాయుడి పాలనలో ఇంత అరాచకమా ?’ అని కుమిలిపోయింది ప్రజ.

నాయుడు నిలవలేకపోయాడు. వీరుల్లా స్వేచ్ఛగా తిరగవలసిన ప్రజ
బిరుకుబిరుకు మంటూ బిరుకుతుంటే సహించలేక పోయారు. తెలతెల
వారుకూనే సభ పెట్టించారు. పాపయారాధ్యులవారు అనుష్ఠానం హడావిడిగా
పూర్తిచేసుకొని వచ్చారు. కాకమూరి సేనాధిపతినే చాక వీరసింగు, రామ
సింగు మొదలయిన హరిజనుల్ని, కోదోణి, రామోణి మొదలయిన మరాఠా
సర్దారుల్ని రప్పించాడు.

సభ విశ్వబ్ధంగా వుంది.

అటునుంచి కొట్టుకురండి

193

అందరూ నాయుడు ముఖమే చూస్తున్నారు. నాయుడు చూపులు ఎక్కడో వున్నాయి. అలోచనలు తెగడం లేదు. ముఖం ఎర్రబారింది పొరుషం కళ్ళలోకి తనిపింది. సర్దారుల్ని, సేనాపతుల్ని చూస్తూ అన్నాడు నాయుడు "మనని నమ్మకున్న వాళ్ళ మాన, ప్రాణాలకు భద్రత లేకపోతే మన మెందుకు ?" సర్దారులు ముఖాలు ముఖాలు చూసుకున్నారు. మళ్ళీ అన్నాడు నాయుడు "చెంచుల్ని అణచగల మొసగాడే లేదా మనలో ?" అని. సభ నుంచి సమాధానం లేదు.

"చెప్పండి" గర్జించాడు నాయుడు.

కోటోజీ ముందుకొచ్చి వినయంగా తలదించి పలికాడు. "అడవిలో చెంచుల్ని జయించడం రష్టం వ్రభూ."

"అయితే మౌల్లం" అన్నాడు నాయుడు.

పాపయారాధ్యులు కలిగించుకుని "మొసలిని ఒడ్డుకు లాగాలి" అన్నాడు. నాయుడికి అర్థమైంది. సభను చూగించి నర్సోజీతో ఏకాంత మందిరానికి వెళ్ళి చెప్పాడు. మంత్రాంగం సిద్ధపడేటటువంటి సమయం చెంచుల దగ్గరికి రాయదారిగా వంపించాడు.

చుర్రాడు -

పురప్రముఖులందరూ వుండగా సభ ఏర్పాటు అయింది. చెంచు నాయుడు జెల్లా కృష్ణనాయకుడు సభలో ప్రవేశిస్తుంటే చాలయముడు నేలమీద అడుగు పెట్టినట్లుంది. చెంచుదొర సరాసరి నాయుడు దగ్గరకొచ్చి వందనం చేసి "దొరా! మీ సేవకున్నాడు." నాయుడు కళ్ళలో కోపం పొంగింది. "నా సేవకులు నా బిడ్డల్ని చోరుకుంటారా ? నేను పగవారి తలలు తెగ కొట్టాను కాని, తన వారిని చంపుకోలేదే ! నా పాలనలో అరాచకమా ?" అన్నాడు.

"చుర్రలు తెలియక చేసిన తప్పుని కాసుకోందయ్యా ! వ్రభువులు మా మీద కత్తెత్త కందయ్యా" అంటూ ప్రాధేయపడ్డాడు చెంచు నాయకుడు. నాయుడు ఆలోచించి అన్నాడు "క్షమించాం. మీ చోపిడిలు చూసేస్తారా ?"

“మానేస్తాం దొరా! చూడు కూడు దొరికే దోవ చూపించు దొరా” అని పేడుకున్నాడు చెంచు నాయకుడు.

నాయుడు మరికొంత ఆలోచించి “నా సైన్యంలో చేరండన్నాడు.” చూసరి చెంచు పొంగిపోయాడు. సరేనని ఒప్పుకున్నాడు.

సభ ముగిసింది.

ఆ మర్నాడే చెంచులు నాయుడి సైన్యంలో భాగమయ్యారు. గుట్టలనున్న జనం పట్నాల కొచ్చారు. కొలువు చేసుకుంటూ కడుపునిండా తింటూ హాయి మరిగారు, ఆ హాయి కొద్దికాలానికే విసుగవిపించింది వారికి. చెట్లు పోసి, ఏరు రోది, బిల్లాల యుద్ధంచేసి, బాజాల తెగపొడిచి పరుగుపరుగున తిరిగే జాతికి పరుపుమీద పడుకోవడం చూచా భాదగా తోచింది. కొంత మంది చెంచు పుర్రలు చిన్నచిన్న దొంగతనాలు మొదలుపెట్టారు. మరి కొందరు వీలున్నప్పుడు అడవి తెచ్చి మళ్ళీ దోపిడీలు సాగించారు. నాయుడు సేనాపరుల ద్వారా చెప్పించి చూచారు. ప్రయోజనం కనిపించలేదు. రోజురోజుకీ దాడులు పెరిగిపోతున్నాయి. అడవిలో వున్న ఆవడని అంతఃపురంలో పెట్టుకున్నట్లయింది నాయుడికి.

సేనానులతో మంతనాలు జరిపాడు. చెంచుల చేతుల్లో ఆయుధాలు పుండగా వాళ్లు లొంగడం కష్టం అన్నారు. ఇంటి శత్రువుకి మరణమే తగిన శిక్ష అన్నారు. మాయోపాయంతో మట్టుపెట్టాలని నిర్ణయించారు. ఆ మూడవ రోజు నాయుడు చెంచుల్నుందర్ని విందుకు పిలిచాడు. ఆయుధాలు దూరంగా పెట్టి అనందంగా భోజనాలు చేశారు. అదే అబరి భోజనమని వాళ్ళకు తెలీదు. విందునుంచి లేచేంతలో సైన్యం విరుచుకుపడి చెంచుల్ని బంధించింది. మోతుల్లో కట్టి తోపులోకి తీసుకెళ్ళి వరుసగా నిలుచోజెట్టారు చెంచుల్ని. అందరి కలలూ ఏకకాలంలో నరక దోతున్నారన్న వార్త ఊరంతా గుప్పుమంది వరుసలో ముందు చెంచు నాయకుడు జెల్లా కృష్ణ తరొంచుటని నిలుచున్నాడు. తోపులో మూగిన జనాన్ని, ఎదురుగా వున్న నాయుడ్ని చూసి అన్నారు “దొరా! కన్న బిడ్డల కుత్తుకలు కోస్తావా?”

అటునుంచి కొట్టుకురండి

పారిందిన వాళ్ళురా”

“ఈ తప్పు రాసి మా చతురు నిరపలేవా దొరా.”

“మాదొక్క తప్పు కాశానురా ? తల్లికి ద్రోహం చేసినవాడి తల తెగి పోవలసిందే. నుకండి” అని అజ్ఞాపించాడు నాయుడు.

వరుసగా పున్న చెంచుల తలలు సరకడానికి గండ్రగొడ్డలు పైకిలేచాయి.

మొదట విలుచున్న చెంచు నాయకుడి దగ్గరికి తలలు లొచ్చాడు. చెంచు నాయకుడు “ఒక్క కోరిక దొరా. అటునుంచి కొట్టుకురా దొరా” అన్నాడు.

అటునుంచి నరుక్కుంటూ వస్తే కొంతమంది మరణించిన తరువాతనైనా నాయుడికి జాలి కలిగి వధ అపేస్తాడేమో ప్రాణం దక్కుతుందని అతని ఊహ.

నాయుడు సరేనన్నాడు.

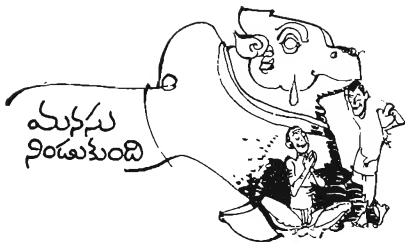
అటునుంచే కొట్టమన్నాడు.

అటునుంచి కొట్టుకొచ్చినా, ఇటునుంచి కొట్టుకెళ్ళినా అధికారం నిర్ణయించిన ధర్మం ప్రకారం అందరి తలలు నేలకొరిగాయి.

ఐతే చెంచు నాయకుడు తనవారు తన కళ్ళముందే నేల కొరగడం చూడ వలసిన దురదృష్టానికి నోచుకున్నాడు.

(‘అటునుంచి కొట్టుకురమ్మన్నారు’ అన్న సామెత వేంకటాద్రినాయుడు కాలంనుంచే ప్రచారంలోకి వచ్చింది.)

[చూడుడు : చాటువర్కమణి మంజరి.]

బ్రాహ్మమహార్తం.

వెలుగురేకలు పైకుంతపురం కొండమంచి విద్యుత్ కమందు ఊరి
 ఉపమంతా కృష్ణ వాడుకొచ్చారు. సంచారం చేస్తూ పచ్చివళ్ళశంకరాచార్యుల
 వారు కృష్ణ స్నానానికి సమాచారం నిర్ణయించారు. అన్ని వర్గాలవారు,
 లడవాల్లు, మొగవాల్లు, పిల్లలతో సహా ఆచార్యుల వారితో కలిసి కృష్ణతో
 స్నానం చేద్దామని తరలివచ్చారు.

కృష్ణమ్మ నిండుగా పారుతోంది.

అల్లు అలలుగా తుళ్లి తుళ్లి పడుతోంది. శంకరాచార్యులవారు దండ
 కమండలదారియై కృష్ణ ఒడ్డుకు వచ్చారు. వస్తూనే కృష్ణాజలం వాకింత

మనసు నిండుకుంది

తలమీద చల్లుకుని నదిలోకి దిగారు. అచార్యులతో పాటు జనమంతా నదిలోకి దిగారు. శంకరాచార్యులవారు మూడుసార్లు మునకలు వేశారు. జనమంతా 'హరా' అంటూ తల మునకలుగా స్నానాలు చేశారు. కృష్ణమ్మ జలదరించింది. పొంగి పొంగి పారింది. జనం గుండెలు పొంగాయి. అందరి దృష్టి అచార్యుల వారిమీదే. అచార్యులవారి దృష్టి అల్లంత దూరాన తూర్పు కొండలవైపు ఉంది.

సీతావతికి ఒళ్ళు పులకలెత్తింది. తనెన్నిసార్లు 'ఈ కృష్ణలో స్నానం చేశాడుకాదు. ఎన్నడూ తన శరీరం ఇంత పరవశించలేదే! అచార్యుల వారి స్పర్శతో, వందనంతో కృష్ణానది కరుణించి పావిత్ర్యం వర్షిస్తున్నట్టుంది. ఆ ప్రవాహపు స్పర్శ నరసరాల్లోకి పాచి కదిలించి పోతోంది.

ఇంత మహత్తర దృశ్యం నేనూ చూడాలని కొందరపడుతున్నట్టు సూర్యుడు చర చర కొండవెనక నుంచి లేచివచ్చాడు. అప్పటికే శంకరాచార్యులవారు స్నానం ముగించి పురాణబృందమీద కూర్చున్నారు. ఎదురు వస్తున్న సూర్యుడికి ఆర్ద్రమిచ్చి వందనం చేస్తున్నారు. ఉదయ సూర్య కిరణాల కాంతిలో కాషాయదండం మెరిసిపోతోంది. అచార్యులవారు అనుష్ఠానంలో మునిగిపోయారు. ఈ దృశ్యం చూస్తున్న జనానికి గుండె పొంగిపోయింది. సీతావతికి వేయి శివరాత్రులు కలిసి వచ్చినట్లనిపించింది. ఈ మహత్తర స్నానం కోసమే బతికి ఉన్నానా అనిపించింది.

మరోపక్క రామలింగం కూడా స్నానం చేస్తున్నాడు. అతనికేమీ అనిపించడం లేదు. ఏ పులకింతా లేదు. అందరితోపాటు తనూ స్నానానికి వచ్చాడు. ఎవరికీ చేయెత్తి మొక్కులేదు. నోరూ "హరా!" అనలేదు. అతనికి వీటియందు విశ్వాసం లేదు. అంత మాత్రాన ఏ హ్యూమూ లేదు.

చిత్రం: అస్త్రీకుడైన సీతావతి, నాస్త్రీకుడైన రామలింగం ప్రాణ స్నేహితులు. రామలింగం సీతావతిని చూసి ఆశ్చర్యపోతున్నాడు. అతనిలో విచిత్రమైన మార్పు వస్తోంది. కళ్ళు వెరిగిపోతున్నాయి. శరీరం వూగిపోతోంది. పసిపిల్లవాడు తల్లి వొడిలో వొడిగిపోయినట్లు కృష్ణమ్మని మనసా లొంగించుకుంటున్నాడు. పదేపదే మునకలేస్తున్నాడు.

శంకరాచార్యులవారు స్నానం జపం ముగించుకొని బొద్దుకొచ్చారు. నీళ్లేదు
యన్న కలలతో జనమంతా వారి సనుసరించారు. కృష్ణమ్మకి, పైపై
పస్తున్న సూర్యభగవానుడికి వందనలు చేసి అమరేశ్వరాలయం వైపు
దోవతీకారు శంకరాచార్యులు. అమరావతి అమరావతంతా అలయానికి
తరలివస్తున్నట్లుంది. వేదమంత్రాలు మోగుతున్నాయి. అందరి ముఖాల్లో
వక్రి. ముఖింపిన చేతులు, మూసుకుపోతున్న కళ్ళు, ఉలికులికి
పడుతున్న గుండెలు. వేదం వీదులనిండా మ్యార్మోగింది. గాలి నిండా
వేదనదం. ఆ నాదానికి తోడుగా ద్వజస్తంభం చిరు గంటల మోతలు.
అందరితో కలిసి గుళ్ళొచ్చారు సీతాపతి, రామలింగం.

ప్రాకారాలనిండా వేదనదం. పాపుకోళ్ళు చకచక లాడించుకుంటూ
శంకరాచార్యులవారు కాషాయదండంతో రెండో ప్రాకారంలో కొచ్చి
నాలుగు మారేడు దళాలు, నాలుగు జమ్మి రెమ్మలు కోసి కమండలంలో
వేసుకున్నారు. మారేడు చెట్లు సంబరంతో ఊగాయి. గాలిగోపురంలో
పాపురాళ్ళు రెక్కలు తవతవ కొట్టుకుంటూ అలాశంలోకి ఎగిరిాయి.
మెల్లక్కి దేవాలయంలో కొచ్చారు. అమరావతంతా ఆలయంలోకి
వచ్చింది. శంకరాచార్యులు గర్భగుడిలోకి ప్రవేశించారు. గంటలు
మోగాయి. "హరహర మహాదేవ:" కేకలతో గుడి నిండిపోయింది.
మహాన్యసంతో స్వామికి అభిషేకం చేస్తున్నాడు శంకరాచార్యులవారు.
అమరేశ్వరుడి పాలరాతి విగ్రహం మెరిసిపోతోంది. చల్లగా మెల్లగా
నవ్వుతున్నాడు శివుడు. శంకరాచార్యులవారు స్వామికి కర్పూర హారతి
ఇస్తుంటే అందరి కళ్ళలో హరశులు వెలిగాయి. ఎదురుగా చిన్న
సందేశ్వరుడి కళ్ళు వెలిగాయి.

ఆ తర్వాత శంకరాచార్యులు బాలచామండేశ్వరి దగ్గరికొచ్చారు. ఆయమ్మ
అచిశంకటల ప్రతిష్ఠ. శ్రీ సూక్తవిధానంగా అమ్మకు అర్చన
చేయించారు. తల్లి సస్యతోంది. మనసా లళిర్వడిస్తోంది. అందరూ

మనసు నిండుకుంది

చింటిప ముఖాలకు పెట్టుకున్నారు. అదేస్వామి : అదే అమ్మ ! ఆ నాడు సరికొత్తగా దివ్యదర్శనం ఇస్తున్నట్లనిపించింది అందరికీ.

శంకరాచార్యులవారు అర్చనలు ముగించుకుని గుడినించి వెళ్ళిపోయారు. వారికోపాదే జనమంతా వెళ్ళిపోయారు. గుడి ఖాళీగా ఉంది. విశ్వబ్ధంగా ఉంది. ఇద్దరే ఉన్నారు గుళ్ళో. ఒకడు సీతాపతి, రెండోవాడు అతని స్నేహితుడు రామలింగం. సీతాపతికి గుడినుంచి వెళ్ళబుద్ధి కావటంలేదు. ఆతనికి ఆ పారవశ్యం, పురికింత ఇంకా తగ్గలేదు. అలా నంది పాదాల చెర స్యామి తెదురుగా కళ్లమూసుకు కూర్చున్నాడు. కొంతసేపటికి కళ్లు తెరిచిచూస్తే పక్కనే రామలింగం కనిపించాడు.

“ఇక్కడే ఉన్నావా ?” అన్నాడు సీతాపతి.

‘మరేం’ అన్నాడు రామలింగం.

“నువ్వు నా స్తిమిడివి. జరిగిందంతా చూశావుకదా ! నీకేమనిపించింది” అడిగాడు సీతాపతి.

“నా కేమీ అనిపించలేదు. నా మనసు ఖాళీగా ఉంది.” అన్నాడు రామలింగం.

సీతాపతి ముఖంలో చిరునవ్వు- “నా మనసు ఖాళీగానే ఉండయ్యా” అన్నాడు.

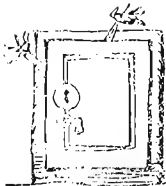
“అయితే అందులో ఏం వింపుకోవాలి ?” అడిగాడు రామలింగం.

“అందులో మనసునే వింపుకోవాలి” సమాధానం చెప్పాడు సీతాపతి.

ఇద్దరూ ఒకరిని చూసి ఒకరు నవ్వుకున్నారు.

విజయ : ఉన్నప్పుడు లేనిదాని కోసం పరుగు : లేనప్పుడు ఉన్నదాని కోసం తపన : అనుభూతి పునరావృత్తం కావటంకోసం ఆహారహం ఆరాటం :

అర్చకుడు ఇద్దరికీ తీర్థం ఇచ్చాడు. రామలింగం చాహానికి గొంతు తడుపు కున్నాడు. సీతాపతి గంగోదకంగా తాగింది కళ్ళకద్దుకుని స్వీకరించాడు. ●

అబద్ధం

చెడిన ఆడది

రూపాయికి రూపాయిని పుట్టించడమనే విద్య గురవయ్య వంశంలో పె్తిన విద్య. తండ్రి పోతూ పోతూ కొన్ని పాఠాలు చెప్పాడు. "నాయనా, డబ్బు మన కులదేవత. అనుక్షణమూ భక్తితో కొలుచుకో. రూపాయిని రూపాయితో పూజించు. రూపాయిని ఖర్చు పెట్టావంటే మన కులదేవతని అవమానపరచినట్టు లెఖ్క. నేను మూడంతస్తుల మేడ కట్టాను. ఆ పై అంతస్తుల్లో జనం ఎవరూ కాపురం చెయ్యకపోయినా, పావురాళ్ళు, గబ్బిలాలు తిరుగుతున్నా ఆ మేడలో మన కులదేవత ఉంది. తింటే జీర్ణమైపోతుంది. నిలవదు కదా! అంచేత రుచిగా తినాలనే కోరికలు చంపుకో. పైగా రూపాయి అరగదు, కరగదు. అంతట అంత పెరుగుతుంది."

గురవయ్య ఆ పాఠాల్ని సొంతం వంటపట్టించుకున్నాడు. వ్యాపారంలో తండ్రిని మించినవాడయ్యాడు. పచ్చడి మెరుకులే తినేవాడు. కటికి నేలమీదే పడుకునేవాడు.... కట్టుకున్న పెళ్ళానికి కూడా కాసంత బంగారం పెట్టలేదు. వడ్డీల మీద వడ్డీలు పెంచి అంచె అంచెలుగా సంపద పెంచాడు. పై అంతస్తుల్లో ఏర్పక గూళ్లు పెరుగుతున్న కొద్దీ ధనలక్ష్మి కరుణిస్తోందని సంబరపడ్డాడు.

అబద్ధం, చెడిన ఆడది

201

ఇంతలో గురవయ్యకి కూతురు పుట్టింది. కూతురు పుట్టినందుకు సంతోషం లేకపోగా దిగులు వడ్డాడు. పెరిగి పెద్దయితే కట్న కానుకలిచ్చి పిల్లని ఓ అయ్య చేతిలో పెట్టాలే అని ఇప్పటినుంచి ఆలోచనలో వడ్డాడు. ముందు ముందు అయ్యలున్నాయని వట్టుదలగా అప్పలిచ్చి, వడ్డీలు పెంచి సంపాదించాడు. పిల్ల పెరిగి పెద్దదైంది. పెళ్ళి చెయ్యాలి. కట్నం ఇవ్వటం ఇష్టంలేదు. పండగలకి, పబ్బాలకి సారెలూ, చీరెలూ పెట్టటం అంతకన్నా ఇష్టం లేదు. మెరుపులాంటి ఆలోచన వచ్చింది గురవయ్యకి. నూతలపాడులో అనాధగా ఉంటున్న దూరపు బంధువుల పిల్లారు శంకరాపు అని ఒకడున్నాడు. రెండో కంటివాడికి తెలియకుండా పిల్లని శంకరాపు కిచ్చి గుళ్ళో పెళ్ళిచేసి ఇల్లరికపుట బిల్లుడుగా తెచ్చుకున్నాడు. గురవయ్య మనస్సు స్థిమితపడింది. లెక్కా దొక్కా చూడటానికి, వసూళ్ళకి, మనిషాకడు దొరికాడు.

గురవయ్యకి బాగానే ఉంది కాని శంకరయ్య ఇరుకులో వడ్డాడు. పచ్చడి మెరుకులూ, ఎండలో పకి తిరగటాలూ అతనికి నచ్చలేదు. కళ్ళ ముందు కానులు కనబడుతుంటే హీనంగా బతకటం అతనికి రోత అనిపించింది. చూప తన్ని పనివాడికంటే హీనంగా, బానిసగా చూస్తుండటంతో మరి బుగిపోయాడు. ఈ సంకెళ్ళు తెంపుకోటం ఎలాగో తెలియక గిరిగిల్లాడి పోయాడు.

ఒక రోజు గురవయ్య “ముచ్చైయిపాలెం వెళ్ళి జానయ్య బదువేల రూపాయలు బాకీ కింద ఇమకత్తానన్నాడు. వసూలు చేసుకురా” అని శంకరాపుని పంపించాడు. శంకరాపు సరేనని వెళ్ళిపోయాడు.

పొద్దున వెళ్ళినవాడు సాయంత్రమైనా తిరిగిరాలేదు. రాత్రి పదిగంటల వేళ శంకరాపు చొగురుకుంటావచ్చి “ఆ జానయ్య బాకీలేదు. గీకీలేదు. పో పొమ్మన్నాడు. మీరు పత్రం గిర్రం లేకుండా అంత డబ్బు నోటి మాటమీద అప్పిస్తారా?” అని ఎగిరిపడ్డాడు.

గురవయ్య ఉన్నవాడు ఉన్నట్టు కుప్ప కూలిపోయాడు. నోటమాట రాలేదు. ‘ఇంత మోసమా వేలు.... వేలు....’ అని గొంతుకుంటూ

పిచ్చిచూపులు చూశాడు. వైద్యుడి కోసం వెళ్ళాడు. పిచ్చి ముదిరి నందిలోకి వచ్చింది. అర్థరాత్రివేళ దూలాలు పిచ్చికగూళ్లు చూస్తూ ప్రాదాలు విడిచాడు గురవయ్య.

శంకరాపుకి తంతే గారెలి బుట్టలో పద్దట్టు అబద్ధం అడి ఐదుపేలు దక్కించు కుందామనుకున్నవాడికి లస్తం చేజిక్కింది : హాయిగా అనుభవించ పచ్చనుకున్నాడు. కాని అదేం శమో : పచ్చడి మెరుకు లకు అలవాటుపడ్డనోరు పరమాన్నం అసహ్యించుకుంది. నెలి తిరిగేప్పుటికి జానయ్యవచ్చి ఇంటిమీద వడ్డాడు. "నేను ఏకి ఎగ్గొట్టానా ? నన్ను పరగణాలో అప్రతిష్ఠపాలు చేశావా ?" అంటే,

శంకరాపు తమాయించుకుని జానయ్యని అడుగుమీద కూర్చోపెట్టుకుని సవివరంగా చెప్పాడు. "గురవయ్య మామకి పెద్దకనం వచ్చి కాపీనం పెరిగిపోయింది. డబ్బు తీసుకొచ్చి చేదులో పోసినా, పత్రం, చెల్లు లేవు. కాబట్టి నలుగురినీ పిలిచి నీ మీద అణాండం వేరాడు. ఆ పాపం ఆ రాత్రే తిప్పికొట్టింది కదా, ఇంకెందుకు వెళ్ళిపోండి" అని.

ఓ అబద్ధం కప్పకుంచుకు మరో అబద్ధమే కాక మళ్ళీ మళ్ళీ అబద్ధాలాడాల్సి వచ్చింది. ఎన్నో అబద్ధాలాడి నెట్టుకొస్తున్నా ఎంచేతనో శంకరాపు నోటికి పచ్చడి మెరుకులు తప్ప పరమాన్నం రుచించటంలేదు. చలవ బట్టలు చొంటిమీద తెలతెలబోతూ గరగరలాడుతూ దొడపెద్దున్నాయి. నీరుకావి బట్టలే సుఖంగా వున్నాయి.

ఈ కథ ఇలా ఉండగా—

సర్వేశ్వరరావు కొంద కాంం క్రికం మీనాక్షి అనే అమ్మాయిని పాలమాట్ నుంచి తీసుకొచ్చి ఇంట్లో పెట్టుకొన్నాడు. వాళ్ళిద్దరూ పెళ్ళి చేసుకున్నారని కొందరు, లేదు అతగాడి ఉంపుడుగత్తె అనీ ఇంతకు ముందే రెండు చేతులు మారిందనీ కొందరూ అనుకొనేవారు. ఎవరేమను కుంటేనేం సర్వేశ్వరరావు ముచ్చట ఎంతోకాలం నిలవలేదు. ముప్పయి అయిదేళ్ళ మీనాక్షిని వూరికి పొదిలేసి కాంం చేశాడు సర్వేశ్వరరావు. అతను పోవడంతో అందరినోట్లా ఊరాయి. మీనాక్షిని తమ దాన్ని చేసు

కోవటానికే అందరూ తలో రకంగా ప్రయత్నాలు చేయసాగారు. పైగా ఉంచుకోవటం అంటే ఓ హుందాగదా :

మీనాక్షి ఓ నెలపాటు ఇంట్లోంచి బయటకు రాలేదు. ఆ తర్వాత తప్పలేదు. క్రిష్ణకి నీళ్ళు తెచ్చేది. సాయంత్రాలు గుళ్ళో తెచ్చేది. బజారుకెళ్ళి తన నదుకులు తనే తెచ్చుకునేది. ఇలా పట్టవగలే ఎక్కడపడితే అక్కడ మెరిసేది మీనాక్షి. దానితో జనం విరగబడ్డారు. నీళ్ళకావిళ్ళు మోసేవాళ్ళ దగ్గర్నుంచి వ్యాపారస్తులూ, రైతులూ అందరి కళ్ళూ ఆశగా చూసేవి.

మీనాక్షి తన్ని కోరుకుంటున్న వాళ్ళందరి గురించి ఆలోచించి 'నగలూ నాణ్యాలూ ఓ పూట పెత్తారు. రెండోపూట లాక్కొంటారు. కావలసింది అన్నం కదా, గుట్టు చప్పుడుగా ఉంటుంది' అని వంట బ్రాహ్మదైన సుందరయ్యని వరించింది. సుందరయ్య కొండెక్కిపోయాడు. వంటకి పిలిస్తే నగం పిండివంటలు మీనాక్షి ఇంటికి తరలించేవాడు. మీనాక్షికి భోజనం సుష్టుగా కుదిరాక చీరల మీదికి పోయింది కోరిక, చీర లమిరాక నగలమీదికి పోయింది మనసు. దాంతో సుందరయ్య పెళ్ళాం, నలుగురు పిల్లలు సంసారం యావత్తూ నలిగి వత్తరైపోయాడు. ఇల్లు దోపిడీ అయింది. సంవత్సరం తిరిగేప్పటికి సుందరయ్య గుల్లయిపోయాడు. మనిషి పుల్లలా అయిపోయాడు.

చింతల రేవులో శంకరాపు, సుందరయ్య స్నానాలు చేస్తున్నారు. గొంతు రోతు నీళ్ళలో నుంచున్నారు. సుందరయ్య శంకరాపుని చూస్తూ అన్నాడు.

“అదృష్టవంతుడివయ్యా : మావ పోవటంతో లక్షలు చేతికొచ్చాయి.”

శంకరావన్నాడు “అదృష్టం నీదయ్యా : మగ్గురుపుడివి : నీ సుఖం ఇంకొకరికేదీ ?”

అబద్ధాలతో అందల మెక్కుదామనుకున్న వాడొకడు.

ఆడదాని పొందుకోసం లయినవాళ్ళ కన్యాయం చేసిన వాడింకొకడు.

ఇద్దరూ ఒకళ్ళవిచూసి ఇంకొకళ్ళు దిగులుగా నవ్వుకోని బుతుంగున మునిగారు.

దొంగలో? దొరలో?

దొరికి అల్లంత దూరాన రంగడు అమరయ్య పొలానికి గొర్రెపెంట పెట్టాడు. రాతి పదిగంటలు దాటింది. గొర్రెలు చేలో మిగిలిన గరికా బరికా తిన్నంత పేపు తిని తిరిగిన తపేపు తిరిగి విద్రకు వడ్డాయి. చలి గాలి కొరికేస్తుంటే రంగడు గట్టుమీద కూర్చుని చుట్ట ముట్టించు కుండుకు చెలముకీరాయి తీశాడు. ఎంతకొట్టినా వెలగదు. కప్పుకున్న గొంగళి సళ్ళిపై చలిగాలి లోపలికి దూసుకొచ్చి చర్మం కోసేస్తోంది. పైగా ఆ చలికి తనతోపాటు గొంగళిలో కూర్చున్న మేకపిల్ల 'మే' అని ఏడుస్తోంది. రాంకొట్టగా కొట్టగా ఎట్టకేలకు దూది అంటుంటే దాంతో చుట్ట ముట్టించుకొని గుప్పు గుప్పున పొగవదిలి లోపలికొచ్చే చలిని "పో పొమ్మని" బైటికి తోలాడు. మేకపిల్లని మరింత వాళ్ళో పొదుపుకుని పీపు నిమరుకున్నాడు. వెచ్చగా మదుచుకుని విద్రకు పడ్డది మేకపిల్ల. చిన్నప్పుడు పొలానికి గొర్రెపెంట పెట్టడానికి తనూ తండ్రితో వచ్చి తండ్రి వాళ్ళో అలాగే వెచ్చగా పడుకునేవాడు.

చీకటి గుయ్యారంగా ఉంది. మందలోంచి ఓ గొర్రె లేచి కదులుతున్నట్టు అవిపిస్తే రంగడు చెంగున లేచి 'ఓహోనో' అంటూ దాన్ని అదిరించి తిరిగి మందలోకి తోలాడు. చీకట్లో ఓ సారి గొర్రెలన్నింటినీ చూసుకున్నాడు. ఎంత చీకటయినా తన గొర్రెలు తనకీ తెలివ్వా. "మచ్చలది, మారిది,

దొంగలో? దొరలో?

కోలు కొమ్ముల్లి, చిన్న కాళ్ళది, చిరతప్పలివారిది, తెల్లది, నల్లది, ఎత్తు కాళ్ళది, బోదది, కుంటిది, కులాసది, ఏడుపు గొట్టుది, ఎర్రమన్నుది ... అన్నీ ఇరవై లెక్క.... మళ్ళీ మేకపిల్లని చంకనేనుకుని గట్టుమీద కొచ్చి కూర్చున్నాడు. చుట్ట అరిపోయింది. వెలిగించుకోటానికి ఇష్టంలేక ఆరిస చుట్టని చెప్పలో పెట్టుకుని చీకట్లోకి కళ్లు పెట్టుకు చూస్తున్నాడు. బీర్లో కీచురాళ్ళు 'గీ' మంటూ అరుస్తున్నాయి. చెబుషలో కప్పలు ఉండుంటి బెక బెకమంటున్నాయి. పెద్దంటమ్మ గుడిమీంచి గుడ్లగూరి భయంకరంగా అరుస్తూ ఎటో వెళ్ళిపోయింది. రంగడికి నిద్రమత్తులాంటిది వచ్చింది. అంతలో దొంకలో మోతకి టక్కున మెరికువ వచ్చింది.

చెవులు రిక్కించి విన్నాడు రంగడు.

మనుషులు నడుస్తున్న చప్పుడు. మామూలు మనుషుల అడుగులు కావవి ఆ పేగం ఆ అడుగు పేరు గబా.... గబా.... గబా.... అడుగులు, నేల మీద ముల్లుగర్ర పోట్లు కావవి గడ్డపారల పోట్లు. అది గజదొంగల నడక. బిందిపోట్ల నడక. రంగడికి గుండెలవిసిపోయాయి. దొంకకి ఎకరన్నర ఇవతల ఉన్నా "టంగ్ టంగ్ టంగ్ టంగ్" అని విని పిస్తున్నాయి గడ్డపారల మోతలు. "టాక్ టాక్ టాక్ టాక్" పరుగు లాంటి నడక. చీకట్లో దొంకకి "దూరాన ఉన్నాడు కాబట్టి తనకి తన మందరి ఏం పర్వాలేదు" అని స్తిమితపడ్డాడు. కాని మరుక్షణంలో పీళ్లు ఊరు దోచేస్తే అని భయం వేసింది. ఏం చేయాలో తెలిసిందికాదు. తెలిసి తన కళ్ళముందు ఇంత మోరం జరుగుతుంటే చేతులు ముడుచుకు కూర్చోబుద్ధి కాలేదు.

చెంగున లేచాడు. గొంగళి మేకపిల్లకి కప్పాడు. చలంతా ఏవైందో తెలియదు. తక్కువగా తాచుతూ వీలంటేంచి బయటకొచ్చి అడ్డదోవన కృష్ణ వొడ్డునుంచి పరుగు లకించుకొని రొప్పుకుంటూ అమరయ్య ఇంటి కొచ్చి పడ్డాడు.

"అయ్యగారూ : దొంగలు.... దొంకలోంచి వస్తున్నారు.... నే నే జూళాను" అయాసంతో అన్నాడు.

అమరయ్య తొడకలేదు. బెడకలేదు. మంచమీద లేచి కూర్చుని చుట్ట
కాల్చుకొని ఆయాసపడుచున్న రంగణ్ణి చూసి “మంచి నీళ్ళు తాగు”
అని చెంబు చూపించాడు. రంగడు చెంబు చెయ్యికి అడ్డం పెట్టుకుని నీళ్ళు
తాగాడు. కానీ దడ తగ్గలేదు. అమరయ్య రంగణ్ణి చూస్తూ అన్నాడు.
“నాయాం” దొంగలొస్తే మేం కానుకోలేమంట్రా ? మేం లేవా ?
మా పాలేళ్ళు లేరా ? పొలాన గొర్రెల్నిడిచిపెట్టి వస్తావంట్రా ? కాని
పనులు నీ తెందుకురా పో.”

రంగడు బిత్తరపోయాడు.

“పో పో ! నీ పని చూసుకో పో” గదిమారు అమరయ్య.

వెనక్కి తిరిగాడు రంగడు. ఈ తడవ పడుగెత్తలేదుకాని కాళ్ళీడ్చుకుంటూ
క్రీష్టవొడ్డున నడిచొస్తూ ‘ఇది కానిపని ఎట్లా గయిందబ్బా !’ అని తర్కించు
కున్నాడు. ఏమీ తెలిసింది కాదు.

తెలి తెలనాచుకుండగా కూర్చుని పొలాలకొస్తూ చెప్పకుంటున్నాడు. రాత్రి
సెట్టి ఇంటికి కన్నాలేసి దొంగలు జొరబడ్డారని, సెట్టి మెలకువతో
ఉన్నాడు కాబట్టి సరిపోయిందని, అయినా సెట్టి పెళ్ళాం మెళ్ళో నాంతాడు
తెంచుకుపోయారని.

బారెడు పొద్దెక్కిసరికి రంగడికి కబురొచ్చింది. దొంగల వివరం తెలుసు
కుందుకేమో అనుకున్నాడు రంగడు.

అమరయ్య పాలేళ్ళచేత సెట్టికి కబురందించాడు : “దొంగలు రంగడి
తాబాకు మనుషులని. అవసరమైతే వట్టుబడి పారిపోయిన దొంగ,
రంగడి పేరు చెప్పారు అని చెప్పచుని.”

సరిగ్గా అలాగే జరిగింది వంచాయిట. రంగడు లబో దిబో మన్నాడు.
“దొరా ! దొంగల సంగతి ముందు చెప్పింది నేనేగదా దొరా !” అని
మొత్తుకున్నాడు.

“మరి దొంగలు నీ పేరు చెప్పారే ?” అన్నాడు అమరయ్య.

వస్తువు సంగతి ఆ తర్వాత అచూకీ ఉద్దాం. ముందు రంగడికి పది
గొర్రెలు ఇవ్వ వేయండన్నాడు. రంగడు కుప్ప తూలిపోయి అందరి

దొంగలో ? దొరలో !

కాళ్ళకి మొక్కాడు. లాభం లేక పోయింది. పది గొర్రెలలో వారం రోజులపాటు ఆనందంగా విందులు చేసుకున్నాడు అమరయ్య జనం.

రంగడికి అర్పమైంది. దొంగలు అమరయ్య మనుషులు. అమరయ్య మీద కసి పెరిగిపోయింది. తనకి ఇల్లా వాటిలా? ఊరి వాడా? తన ఆస్థంతా ఈ పాలిచ్చే జంతువులేకదా! అందులో సగం తరిగిపోయాయే? పున్నానికెడితే పాపమెదురా? అని అమిలిపోతూ తన గోదంతా మేకపిల్లకి, ఎర్ర గొర్రెకి, మచ్చల గొర్రెకి, పగలూ రాత్రి చెప్పుకోడం మొదలెట్టాడు. ఆ గొర్రెలు వినినట్టే కంఠంపాటు. బంటికి దొంకకి చెప్పుకున్నాడు. అవి మాట్లాడలేదు.

పది రోజుల తర్వాత సుబ్బయ్య పొలంలో గొర్రెపెంట పెట్టున్నాడు రంగడు. అర్పరాతివేళ దొంకలో అవే అడుగులు. అవే గునపంపోట్లు. బంటిలా లేచి రంగడు దొంకలో కొచ్చి “అన్నలారా!” అంటూ దొంగల కాళ్ళమీద పడ్డాడు. గోలు గోలున ఏడుస్తూ తన గోడు చెప్పాడు. “అమరయ్య నాకన్నాయం చేశాడయ్యా?” మీ ఆచాకి చెప్పినందుకు నా గొర్రెలు కాజేశారయ్యా! మీరన్నా ఆడుకోండయ్యా.”

యములాళ్ళలా ఉన్న దొంగలు “ఎంక దబ్బో చెప్పు. ఇప్పిస్తాం” అన్నారు.

“నాకు దబ్బెందుకయ్యా! పాలిచ్చే పశువులు గావాలి గాని” అన్నాడు రంగడు.

గంటలో వస్తాం ఈ దొంకలోనే ఉండమని వెళ్ళిపోయారు దొంగలు. గంట తిరిగే సరికి దొంగలు అమరయ్య పాడి అవు, లేగదూడతో వచ్చి రంగడికి అప్పచెప్పి వాళ్ళ దారిన వాళ్లు వెళ్ళిపోయారు.

రంగడికి ఏం చేయాలో తెలియలేదు. పాపమో, పుణ్యమో తెలియటం లేదు. న్యాయమో, అన్యాయమో తెలియటంలేదు. చేతికొచ్చిన పాదావును వుంచుకోవాలో, వదలాలో తెలియలేదు. ఎవరారుకుంటున్నారో, ఎవ రన్యాయం చేస్తున్నారో తెలియక తబ్బిబ్బయినాడు. పాలిచ్చే పశువు తన ప్రాణం అంతే!

పొలంలోని గొర్రెల్ని దొంకకి మళ్ళించాడు రంగడు. నిమిషాలమీద పొలిమేర దాటించాడు. పొద్దు రెండు దారొచ్చేసరికి అమరావతికి ఆయాళ్ళ అవతలికి పాసి ఆపుతో సహా వెళ్ళిపోయాడు.

కొనుక

త్రలుపు తెరిస్తే భక్తున ఇల్లంతా వెలుతురు కమ్ముకున్నట్టు కదిలవస్తు
నగలించిందా వెలుగు. జనం కళ్ళలో వెలుగు. గదిగది పడుగులు.
తోసుకోటాలు. సందడి. అందరి ముఖాల్లో చెరగని చురుపులు.
గుండెలన్నీ ఉయ్యాల లూగుతున్నాయి. నంబరం తెల్లపోతోంది.

“రాజకుమారుడు తిరిగొస్తున్నాడంట!”

“బుద్ధు డయ్యాడంట!”

కొనుక

209

“రాజ్య మేలవలసిన రాజు రోకాన్నంతా ఏలుచున్నాడంట !”

“రాజాధి రాజులు కాళ్ళబడి మొక్కు లిరుతున్నారంట.” గుస గుసలుగా చెప్పుకుంటూ గుసగుస వదుగులు. పెద్దలు సందిరాలు చూస్తూ పిల్లల చెప్పట్లు.

రాజవీధిన కర్పూరోదకం కల్లాపి చల్లాచు, ఆడవాళ్ళు రంగు రంగుల ముగ్గులు వలయాలు వలయాలుగా రిరుతున్నాడు. కాళ్ళగజ్జెలు మెల్లుమెల్లు మనగా జారిపోతున్న కరకంకడాలు పైకి తీసుకుంటూ ముక్కరలు పులుచు పులుకున మెరుస్తుండగా, ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వుకుంటూ, ముచ్చట్లు చెప్పుకుంటూ ముగ్గులేస్తున్నాడు.

“అంతోసి అందగాడు ఆడపుల పాలాయేనే :”

“ఓ రోజు రాజు చొంటిన ఎండసోకితే వారంపాలు చొళ్ళు కందిందట !”

“పవ్వళిస్తే పట్ట పుపు దారం గుచ్చుతుందట ! పాలమీది మీగడ పొరలో పంచదార వలుకు పంటికి కంటకమైందట !”

“అంత సుగుమారుడు ఆడపుల ఏ ఎండకానెనో, ఏ వాన తడినెనో, ఏ ముళ్ళదాట నడిచెనో, ఏ కనరుకాయ కొరికెనో....” అని వూసులాడు కుంటుంటే కళ్ళనీళ్ళు రాగా ముక్కులు ఎర్రబడగా, వదే వదే తుడుచు కుంటుంటే, ముక్కరలోని పువ్వరాగాలు ఎండకు ఎర్రగా మెరిసి. ముక్కులను మరింత ఎర్రగా చేస్తున్నాయి.

బాటనిండా పువ్వలు పరిచాడు. మెత్తగా చొత్తిచూశాడు స్వామి పాదాలు ఎక్కడ కనుగొందుతాయోనని. మరింత చొత్తుగా పువ్వలు పోశాడు.

అంతఃపురంలో యశోధర :

అలనాటి అర్ధరాత్రి నన్ను విడిచివెళ్ళిన స్వామి : ఈ నాటి సుప్రసాదాన ఏచేస్తున్నావా ? మాట చెప్పుకుండా మాయమయ్యావే ! నేనెట్లు పస్తానను

ఓన్నావా ప్రభూ: మనసులోని కోరిక సూచనగా అన్నా, ఆన్ని సౌకర్యాలు చేసిపెడుదునే! నేనడ్డమైతే సన్నే తొలగించుకుందునే! ఈ రోజు స్వామికి ఎలాగున స్వాగతమివ్వను? అద్దం ముందు అలంకరించుకోబోయింది యశోధర. తల దువ్వకోబోయింది. తన ముంగురులు సరిదిద్దే స్వామి వెళ్లిపోయిం తర్వాత తిరిగి జడ దువ్వకోలేదు. తల జడలు కట్టింది. అలాగే ఉండనీ అనుకుంది. చెక్కిలి దిద్దుకోబోయింది. ఆ చెక్కిలి: పెదవులతి కించి తన్ని తన గుండెలో పొదుపుకున్న స్వామి తన కళ్ళలో కళ్ళు పెట్టి "నీ కళ్ళలోనే ఉదయ సాయంసంధ్యలున్నాయంటూ పవళూ రాత్రిళ్ళూ తన వాళ్ళో పడుకున్న స్వామి! తన విశాలమైన బాహువులతో ఈ శరీరాన్నందుకుని ఏక శరీరంగా చేసి మనలిన స్వామి! ఇన్ని రోజులకి తిరిగి వస్తున్నాడు! ఎలా అలంకరించను ఈ శరీరాన్ని, ఈ ముంగురుల్ని, ఈ చెక్కిళ్ళని, ఈ పెదవుల్ని, ఈ శరీరాన్ని కాదని, వౌద్ధవి వెళ్ళి పోయావుగా స్వామి? మరి వీటిని అలంకరించను, అలాగే ఉండనీ.

యశోధర అలంకరించుకోలేదు. అలనాటి అర్ధరాత్రి తన స్వామి తన్ని విడిచి వెళ్ళిపోయిన రాత్రి కట్టుకున్న పీతాంబరాన్నే తిరిగి కట్టుకుంది.

శుద్ధోదనుడు కళపళ పరుచున్నాడు. నా బిడ్డ తిరిగి వస్తున్నాడు! రాజాది రాజుల చేత పాదాలు కడిగించుకుని నా కొడుకు తిరిగొస్తున్నాడు. అనుకుంటూ వెండి గడ్డం మెరుస్తుండగా అస్తమితంగా పరార్లు చేస్తున్నాడు. అంతలో మనవడు రాహులుడు తాత దగ్గరికొచ్చాడు. రాహులుణ్ణి గుచ్చి ఎత్తుకుని "మీ నాన్న వస్తున్నాడయ్యా! మన మంతా స్వాగతం చెప్పాలయ్యా! పదయ్యా.... పద" అంటూ పొంగుతున్న కన్నీళ్ళు అపుటంటూ ముందుకు నడిచాడు.

మంగళ వాద్యాలు మోగాయి. వీధుల్లో జనం చీకరిసి ఉన్నారు. అల్లడుగో బుద్ధుడు! అల్లడే వెలుగు! వీధుల విండా వెన్నెల! అందరి

కళ్ళలో వెన్నెల : ఆగవి కన్నీటి ధారలు : గురి గురి లాడే గుండెలు :
జలజల రాలుతున్న పూలు : చొళ్ళు పొంగి పోయేట్టు జయద్వానాలు :
బుద్ధుడు అందరివైపు చూశాడు.

జన సముద్రం నిశ్శబ్దమై పోయింది. అందరికీ దిగ్భ్రమ : మైమరపు :
రాజనుమారుడు సన్యాసి అయ్యాడు. రత్నకీరీటం లేదు. మణిహారాలు
లేవు. కాషాయాంబరాలతో, చిరునవ్వు తూపులతో అందరి కళ్ళలోకి
చూస్తున్నాడు. ఆకాశంలోంచి కాంతి గోళం భూమిని తాకినట్టుంది.
అందరూ నిశ్శబ్దమైచూస్తున్నారు.

స్వామి ముందుకు నడుస్తున్నాడు. పువ్వులు సరిగిపోకుండా నడుస్తున్నాడు.
పువ్వులు తమ జన్మ ధన్యమైనట్టు బుద్ధుడి పాదాల కంటుకుని వదలటం
లేదు. జనం బుద్ధుని పాదాల మీద పడిపోతున్నారు. కన్నీళ్ళతో కాళ్ళు
కడుగుతున్నారు. ఆ చూపు, ఆ నవ్వు, ఆ అభయం : అందరూ ద్రవించి
పోతున్నారు.

యశోధర ముందుకు వచ్చింది. తన శిరోజాల్లాగే స్వామి శిరోజాలు కూడా
జటలు కట్టాయి. బుద్ధుడు యశోధరని చూసి చిరునవ్వు నవ్వాడు.
యశోధరకు మాటరాలేదు. గొంతు విచ్చుకోలేదు. బుద్ధుడి పాదాలు
తాకింది యశోధర. ఆ స్పర్శ అతిలోకంగా తోచింది.

ముందుకు వస్తున్న బుద్ధుడికి తండ్రి శుద్ధోదనుడు ఎదురువచ్చాడు. కన్నీళ్లు
కాలవలపుతూండగా శుద్ధోదనుడు అన్నాడు. "అయ్యా! నువ్వ నా కొడుకువి.
నేను నీకు తండ్రిని. నువ్వు లోకానికి తండ్రి వయ్యావు. లోకానికి
తండ్రి వయిన నీకు నీ తండ్రి ఏమిచ్చుకో గలదు : నీ కొడుకునే నీకు
కానుకగా ఇచ్చి కుంటాను" అంటూ రాహులుణ్ణి బుద్ధుడికి అర్పించాడు.

ఆ దృశ్యాన్ని పాలరాతిలో పరికించి మన కందించాడు అమరావతి
శిల్పి.

తల్లి కడుపు
చల్లగా.....

చలి! చలి! చలి!

దనుర్మాసం ఉదయాన మంచు పొరలింకా విచ్చుకోలేదు పొగమంచు
బాగా కమ్ముకోటాన పదడుగులు దూరంలో ఉన్న చింతచెట్లు కూడా
కన్పించటంలేదు. పడేళ్ళ రంగడు కృష్ణా స్నానానికి బయలుదేరాడు.

చలి! చలి! చలి!

"ఉహూహూహూ...." అంటూ వణికిపోయాడు రంగడు.

రంగడికి ఓ సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఓ సారి సూరన్న తాతని
అడిగాడు "చలి ఎక్కణ్ణించి వస్తుంది తాతా!"

"ఎక్కణ్ణించో రావట మేమిటా..... నీ గుప్పిటలోనే ఉంటుంది చలి"
అన్నాడు సూరన్న.

గుప్పిటలు విప్పేశాడు రంగడు. చలి గిలీ పారిపోయింది. ఎగిరి
గంతేశాడు. పసుగు పదుగున కృష్ణ వొడ్డున పచ్చాడు. కృష్ణ నిండా
పొగమంచు - ప్రవాహం కన్పించటంలేదు. నీళ్ళలో పేళ్ళు పెడితే
కొంగర్లు పోతున్నాయి. శరీరమంతా చల్లగా మంచుముద్దయి పోతోంది.

తల్లి కడుపు చల్లగా.....

రంగడు స్నానం చేయటానికి తటపటాయిస్తూ వొడ్డునే కూర్చుని నీళ్ళ పైన పేచుకున్న చలి పొరని చెదర గొడ్తున్నాడు.

ఇంతలో గుళ్ళోంచి శంఖం మోత వినిపించింది.

‘అమ్మో! పూరేగింపు బయలుదేరే పేళయింది’ అనుకుంటూ చెంగున నీళ్ళలోకి దూకాడు రంగడు. బారలు బారలుగా చడి ఇంతా లోపలికెళ్ళి బుడుంగున మునిగాడు.

కృష్ణలోపల వెచ్చగా ఉంది. హాయిగా ఉంది. అమ్మ కడుపులో ఉన్నట్టు నిర్మితంగా ఉంది. కృష్ణ లోలోపల అలలు అలలుగా, వెచ్చవెచ్చగా వొళ్ళంతా ప్రేమగా విమురుతోంది. రంగడ్డి ఓ సారి వాళ్ళమ్మ వొళ్ళో పడుకోబెట్టుకుని వొళ్ళు విమురుతూ ‘నువ్వు చక్కగా చదువుకుని గొప్పవాడి వవ్వారి’ అంటూ మౌనంగా చేతులతో రాస్తుంటే ఎంతో హయవిపించింది. మళ్ళీ అంత సుఖంగా ఉంది కృష్ణ కడుపులో. అందుకే తనకి అమ్మ అంటే ఇష్టం. కృష్ణంటే ఇష్టం.

మళ్ళీ గుళ్ళో శంఖం మోగింది.

“అయ్యో బాబోయ్! పేళయి పోతోంది” అంటూ గబగబా వొడ్డుకొచ్చాడు. వొడ్డుకి వచ్చి రావటంలోనే మళ్ళీ చలి చుట్టు ముట్టేసింది. గజగజ వణుకుతూ తుండు పిడుగుంటూ “నేను తప్ప ఇంకెవరూ ఇంత చలిలో స్నానం చెయ్యలేరు” అనుకుంటూ సక్కకి చూస్తే ఓ అరవై ఏళ్ళ ముసలమ్మ తనలాగే స్నానం చేసి చీర పిండుకుంటోంది. ఆశ్చర్యం పేసింది. ఆ అవ్వ చలికి వణకటం కూడా లేదు అలా చూస్తున్న రంగడితో అవ్వ అంది. “నాయనా! నాకు కళ్ళు మసకలు. కొంచెం ఈ రాళ్ళు దాటిస్తావా?” సమారానం కూడా చెప్పకుండా చేయండిచాడు రంగడు. రంగడు అవ్వనే చూస్తున్నాడు. ముఖంనిండా పచ్చగా పసుపు రాసుకుంది. నుదుటిమీద పెద్ద టుంకం దొట్టు. వెండి జలతాళులా పెద్ద జుట్టు. రాళ్ళుదాటిస్తూ రంగడడిగాడు “అవ్వా మీదే దీరు.”

ఇంతలో గుళ్ళో మళ్ళీ శంఖం మోత.

అవ్వ చెప్పే సమాధానం విసకుండా “నే వెళ్ళొస్తా సవా” అంటూ పరుగు పరుగున ఇంటి కొచ్చేశాడు రంగడు.

ఇంటికొచ్చి రావటంతోటే లాగూ చొక్కా తగిలించుకుని “అమ్మా ! నేను వూరేగింపు కెత్తున్నా !” అని దొడ్లో ఉన్న తల్లికి ఓ కేక పెట్టి వీధిలోకొచ్చి పడ్డాడు. వీధిలోని తన ఈడు పిల్లల్నిందర్నీ పేరు పేరునా పిలిచి పదిహేను మంది జట్టుతో గుళ్ళోకి వరుగెత్తాడు.

దేవుణ్ణి పల్లకిలో వేంచేస్తూ చేళాడు. సన్నాయి మేళంతో వూరేగింపు బయలు దేరింది ! పెద్ద బజారునిండా ముగ్గులు. ఆ ముగ్గుల మీద పసుపు కుంకుమలు. ఆ పసుపు కుంకుమల నడుమ గొబ్బెమ్మలు. ఆ గొబ్బెమ్మల తలల్లో బిరిబిరి. పల్లకి హారతి ఉన్న చొట్టల్లా అగుతోంది దేవుడికి హారతి ఇస్తున్నప్పుడు సన్నాయి అగిపోగా భజన సాగుతోంది. ప్రతి ఇంటిముందు పిల్లలు కూడా హారతి కళ్ళకద్దుపంటున్నారు. నివేదన చేసిన రేగిపళ్ళు పందిపెత్తే టక టక నమిలేస్తున్నాయి. అలా నాలుగు వీధులూ పల్లకితో తిరుగుతూ ఎన్ని హారతులు కళ్ళకద్దుపంటునారో ! ఎన్ని రేగుపళ్ళు నమిలారో ! పళ్ళు పులిసిపోయాయి.

చల్లమ్మ గారింటిదగ్గర హారతి ఇస్తుంటే రంగడు పక్కకి తప్పుకున్నాడు. ఎందుకంటే ఓ రోజున చల్లమ్మ అప్పరాలు ఎండబెట్టింది. రంగడు వెళ్ళి “నాకో అప్పడం ఇవ్వవా ?” అన్నాడు. చల్లమ్మ ఒకటిచ్చింది. అది ఎడం చేతిలో పెట్టుకుని “మా అమ్మకో !” అన్నాడు.

“తడవా ! నీ కిచ్చింది కాక మీ అమ్మకు కూడానా పో” అంది.

రంగడికి చెడ్డ కోపమొచ్చింది. చల్లమ్మని ఇంట్లోకి పోనిచ్చి అప్పరాలన్నీ కుప్పపోసి ముక్కలు ముక్కలుగా తొక్కి పసుగెత్తుకొచ్చాడు. ఆ తర్వాత పెద్ద గొడవై తల్లి వెళ్ళి శ్రమాపణ చెప్పుకోకుండా సరిపోయింది. అప్పటి నుంచి చల్లమ్మని చూస్తే రంగడికి భయం. ఆ సంగతి తెలిసిన వాళ్ళందరూ రంగడు “మా అమ్మకో ?” అని అడగక ముందే రెండు పిల్లలు.

తల్లి తిడుపు చల్లగా....

పిల్లల సరదా అంతా పూరేగింపుమీద కాదు. దేవుడు గుళ్ళోకి తిరిగొచ్చిం
తర్వాత పెద్దే దధ్యోజనం మీద. ప్రసాదం పంచి పెత్తుంటే పిల్లలు
ఒకటే గోల. ఇంట్లో చద్ది ఎన్నిసార్లు చేసుకుంటాం కాదు. కాని
ఆ రుచి రాదేం!”

“దధ్యోజనం రుచి అంతా కరివేపాకుతో ఉందిరా!” అన్నాడు రంగడు.
“పులిహోర రుచి అంతా తిరగమోత మిరపకాయతో ఉందిరా” అన్నాడు
ఇంకొకడు.

రంగడి వంతు పచ్చింది. ఒకచేత్తో చద్ది పెట్టించుకుని రెండో చెయ్యి
చూపించి “మా అమ్మకో?” అన్నాడు. అర్చకుడు నవ్వుకుని రెండో
చేతిలో కూడా పెట్టాడు. రంగడు సంబరంగా మెట్టుదిగి వస్తుంటే మెట్లు
కింద పొద్దున్న కృష్ణ దగ్గర కనిపించిన అవ్వ కనిపించింది.

“నాయనా! కళ్ళు కానను పైకి వెళ్ళలేను. కొంచెం ప్రసాదం పెట్టరా!”
అంది.

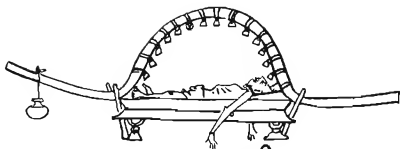
రంగడు చిక్కులో పడ్డాడు. అమ్మకీ, తనకీ ఉన్న ప్రసాదం.
“మా ఇంటికి రా అవ్వ అన్నం పెట్టిస్తా” అన్నాడు.

“అన్నమెందుకరా: అమ్మ ప్రసాదం కావాలిగాని” అంది అవ్వ.
రంగడు కాదనలేక తన ప్రసాదం అవ్వ చేతుల్లో పెట్టి ఇంటికి పరుగెత్తు
కొచ్చాడు.

గుమ్మంలో స్నానం చేసి మంచున్న తల్లి చేతిలో ప్రసాదం పెట్టాడు.
“మరి నీకో?” అంది. తల్లి “నాది గుడ్లో ఓ అవ్వ కిచ్చేకా” అన్నాడు
రంగడు. “మరయితే ఇది నువ్వూ తీసుకో” అంది తల్లి. “కాదు నీకే”
అన్నాడు రంగడు. కాదు కాదని కొడుకుచేత బలపంతాన తినిపించింది
తల్లి.

“ప్రసాదం రుచి అంతా కరివేపాకుతో ఉంటుందమ్మా” అంటూ కరివేపాకు
తల్లి నోటి కందించాడు రంగడు.

రంగడి తల్లి నవ్వుతూ కరివేపాకు చప్పరిస్తూ కాదుకుని హాళోకి నీసుకుని
నిమిరింది. రంగడికి కృష్ణమ్మ కడుపులో స్నానమాడి సల్లనిపించింది, ●

విరిగిన పల్లకీ

ఊరిలో ఎక్కడో పెళ్ళి బాజాలు మోగుతున్నాయి.

రెండురోజులనుంచి వొంటిపూట గంజి తాగుతూ, నీరసంగా గోడకానుకుని కళ్ళు మూసుకుని పడుచున్న నంగడు ఉరిక్కిపడి లేచాడు.

మళ్ళీ దూరంగా సన్నాయి మోత. రందోల్ మోత. “పెళ్ళే! పెళ్ళి జరుగు తంది:....” నంబరంగా లేచి నుంచున్నాడు ఎదురుగుండా మాసి, చివికి పోయిన పెళ్ళిపల్లకీ వైపు చూశాడు. దిగాలుగా మోడులావుంది పెళ్ళిపల్లకీ. నలభై ఏళ్ళయి ఆ పల్లకీని ఎవరూ వాడడంలేదు. పల్లకీకి చుట్టిన పీలికలు

విరిగిన పల్లకీ

217

మాసిపోయి ఎండకు ఎండి వానకు తడిసి పల్లగా వికృతంగా పున్నాయి.
మళ్ళీ దూరంగా పెళ్ళి బాటలు.

సంగడు వల్లకి దగ్గరకు వెళ్ళి బొంగు విమరి “మాసిపోతేనేం : సాబుచేసి
కుచ్చలు కడితే గుర్రంలా ఉండదో” అనుకుంటూ పొంగిపోతున్నాడు.

ఇంతలో అడుక్కొచ్చిపోతెళ్ళిని, నెడ్డి పంగిపోయిని సంగడి పెళ్ళాం సుబ్బి ఖాళీ
బొచ్చెతో వచ్చింది. “నీకెప్పుడూ వల్లకిపిచ్చే” అని దెప్పుతుందని, వల్లకి
విడిచిపెట్టి ముందుకొచ్చి “ఏమే : గండ్ల దొంగతేరా ?” అన్నాడు. ఖాళీ
బొచ్చె నేలను పడేసి “లేచరా మావా” అంటూ చితిచితిబడింది.

దూరంగా పెళ్ళి సన్నాయి.

“పెళ్ళవుతున్నట్టున్నది. ఎళ్ళొద్దావంటే ?” అన్నాడు సంగడు. “అళ్ళు
బోజులయిన తర్వాతగాని ముద్దెయ్యరు గదయ్యా. మనకి సందేశే మింగ
మెతుకు”

వాళ్ళిద్దరికీ మెతుకు సంగతి సరేసరి రెండు రోజులనుంచీ ఒంటిపూట
గంటే. సంగడు పాత వల్లకివైపు ఆసక్తిగా చూశాడు. “ఉండవే నే యెళ్ళొస్తా”
అంటూ లేచి ఓపిక తెచ్చుకుని హుషారుగా పిడిలోకొచ్చాడు.

దూరంగా పెళ్ళి సన్నాయి.

ఆ సన్నాయిమోత వింటూంటే సంగడిలో ఎంత ఉత్తేజమో! పెళ్ళి సంబంధంతో
ముందుకు నడిచాడు. తీవ్రంగా పెళ్ళి పెద్దలా అడుగులు వేశాడు.

తను ఎన్ని పెళ్ళిళ్ళు చూశాడుకాదు! యాభై ఏళ్ళనుంచి ఆ ఊళ్ళో ఏ పెళ్ళి
జరిగినా సంగడింట్లోవున్న వల్లకిలోనే పెళ్ళి టిరేగింపు. సంగడి పడేళ్ళ
వయస్సులో సంగడి తండ్రి, అక్కలా చుట్టాయి వల్లకి మోస్తుండగా తను
వక్కనే వుండేవాడు. వల్లకికి రంగు రంగుల బుచ్చలు గరిగలలాడే
గాజు పూసలు .. వల్లకి కొమ్ముకి పట్టు తురాయి. పాఠశికాక్కలా ఉండేది
పెళ్ళి వల్లకి. ఏనుగుంటోలావుండేది పెళ్ళివల్లకి. అందులోకి వచ్చి కూర్చునే
వాడు కొత్త పెళ్ళి కొడుకు. పెళ్ళి కూతురు. సంగడు చిన్నవాడవడంచేత
నెత్తిన గానీ రైట్ పెద్దేవాడు. ఆ రైటుతో పెళ్ళికొడుగు పెళ్ళికూతురు

దగ్గర నుంచునేవాడు సంగడు. మధువర్కాలు కట్టుకున్న పెళ్ళికొడుకు పెళ్ళి
యాడుక నుదుట బాసకాలు లైటు వెలుగురులో తళక్కున మెరవగా, పెళ్ళి
కూడురికి చిరుచెమటపట్టి కళ్యాణాలికం కరిగిపోగా, బుగ్గనున్న చాదుకుక్క
పెద్దదవగా ఆ దృశ్యాన్ని కళ్ళు విచ్చుట చూసేవాడు సంగడు.

ఎవరూ చూడకుండా పెళ్ళికొడుకు పెళ్ళిచూపుడు చెయ్యిగిల్లితే ఆ పిల్ల
చిరుకోపంతో వారచూపులుచూస్తే కన్నులకు నీళ్ళి “అమ్మదొంగ” అను
కునేవాడు సంగడు. అలా ఎన్ని పెళ్ళిళ్ళు చూశాడో : ఎప్పటికైనా తనూ
పెళ్ళి చేసుకుని వాళ్ళలాగే పల్లకీలో వూరేగాలిని కలలు కనేవాడు.

సంగడికి వదలసాగింది. పల్లకీ ఊరేగింపు సంగతి దేవుడెరుగు కాని,
అనలు పిల్లనిచ్చేవాడే దొడతలేదు. కానీవరక లేనివాడికి, కాయకష్టంతో
బలికేవాడికి పిల్లనెవరిస్తాడు? కొంతకాలానికి ముసలి పెద్దలు గంతతుతగ్గ
బొంతని ఏడుకొచ్చి గుళ్ళోకి ఉన్నపెళ్ళి తాళిబట్టమన్నాయి. నాకు పల్లకీ
వూరేగింపు కావాలన్నాడు సంగడు. ముసలాదెవడో నెత్తిన మొట్టి
'బాబాయి పల్లకీలు కావాలంట్రా : సేతులమ్మబుని చితకంట్రా :’ అంటూ
గుడిసెచోకి తోళాడు.

సంగడు కొంతకాలానికి సుబ్బితో అనేవాడు “మనం ఇంత మందిని పల్ల
కీలో కూకోబెట్టి వూరేగింపు మోసేవార్యం గదా ! మనకా కోరిక తీరలేదే !
మనకు పిల్లాజిల్లా పుట్టినాక అళ్ళ పెళ్ళిళ్ళను వూరేగు కాదులేయే” అని.

సుబ్బి నవ్వుకుని “కానీ ! దేవుడెట్లా రాసిందో !” అనేది. దేవుడు వాళ్ళు
కోరుకున్నట్టు రాయలేదు. వాళ్ళకి పిల్లాజిల్లా పుట్టలేదు. పెళ్ళిళ్ళు జరగ
లేదు. ఊరేగింపు సంబరాలు వీరిలేదు. అంతకంటే అన్యాయం ఏమిటంటే
వదేళ్ళుబట్టి ఊళ్ళో ఏ పెళ్ళికీ పల్లకీ ఏలవడం లేదు. ఊ రే గింపు కి
వూరిపల్లకీలు, చిన్నకాల్లు వచ్చాయి.

సంగడి పల్లకీ బూజాపట్టి పోయింది. దాంతో జీవనధారం పోయింది.
అయితేనేం? సంగడికి ౧౪ చాపలేదు. ఎక్కడ పెళ్ళిజరిగినా “పల్లకీ
ఊరేగింపు నెయ్యండయ్యా” అని సంగడెళ్ళి బతిమాలుకోవడం వాళ్ళు
పద్దు పొచ్చుంటే ఈసురోమందూ ఇంటికి రావడం మామూలైంది.

చూరంగా పెళ్ళి సన్నాయితోపాటు కాషా ఘర్నా కూడా మోగుతోంది.

పెళ్ళి పందిట్లోకెళ్ళి పెళ్ళి కూతురు తండ్రితో సంగడు గొప్ప అవేశంతో చెప్పాడు. “డిరేగింపుకి పల్లకి పెట్టించండయ్యా! మహాజోరుగా వుంటది! కుచ్చులవల్లకి! రాజావల్లకి! అచ్చొచ్చిన వల్లకి! అద్దాల వల్లకి! పెళ్ళి కూతురు తండ్రి మగ పెళ్ళివారిని అడగమన్నాడు. సంగడు విడిదికెళ్ళి చెప్పడం మొదలెట్టాడు. “రాజాలెక్కే వల్లకి అయ్యా! రాజీవాసం వెళ్ళే వల్లకి అయ్యా! పట్టుకుచ్చుల వల్లకి అయ్యా! పదిమంది మోసే వల్లకి అయ్యా” పెళ్ళికొడుకు తండ్రి విసుక్కుని పొమ్మన్నాడు. కడుపులో ఆకలి కవలిపోతున్నా పెళ్ళికొచ్చిన ప్రతివాళ్ళ దగ్గరకూ వెళ్ళి “ముత్యాలవల్లకి అయ్యా! ముచ్చలైన వల్లకి అయ్యా!” అంటూ పందిట్లో అందరికీ చెప్పు కుంటున్నాడు. ఎవరూ వినిపించుకోలేదు. “వల్లకి! వల్లకి!” అంటూ పందిట్లో కాటాకులకు, మామిడి తోరణాలకు, గుమ్మాల వనపులకి, గాలిలో సన్నాయికి చెప్పుకున్నాడు. ఏవీ సమారాసం చెప్పలేదు.

సంగడికి కళ్ళనీళ్ళు కారిపోతున్నాయి. ఆకలి పేగుల సమిలేస్తోంది. “వల్లకి వల్లకి” అని గొణుక్కుంటూ దుమ్ములో కాళ్ళిడ్చుకుంటూ ఇంట్లోకొచ్చి కూలబడ్డాడు. ఎదురుగుండా వల్లకిటొంగు సాంతం కనిపించలేదు. వెళ్ళి చూద్దామంటే ఓపికలేక అలాగే కళ్ళమూసుకుని కూచున్నాడు. సొమ్మ నీలి పడిపోయిన సంగడికి ముచ్చి గండిచిప్ప అందించింది. కళ్ళుతెరిచి నూతిలోంచి అడుగుచూస్తూ “ఎక్కడిదే గండి” అన్నాడు.

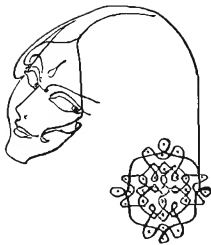
“పాములమ్మ కానడుక్కొచ్చిన నూకల్లో కాసినప్పిచ్చింది” అంది.

“గండిలో ఉప్పులేదే!”

“ఉప్పెక్కడిది? గండి రాయడానికే పుల్లలేక ఆ పుచ్చిపోయిన వల్లకి టొంగు విరిసి మంటబెట్టినా.”

సంగడి గుండె ఎడ్చింది. కళ్ళుపెట్టాయి. ఎదురుగా విరిగినవల్లకి.

చేతిలో ఉప్పులేని గండి.

నెవక ఎవరో...

నెవకొక్కడో నడుస్తున్నాను.

ఒంటరిగా, నిశ్చలంగా నడుస్తున్నాను.

నా వెనక ఎవరో

నడుస్తున్నాను.

నా వెనక ఎవరో వస్తున్నట్టుంది.

వెనక్కు తిరిగి చూశాను. ఎవరూ లేరు.

మళ్ళీ ముందుకు నడుస్తున్నాను. అరుగులో అరుగువేసుకుంటూ, ఆలోచనలో మరో ఆలోచన గుచ్చుకుంటూ....

నిజం : నా వెనక ఎవరో వస్తున్నారు. నా భుజం తడుతున్నారు. ప్రేమగా నా వీపు నిమిరుతున్నారు. గిరిగింతలు పెట్టేట్టు నా జుట్టు రాస్తున్నారు. చెవిలో గుసగుసగా ఏదో చెప్తున్నారు. ఎవరో తెలియటం లేదు. ఏం చెప్తున్నారో స్పష్టంగా అర్థం కావటంలేదు.

వీధిలో ముందుకు నడుస్తుంటే, అరుగులు, వసారాలు, గుమ్మాలు వెనక్కు వెళ్ళిపోతున్నాయి. అల్లదే : ఆ ఇంటిముందు కల్లాపిచర్ల ముగ్గులుపెట్టి ఉన్నాయి. అది లక్ష్మివాళ్ళ యిల్లు. చిన్నప్పుడు లక్ష్మి మెరుపుతీగలా నన్నుగా తడుక్కుమంటూ ఉండేది. అదేం చిత్రమో : పెదపులెప్పుడూ నవ్వుతూనే ఉండేది. వాక్లో కొచ్చి 'ఏయ్ : కూరలబ్బీ !' అనిపిలిస్తే 'అయ్యో : నేను కూరలబ్బినైపోతే ఎంత బావుండేది' అనిపించేది. లక్ష్మి పొద్దున్నే ముగ్గులేసే సమయానికి పక్కంటి రామంతో కావాలని కబుర్లకి వెళ్ళేవాణ్ణి. ముగ్గులు పూర్తిచేసి ఇంట్లోకి వెళ్ళేరోపు ఒక్కసారి నా వైపు చూస్తే చాలు. ఓహో : ఆగందంలో కృష్ణుడు వసుగెత్తులెళ్ళి రథాలు కొట్టే వాణ్ణి.

ఓసారి మా ఇంటికొచ్చి పువ్వులు కావాలంది. అడిగిందే ఆలస్యం. నన్నజాణి చెట్లన్నీ దురిపి మొగ్గ లేకుండా దుంచుకొచ్చి దోసిళ్ళతో లక్ష్మి కొంగులో పోశాను. చాలీ చాలని పవిట కొంగులో పట్టలేన్నా నన్నజాణలు : గట్టిగా

అప్పటినుంచి ఇప్పటిదాకా నా వేళ్ళకి నన్నుజాజాల వానన లక్ష్మి
వానన....

ఆ పైన లక్ష్మి ఓ కలవారబ్బాయిగా చేసుకుంది. పిల్లల్ని కంది. నా గురించి
ఎప్పుడన్నా అనుకుంటుందేమో తెలియదుగాని నా చేతి వేళ్ళకింకా జాజి,
లక్ష్మి వానన ఉంది.

నా వెనక వస్తున్నదీ, గలగల నవ్వుతున్నదీ లక్ష్మీ అయ్యుండాలి. కాక
పోనూ వచ్చుకూడా.

దీపాల దిన్నె దగ్గర కొద్దాను. వెనకనుంచి నా తలమీద ఎవరో ఆశీర్వ
దిస్తున్నట్లుంది. చల్లగా ఉంది. చూయగా ఉంది. నర్వాణువులూ కరిగి
పోతున్నట్లుంది. ముందుకొచ్చి ఎదురైతే పాదాలపై మోకరిల్లి నన్ను
నేను అర్పించుకుందామని ఉంది. ఆ స్వామి ముందుకురాడు. వెనుదిరిగితే
అసలు కనిపించడు. ఆయనెవరో? బుద్ధుడా? నాగార్జునుడా? అర్యదేవుడా?
లేక ఎవరి బిక్షపాత్ర శకలాలు ఐదో ఆయక స్తంభంకింద నిక్షిప్తమై ఉండి
తరతరాల మానవాళి పూజలందుకొంటున్న మహనీయుడా? ఎవరు నా వెనక?
ఏదో వెలుగు. నా వెనకనున్న వెలుగు, నన్ను వెన్నంటి ఉన్న వెలుగు.
కళ్ళ ముందుకు రావటంలేదు. గిలగిలలాడిపోతూ గుడివైపు నడిచాను.

గాలిగోపురం గూళ్ళలో పావురాళ్ళు కువకువ లాడుతున్నాయి. ఉన్న
ట్టుండి గాలిలోకి ఎగిరి తిరిగి గూళ్ళలోకివచ్చి ముక్కులు రాసుకుంటు
న్నాయి. ధ్వజస్తంభంమీద రాచుచిలుకలు చొచ్చుల్లా నుంచుని శిఖరంవైపు

నా వెనక ఎవరో

చూస్తున్నాయి. ప్రాకారమంతా మారేడుదళాల సుగంధం. జమ్మి లటలు గాలికి రాలుతున్నాయి.

గుళ్ళోకి వెళ్తే అమరేశ్వరుడికి హారతి యిస్తున్నారు.

నా వెనక ఎవరో ఉన్నారు సందేశ్యరుడై ఉండాలి.

మళ్ళీ కర్పూర హారతి. లింగాకారం మధ్య ఎర్రటి వెలుగు.

ఎన్ని సంవత్సరాలుగానో కొన్ని వందల కోట్ల హారతులు !

అమ్మక హారతి: కర్పూరపు వెలుగులో మెరుస్తున్న అమ్మ కళ్ళు. గుడినిండా హారతి: గుండెనిండా హారతి: మెట్టుదిగి వస్తుంటే నన్నంటిపెట్టుకుని నా వెనకే వస్తున్న హారతి.

కృష్ణ వొడ్డుకొచ్చాను. కృష్ణగారి నన్ను కౌగలించుకుంది. వొంటినిండా అలుముకుంది. వొళ్ళంతా పులకెత్తించే ఈ యుగ యుగాల కృష్ణగారి నన్నింత వశీభూతుణ్ణి చేస్తోందేమిటి? 'ఈ నేల, ఈ మట్టి, ఈ రాయి, ఈ రవ్వ, ఈ గారి, ఈ దుబ్బు, ఈ దిబ్బ నన్ను పిలిచి, పలకరించి మూర్కొని, నన్ను దగ్గరకు తీసుకుని 'నా పూసు చెప్పవా?' అంటున్న వేమిటి? నేనెంతవాణ్ణి? నే నెవర్ని?

నా వెనక ఎవరో నవ్వుతున్నారు ?

ఎవరది? నాకు కనబడరేమి? నా ముందుకు రారేమి?

బహుశా వచ్చేవారం నేను రాయబోయే కథ అయి ఉండాలి. తెలియదు.

నా వెనక ఎవరున్నారో తెలిస్తే, నన్ను నేను తెలుసుకున్నట్లేగదా! అప్పుడు నేనుండనుగా:

ఇది చదివిం తర్వాత, ఈ కథ మీ వెన్నంటి నడిస్తే ఈ కథ ఉన్నట్టు....
ఓ సన్నజాతి పూచినట్టు.

క్రొడవటిగంటిలో గొల్ల సిద్దయ్య రాత్రంతా పొలానికి కావలా కాసి తెలి తెలివారుతుండగా ఇంటిదెక్కిమని ఒక్కసారి పొలమంతా పారచూస్తే చేసు మధ్య నేదో తళుక్కుమంది.

తళు నులుముకొని మళ్ళీ చూశాడు సిద్దయ్య. మళ్ళీ తళుక్కుమంది. అది మెరుస్తున్న రాయి. వరుగునవెళ్ళి చేతిలోకి తీసుకున్నారు. బరువుగా ఉంది. తెల్లవారి సూర్యకిరణాలు మీదవద్దుంటే మరింత మెరుస్తోంది. ఆ మెరుపు రాయిని ఏం చేయాలో సిద్దయ్యకి తెలియలేదు. ఎలాగూ చద్ది తిని అమరావతి వెళ్తున్నాడని అక్కడ ఎవరికన్నా ఇచ్చేద్దాం అనుకున్నారు. మొల్లో రోపుకుంటే నడుం పడిపోయేంత బరువుగా ఉంది.

సరి-శాంతి

225

అది అరవై ఆరు కారెట్ల వ్రతం.

అమరావతిలో పనిచూసుకుని అలసిపోయి వజినేపల్లి ముత్యాలు ఇంటి ముందు అరుగుమీద కూర్చుని ఉన్నారంటూ స్తంభాని కానుకుని తొంటి నున్న బయలుదేరిన వక్కనపెట్టి విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాడు సిద్ధయ్య. చిత్త వర్తకుడైన ముత్యాలు అప్పుడే ఇంట్లోంచి బయటకొస్తూ సిద్ధయ్యని, పక్కనున్న వ్రతాన్నిచూసి ఆశ్చర్యపోయాడు. వ్రతంమీదే కళ్ళు నిలిపి బిత్తరపోతున్న ముత్యాలనిచూసి సిద్ధయ్య కంగారుగాలేచి 'అయ్యగారూ ఈ రాయి కొవ్వేంటి' అన్నాడు.

'ఎంతకీస్తావో' అన్నాడు ముత్యాలు.

రాళ్ళ కొనుక్కుంటాడేలే పిచ్చి మారోకం. అనుకుంటూ 'ఓ పొగాక్కాడ ఇవ్వండి రాయి ఇచ్చేస్తా' అన్నారు సిద్ధయ్య.

ఒకటేవిటి వద్దెరు పొగాకు చేతిలోపెట్టి రాయందుకున్నాడు. పదిరోజులకి సరిపడ పొగాకు దొరికినందుకు పొంగిపోతూ కొడవటిగంటి వైపు వదిలారు సిద్ధయ్య.

ముత్యాలు ఆ వ్రతానికే చెరుగుపెట్టి చూచాడు. ముత్యం నింబంటా వెలిగి పోతోంది. అంత బరువైన, విలువైన వ్రతాన్ని తనివెత్తుకుంటూ చూడలేదు. తోటి వర్తకులకు చూపించాడు. అందరూ మున్నెన పేలేటన్నాడు. రాజారిరాజుల దగ్గర ఉండవలసిన వత్నం సీతెలా వచ్చిందని అడిగాడు. 'ఇవ్వే పూరుకున్నాడు ముత్యాలు.

ఈ వార్త లనోటా లనోటా పాక జెంకడ్రాడ్లు యుడి చెనిలో పడింది. ముత్యాలూరి ఉప్పించాడు నాయకుడు. 'వర్తకులూరే ఉన్నామనుకుంటున్నాను నీదగ్గర జాతివ్రతాలేవయినా ఉంటే చూపించండి' అన్నాడు. ముత్యాలు తన దగ్గరన్న వ్రతాలు, వ్రతాలు ఉన్న వ్రతాలు, నాయకుడి తృప్తి కలిగలేదు. ఇంకా గొప్పజాతి వ్రతాలేమి? అన్నాడు. ముత్యాలుకీ నాయకుడు మున్నె తెలిసింది. ఒక్కొక్కరిలో తిరిగొస్తూ అని ఇంటికెళ్ళి సిద్ధయ్య ఇచ్చిన వ్రతాన్ని చూచుకున్నాడు.

సభలో అందరూ చూస్తుండగా పెట్టె తెరిచారు. అందరికళ్ళు ఊగేలుమన్నాయి. సభ అంతా వెలిగిపోతోంది. దేవతామయ లతాశంసుంచి రాలినట్లుంది. కొంతసేపటికి అందరూ లేచుకున్నారు. “దీన్ని ముందే మాకెందుకు చూపించలేదు?” అన్నారు నాయుడు.

నాయుడి కోసం పచ్చిందని తెలిసింది ముత్యాలి. ‘దీనికి తగినవేల ఇవ్వ లేమనేకదా మాకు చూపించలేదు?’ అన్న భావం ఉంది ఆ ప్రశ్నలో. ముత్యాలికి ఎటూ తోచక “ప్రభువులు గ్రహించాలి. ఇది అపురూప వశ్రు పుని తమకు తెలిసిందే. ముచ్చటపడి నేనే ఉంచుకుందా మనుకుని...” నసిగాడు ముత్యాలు.

నాయుడి ముఖంమీద చొచ్చు ముచ్చిడలేదు. “లయితే ఇవ్వుడు ఎందుకు చూపించనట్లు?”

“రచు మనసు తెలుసు తనుడ” అన్నారు ముత్యాలు.

“మా మనసు మీరు అలస్యంగా గ్రహించారు. సరే వెల నిర్ణయించండి” అన్నారు నాయుడు.

“మీరు రత్న సరీక్షలో నిపుణులు. మీకు వెల నిర్ణయించి చెప్పే వాణ్ణా?” అన్నారు ముత్యాలు.

“సరే : ఈ రత్నంవెల పదిలక్షల రూపాయలు” అన్నారు నాయుడు.

సభలో అంతా బిగుసుని పోయారు. అనుకున్న దానికంటే కొంచెం ఎక్కువే అనుకున్నాడు ముత్యాలు.

నాయుడు మళ్ళీ గొంతు సవరించుకుని అన్నాడు. ‘కాని ఈ వశ్రా నిది పదిలక్షలేకదా. ఇప్పై లక్షలిస్తున్నాను మిగతా పదిలక్షలూ ఎందుకో తెలుసా? ఈ రత్నం ఎక్కడ దొరికిందో చెప్పాలి.’

ముత్యాలు నాయుడిముందు చేరులు తోడించి కొండవటిగంటి నిర్దయ్య గురించి చెప్పారు. నాయుడు సభ చాలించి హుటాహుటిన హుకుంలు

జాకీచేశాడు. ఏనుగులు, గుర్రాలు, పల్లకీలుమంది మార్చలంతో స్వయంగా కొడవటిగంటకి బయలు దేరాడు.

ముందుగా గుర్రాలమీద వెళ్ళినవాళ్ళు సిద్ధయ్య ఇల్లెక్కడో కనుక్కుని నాయుడుకి ఎదురే తీసుకొచ్చాడు. సిద్ధయ్య పడిపోతూ వచ్చి నుంచు న్నాడు.

‘ముఠ్యాలు కీచిన రాయెక్కడ దొరికిందయ్యా’ అనడిగాడు నాయుడు.

సిద్ధయ్య కళ్ళనీళ్ళయిపోయి అన్నాడు.

“నా అర యెకరం చెక్కలోదేనయ్యా” తప్పుయిపోయింది దొరా! ఏదో మెరుస్తున్న రాయిగదా అని ఏడుకొచ్చా. ఆయన అబ్బురంగా చూస్తుంటే ఇచ్చిననయ్య! నే నడిగింది ఒక్క పొగాక్కాదే నయ్యా! ఆయనే వట్టెకిచ్చిండు. తప్పు నాదేనయ్యా” అంటూ సాగిలవడ్డాడు.

నీ పొలమెక్కడో చూపించమన్నాడు సర్దామలు. సిద్ధయ్య దోవ చూపించగా ఆ అర ఎకరం చెక్కలో ఉన్న రాళ్ళనబడే రత్నాన్ని బస్తాలకెత్తి తిరుగు ప్రయాణం అయ్యారు.

సిద్ధయ్యని పిలిచి నాయుడు అడిగాడు. “నీకేం కావాలి” అని.

“నాకేం వాద్దు దొరా” అన్నాడు సిద్ధయ్య. పొలంలో పంట పాడయిందని అతనిజాభ.

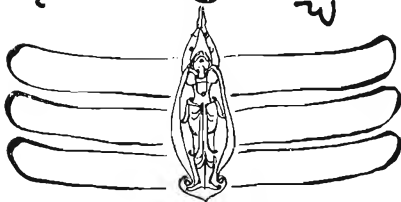
నాయుడు నవ్వుతూ “నీకు పదెకరాల మాన్యం, బందెడు పొగాకు ఇస్తున్నాను” అని వెళ్ళిపోయాడు.

సిద్ధయ్య తన అదృష్టానికి పొంగి తబ్బిలైనాడు. ఆ తర్వాత జీవితమంతా కమ్మగా తిన్నాడు. పదిమందికీ పెట్టాడు హాయిగా చుట్టకాలుబుంటూ.

“ఏందబ్బా! ఈ పిచ్చి మరాఱులు! రాళ్ళు కొనుక్కుంటారేటి!” అని వచ్చి పోయేదాకా ఆశ్చర్యపడ్డాడు. తృప్తిగా వెళ్ళిపోయాడు.

ఆ తృప్తి, ఆ శాంతి నాయుడుకి ముఠ్యాలుకి దొరకలేదు.

గుండె శివుడికిచ్చుకో

‘నాయుడి పాలన నాణ్యమైన పాలన.’ అని జనమంతా అనుకున్నా వేంకటాద్రినాయుడికి మనశ్శాంతి లేదు.

రాత్రి కలత నిద్రతో కళ్ళు కనకన లాడుతుండగా మౌంటిగా అంతః పురంలో కూర్చున్నాడు నాయుడు. సరిగంచు వంచెలూ మార్చలేదు. జనీ వల్లెవాటూ వేయలేదు. కలెత్తి చూస్తే ఎన్నడూలేంది అంత ఉదయానే పాపమూలధ్యులవారు విచ్చేస్తున్నారు.

గుండె శివుడికిచ్చుకో !

229

“ఇంత బొద్దులే చర్చనమిచ్చారు” అన్నాడు నాయుడు అభివాదం చేస్తూ.

“ప్రభువులవారి స్వస్థత తెలుసుకుందామని” అన్నాడు పాపయారాధ్యులు.

నాయుడు నిట్టుర్నిట్లు నవ్వి ఆరాధ్యుల కళ్ళలోకి చూశాడు. ఎదురుగా వరమ శివసచారంలా పుహేశ్వరమూర్తి. పాపయారాధ్యులు నవ్వాడు. ఆ సవ్య ఉపశమనంగా తోచింది నాయుడికి.

ఇంతలో మందీ మార్పలం హుటాహుటిన వచ్చారు. ‘ప్రభూ ! దేవాలయ నిర్మాణంలో శాసనం దొరికింది. ఆ శాసనం ప్రకారం కృష్ణదేవరాయల వారు కొండపేడు జయించి అమరేశ్వరుణ్ణి దర్శించి స్వర్ణ తులాభారం తూగారట’ అన్నారొకరు.

నాయుడి శరీరంలో రాజసం పొంగింది. తెలియకుండా చేయి మీసం మీదకు పోయింది.

‘అలనాడు రాజులవారు గొప్ప ప్రభువు ... అన్నాడు నాయుడు రీతిగా. మిగతా వార్యం మిగిలినవారు పూరించారు. ‘ఈ కాలాన తమరు గొప్ప ప్రభువులు....’

అంతఃపురంలో జలం జలం చానాలు మోగినట్లుంది. నాయుడి ముఖమంతా సంతోషం అలుముకుంది. మిగిలినవారు చుట్టి అన్నారు. ‘కని పోషణలో నేమి, శౌర్య పరాక్రమాల్లో నేమి తమరు రాజులవారికి దీక్షించారు. ప్రభువులవారు కూడా స్వర్ణ తులాభారం తూగితే....’

నాయుడికి కళ్ళు గర్వంగా వెలిగాయి. అంగీకారంగా చేయి క్షణంతో క్షణాల మీద లెఖ్యకట్టి తులాభారానికి ముహూర్తం నిర్ణయించారు. ఈ కుట్ర వార్త వట్టణంలో తెలియచేయడానికి వరుగు వరుగున వెళ్ళిపోయారు. పాపయారాధ్యులూ, నాయుడూ ఇద్దరే మిగిలారు. అప్పటిదాకా చూసంగా ఉన్న ఆరాధ్యుల్ని మాట్లాడించడానికేమో అన్నిట్లు నాయుడు అన్నాడు “ఋణానలో కనకరాసులూ, రత్న మాణిక్యాలూ ఉన్నాయిగదా ! అందరికీ ఇద్దం” అని.

“మరి సంపాదించటమెందుకో ?” అన్నాడు పాపయారాధ్యులు.

“పంచదాసికే” అన్నాడు నాయుడు.

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు.

స్వర్ణ చులాభారం మహావైభవంగా జరిగింది. పూరూ నాటూ అంతా దేవా
లయంలోనే ఉండి, జనం కిక్కిరిసి పోయారు. తన ఎత్తు బంగారం మంచి
పేదలకి పంచిపెట్టుందే దయా సముద్రం పొంగి పొల్లి రి:ట్టంది. ఆ తర్వాత
ఎవరి నోటంటివిన్నా ఆ ఉత్సవ విశేషాలే. నీలాటి లేపులో, వసిష్ఠుల
అటలో, పొంం కోతర్లో అందరూ ఇదే పూను చెప్పుకునేవారు. అలా
కొన్ని నెలలు గడిచాయి.

కాలం వెళ్ళిపోయినా నాయుడి మనస్సులో అశాంతి వెళ్ళిపోలేదు. మళ్ళీ
ఏదైనా దానం చేయాలి అనుకున్నాడు. స్వర్ణగోపును తయారు చేయించి
ఆ గోగర్భంలోంచి యి:వలకి వచ్చి ఆ బంగారాన్ని ద్రాహ్మణులకు దానం
చేస్తే శాంతి కలుగుతుందని ఒకరు చెప్పారు.

ఆ ప్రయోమే ఉత్సవం ఏర్పాడైంది. దేశం నాలుగు చెరుగుల్నించి జనం
వచ్చి పడ్డారు. నాయుడు సున్నాడుడై గోగర్భం ప్రవేశించి యి:వలకి
వచ్చాడు. ఆ బంగారాన్ని ముక్కలుచేసి ద్రాహ్మణులకు దానమివ్వబోతుం
డగా పంచములు అడ్డుపట్టి అన్నారు. “అయ్యా ! అది చచ్చిపోయిన
అవు. మాకు చెందాలి” అని.

అందరూ తెల్లజోయారు.

వాళ్ళు మళ్ళీ మళ్ళీ అందుకుని “ఈ బంగారం గనక ద్రాహ్మణికి పంచి
పెట్టే రేపటినించి పూజో చచ్చిపోయిన పడుపుల్నింటిని వాళ్ళు చూసు
కోవలసిందే మాకు సంబంధం లేదు” అన్నారు.

చమత్కారానికి నాయుడు నవ్వుకుని ఆ బంగారం విలువ శంచములకు
పంచి పట్టాడు. ఆ ఉత్సవాన్ని గురించి లెక్కలు చెప్పుకున్నారు జనం.

ప్రజలు ఎంత పొగిడినా, ఎంత చెప్పుకున్నా నాయుడుకు మనశ్శాంతి
చిక్కలేదు. రాత్రిళ్ళు రెప్పువాలటం లేదు. ఓ అర్థరాత్రి ఉన్నట్టుండి
లేచి పోయాడు. నిర్మానుష్యంగా ఉన్న అంతఃపురాన్ని చాలాడు. కోట

గుండె శివుడిచిచ్చుకో !

గుమ్మంలో నుంచుంటే దురంతా నిద్రపోతోంది. చీకట్లో లోకమంతా హాయిగా నిద్రాంటి చీకటుంటోంది. కాని తనకు శాంతిలేదు. గిరిగిల్లాడి పోయాడు నాయుడు.

ఎదురుగా పాపయారాధ్యులు.

ఒకళ్ళ నొకళ్ళు చూసుకున్నారు. తనతో రమ్మన్నాడు పాపయారాధ్యుడు పసిపిల్లవాడిలా పాదపక్షలు కూడా లేకుండా నడిచి వచ్చాడు నాయుడు. దోవలో రాళ్ళు, రప్పలు కోసుకుపోతున్నాయి. దేవాలయం మొదటి ప్రాకారంలోకి వచ్చాడు ఇద్దరూ. పాపయారాధ్యులు మారేడు చెట్లన్నిటినీ తాచుతూ ప్రదక్షిణం చేస్తున్నాడు. నాయుడు మారేడు చెట్లని తాచుతూ ముందుకు పడుతున్నాడు. ఆ పుర్రు, ఆ గారి, ఆ చీకటి నిద్రానంగా ఉంది నాయుడికి. గుండెలో ఏవో కదిలిపోతున్నాయి. గన్నేడు చెట్లు పలక రిస్తున్నాయి. జిమ్మి కొమ్మలు వింజామరలు వీస్తున్నాయి. పై ప్రాకారం లోకి వచ్చారద్దరూ. నాయుడిని ఒకచోట నుంచో పెట్టారు పాపయారాధ్యులు. ఎదురుగా వేలు చూపించారు. ఎదురుగా మూసివున్న తలుపు ఆ పైన ఉంది, ఆ నుండి మీదుగా చూస్తే అమరేశ్వరుడు. తలుపులు మూసి ఉన్నా స్వామి కనిపిస్తున్నాడు నాయుడికి. పాపయారాధ్యులు నాయుడు చెవిలో, పంచాక్షరి వూదాడు. ఆ పంచాక్షరిని స్మరిస్తూ అంజలి ఘటించి నుంచున్నాడు నాయుడు. నాయుడి గుండె తేలికవుతోంది. కరిగిపోతోంది. స్వామి అడుగుతున్నట్లుని పించింది. ఎందుకయ్యా ఈ దానాలు? నేను నీకీచ్చింది నువ్వు అందరికీ వంచి గొప్ప వాడిననుకుంటున్నావు. నువ్వు నాకేమిస్తున్నావయ్యా?"

నాయుడు కన్నీళ్ళుపూపుకున్నాడు. అది నిద్రకాదు, మెలకువ అంతకన్నా గాదు. మనసులో చల్లగా ఉంది.

తెలితెలివారుతుండగా పరివారం ప్రభువుని వెరుక్కుంటూ వచ్చిన ద్వనికి ఉరిక్కిపడి కళ్ళు తెరిచాడు నాయుడు. ఎదురుగా అనుష్ఠానం ముగించిన పాపయారాధ్యులు నవ్వాడు; అదేచోట.... అదే చోట తాను అంజలి ఘటించి ప్రార్థిస్తున్నట్టు తన విగ్రహం చెక్కించుకున్నాడు నాయుడు. ●

సంగమం

నర్సమ్మ పచ్చటి పసిమి. నుదుట పెద్ద కుంకం తొట్టు. కృష్ణ ఒడ్డున నుంచుని ముందుకు పరుగెత్తుతున్న కృష్ణమ్మని చూస్తోంది. ప్రియుణ్ణి కలుసుకోవడానికి ఉరకలు తీస్తోంది కృష్ణమ్మ. మరి తన విభుదో ?

నర్సమ్మకి పదేళ్ళ వయసులో అభం కుభం తెలియని సమయాన పెళ్ళి యింది. పెళ్ళికొడుకు పేరు రామయ్య అని మాత్రమే తెలుసు నర్సమ్మకి. తనకి వన్నెందేళ్ళు వచ్చేసరికి తన భర్త దేశాంతరం వెళ్ళిపోయాడన్నారు. కొందరు కాశీకి వెళ్ళాడన్నారు. మరికొందరు గోసాయిల్లో కలిశాడన్నారు. అలాటి నుంచి భర్త కోసం ఎదురు చూస్తూనే ఉంది నర్సమ్మ. ఇప్పుడు నర్సమ్మ వయసు అరవై సంవత్సరాలు.

ముఖంనిండా పసుపు పట్టించుకుని కృష్ణలో మునిగింది. బిలబిల పరుగెత్తు తున్న కృష్ణమ్మని చూసి ఒక్కసారి నీళ్ళలో మునిగి తల్లి. నువ్వు నేలంతా పరుచుకున్నావు గదా : నా సామి ఏ తావున్నాదో. ఆ కబురు చెప్పవా ?' అని కృష్ణమ్మకి మాత్రమే రహస్యం చెబుతున్నట్లు నీళ్ళ అడుగున గొణిగింది.

భర్త లేకపోలేనేమి, నర్సమ్మ వూరంతకీ పెద్ద ముత్తయిదువు. ఎక్కడ తోరణం కట్టినా అక్కడ నర్సమ్మ ఉండవలసిందే. ప్రతి పేరంటంలోనూ మొదటి తాంటూలం ఆవిడకే. ఇక పెళ్ళివస్తే అన్నీ నర్సమ్మ చేతిమీంచి

జరిగిపోవలసిందే. దగ్గరుండి పెళ్ళికూతుర్ని చేయించేది. పెళ్ళికూతురికి నుదుట కళ్యాణ తిలకం దిద్దేది. చాదు చుక్క సరితేసేది. మెడలోని ముత్యాల పేరులు చిక్కు విడదీసేది. చేయిపుచ్చుకు పెళ్ళిసీటలమీదికి నడపించేది. మంగళసూత్రం కడుతూంటే జడ వొత్తిగించి పట్టుకునేది. మంగళహారతి పాడి అడవిదును లాంచనం కోసం దెబ్బలాడేది. అప్పు గింతల పాటపాడుతూ కన్నీరు మున్నీరై పోయేది.

జారసాలనాడు పొత్తిళ్ళలోని దిడ్డ ని బహు సుతారంగా అందుకునేది. దాలెంతరాలిచేత కృష్ణునిచి నీళ్ళబిందె తెచ్చే సంబరంలో తనే ముందుండేది. జోలపాట తియ్యగా పాడేది. పసివాడి పట్టు పెడపుల్ని పడే పడే ముద్దాడేది. వాడు బోసిగా నవ్వితే తను గల గల నవ్వేది. పదిమందిని పగలూ రాత్రి నవ్వించేది.

పెద్ద ముత్తయిదువు నర్సమ్మ :

కన్నె ముత్తయిదువు నర్సమ్మ :

సంక్రాంతి వస్తే కన్నెపిల్లలతో కలిసి తనూ ముగ్గులువేసి ఆ ముగ్గులమధ్య గొల్పెమ్మలుపెట్టి “మొగలి పూపువంటి మొగిల్లివ్వవే” అని విసి విన్పించ కుండా పాడి, సిగ్గుతో బుగ్గులు కందిపోగా ముట్టచుకుపోతున్న నర్సమ్మను చూసి పెద్దలు చాటుగా కళ్ళొస్తున్నవారు.

గుళ్ళోకివెళ్ళి గంట కొద్దే ఆ గంట ‘రామా’ ‘రామా’ అన్నట్టు మోగితే నర్సమ్మ కళ్ళు చెమ్మగిలేవి. ఆ రామయ్య రూపు ఎలాగుండేదో కూడా నర్సమ్మకి తెలియదు. అయ్యకి మొక్కి అమ్మ దగ్గరకెళ్ళి ‘అమ్మా ! అయ్యని విడిచి అరక్షణమైనా ఉండలేకనే కదా అయ్య తనువులో సగమై నావు. మరి నా సామి దగ్గరకు నన్ను చేర్చవా’ అని గొణిగేది.

కార్తీక మాసం వస్తే అంత చలిరోనూ కార్తీక దీపాలకు వచ్చేది. తెల్లవారు జామునే స్నానంచేసి పూజ చేసుకుని అపునేతి దీపం వెలిగించి కృష్ణలో విడిచిపెట్టా “తల్లీ ఇది నా చేతుల్తో వెలిగించిన దివ్యే. ఆ కరిగిపోతున్న నెయ్యిలాగా, ఆ కారిపోతున్న వొత్తిలాగా ఉన్నాను. అన్నీ దివ్యేతల్లికి చెప్పుకున్నాను. నా స్వామి ఏ వాడనున్నా ఈ దీపాన్ని అక్కడికి చేర్చు

తల్లి. అన్నీ ఆ దీపమే చెప్పుతుంది” అంటూ దీపాన్ని జాలులో విడిచి పెట్టింది. ఆ దీపం మిణుకు మిణుకుమంటూ అటూ ఇటూ వూగుతూ ప్రవాహంలో కొట్టుకుపోతుంటే, ‘తప్పకుండా స్వామికి నా కబురుఅందుతుంది’ అనుకుంటూ వొడ్డుకొచ్చేది.

ఎన్నిపూజలు చేసినా, ఎన్ని కష్టాలపినా స్వామి రాలేదు. యాభై ఏళ్ళు విలిచింది. అన్ని రాత్రులు మేల్కొని నిరీక్షించింది. స్వామి రాలేదు. ఆరోజు మాఘపౌర్ణమి. అమరావతి వెన్నెలనుయమైంది. పండువెన్నెల పగలబడి కుడుస్తోంది. సర్పమ్మ కృష్ణ వొడ్డుకొచ్చి సుంచుంది. కృష్ణమ్మ వెన్నెల్లో పొంగి పొంగి పాడుతోంది. వెన్నెల రాత్రి ప్రియుణ్ణి కలుసుకోటానికి అలంకరించుకుని వెళుతున్నట్లుంది కృష్ణ. గల్లటి కృష్ణమ్మ వెన్నెల్లో తెల్లజలీ చీర కట్టుకున్నట్లుంది.

కంతాస అలంకరించుకున్న మణిమాలలా కృష్ణలో సత్వత్రాలు త్రివిధమైనాయి. విరిగిపడుతున్న అలంకార వెన్నెల ముక్కలవుతుంటే కృష్ణమ్మ సిగ్గుతో ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతున్నట్లుంది. ప్రవాహంలో సురగలు, నిద్రవైన కృష్ణమ్మ పూజలో రూఢిైన మల్లెగుత్తులా ఉన్నాయి. కృష్ణమ్మ ప్రియుడి దగ్గరకి వెళ్తోంది. సుంద మందంగా నడస్తూ, పొంగి పొంగి నవ్వుతూ....

సర్పమ్మ కళ్ళలో ధారలు ధారలుగా కన్నీళ్ళు. “తల్లీ నువ్వూ రోజూ నీ స్వామిదగ్గర తెచ్చావు... ఒక్కసారి... ఒక్కసారి ... నా స్వామిని నాకు చూపించవా .. ఒక్కసారి...”

కృష్ణమ్మ “రా....నాతో రా....” అన్నట్టు ముందుకు సాగిపోతోంది.

ఆ పిలుపుకి అంపై ఏళ్ళ సర్పమ్మ వదహారేళ్ళ కన్నెపిల్లయిపోగా వాళ్ళు జలదరించింది. తళ్ళు కుడుచుకుంది. తనలో తనే నవ్వుతుంది. “వస్తున్నా తల్లీవస్తున్నా” అంటూ భర్తని సమీపించే సిగ్గుతో నేల చూసుకుంటూ, పవిత్ర నిండుగా తప్పుకొని మెల్లమెల్లగా నడిచి కృష్ణలోకి దిగింది.

కృష్ణమ్మ తప్పకుండా ప్రియుణ్ణి కలుసుకుంది.

సర్పమ్మ సంగతి నాకు తెలియదు.

అంతఃకామిన్!

నేనెవరికి ఇవ్వడానికి?

తెల్లవారికి వినాయకచవితి.

పొద్దు పొడవకముందే పూరి జనమంతా గుళ్ళోకొచ్చి పద్దారు పత్రి కోసు కోలానికి. తెల్లవారుజామున మూడు గంటలకే వచ్చిన ధరణికోట జనం కూడా అందులో పున్నారు.

“తలుపులు తియ్యందో” అని గోల.

కొందరు ప్రాకారం గోడల మీదకెక్కి వాటిమీంచి మారేడు చెట్లు ఎక్కి పత్రి కోయటం మొదలెట్టారు.

తలుపులు తియటమేమిటి “హో” అని జన సముద్రం గుళ్ళోకొచ్చి వద్దది. మారేడుచెట్లు, గన్నేరుచెట్లు సరసర ఎక్కి పత్రి, అకులు దూసేస్తున్నారు. మారేడు కాయలు గుత్తులు గుత్తులుగా తెంపుతున్నారు. పిల్లలు ఓ చెట్టు నించి మరోచెట్టుకు పాకపోతూ ముళ్ళు గుచ్చుకుంటున్నా లెక్కచేయక దళాలు కోస్తున్నారు. ప్రాకారమంతా మారేడు దళాల సుగంధం, గన్నేరు పువ్వుల పరిమళం.

వదేళ్ళ సాంబిడికి పట్టలేనంత సందరంగా ఉంది. క్రిందటి సంవత్సరం వినాయక చవితికి యజమాని ఇంట్లో వినాయకపూజ జరుగుతుంటే

గుమ్మంలో నుంచుని చూశాడు. వాళ్ళంతా పట్టుబట్టలు కట్టుకుని దేవుడికి పూజచేస్తూ హారతి ఇస్తుంటే తనకీ పూజ చేసుకోవాలనిపించింది. ఎలా ? వినాయకుడు లేడు. పూలులేవు, వత్రిలేదు. అందుకని సరాసరి గుళ్ళోకి పరుగెత్తుకొచ్చి ఎవరూ చూడకుండా గుళ్ళో వినాయకుడి పాదాలమీద రెండు పూలు స్వయంగాపెట్టి మొక్కి వెళ్ళిపోయాడు. ఈ సంవత్సరం ఎలాగై నాసరే తన గుడిసెలో వినాయకుడికి పూజ చేసుకోవాలని నిశ్చయించు కుని తెల్లవారు జామునే స్నానంచేసి వచ్చి వత్రి, పూలు కోస్తున్నాడు.

‘కొమ్మలు విరవకండ్రా’ అని ఎవరో పిల్లల్ని అదిలిస్తున్నాడు.

తెల్లవారేసరికి సాంబడు చాలా వత్రి కోశాడు. జమ్మి ఆకులు, గన్నేరు మొగ్గలతో చొడి నింపుకున్నాడు, చొడి చాలకపోతే పరుగెత్తుకు ఇంటికీ వెళ్ళి వత్రింతా ఇంట్లో పీటమీద పోసి మళ్ళీవచ్చి పున్నాగపూచు కోసుకున్నాడు.

తెల్లవారేసరికి చెల్లన్నీ ఖాళీ అయిపోయాయి. ఒక్క ఆకు మిగలలేదు. ఒక్క పువ్వు మిగలలేదు. అన్ని పూలూ స్వామి సేవకోసం వెళ్ళిపోతే చెల్లు బోసిపోతున్నాయి. జనం తగ్గిపోయారు. కొందరు గడ్డి వెతుక్కుంటూ గరిక, చంద్రకాంతపూలు, రేగు ఆకులూ ఏరుకుంటుంటే వాళ్ళ వెంటే కింది సాంబడుకూడా ఆ పూలన్నీ సేకరించాడు.

వత్రి సంపాదించబడమైతే అయింది. మరి వినాయకుడో ? బజారుకు పరుగెత్తు తళ్ళి మట్టి వినాయకుణ్ణి చేసి అమ్మేచోట ఎదురుగా కూర్చున్నాడు. జనం వరసగా వినాయకుడి బొమ్మలని కొనుక్కోతుంటే మళ్ళీ అచ్చుపోసి కొత్తవి తయారు చేస్తున్నారు రంగయ్య. ఎదురుగా కూర్చున్న సాంబడితో “కొత్త సాయం చేయరా నీకో పాపలా డబ్బులిస్తాను” అన్నాడు రంగయ్య. టాంకో సాంబడు పనిలోకి దూకాడు. మట్టి పసికాడు. తనూ అచ్చులు పోశాడు. కళ్ళు దిద్దాడు. ఎందరెందరో వినాయకులు తన చేతిమీంచి పూజకి వెళ్ళిపోతుంటే పొంగిపోయాడు. పదకొండు గంటలైంది. రంగయ్యకి జేరం కూడా తగ్గిపోయింది.

‘ఇదిగోరా నీ పాపలా’ అని డబ్బివ్వబోయాడు రంగయ్య. ‘డబ్బుల్లేదు. నాకో వినాయకుణ్ణివ్వండి’ అన్నాడు సాంబడు. ‘ఓరి భద్రా’ అంటూ

అంతా సామిదే, నే నవర్ని ఇవ్వడానికి ?

రంగయ్య ఓ పెద్ద వినాయకుణ్ణిచేసి ఇచ్చాడు. సాంబడి కళ్ళు సంకోషంకో వెలిగాయి. ఆ వినాయకుడికో పరుగు పరుగున ఇంటికొచ్చి కృష్ణతెల్లి మళ్ళీ కల సానం చేసివచ్చి పీటమీద ముగ్గులేసి వినాయకుడి పూజకు కూర్చున్నాడు. పూజ ఎలా చేయారో తెలిసిందికాదు. ఏ పత్రి ముందుంచారో అంతకంటే అర్థమవలేదు.

యజమాని ఇంట్లో మంత్రాలు వినిపిస్తున్నాయి. వాటి నాధారం చేసుకుని తనూ పూజ మొదలెట్టాడు. 'అగరొత్తులు వెలిగించండి' అని వినిపిస్తే డిబ్బెత్తి అగరొత్తి వెలిగించేవాడు. 'గన్నేరు పూలు పూజ చేయండి' అంటే ఆ పూలకో పూజ.

ఇలా పూజ సాగిపోయింది. పూజ అఖరున "కుడుములు, పాయసాలు, పళ్ళు, పరిహారాలు నైవేద్యం పెట్టండి" అని వినిపించింది.

సాంబడికి నివేదన పెట్టడానికి ఏమీ లేదు. కళ్ళనీళ్లు తిరిగాయి. ఎదురుగా పెద్దవినాయకుడు పత్రిలో మునిగిపోయి "నాకు నివేదన పెట్టవా?" అని చూస్తున్నట్లునిపించింది. సాంబడి తల్లి యజమాని ఇంట్లో గిన్నెలు అవీ కడిగిగాని రాదు. కుండల్లో ఏదన్నా ఉండేమో అని వెతికి చూశాడు. ఖాళీ. "దేవుడికి ఏం పెట్టాలి?" అని గిలగిల్లాడిపోయాడు. దేవుడికి ఆకలేస్తున్నట్లునిపించింది సాంబడికి. ఏం చేయారో తోచక వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడు. ఏడ్చి ఏడ్చి వినాయకుడి పాదాల దగ్గర పత్రిలో కల పెట్టుకుని పడుకొన్నాడు.

కొంతసేపటికి తల్లి గుడిసెలోకి వస్తూ "సాంబా" అని పిలిచిస్తే ఉలిక్కిపడి లేచాడు. "ఇదిగో వినాయకుడి పెసాదం" అని యజమాని ఇంట్లో ఇచ్చిన పడవప్పు సాంబడి చేతిలో పెట్టింది.

సాంబడి ముఖం విచ్చుకుంది. దేవుడికి పెట్టడానికి ఏరో దొరికింది. వినాయకుడి దగ్గరకి పరుగెత్తుతెల్లి "నీ నైవేద్యానికి దొరికింది సామీ", అంటూ ఆ పడవప్పు వినాయకుడికి తినిపించాడు. చూస్తున్న తల్లి అంది. "పిచ్చి నాన్నా. సామీ పెసాదం సామీకే పెద్దన్నావా?" అని. ●

మల్లమల్లచెప్పకునే కథ

ఎదురుగా పాలరాతి శిల్పం.

ఎత్తు శలపాగాలవారు, నిలువెత్తు బిల్లాలవారు మండి మార్పులతో యుద్ధ వన్నెదులై ఉన్నారు. మరోవ్రక్క ఎర్రటి కిరీటాలతో అపార సైన్యంతో కత్తులు యుగిపిస్తున్న రాజులు, రాజులు.

అందరూ ఈ క్షణంలోనో మరోక్షణంలోనో రంగంలోకి దూకేట్లు ఉన్నారు. ఈ కసి, ఈ పగ, ఈ కావేషం అంతా బుద్ధభగవానుని అస్త్రకలకోసం. ఆ పవిత్రావశేషాలు తమవే కావాలన్న తపనకొద్దీ....

ఇంతకు ముందు.

బుద్ధుడి చివరి దశ. శిష్యులతో పావానగరం చేరుకున్నాడు. అక్కడ చందుడనే బ్రతుడు స్వామి కన్నీళ్ళతో కాళ్ళకడిగి తన ఇంట భిక్ష ఆర గించమని పేడుకున్నాడు. సరేనన్న బుద్ధుడి చందుడు సంబరంతో స్వయంగా తయారుచేసిన పందిమాంసం పట్టించాడు. శిష్యులు తెల్లబోయి "అదేమని" అడగటోతే బుద్ధుడు చిరునవ్వుతో వారించాడు. "భక్తితో పెట్టింది తోజనీయము. ప్రేమతో పెట్టింది పరమాన్నమూ.... ఏ పదార్థ మైతే నేమి?" అంటూ ఆ మాంసాన్ని ఆరగించాడు. చందుడు జన్మకరించి

మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పకునే కథ

239

దన్నట్టు స్వామికి సాగిలబడి, బుద్ధుడు వెళ్ళిపోయాక మట్టిలో నిలిచిపోయిన స్వామి అడుగుల గుర్తుల్ని పడేపడే ముద్దాడి ఆ దుమ్ములో పొల్లాడాడు.

చందుడి ఆనందమే బుద్ధుడికి ఆనందం. కాని బుద్ధుడి శరీరం క్షీణిస్తోంది. బుద్ధుడు నడవలేక పోతున్నాడు. కుశీనగరం అల్లంత దూరాన ఉండగా ఓ తోట కన్పించింది. ఆ తోటలో జంట చెట్లు ఉన్నాయి. ఆ జంట చెట్ల కొమ్మలకింద ఉత్తరదిశగా కాషాయవస్త్రం పరుచుకుని బుద్ధుడు పడు కున్నాడు. శిష్యులు తల్లడిల్లి పోతున్నారు. స్వామి మాట్లాడటంలేదు. ప్రేమ ప్రవచనంలేదు. కన్నీరు మున్నీరై గోలుగోలున ఏడుస్తున్నాడు. బుద్ధుడి శరీరంలో జవం క్షీణిస్తోంది కాని కళ్ళు వెలుగుతూనే ఉన్నాయి. పెదవులపై చిరునవ్వు చెదరటంలేదు.

శిష్యులు స్వామికి కలిగిన ఆపద చెప్పకోటానికి దేశం నలుమూలలకి వెళ్ళారు. మిగిలినవారు ఆ వనంలో ఉన్న చెట్లకి, పుట్టలకి, ఆకులకి, పువ్వులకి, వెన్నెలకి, నక్షత్రాలకి చెప్పకుని గుండెలు బాదుకున్నారు. బుద్ధుడి స్థితిలో మార్పులేదు.

దేశం నాలుగు చెరగులనించి భగవానుణ్ణి ఆఖరుసారి దర్శించుకుంటామని వసిష్ఠుల బాలాది జనం తండోపతండలుగా వచ్చారు. తోట నిండిపోయింది. అంగుళం ఖాళీలేదు, అందరి ముఖాల్లో దైన్యం, అందరికళ్ళలో అశ్రువులు. కన్నీటి సంద్రం కదులుతున్నట్టుంది.

“పలుకు స్వామీ! పలుకు : నీ ప్రవచనాలతో మా గుండెలో ప్రేమ నింపావే! నీ పలకరింపుతో మమ్మల్ని బుజ్జగించి నీలో కలుపుకున్నావే! నీ కంట వెలుగుతో మా గుండె చీకట్లు చీల్చివేశావే! ఒక్కసారి.... ఒక్కసారి అమృతమయంగా పలుకు తండ్రీ! ఒక్కసారి నీ ప్రేమ వాక్కులతో మమ్మల్ని లాలించు తండ్రీ!” అంటూ మూగగా మొరపెట్టు కుంటున్నాయి కొన్ని లక్షల గుండెలు.

బుద్ధుడి గొంతు విడలేదు. శరీరం స్వాధీనం కాలేదు. స్వామి కళ్ళ వెలుగు ఆ బిక్కవోయిన లక్షలాది కన్నీటి ముఠాలని కాకుతోంది. స్వామి చిరు నవ్వు వెన్నెలల ఆ చిన్నవోయిన గుండెల్ని ఓదార్చుగా నిమరుతోంది.

వైరాట పూర్తిమనాడు, లోకమంతా వెన్నెల వరుచుకున్నాడు. తాను జన్మించి జగత్తుకు వెలుగైనాడు ల వెన్నెల వెల్లువలో కలిసి పోయినాడు బుద్ధుడు.

వెన్నెల చీకటైంది. బుద్ధుడులేని లోకం భయకరంగా ఉంది. చెట్లు విల విల్లాడుతూ ఏడుస్తున్నాయి. మొగ్గలు పువ్వులవకుండానే వాడిపోయాయి.

జనం కళ్ళలో కన్నీళ్ళు ఇంకిపోయాయి.

బుద్ధుడి మహాపరినిర్వాణ వార్త నర్వులకూ తెలిసిపోయింది. ఆటవికులు, రాజులు, రారాజులు అంతా విచ్చేళారు. ఆ జగత్ప్రభువుకు అంశ్యక్రియలు జరిపించారు. ఆ పవిత్రాస్థికలు మాకు కావాలంటే మాకు కావాలన్నారు. ఆ అస్థికలకోసం ప్రాణాలు వణంగా పెద్దామన్నారు. రాజ్యాలు ధారపోస్తా మన్నారు. వాదులాట పెరిగింది. వాడుకెగలేదు. కత్తులు దూళారు. చిల్లాలు ఎగరేశారు. వీరాలు పోయారు. యుద్ధానికి దిగి చిలా చిలాలు తేల్చుకుండా మనుకున్నారు.

“రె....రె....రె ...రెరెరె”

హా హా... హా....హాహాహా :

నెత్తురు నేల చిమ్మింది. రెండువక్కలా పొంగివున్న నైన్యలు, మెరుస్తున్న కత్తులు....

తలలు తెగి నేల పడకముందే వొళ్ళు తెలిసింది. చల్లబడ్డారు. ఏ ర క్తపాతం కూడదని, ఏ హింస పనికిరాదని ప్రవచించి మనందరినీ మనుషుల్ని చేసిన ఆ స్వామి గుర్తుగా ర క్తపాతమా : తిరిగి హింసా :

వొడ్డు వొడ్డను కున్నారు.

తప్పు, తప్పునుకున్నారు.

చిరునవ్వులు నవ్వుకున్నారు. పరస్పరం కౌగలించుకున్నారు. స్వామి వవిత్రా స్థికల్ని సమానంగా పంచుకున్నారు. భక్తితో వారి వారి దేశాలకు తీసు కెళ్ళారు.

ఆ అస్థికలపైన స్థూపాలు కట్టారు. ఆ స్థూపాలపైన శిల్పాలు చెక్కారు. ఆ శిల్పాలపైన ఈ కథనే, తమ కథనే చిత్రించారు.

మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పుకునే కథ

241

అంపకం

శివయ్య తన ఒక్కగానొక్క చూరును, సీతని అత్తవారింటికి పంపుతున్నారు. పొద్దుట్నొంచి ఇల్లంతా మహా సందడిగా ఉంది. శివయ్య కాలు గాలిన పిల్లిలా బిజారుకీ, ఇంటికి ఒకే పరుగు.

అరటిపళ్ళ గెల వచ్చిందా ?

అరీసెలు మూట కట్టారా ?

సున్ని ఉండల డబ్బా ఎక్కడ ? అంటూ ఇల్లంతా కదం తొక్కుతున్నారు. శివయ్య భార్య పార్వతమ్మకి ఊపిరి సలపటంలేదు. ఎందరమ్మలక్కలు సాయం చేసినా వూరికే హైరానా సడిపోతూ గడులన్నీ చుట్టుముట్టి పస్తోంది.

సీతకి పట్టుచీర కట్టారు. పాదాలనిండా వసుపురాసి పారాణిపెట్టి నుదుట పెద్దబొట్టు పెట్టి బుగ్గన చాచుచుక్క అడ్డారు. తోటి రఁదువాళ్లు ఆబలు వట్టి స్తుంభే గదిలో పీటమీంచి లేచి ఇవతలకు రారేదు. అంతా వెళ్ళిపోయినా తల వంచుకు పీటమీదే కూర్చుంది. పాదాలకున్న వసుపు, పట్టుచీర పూసు బంటుంటే ఆలోచించుకుందోంది.

“నేను వెళ్ళిపోతున్నాను అమ్మని, నాన్నని విడిచి వెళ్ళిపోతున్నానా?....”
 శివయ్య దొడ్లో వేవచెట్టు కానుకుని బెంబేలయిపోతున్నాడు. ‘తన తల్లి వెళ్ళిపోతోంది. తన యింట దీపం వెళ్ళిపోతోంది ... తన చిట్టతల్లి, తనని రోజూ పలకరించకపోతే తనకి ఎట్లా గడుస్తుంది?’

వదహారేళ్ళ క్రతం పురిటింట్లో చంటిపాప తెప్పవంటే మహాలక్ష్మి పుట్టిందన్నారు. ఆ క్షణం నుంచి శివయ్యకి, పాపకి ప్రాణం లంకె. పాపకేతమ్మ పాలిచ్చి ఉయ్యాలలో వదుకోచెట్టటమేతప్ప, సీత ఎప్పుడూ తండ్రి చేతుల్లోనే ఉండేది. తండ్రి చేతులమీంచే పెరిగింది. నాలుగేళ్ళు వచ్చాక బిళ్లో పేస్తుంటే పూరు పూలంతటిసే పిలిచాడు శివయ్య. పిల్లలందరికీ వలకా, బలపాలు, మిఠాయి పంచి పెట్టించాడు. బడినుంచి రావటం ఓ నిమిషం ఆలస్యమైతే వదుగు వదుగున ఎదురువెళ్ళి భుజం మీద ఎక్కించుకు తీసుకొచ్చేవాడు. వస్తూ వస్తూ సీత బిళ్ళో కబుర్లన్నీ చెప్తుంటే శివయ్య అనందంగా ఊకొట్టేవాడు.

భోజనం ఎప్పుడూ ఇద్దరూ కలిసి చేయవలసిందే. కూతురికి ఏ కూర నచ్చిందో కనుక్కుని తనూ ఆ కూరే కలుపుకునేవాడు. అన్నాలయక సన్న జాతి పందిరికింద శివయ్య వదుకుంటే సీత వెళ్ళి తండ్రి వక్కలో దూరేది. తండ్రి వాళ్ళో ముడుచుకు వదుకునేది. తండ్రిని కతలు చెప్పమని పేదించేది. శివయ్య తనకి తోచిన కథ చెప్తుంటే అంతలోనే నిద్రపోయేది. రెండు చేతులా తన్ని కావలించుకుని విశ్చింతగా నిద్రపోయే కూతుర్ని చూస్తూ, పైనించి రాలుతున్న సన్నజాతి పూలనిచూస్తూ కళ్ళ నీళ్ళుబిపోయేవాడు శివయ్య.

మరి రేపట్నీంచి తనెవరికి కథ చెప్తాడు ?

సన్నజాతీ పూలు ఎవరిమీద రాలాయి ?

తెల్లవారి నిద్ర లేస్తూనే 'అమ్మా' అని కూతుర్ని పిలిచేవాడు. తన తల్లి ముఖం చూసుకుని ఆ పైన రోకం ముఖం చూసేవాడు. స్నానంచేసి దేవుడికి పూజ చేసుకుని కూతురికి ముందు హారతి కళ్ళకట్టి ఆ పైన తను అడ్డుకునే వాడు.

తనిప్పుడు పొద్దున్నే లేవగానే ఎవర్ని పిలవాలి ?

తన పూజకి పూలు, కర్పూరం ఎవరందిస్తారు ?

సీత పెద్దదయి సంబంధం కుదిరి పెళ్ళి ముహూర్తం నిశ్చయమైనప్పుడు, తన బతుకులో జరిగే ఒకే ఒక శుభకార్యం ముసంగ జనుగుతున్నప్పుడు అల్లుడికి కాళ్ళుకడిగి కన్యాదానం చేస్తుంటే తన బతుకంతా భారపోస్తున్నట్లని పించింది శివయ్యకి.

వరండాలో ఎవరో అరుస్తున్నారు. బళ్ళు వచ్చాయి. ఇంకా ఆలస్యం ఏమిటని శివయ్య లేచి ఇంట్లోకి వచ్చాడు. బళ్ళల్లో సామాన్లు సర్దుచున్నారు. తన ఇంటినెవరో దోచుకుపోతున్నట్టుంది శివయ్యకు. ఒక్కొక్కరే బళ్ళు ఎక్కుతున్నారు. శివయ్య ఏర్పాట్లు ఏవీ చూడలేదు. గదులన్నీ పిచ్చిగా తిరుగుతున్నాడు. ఒక మూలగా పార్వతమ్మ కళ్ళొస్తుకుందోంది, అవిడకి తిరిగే ఓపికకూడా లేదు.

ప్రయాణమైన సీత అందరికంటే ఆఖరున వచ్చింది.

వట్టుచీర : నగలు : మెళ్ళో గంధం, కాళ్ళకు వసుపు, వదుముకు వడ్డాణం.

తండ్రి పాదాలకు వంగి నమస్కరించింది.

పాదాలు వట్టుకు వదల్లేదు.

శివయ్య కూలబడి పోయాడు. సీత కళ్ళల్లోకి చూశాడు, "నా గుండె.... నా ప్రాణం.... నా నెత్తురు....నా రెండు కళ్ళూ నువ్వే నమ్మా.... వెళ్ళిపోతున్నావా తల్లీ....నోటమాట రావటంలేదు. కన్నీటి పొరల్లో సీతకన్పించటం లేదు.

చిద్దరూ విడిపోయారు ...

శివయ్య కళ్ళు తుడుచుకుని, లేని దర్పం తెచ్చుకొని ఉత్తరీయం భుజాల
కిరుప్రక్కలా వేసుకొని బళ్ళవెనక నడవసాగాడు. మధ్యలో జ్వాలమ్మ
గుడిదగ్గర ఆపించి కూతుర్ని తీసికెళ్ళి తల్లికి మొక్కించి “తల్లీ! నాకు
కూతుర్నిచ్చి ఇలా అన్యాయం చేస్తావా....” అన్నాడు.

వూరుదాటింది. అగిపోమన్నా వివకుండా శివయ్య బళ్ళ వెనకాలే వస్తు
న్నాడు. ఒకచోట బండి ఆపించి అల్లుణ్ణిదింపి పక్కకు తీసుకెళ్ళి రెండు
చేతులూ వట్టుకుని అన్నాడు. ‘అయ్యా! నా తల్లిని పువ్వుల్లోపెట్టి పెంచాను.
నా గుండెలో పెట్టుకుని సాక్కున్నాను. పిల్లడి తెలియక ఎప్పుడన్నా
తప్పు చేస్తుంది. అప్పుడు నీకు కోపమొస్తుంది.... తప్పులేదు.... తిట్టాలని
పిస్తుంది.... సహజమే.... ఒక్కసారి కొట్టాలనిపిస్తుంది....పర్వాలేదు....
అల్లాటప్పుడు.... బాబ్బాయి.... నాకు ఒక్క కార్డుముక్కు రాయి.... కాకితో
కబురంపు. వారిపోతాను. నీ కోపం తీరేదాకా నన్ను తిట్టు... నీ కసిపోయే
దాకా నన్ను కొట్టు—బాబ్బాయి తమరిపాకు లాంటిదయ్యా నా తల్లి’ అంటూ
బావురుమన్నాడు. ఆ మాటలకి అల్లుడికి కళ్ళనీళ్ళు తిరిగి ఏమీ చెప్పలేక
పోయాడు. చుట్టూ ఉన్నవాళ్ళు ‘ఛ! వూరుకో, విడ్డూరం’ అని సర్ది బళ్ళని
వంపించేశారు.

హిద్దుపోయి కాళ్ళిడ్చుకుంటూ ఇంటికొస్తే పార్వతమ్మ స్తంభాని కానుకుని
కూర్చుని ఉంది. ఇల్లంతా బోసిపోయింది. మనసంతా ఖాళీగా ఉంది.
ఎవరూ మాటాడుకోలేదు.

అన్నం వడ్డిస్తే ముట్టలేదు శివయ్య. పార్వతమ్మ అంది. “మా అయ్య
నన్ను ఈ ఇంటికి వంపించినప్పుడు ఈ బాధ పడలేదు! నువ్వు నన్ను
సర్లంగ సూసుకోలేదా? అట్టాగే నీ కూతుర్ని సూసుకుంటాడల్లుడు.”

శివయ్య కళ్ళలో దైర్యం.

“అదో! అది నీ కూతురి కిష్టమైనకూర. కలుపు” అంది పార్వతమ్మ.

ఆ మాట వివగానే గదిగది ఆ కూర కలిపాడు శివయ్య. కాని ముద్ద నోటి
కెక్కడే !

గింటు గుంటహమ్మ

ఇది ఏ నాటి మాట ?

క్రీస్తు శకం ఒకటి రెండు శతాబ్దాల కాలంనాటి ముచ్చట :

ఊరికి దూరాన.

దానయ్య తన గుడిసెలో చెప్పలు కుట్టుకుంటున్నాడు. అప్పుడే వస్తున్న సూర్యుడు దానయ్య గుడిసెలోకి కూడా వచ్చాడు. సూరీడుకి తన వాళ్ళని, పరాయి వాళ్ళని లేదుగదా ! రాజభవనంలో మహారాణి ముక్కు పుడకలోని వజ్రం మీద వారి మెరిసినట్లే దానయ్య చీకటిగదిలోకి కూడా దూరి తళతళ మెరుస్తున్నాడు. నీరెండ గుడిసెనిండా పాకుతుంటే దానయ్యకి గొప్ప సుఖంగా ఉంటుంది. అతనికి లేత సూర్యకిరణాలు ఎంత ఇష్టం తన ఐదేళ్ళ కూతురు పావ అంటే, అంత ఇష్టం.

పాప పుట్టగానే తల్లి వెళ్ళిపోయింది. అప్పటినుంచి పాపకోసమే బతుకు తున్నాడు దానయ్య.

గుడిసె అపకల ఎక్కడో పాప నవ్వు. తెరలు తెరలుగా నవ్వు. గుత్తులు గుత్తులుగా నవ్వు. చెట్టు మీది పువ్వులు జలజల రాలినట్టు నవ్వు. దానయ్య 'ఒకల్లి' అనుకుంటూ లేచి వెళ్ళి పాపను ఎత్తుకుని తీసుకొచ్చి వాళ్ళో కూర్చోపెట్టుకుని మళ్ళీ చెప్పలు పట్టుకుంటున్నాడు. చొక్కా లేకుండా తండ్రివాళ్ళో కూర్చున్నపాప ఏవోపూసులు చెప్తోంది అచ్చసకాయలు ఎట్లా ఆడారో చెప్తోంది. వొచ్చిన వొంటిన్నీ అప్పగిస్తోంది. దానయ్య మాటిమాటికి ముద్దుపెట్టుకొంటూ పొంగి పోతూ వింటున్నాడు. ఉండుండి పాప 'అయ్యా నా కాలి గజ్జెల పట్టి ఒకటి పోయింది.' అంటూ బుంగ మూతి పెట్టింది.

"అయ్యయ్యో! ఎట్లా పోయిందమ్మా ఇంకోటి, కొందారే" అన్నాడు దానయ్య.

"ఇప్పుడే ... ఇవ్వాలే" అంది పాప.

"ఇవ్వాలే! బజార్లో చెప్పలిచ్చొచ్చి వస్తూ వస్తూ తెస్తాగా" అన్నాడు దానయ్య.

పాప పొంగిపోయి తండ్రి వాళ్ళోంచి చెంగున దూకి ఎగిరి గంతేసింది కూతురు సంబరం చూసి కళ్ళ నీళ్ళయిపోయాడు దానయ్య.

"అమ్మా! నేను పూళ్ళో తెళ్ళాస్తాను. సాంబడు బాననిండా నీళ్ళు నింపాడుగా. తానమాడు. కొత్త గజ్జెలపట్టితెస్తా" అంటూ బయటికెళ్ళాడు దానయ్య.

పాపకి ఒకటే సంబరం. ఒక కాయనున్న గజ్జెలపట్టి విప్పి పై కెగరేస్తూ చేతుల్తో పట్టుకుంటూ గుడిసంతా తిరుగుతోంది. ఆ అబలలో ఒకటి రెండూ మూడూ అంటూ అంతెలు రెక్కపెరుతోంది. గజ్జెలపట్టిని పైపైకి, పైపైకి ఎగరేస్తుంటే ఒక్కసారి పట్టుకోలేకపోతోంది. ఒకసారి మరీ పైకి దూరంగా విసిరింది. ఆ పట్టి నాలుగడుగులు ఎత్తునున్న నీళ్ళ దానలో

నిండుకుండ బొప్పు

పడింది. బానేమో ఎత్తు. పట్టి నీళ్ళ అడుగునుంది. అందుకోటానికి పీట వేసుకుని బానలోకి వంగింది. పాప తలకిందులైంది.

దానయ్య గజ్జలపట్టి కొనుక్కుని పాపా : పాపా : అంటూ గుడిసెలో కొచ్చాడు. పాప పలువందుకోలేదు. నవ్వు విన్నదలేదు. దొర్లోకొచ్చి చూస్తే నీళ్ళ బానలో తలకిందులైన పాప : వణుకుతున్న చేతుల్తో పాపని తీశాడు. పాప చేతిలో గజ్జలపట్టి, దానయ్య చేతిలో గజ్జలపట్టి. గజ్జల పట్టీలు మిగిల్చి పాప వెళ్ళిపోయింది. దానయ్య గుండె బాచుకున్నాడు. తల నేల కొట్టుకున్నాడు. నలుగురూ చేరారు. ఓదార్చారు. ముద్దాడిన తన చేతుల్తోనే పాపని తీసికెళ్ళి మట్టిలో కప్పివచ్చాడు దానయ్య.

గుడిసెనిండా చీకటి. దీపం వెలిగించలేదు. అంతటా పాప నవ్వు వినిపిస్తోంది. రాత్రంతా గడిచాక పొద్దున్నే పాప నవ్వు కోనం సూర్య కిరణాలు సరసర పరుగెత్తుకొచ్చాయి. పాప నవ్వుతోంది. కిరణాలు నవ్వుతున్నాయి.

సాంబడు నీళ్ళు పోయడానికివస్తే "పోయరా! ఆ బాననిండా నీళ్ళుపోయ్యి" అన్నాడు దానయ్య.

ఆ నిండు నీళ్ళకుండకి వసుపురాసి, బొట్టు పెట్టాడు దానయ్య. బానముందు సాగిలపడ్డాడు. పాప నవ్వుతోంది. గుత్తులు గుత్తులుగా గుండె కుదిరించేటట్లు నవ్వుతోంది. కాలిగజ్జల పట్టీలు ఘల్లుఘల్లుమని మోగేట్లు నవ్వుతోంది. గబగబా వచ్చి తను చెప్పలుకుద్దే సామానుముందు కూర్చున్నాడు. వాకిట్లో ఎవరో ఐదేళ్ళపిల్ల తండ్రితో వెళ్ళటం కనిపించింది. ఆ పిల్లకి చెప్పలులేవు. గబగబ రేచివచ్చాడు దానయ్య. ఆ పిల్ల పాదం అది తీసుకున్నాడు. మళ్ళీ వెంటనే లోపలికి వెళ్ళి ఆ పిల్లకి చెప్పలు కుట్టడం మొదలెట్టాడు.

ఉన్నట్టుండి బజారుకు వచ్చేవాడు దానయ్య. చెప్పలు లేని చిన్నపిల్లలు కన్పించటం ఆలస్యం అది తీసుకుని సాయంత్రానికి వాళ్ళింటికెళ్ళి చెప్పలు తిచ్చి వాళ్ళు అవి తొడుక్కుని సంబరపడుతుంటే నా పాప నవ్వుతోంది....

నవ్వతోంది" అని మురిసిపోయాడు. రోజూ నీళ్ళవానకి బొట్టుపెట్టి సాగిల పడుకున్నా పాపలేని వెలితి తీరటంలేదు. ఎవరో చెప్పారు 'స్థూపం దగ్గర కెళ్ళి సాయంత్రంపూట నువ్వు కూడా దీపం వెలిగించుకో' అని.

సాయంత్రం దీపాల దినై దగ్గర దివ్వె వెలిగించాడు. దీపం అటూ ఇటూ వూగుతూంటే పాప కదులుతున్నట్లుంది. దీపం పాపలా పలకరిస్తోంది. పాపలా నవ్వతోంది. అక్కడున్న బుద్ధుడి బొమ్మ చూశాడు. ఆయన పాప లాగే నవ్వుతున్నాడు. పాపలాంటి తన కళ్ళతో భక్తుల్ని పలకరిస్తున్నాడు. గుండె చల్లబడ్డట్టయింది దానయ్యకి. వచ్చిన వాళ్ళంతా కలా ఒక పాలరాతి శిల్పం చెక్కించి స్తూపానికి వారి పేర ఇస్తున్నారు. తనూ ఒక బొమ్మ కానుకగా ఇద్దామనుకున్నాడు దానయ్య.

కొంత కాలానికి కూడబెట్టిన డబ్బులు తీసుకొని ఓ శిల్పిదగ్గరకెళ్ళి "బుద్ధుడి గుడికి నేనూ ఓ బొమ్మ నిచ్చుకుంటానయ్యా. ఈ డబ్బుతీసుకు చెక్కి పెట్టండయ్యా" అన్నాడు.

"ఏ బొమ్మ చెక్కమంటావ్?" అన్నారు శిల్పి.

"నీళ్ళకుండ బొమ్మ చెక్కండయ్యా" అన్నాడు దానయ్య.

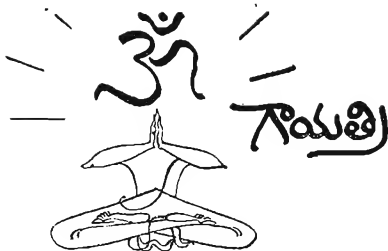
శిల్పి ఆశ్చర్యపోయాడు. అందరూ యక్షిణి, అప్పరనలు, గజమాలలు చెక్కమని కోరుతుంటే ఇతను కుండ బొమ్మ చెక్కమంటాడేమిటి" అను కుని "సరే అలాగే" అన్నాడు.

పూర్ణకుంభ శిల్పాన్ని పాలరాతిమీద చెక్కి ఇచ్చారు శిల్పి. దానయ్య ఆ శిల్పాన్ని భక్తితో మోసుకెళ్ళి స్థూపంమీదపెట్టి సాగిలపడి "అయ్యా! ఈ బొమ్మగుండా నా పాపని నీ కిస్తున్నానయ్యా! నీదే భారం!" అన్నాడు. తర్వాత ఆ పూర్ణ కుంభానికి, 'నంపూర్ణ మానవత్వమని.' 'ప్రేమ కలక' మని... ఇలా ఎన్నో అర్థాలు.

[ఇటీవలి అమరావతి తవ్వకాల్లో బయటపడ్డ దాన శాసనాలద్వారా ఓ చర్మకారుడు పూర్ణకుంభ శిల్పాన్ని కానుకగా ఇచ్చినట్టు తెలుస్తోంది.] ●

నిండుకుండ బొమ్మ

249

ఐదు తరాల కిందట—

వేంకటాద్రి నాయనివారు అమరేశ్వరాలయ నిర్మాణం పూర్తి చేశారు. రేపోమాపో స్వామి కల్యాణం. హజారంలో రాత్రి పన్నెండు కొట్టిన నాయుడికి విద్రవట్టలేదు. దేవాలయ నిర్మాణం ఆఖరున నిన్న ఉదయం తూర్పుదిశగా ధ్వజస్తంభం ప్రతిష్ఠించారు. ఆ ధ్వజస్తంభం ఎత్తుగా కృష్ణంక టిసి చూస్తూ తీవిగా ఉంది. ఆ ఎత్తయిన ధ్వజస్తంభాన్ని తలుచుకుంటే తన కీర్తి దేశమంతటా వ్యాపించినట్టు ఓ పినరు గర్వరేఖ తోచింది.

హజారంలో ఒంటిగంట కొట్టారు.

“అయ్యో! పన్నెండు గంటలు మోగిన గంట కాస్తంతలో ఒకే ఒక్క గంట మోగిందే! నా కీర్తి నలువక్కలా పాకిపోయిందనుకున్నానే కాని నా చేకసై సంత స్వామిసేవ చేస్తున్నాననుకోలేదే!” అనిపించటంతో నాయుడిలోని గర్వరేఖ మాయమయి పోయింది. చేతులు మురుశించి శయ్యమీదే కూర్చుండి పోయాడు.

కూర్చుండలేక శయ్యదిగి అంతఃపురం దాటాడు. అంతఃపురందాటి ప్రాకారం వెలుపలకు వచ్చాడు. వేకువనున్న అంగరక్షకులు పెంటరాటోగా వద్దని వారించి వెనక్కు వెళ్ళుమన్నారు.

ఆరుబయలులో కొచ్చి నుంచున్నారు. పైస వెన్నెల. పందిట్లో మెరుస్తున్న చుక్కలు. చుట్టూరా నిద్రపోతున్న పట్టణం. చూడంగా కృష్ణమ్మ గలగల.

ఆ గలగలకు తోడుగా మువ్వల నవ్వుడి వినిపించింది. ఆ నవ్వుడికి ఉలిక్కి పడి నాలుగు పక్కలా చూశాడు. మళ్ళీ గాలిలో చిరుగంటల చప్పుడు. తల పైకెత్తి చూస్తే ధ్వజ స్తంభానిరున్న చిరుగంటలు గాలికి వూగుతూ మోగు తున్నాయి.

ఆ వెన్నెల :

ఆ నిశ్శబ్దం :

ఆ నిశ్శబ్దంలో మువ్వల నవ్వుడి :

ఆ నవ్వుడికి లేచిన రామచిలకలు కుహళా కుహళాలు :

నాయుడు కదిలిపోయాడు. ధ్వజ స్తంభంవైపు నడిచిపోయాడు. గంటలు గాలిలో స్ఫుత్యంచేస్తూ ఊగుతున్నాయి. ఆ ధ్వజ స్తంభం నీడన ఓ చక్క మనిషి పద్మాసనం వేసుకుని జపం చేసుకుంటున్నాడు.

ఆ మనిషి నిద్రపోవటంలేదు. వక్కనే అతని ఇలాలు, ఆరుగురు పిల్లలు వరుకుని ఉన్నారు. ఆ వ్యక్తి ముఖంలో తేజస్సు : కళ్ళు తెరవడం : పెదవి విప్పడం : గాలిలో గాయత్రి మంత్రం మోగుతోంది. నాయుడు అలాగే నిల్చుండిపోయాడు. తెలతెలవారుతూండగా అంతఃపురానికొచ్చి వాళ్ళని తీసుకురమ్మని కబురుపెట్టాడు.

ధ్వజ స్తంభం దగ్గర ప్రత్యూషాన, కళ్ళుతెరిచాడు వేదాంతం లక్ష్మీపతిశాస్త్రి గారు. ఆయన చతుర్వేదాలు పుక్కిట పట్టినవాడు. వేదసారమంతా గాయత్రిలో ఉందని గ్రహించి ఆ మంత్రాన్ని ఉచ్ఛాస నిశ్వాసాలుగా జపిస్తూ, జంధ్యాల వరుకుతూ అందరికీ పంచిపెట్టుండేవాడు. తనకే తే గాయత్రి మనసునిండా ఉంది. మరేం అక్కరలేదు. కట్టుకున్న ఇల్లారికి, కడుపున పుట్టిన పిల్లలకో : మార్గం తెలిసింది కాదు. ఆ గాయత్రి దేవే చూసుకుంటుందని వూరూవారా తిరుగుతూ స్వామి కల్యాణ సమయానికి అమరావతి చేరుకున్నాడు. కిందటిరాత్రి పిల్లలూ తనూ వట్టెడు వేదశసక్తాయలు తిని మంచినీళ్ళు తాగారు.

ఎదురుగా భటులు.

ప్రభువు రమ్మంటున్నాడని పిలుపు.

కృష్ణా స్నానం చేసి వస్తానని కబురుపెట్టారు లక్ష్మీపతిశాస్త్రి. ఆ జవాబు అంతగా రుచించలేదు నాయుడికి.

అప్పటికే సభ తీర్చిన నాయుడు ముందుకి, స్నానం జపం ముగించుకున్న లక్ష్మీవతిశాస్త్రివచ్చి సుంచుని 'శివాయనమః' అని వందనంచేశాడు.

నాయుడు 'తనకు వందనం చేయలేదేమీ' అని మనసున భావించాడు. కాని ఎదురుగా తేజఃపుంజం. నాయుడు కావాలని అన్నాడు. "ప్రభువుల వద్దకువస్తూ ఏమికానుక తెచ్చారు?" అని.

లక్ష్మీవతిశాస్త్రి తల్పిబ్బయినాడు. తన దగ్గర ఏమికానుక ఉంటుంది. ఏమివ్వ గలదు? సభ అంతా తనపై పే చూస్తోంది. ఒకచేయి జోలెలోకి పోనిస్తే నిన్నతిన్న వేరుశనక్కాయ తొక్కలు తగిలాయి. మళ్ళీ చెయ్యి పెట్టాడు. యజ్ఞోపవీతం తగిలింది. కళ్ళుమూసుకుని వేరుశనక్కాయ తొక్కని భద్రంగామూసి "శివార్పణమ్. ఇది నా కానుక" అని భక్తితో నాయుడుకి సమర్పించాడు.

'వేరుశనక్కాయ కానుకా?' సభ విస్తుపోయింది.

నాయుడు శనక్కాయని విప్పిచూశాడు. కళ్ళు మిరుమిట్లు గొల్పాయి. అందులో వజ్రవైదూర్యాలులేవు. శాను స్వయంగా వడికిన యజ్ఞోపవీతం ఉంది. అందులో ఇమిడిపోయివుంది. నాయుడు దిగ్భుజులవచ్చి పావయా రాద్యులకు చూపించి 'మాశారా కానుక' అన్నాడు.

పావయారాద్యుల ముఖాన చిరునవ్వు.

'లేవు అమరేశ్వర కల్యాణానికి కావాలైన యజ్ఞోపవీతాన్ని స్వామి ఇలా సంతరించుకున్నాడు' అంటూ లక్ష్మీవతిశాస్త్రిగారిని ఆననంమీద కూర్చో పెట్టి "తమకేం కావాలో కోరుకోండి" అన్నాడు.

లక్ష్మీవతిశాస్త్రిగారు నవ్వి "నాకై ఏ కోరికలూలేవు. మళ్ళీ మమకారాలేలే? నాసంతతి పెరిగి పెద్దయ్యేదాకా ఏదన్నా ఆధారం దొరికితే అదే ఈశ్వర ప్రసాదం" అన్నాడు.

నాయుడు లక్ష్మీవతిశాస్త్రికి కుంచవరం అగ్రహారం ఈనాముగా ఇచ్చారు. కాని లక్ష్మీవతిశాస్త్రి ఆ ఈనాము అనుభవించాడా? 'నాకెంత కావాలి?' అనుకుంటూ ఆ తుమ్మలూ, దుబ్బులూ కొట్టించి పండించినంత పండించి వదిమిందికి ఇంత పెద్దూ అందరికీ జండాలు పంచిపెద్దూ కాలం వెళ్ళబుచ్చారు. ●

స్థాయంవేళ ।

ఏటి జాయిమించి కొంగలు బారు బారులుగా వెళ్తున్న సమయాన, లంకనించి ఆవులు ఇళ్ళకొస్తుంటే లేగదూడలు ఎదురు పడుగెత్తగా ఆవులు దూడల్ని ప్రేమగా నాకుతున్న వేళన గాలిగోపురం శిఖరాల పావురాళ్ళు గుంపులు గుంపులుగా చేరి కువకువలాడుతున్న వేళ గుళ్ళోనించి శంఖం విప్పిస్తోంది....

మౌన శంఖం

253

భం....భం.... శంఖారావం :

గాలినిండా శంఖారావం :

భం....భం.... శంఖం. పూరంతా విన్పిస్తోంది. అది నాగలింగం శంఖం. నాగలింగం తన ఆరేళ్ళ మనవడు కోటితో పొద్దుకూకటానికి ముందుగానే దోలు, శంఖంతో గుళ్ళోకి చేరుకుంటాడు. మేళగాళ్ళు రావటానికి ముందుగా మంటపంలో కూర్చోని శంఖం పూతాడు. ఆ శంఖం పూడేప్పుడు కళ్ళు మూస్తాడు. బుగ్గలు పూరిస్తాడు. నాభి నుంచి నాదం లాగుతాడు. అలా “భం.... భం... భం....” అని శంఖం పూతుంటే మంటపం కదిలిపోతున్నట్లుంటుంది. గుడి స్తంభాలు, మారేడుచెట్లు, గాలిగోపురం ఆ మోతకి పూగిపోతాయి. పిల్లలంతా చూట్టూ చేర్తారు. పూది పూది చుట్టూ ఉన్న పిల్లల్ని నవ్వుకూ చూస్తాడు. పిల్లలంతా తెల్లగావున్న ఆ శంఖాన్ని తాకుతారు. పూదబోతారు. నాదం రాదు. బోసినోటి నాగలింగం పెద్దగా నవ్వుతాడు. ఆ తర్వాత సన్నాయివాళ్ళు వస్తే ఆ పాటకి దోలు వాయింది కోటి గాడితో ఇంటికి వెళ్ళిపోతాడు.

కళ్ళు సమంగా కన్పించకపోయినా కోటిగాడే నాగలింగం రెండుకళ్ళూ. కోటిగాడు “తాతా!” అంటే చాలు పరుగు పరుగునవెళ్ళి మనవణ్ణి కావలించుకుంటాడు. ఆ రాత్రి ఇంత ఉదకేసుకొని మనవడికింతపెట్టి తనింత గరికి, కోటిగాణ్ణి వళ్ళో పడుకోబెట్టుకుని కథలు చెప్తూ “నాన్నా : శంఖం పూదటం నేర్చుకోరా....” అన్నాడు. “నాకు నిద్రాస్తోంది” అని పడుకున్నాడు కోటిగాడు.

నాగలింగానికి శంఖం అంటే ప్రాణం. మనవడంటే ప్రాణం.... “శివా : నాకు వీణ్ణి అంటగట్టి వీడికోసం బతకమన్నావా” అనుకుంటూ కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు. ఎదిగి వచ్చిన ఒక్కగా నొక్క కొడుకు దేశాంతరం వెళ్ళిపోయాడు. కొడుకు వెళ్ళిపోవటంతో కోడలికి మరి స్థిమితం చెడింది. “నా దేవుడేదీ? నా దేవుడేదీ...” అంటూ అన్ని పదులూ తిరిగేది. అలా తిరిగి తిరిగి రాయిసీ, రవ్వసీ అడుగుతూ, చెట్టూ పుట్టూ దాటి పూరువిడిచి వెళ్ళిపోయింది. చివరికి నాగలింగానికి మనవడొక్కడే మిగిలాడు.

పొద్దున్నే లేచి నాగలింగం శంఖాన్ని కుభ్రంగా కడిగాడు. విమూడి పెట్టాడు. పూలతో పూజచేసి సాగిలవడ్డాడు. ఎప్పటి శంఖం : తరతరాలనించి వస్తోంది. ఇంత పూజకీ, సంబరానికి కారణం ఈ రోజు పొలంనుంచి రాస్యం వస్తోంది. మనవడికీ కొత్త బట్టలు కుట్టించాలి, మిఠాయి తినిపించాలి... సాయంత్రం మరి కొంచెం సేపు శంఖం ఎక్కువగా పూదాలి.... సంబరంగా ఉన్నాడు నాగలింగం.

ఇంతలో వీధిలో రైతులొచ్చిన అరికిడయింది. బయటకొచ్చిన నాగలింగానికి బండి కనిపించలేదు. బస్తాలు కనిపించలేదు. రైతులు చెప్పారు. “అరు బస్తాల రాస్యం అప్పుకింద సుబ్బయ్య జప్తు చేసుకుని పొలం నుంచే తరలింతుకుపోయాడు” అని.

నాగలింగం తల డిల్లిపోయాడు. ‘సంవత్సరంపాటు తిండిగింజలేదు.... ఎట్లా గడుస్తుంది. కోటిగాడి కొత్తచొక్కా.... మిఠాయి....’ నాగలింగం కళ్ళు కోవంతో బుసకొట్టాయి. సర సర నడుచుకుంటూ పూరి పెద్దల దగ్గర కొచ్చాడు. “అయ్యో! అన్యాయం! అప్పుకింద కట్టుకోమనండి. తప్పులేదు. అన్నం లేకుండా చేస్తారా ఆకలితో మాడుతూ శంఖం ఎట్లా పూద గలను....” అని గొలుమన్నాడు.

“డాకీ ఛానీయే ! నీ ఆకలి గురించి నీ శంఖాన్ని అడుగు” అన్నారు పెద్దలు. నాగలింగం వెర్రెత్తిపోయాడు. “నా శంఖాన్నే అడుగుతాను....” అంటూ బారలు బారలుగా నడిచాడు. మిట్ట మధ్యాహ్నం .. ఎండ మాడుతున్న వేళ. పూరికెదురుగా ఉన్న పెద్ద మంటపంలో నిటారుగా కూర్చుని శంఖం పూరించారు.

“భం....భం....భం....”

ఏమీ శబ్దం అదీ ! భయంకరంగా ఉంది. ఉరుములు ఉరిమినట్లుంది, భం.... భం.... అంటూ పిడుగులు పడుతున్నట్లుంది. ప్రళయ భయంకరంగా శంఖం.... జనం గుండెలవిసిపోయాయి. ఇళ్ళల్లోంచి పిడుగ్లోకి పరుగెత్తు

కొద్దారు. ఎదురుగా మంటపంలో విలయతాండవంలా భం....భం....భం....
అని శంఖారావం చుట్టూ మూగిన జనం శాంతించు శాంతించు
తండ్రీ.... అంటున్నారు.

నాగలింగం కళ్ళు తెరిచేసరికి ఎవరో పండు చేతికందించారు. నా శంఖమే
నా కన్నం పెట్టింది. అంటూ అందులో సగం కోటిగాడికిచ్చి తను సగం
తిన్నాడు. ఆనాటినుంచి పొలంలో ధాన్యం గురించి అతను పట్టించుకోలేదు.
గుడ్ల శంఖం వూదినంతసేపు వూడేవాడు. ఎవరో ఇంత అన్నం పెట్టే
వారు. పెళ్ళి జరుగుతుంటే వెళ్ళి శంఖం వూడేవాడు. వాళ్ళు ప్రసాదం
పెట్టేవారు. జరిగిపోతోంది.

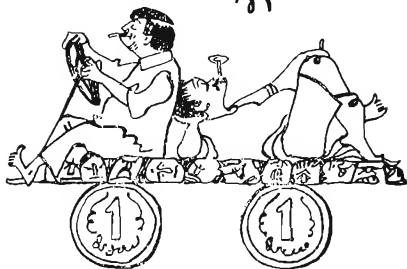
నాగలింగం ఆఖరి దశలో మంచంలో పడుకుని మనపట్టి దగ్గరకు తీసుకుని
“శంఖం వూదటం నేర్చుకోరా” అని మళ్ళీ అన్నాడు. కోటిగాడు “నాకు
రాదే” అంటే “నా తర్వాత శంఖం ఎవరు వూర్తారా” అని కళ్ళనీళ్ళు
పెట్టుకున్నాడు. అదే దిగులు, ఇప్పటికో మరి కాస్సేపటికో అన్నారంతా.
అర్థరాత్రి వేళ దిగ్గన లేచాడు. చుట్టూ ఉన్నవాళ్ళని ‘నా శంఖం ఇమ్మ
న్నాడు’ మంచంలోంచే శంఖం పూరించాడు....భం....భం....భం....గుడిపె
కదిలిపోతోంది. ఊరు కదిలిపోతోంది. ప్రాణమంతా శంఖంలోపోసి పూరిం
చాడు. వూపిరంతా శంఖంలో పోతాడు. సత్తువంతా శంఖంలో పోతాడు.
భం....భం....భం....

చీకటంతా చెదిరిపోయేట్టు భం.... భం.... భం.... ఉన్నట్టుండి, శంఖం
టక్కున ఆగిపోయింది.

కోటిగాడు కెప్పుడున్నాడు.

నాగలింగం వెళ్ళిపోయినా, శంఖం వూడేవారు లేకపోయినా ప్రతి
సాయంత్రం మంటపంలో శంఖ దావనం వినిస్తూనే ఉంది. ●

అదుగో-అల్లదుగో....

అమరావతి చూసొద్దామని మీకూ అనిపించొచ్చు. రండి! గుంటూరు లు
అమరావతి బస్సు ఎక్కేద్దాం.

జనం! జనం!

తోసుకోటం గుడ్డుకోటం. ముందెక్కుతున్న వాళ్ళని వెనక్కి లాగే
యటం. వెనుకన్న వాళ్ళని మోచేతుల్తో కుమ్మేయటం. చొక్కాలు
పర్మని చిరిగిపోతున్నాయి. “ఏందయ్యా! ఆడంగుర్ని ముందెక్కునీ!”
అంటూ ముందు మగాళ్ళు ఎక్కేయటం “అమ్మో నాకాలు తొక్కితారు

అదుగో! అల్లదుగో!!

257

దేవుడోయ్" ఏడుపులు. "చెప్పలవీ చేయలవీ జాగరేవ్" వెనక నుంచి ముసలమ్మ అరుపులు....పసిపిల్లలు ఆ వొత్తిడికి కేరుమనటాలు "సామాన్లు కిటికీలోంచి లోపలికి తోసెయ్యి...." ఇలా కోలాహలంగా తన్నుకుంటూ, గుడ్డుకుంటూ ఓక్కొక్కళ్ళే లోపలికి చేరారు.

బిస్సు బరువెక్కింది. కాలుపెట్టడానికి వీలేకుండా జనం కిక్కిరిసి ఉన్నారు. వాళ్ళకితోడు శనక్కాయ మూటలు, ధనియాల బస్తాలు, కూరగాయల బుట్టలు, రేకుపెట్టెలు, పలుపుతాళ్ళు, పారలు, బాణాకర్రలు అన్నీ అందు లోనే. బిస్సు బరువుతో కుంగిపోతోంది. ముందుకు కదలదు. కదలటానికి ద్రైవరేడీ, కండక్టరేడీ :

లోపల ఉక్కిపోతోంది. బస్తా కుదించి మూతి కుట్టేసినట్టుంది. ఈ బాధ మళ్ళించుకోటాని కన్నట్టు

"ఎందరమ్మా : అంత సోలుంటే మీది మీదికి వద్దామా.... ?

"సుట్ట తీసేవోయ్ సోగ్గడ....అప్పుడే ముట్టించాడు....దొర చుట్ట...." అంటూ చిన్నచిన్న తగాదాలు.

ఉండగా ఉండగా చూడగా చూడగా కండక్టరు కారాకిట్టి నములుతూ వచ్చాడు. వస్తూనే "ఎవరివీ బస్తాలు....ఈ బుట్టలీసెయ్యి!" అన్నాడు. బస్తాలవాళ్ళు బుట్టలవాళ్ళు మాట్లాడలేదు. "మాట్లాడరేం? ఎవరివయ్య ఇవి, బయట పారెయ్యనా?" అనేసరికి బస్లోంచి "మావేనయ్యా : బరువులేవు...." అన్నారెవరో...."ఇదేం ఎడలందను కున్నారా....టిక్కెట్టుకి డబ్బుర్పీయండి' అంటూ టిక్కెట్టు కొస్తున్నాడు. బయట పారేస్తానంటే పారేస్తానని అతని ఉద్దేశం కాదు. ఆ భావం బస్తాల వాళ్ళకి తెలుసు. లగేజీ కొట్టేముందు అలా అరవటం ఓ లాంఛనం.

"గోరంట్లకి మూడు టిక్కెట్లూ? సిటీబస్ లో పోలేమా? దిగుదిగు" అంటున్నా రెవరో. అట్లా అంటే దిగిపోవ్వుని అర్థంకాదు. టిక్కెట్టుపోగా మిగిలిన చిల్లర ఇవ్వనూ అని. బిస్సుకి సగం టిక్కెట్లు కొట్టేద్దోలేదో ద్రైవరొచ్చాడు. అతనితోపాటే ప్లీసరొచ్చి హరన్ కొట్టే "గురూ : రైటు" అన్నాడు.

“టిక్కెట్టు సొంతం కొయ్యలేదు. ఓనరొస్తే గొడవవుద్ది” అన్నాడు కండక్టరు.

“ఈ ట్రిప్పకి రాదు. పేకాబలో ఉన్నాడు. వచ్చే ట్రిప్పే” అన్నాడు డ్రైవరు.

“అయితే పోనిస్తా ఉండు. తాలూకా దగ్గర ఆపు” అన్నాడు కండక్టరు.

దాంత్ క్రీనరు ఆ....ఆ....అంటూ దీర్ఘంపిసి “రైల్వో” అంటూ కొరడా ఝుళిపించినట్టు అనేసరికి బస్ బయలుదేరింది.

“సొంతం ఇల్లంటయ్య పరుపులమీద చూకున్నటు కూకోడానికి. పదిమంది చూకునేచీటు. సర్దుకోండి” అని క్రీనర్ గదమాయించి జనాన్ని సర్దుతుంటే కండక్టరు టిక్కెట్లు కోశాడు. తాలూకా కచేరీదగ్గర మళ్ళీ జనం ఎక్కారు. వాళ్ళని సర్దాడు క్రీనర్. పుష్పక విమానంలోలా అందరికీ వేలుమోపటానికి చోటు చూపించి డ్రైవర్ వెనకాల అదో కాలు, ఇదో కాలువేసి నుంచుని డైరెక్షన్ నిస్తున్నాడు.

ఆ డ్రైవరు అసలు డ్రైవరుకాదు. డ్రైవరు బావమర్ది. అసలు డ్రైవరుకి వాండ్లోబాగా లేకపోతే ఇతరగొచ్చాడు.

వెనకనించి క్రీనరు “గురూ! రైటుక్కొయ్ ఎదంకి లాగుతోంది జాగర్త.... ఎనక లారీవోదొస్తున్నాడు నైడియ్....ముందు మేక పిల్లంది సూస్కో.... చింతకాయలు కొట్టుకునే ఆ పిల్లనేం జూస్తావ్. ముందు రోడ్డు చూడు బే!” అంటూ బస్సు నడిపిస్తున్నాడు.

ఇంతలో గోరంట్ల వచ్చింది. అంటే మూడుమైళ్ళు వచ్చామన్నమాట. అక్కడ ముసలమ్మ, మూటలూ దిగాయి. అమ్మయ్య వాళివచ్చిందను కుంటే ఇద్దరు పిల్లలతల్లి, బిందెలు ఎక్కాయి.

“ఆ....ఆ....రైల్వో”

చింతచెట్టు దాటుకుంటూ బస్ పోతోంది. బస్ లో విత్తనాలు ధరలు కబుర్లు సాగిపోతున్నాయి. కొత్తగా పెళ్ళయిన దంపతులు దూరందూరంగా

అదుగో! అల్లదుగో!!

కూర్చున్నారు. మనుషుల మధ్యనుండి తొంగి తొంగి ఒకళ్ళనొకళ్ళు చూసు
టంటూ ముసిముసినవ్వలు నవ్వుకుంటున్నారు.

“ఓల్డ్స్!”

బస్ ఆగింది. అడ్రోడ్డు వచ్చింది. “అడ్రోడ్డు దిగేవాళ్ళు తొందరగా
దిగండేయ్” అని కండక్టర్ తేక “అ....అ....రైట్”

లాం దాటిపోయింది.

నిడుముక్కుల వెళ్ళిపోయింది.

మోతడక పొలిమేరల్లో బస్ ఆపేసి “ఇంజను ఈటెక్కింది. నీళ్ళుపోయ్యి”
అని డ్రైవరు దగ్గర్లో ఉన్న గుడిసెలోకి వెళ్ళిపోయాడు. క్రీనరు నీళ్ళు
పోసినా డ్రైవరింకా రాలేదు. అతగాడికి మోతడక పొలిమేరల్లో మరో
సంసారం ఉంది. వాళ్ళని తాపీగాసాకి, పలకరించి మెల్లిగా వచ్చాడు.
పాసింజల్లు విసుక్కున్నారు. “ఏంటయ్యా! మీరు ఇళ్ళకెళ్ళి హాయిగా
ఉంటారు. మా బతుకంతా మిమ్మల్ని మొయ్యటమేగా రెండు
మెతుక్కులన్నా తిననివ్వరు” అని తిరిగి విసుక్కున్నాడు డ్రైవరు.

‘అ....అ....రైట్!’

పద్నాలుగో మైరాచ్చింది. అక్కడ బస్సొదిలేసి కండక్టరు, డ్రైవరు
క్రీనరు కాపీలకెళ్ళారు. ‘కాపీలు తాగేవాళ్ళుంటే తాగండి’ అని జనానికి
పర్మిషన్ ఇచ్చారు. మరో పావుగంట తర్వాత యండ్రాయి వచ్చింది.
అక్కడ పెసల బస్తాలు వేసుకున్నాక నరుకుళ్ళపాడు వచ్చింది. నరుకుళ్ళ
పాడు దాటి ఓమైలు ముందుతెవెత్తే కృష్ణగారి వచ్చింది. మరోమైలురాగానే
వైకుంఠపురం కొండ కన్పించింది....మరో అరమైలు ఉండనగా దేవాలయ
గారిగోపురం....అదిగో శిఖరం, దీపాలదిన్నె.....

“అయ్యా! వచ్చేళాం. మీ చేతులూ కాళ్ళూ, కీళ్ళు సమంగా ఉన్నాయో
లేదో చూసుకొని మెల్లిగా దిగండి.”

“ఓల్డ్స్” అన్నాడు క్రీనరు.

సూరమ్మగారి పిల్లలు వెళ్ళి ఇంటింటికి చెప్పొచ్చారు. “మా ఇంట్లో ఇవ్వాలి అప్పడాల వత్తుతున్నారు; మీరు రావలసింది” అని.

బజార్లో ఆడంగులు వంటలు త్వరత్వరగా ముగించారు. మొగవాళ్ళకి, పిల్లలకి వెంట వెంటనే వడ్డించారు. తామూ చకచకా రెండు మెతుకులు గతికి పీట, అప్పడాల కర్రతో సూరమ్మ గారింటికి బయలుదేరారు. వీరి చివరనున్న శాంతమ్మ తనూ వెళ్ళినా వద్దా అని ఆలోచనలో వడింది. సుబ్బమ్మ వచ్చి తీరుతుంది. దాని మొహం చూస్తే వళ్ళు మండుతుంది. తన్ని నీలాటి రేపులో ఎంతలేసి మాటలంది : వెళ్ళకూడదని నిశ్చయించు కుంది. ఇంతలో చటుక్కున జ్ఞాపకం వచ్చింది. ‘ఇవ్వాలి సుబ్బమ్మ కుని కిసపాడు పోతానన్న’దని. ఇంతే : సంతోషంగా లేచి పనులు ముగించు కుని వంటింటికి గొళ్ళెంపెట్టి ‘కుక్క వస్తుందేమో జాగర్ర’ అని భర్తకి చెప్పి పీట, అప్పడాల కర్రతో సూరమ్మ యింటికి బయలుదేరింది.

శాంతమ్మ గుమ్మంలో అడుగుపెట్టుంటే సుబ్బమ్మ గొంతు వినిపించింది. సుబ్బమ్మ చెప్తోంది. “కునికిసపాడు వెళ్ళామనుకొన్నానా పడవ రేపు

అప్పడాల అసెంబ్లీ

దాటిపోయింది. ఎండవేళ ఎందుకులే అని మానేశాను. ఏనాటికీ ఎక్కడ ప్రాప్తమో ! శాంతమ్మ వెనక్కితిరిగి వెళ్ళిపోదామనుకుంది కాని ఇంతలో ఎవరో తను దావటంచూసి “అక్కడే నుంచున్నావేం ? రోపలికి రా” అన్నారు. ఇక తప్పక రోపలికెళ్ళింది. శాంతమ్మని చూసి చూడగానే సుబ్బమ్మ ముఖం ముడుచుకుపోయింది. మూతి అష్ట వంకర్లు తిప్పింది, శాంతమ్మ పట్టించుకోనట్టుగా ఓ పక్క కూర్చుంది.

అప్పడాల పిండి పళ్ళెంలో ముద్దగా మధ్యన ఉంది. తలాకాస్త పిండి తీసు కుని అప్పదాలు వత్తుతున్నారు. వత్తుతూ వత్తుతూ వెంకాయమ్మ అందు కుంది “నీకు జ్ఞాపకం ఉందో - మా రాముడి పెళ్ళికి వెయ్యి అప్పడం వత్తాం, వది బూడిదగుమ్మడికాయలవడియాలు పెట్టాం.”

వెంకాయమ్మకి ఎప్పుడూ తన్ని గురించి గొప్పలు చెప్పకోటమే. ఇది సుబ్బలక్ష్మికి నచ్చదు. టక్కున ఎదురొచ్చింది. “వెయ్యి అప్పడమా వల్ల కాదా ! మనవేగా వొత్తింది. ఐదొందలకి మించి ఉండవు.”

వెంకాయమ్మ చురచురచూసి “నీది పాడు నోరే ! పోనీ ఓ వంద తక్కువే అనుకో. పెళ్ళిగురించి చెప్తుంటే వల్లకాదా అంటావా ?”

“ఓ యబ్బ ! నా నోరల్లాంటిది - మేం చదువుకున్నామా పాదా ?” అంది సుబ్బలక్ష్మి. వెంకాయమ్మ సుమతీ శతకందాకా చదువుకుంది. సుబ్బలక్ష్మి స్కూలుకు వెళ్ళలేదు. వెంకాయమ్మ తిరిగి అందుకోజోతే ఎవరో నర్దేశారు.

అప్పడాలు వత్తుతోందే కాని శాంతమ్మ సుబ్బమ్మని ఎలాగైనా సాదించి నలుగుర్లో నాలుగు పెట్టాలని ఆలోచిస్తోంది. సుబ్బమ్మ కూడా ఆ పట్టుమీదే ఉంది. సుబ్బమ్మ ఆ చివర్నించి అంది. “మనం అనుకుంటాంగాని మనుషు లంతా ఒకటి గాదమ్మా ! తగాదాపెట్టి సంజోషించేవాళ్ళు చాలామంది వుంటారు.”

చెప్పడమైతే అందరికీ చెప్పింది. కాని ఎవర్ని గురించో చెప్పలేదు. చెప్పటమెందుకు, బంతివిసిరేతే టక్కున అందుకున్నట్టు శాంతమ్మ ఫెడెల్మని సమాధానం చెప్పింది.

“శంపులు పెట్టి తన్నుకుంటే చూద్దామనుకునే దానా ?”

“నేను తగదాలు పెద్దానా ?”

“నేను శంపులు పెద్దానా ?

“నన్ను చూస్తేచాలు కళ్ళలో నిప్పులు పోసుకుంటావు. నేను చంద్రహారం చేయించుకొన్నాననేగా నీ మంట.”

“ఓ యబ్బ ! నగలు ! వెలిగిపోతోంది ఐశ్వర్యం. మొన్న పెళ్ళిలో బూజం బంతి పాట నేను పాడానని కదూ నీ ఏడుపు.”

‘ఆహా ఏమి పాట ! వినలేక చచ్చాం.’

‘చస్తే ఇక్కడికి దెయ్యమై వచ్చావా ?’

‘నన్ను చావమంటావా పాపిష్టిదానా’

‘నన్ను దెయ్యమంటావా రాక్షసీ.’

అప్పడాల కర్రలు తీసుకుని ఒకళ్ళ మీదికి ఒకళ్ళు లేచారు. మిగతా ఆడ వాళ్ళు మధ్యలోకొచ్చి యుద్ధమాపారు. “దాని పుటకే అంత.” “దాని వంశమే అంత” ఇంకా తిట్టుకుంటున్నారు సుబ్బమ్మ, శాంతమ్మ. ఓ ముసలమ్మ మధ్యకొచ్చి “ఇన్నేళ్ళొచ్చినాయి సిగ్గులేదూ..” అని ఇద్దరినీ విడదీసి కూర్చోబెట్టింది. నోరెత్తారంటే ఏటతో నెత్తి బాదుతానంది. సుబ్బమ్మని తూర్పుముఖంగా శాంతమ్మని పడమటముఖంగా తిప్పి కూర్చో బెట్టింది. మాటాడకుండా అప్పడాలు వర్తమని శాసించింది. సుబ్బమ్మ, శాంతమ్మ మౌనంగా వత్తుతున్నారు. ముసలమ్మ అంది “ఎవరన్నం వాళ్ళు తింటున్నారు. ఏళ్ళు పైకొచ్చాయి. పిల్లలు ఎదిగొచ్చారు. కలిసికట్టుగా బతకడం ఎప్పటికొస్తుంది ?” సుబ్బమ్మా, శాంతమ్మా మాటాడకుండా వొత్తుతుంటే ఒకళ్ళమీద ఒకళ్ళకి కోపం దిగిపోయింది. తిట్టుకున్నందుకు సిగ్గు పడిపోయారిద్దరూ.... అప్పడాలన్నీ అయిపోయాక తలాకొస్తే అప్పడాల పిండి తీసుకుని ఎవరిదోవన వాళ్ళు ఇళ్ళకెళ్ళారు.

శాంతమ్మ వేడి అన్నంలో నెయ్యివేసి అప్పడాలపిండి భర్తకి వడ్డించి ‘ఏవండీ ! మన పిల్లని సుబ్బమ్మ కొడుక్కిస్తే ఎలా ఉంటుంది?’ అంది.

అప్పడాల అసెంబ్లీ

మట్టి...

మట్టి...

వీడిలో నడుస్తున్నాను.

మట్టిలో నడుస్తున్నాను. దుమ్ము రేపుకుంటూ, ధూళి తోసుకుంటూ నడుస్తున్నాను.

ఆ మట్టి.... ఆ దుమ్ము.... ఆ ధూళి ... ఆ దుష్ట అందులో ఉన్నాయి లక్ష కథలు. అందులో అణిగి మణిగి రేణువులై ఉన్నాయి కోటి బిరుదులు.

దేవేరుల కథలు, దేవతల కథలు, పూజేరినవాళ్ళ కథలు, ఊరేగినవాళ్ళ కథలు, అడుక్కు-తిన్నవాళ్ళ కథలు, అర్థాకలి గాళ్ళ కథలు, ఆశలుతీరని కథలు, చెట్టుకొమ్మెక్కిన కథలు, నక్షత్రాలైన కథలు, పక్షి కథలు, పావురాళ్ళ కథలు—అన్నీ మనుషుల గాథలే....ఎన్నో ఉన్నాయి ఆ మన్నులో....

ఎదురుగా గారి దుమారం :

నిలువెత్తు లేచిన దుమ్ము దూగరా :

ఆ మట్టి తిట్టుకుంటోంది. ఆ దుమ్ము మూలుగుతోంది. ఎరబవాడి కళ్ళలో దుమ్ము కొద్దే, వాడూ కొత్తాడు. కళ్ళు గర గర : కడుపు చుర చుర :

ఎల్లయ్య అవసరమై పుల్లయ్య దగ్గరకి బోకిరెత్తే ఉన్న శాస్త్ర పొలం
 తాకట్టు పెట్టుకుని అప్పులిచ్చి వద్దీకి వద్దీ మెలేసి ఉన్న ఇంటినించి కూడా
 తరిమికొట్టగా ఎల్లయ్య ఇంటిని తన ఇల్లుగా చేసుకుని పుల్లయ్య బులుకు
 తుండగా, ఉన్న ఇంట్లో దీపం పెట్టే దిక్కులేక పోయిందిగా : ఇల్లాలు
 వెళ్ళిపోతే సంతలేక ఒంటరిగాదై కూలిపోతున్న రెండు ఇళ్లు చూసుకుంటూ,
 తాకట్టు పత్రాలు చదువుకుంటూ ఏ యమ్మయినా ఇంత గంజిపోస్తే తాగుతూ
 "హరీ" మన్న పుల్లయ్య తన కంట్లో తానే దుమ్ము కొట్టుకోలేదా ?

నడు నడు ముందుకు నడు :

మెత్తటి దుమ్ములో, నన్నటి దుమ్ములో అరికాళ్ళు గిరిగింతలు కాగా
 ముందుకు నడిస్తే ఆ చెట్టుకింద దుమ్ము కన్నీరు మున్నీరైపోతోంది.
 అక్కడే : అక్కడే : పిచ్చిపిల్ల : జానకి : తాను మనసా వలచి తప్పక
 తాళికదాడని నమ్మిన వయసుగాదు ఇంకొక లైని చేపట్టి పల్లకీలో ఊరేగుతూ
 వెళ్ళిపోతుంటే ఆ చెట్టుచాటున నుంచుని చూసింది. తన పెన్నిది తనకు
 దూరమైపోగా, కళ్ళు కరిగిపోగా జలజల రాలిన కన్నీళ్ళు ఆ మట్టిలోనే
 ఇంకిపోయినాయి. ఇప్పటికీ తడియారని మట్టి అది, అంటుకుంటే "అన్నా!
 నా జోలి నీకేల" అని తన దుఃఖంలో మునిగిపోతుంది.

ముందుకెత్తే ఉప్పర సంగడి గుడిసె. సంగడు పెద్దవాడై మంచంలో పడి
 ఉంటే కూతురు లచ్చి కూలిచేసి గంజి పోస్తోంది. గుడిసె సగం కూలిపో
 యిందేం చెప్పా : సంగడు మట్టిలో పుట్టాడు. మట్టిలో బతికాడు. మట్టి
 కలిపాడు. ఈ వూరి ఇళ్ళ గోడలన్నీ మూడొంతులు వాచి చేతుల్లో కట్టినవే!
 వాడి గుడిసె గోడ పడిపోతే వాడు వేసుకోలేడు :

ఆ పైన అరవై ఏళ్ళ కుమ్మరి సీతాయికి కూడా మట్టి ప్రాణం. గబగబ
 కుండలు చేస్తోంది. చల్లటి కుండలు.... అన్నం వందుకునే కుండలు, తిరగ
 మోత కూరల చల్లు, పప్పుచార్లు.... పాయిసాలు.... ఎంచక్కటి మాతలు....
 కాని ఇంత వయసొచ్చి వరన్నం ఎరగదు సీతాలు.... ఆ పక్కన పరికలు...
 జ్ఞానపరికలు.... బలవం పట్టుకుని స్వాతి ముత్యాల్లా 'ఒసమా....' దిద్దుకునే
 పరికలు.... పెరిగి పెద్దై, మేధావులై, పదిమందిలో గొప్ప వారనిపించుటని

మట్టి.... వొట్టి మట్టి

265

రమ్మందోంది. రంది.

ఓ అయ్య నాగలి బుజానిరెత్తుకుని ఎదురొస్తున్నాడు. నేలని నమ్ముకున్న ఆ అయ్య : మనకి పెరుగన్నం, పాలబువ్వ అందించే ఆ అయ్య రెండు పూటలా సంకతే తింటాడు. ముద్దలో నేతి బొట్టు ఎరగడు. అయితేనేమి! ఆ కళ్ళల్లో దీక్ష, కండల్లో బలం, ఎత్తిన నాగలి, పైరెత్తిన మురుకోలు, ఆ అంగల్లో రాజసం, ఆ మీనంలో పొంకం, ఆ చూపులో తీవ్రి.... ఇవన్నీ ఎక్కణ్ణించి వచ్చాయి. ఆ అయ్య నేలతల్లి కొడుకయ్యా : ఓ తండ్రి నీ నాగలికి అంటుకున్న మట్టి ఒకింత నాకియ్యవూ ?

మట్టి పలుకుతోంది. మట్టి తుళ్ళి తుళ్ళి వడుతోంది. ఇది మహారుపుల పాదాలు తాకిన మట్టి. బొద్దుల పావుకోళ్ళలో దూరి పాదాభివందనం చేసుకున్న మట్టి.... ఎటు చూసినా మట్టి.... కృష్ణ వొడ్డునిండా మట్టి.... కృష్ణ గర్భంలో మట్టి, కృష్ణ అవతల మట్టి, వూరునిండా మట్టి మట్టినిండా కథలు.... మట్టినిండా చరిత్ర.... తరతరాల మట్టి.... యుగయుగాల మట్టి.

మనం మట్టిని మర్చిపోతున్నామా? తమ్ముడూ : చిన్నప్పుడు మనం గుప్పిళ్ళతో తిన్న మట్టి ఇదే ! ఎంతో సాదించామనుకున్న తర్వాత వెళ్ళి పోతే మనం అయ్యేది ఈ మట్టి....

ఈ మట్టిని రేపుతాను.... ఉవ్వెత్తుగా రేపుతాను.... కథల కథల మట్టిని, మరీషి మనుషుల మట్టిని తుపాసులా రేపుతాను.

ఇందులో దొడ్లుతాను.... పొడ్లుతాను వొళ్ళంతా చలుకుంటాను. వొళ్ళంతా మట్టి విభూది పూసుకుని కళ్ళు విప్పుకు మట్టి కడుపులోకి చూస్తాను.

“తల్లిని మర్చిపోతున్నారా చిన్నారులూ,” అందోంది నేలతల్లి.

మట్టిని మర్చిపోతున్నాం. మనుషుల్ని మర్చిపోతున్నాం.

నాకు మట్టి పిచ్చి ఎక్కిందని తమరనుకోవచ్చు.

నా లాగా ఈ మట్టి పిచ్చి నా తోటి జనులకు ఎప్పటికొచ్చునో ! ఎప్పుడు నా వారంతా మట్టిని, మట్టిలోని మనుషుల్ని కౌగిలింపుకుందురో?....

వేలం సరుకు

వీధిలోకి బిల్లాతీసిన తలుపులు. ద్వారానికి ఇరువక్కలా విచ్చుకున్న రెండు కిటికీలు, చిన్న మేజామందు ఒక కన్ను భూతద్దంలో, మరోకన్ను బజార్లో నడిచే జనంమీద వేసి గడియారాలు బాగుచేస్తున్నారు చలపతి. అతన్నందరూ గడియారాల చలపతి అంటారు. అతనిచుట్టూ ముళ్ళువిరిగిన, ఆగిపోయిన గడియారాలు చిన్నవీ, పెద్దవీ. పైన వేలంపాటలో కొన్నగుడ్డ వంకా, దాని తాడు నక్కగదిలో కొడుకు చేతిలో.

“ఒరే చిన్న పంకా లాగు.”

పైన గుడ్డపంకా అడుతుంటే చల్లగా ఉంది చలవతి. ఆ పంకా కోర్డు సామాను పేలం పేస్తుంటే కొన్నాడు. ఆ పంకాకింద, గడియారం సామాన్ల మధ్య కూర్చుంటే కోర్డుతో జడ్జిగారి తీవ్ర తెచ్చుకున్నాడు చలవతి. ఆ సంబరంతో ‘చెల్లయో చెల్లకో’ నాటకం పద్యం అందుకున్నాడు. సంతోషం వచ్చినప్పుడల్లా పద్యం అందుకుంటాడు. వీధిలో ఓ మనిషి కనిపిస్తే పద్యం చిక్కున ఆగింది.

“ఎవరా పోయేది సుబ్బయ్యేనా?” అడిగాడు చలవతి.

“అయ్యా”

“పాక్త రీలో పనికేనా పోతున్నావ్.”

“అయ్యా”

“ఏం పని చేస్తావ్?”

“ఔం ప్రకారం బొగ్గేయ్యారండయ్యా”

“అయితే ఇలా ఈ గడియారం పెట్టుకో.”

“బాబూ” దిగిపోయాడు. ‘సుబ్బయ్యా వల్లేదు పెట్టుకో’ అంటూ తనే అడిగాడు చలవతి. ‘ముల్లు కదులుతోందా చూడు’. తలూపాడు సుబ్బయ్య “చెవిదగ్గర పెట్టుకో. మోగుతుందా చూడు.”

మళ్ళీ తలూపాడు సుబ్బయ్య.

పో పెట్టుకెళ్ళు వారానికి అర్థరూపాయివ్వు.

నోరెళ్ళబెట్టాడు సుబ్బయ్య.

పో..... ఇంకా నుంచుంటావే.....ఔం ప్రకారం బొగ్గేసుకో.....పో తరిమేళాడు చలవతి.

ఇదీ వరస. రిపేరుకొచ్చిన గడియారాలు ఇలా మూలీలకు, బడిపంతుళ్ళకు, స్టూడెంట్లకి, దర్జీలకి, పెళ్ళి చూపులకెళ్ళి వాళ్ళకి అద్దెల కిచ్చేవాడు. గడి

యారం సొంతదారు వచ్చినప్పుడే వస్తుంది చిక్కు. అల్లాంటి అనేక సొంత దార్లలో ఒకడయిన పుల్లయ్య గుమ్మంలో అడుగుపెట్టానే “ఏందయ్యా ! నెలరోజుల్నించి తిప్పకున్నావ్ నా గడియారమయ్యా.”

“కూర్చో పుల్లయ్యా ! అరే చిన్నా ! వంకా ! ఈ సామాన్లన్నీ విప్పి కిరస నాల్లో వేశానా? మళ్ళీ లెక్క రప్పకుండా అతకాలంటే ఎంతక్రమ.... ఎంతతైం ...”

ఇంతలో ఎల్లయ్య దూసుకొచ్చి రెణ్ణెల్లనించి తిప్పకున్నావ్ “నా గడియారం నాకు పారెయ్యవయ్యా పోతాను” అన్నాడు.

ఎల్లయ్యా ! రిపేరంటే సామాన్యమా .. ఈ పుల్లయ్య జూరు దగ్గరుండి చేయించుకొంటున్నాడు. నీ కంత అవసరమైతే ఈ గడియారం పెట్టుకో.... పెట్టు....ముల్లు తిరుగుకోందా....చెవిదగ్గరపెట్టు. మోగుకోందా....పో తిసి కెళ్ళిపో” అని వంపించేశాడు ఎల్లయ్యని.

పదడుగులు వెళ్ళాడోలేదో ఎల్లయ్య బిరుస పరుగెత్తుకొచ్చి ‘బాబోయ్ ! ఇది అద్దం లేదు’ అన్నాడు. చలవతి గడియారాన్ని ఒక్క చరుపు చరిచి ‘బజార్లో నీకు టైంతో వనేముందయ్యా. ఇంటికెళ్ళి, చెవిదగ్గర పెట్టిచూడు. గంట మోగినట్టు మోగుతుంది’ అని వంపించేశాడు.

ఇంతలో సుబ్బరామయ్యవచ్చి ‘చలవతి! గడియారానికి కీ రాద్ పోయింది. నాలుగు రూపాయలవుతుందిట. తెప్పించి వెయ్యి’అన్నాడు. సుబ్బరామయ్యని ఎగాదిగాచూసి గడియారం దెస్కులోవేసి ‘కంపెనీనుంచి సామాను తెప్పించ టమా ! ఛీ ! మనం కయారుచేసి వేస్తాం. గడియారం పోయినా కీరాద్ పోదు....వెళ్ళండి’ అని మధ్యాహ్నం అవటంతో దుకాణం మూసేశాడు.

టోజనం ముగించి బయటకొచ్చేసరికి పెద్దగా వీరయ్య కేకలేస్తున్నాడు. “ఒరేయ్ ! చలవతి! అరెల్లయ్య గడియారం తిసుకొని రోజూ తిప్పిస్తు న్నావు. అది మా అత్తరు కార్యం రోజు పెట్టిన గడియారం. రోజూ

పెళ్ళాం చేత తిట్లు, దామ్యుర్లు దెప్పిళ్ళు. అత్తమావల గుసాయింపులు. ఒరేయ్ ! ఇయ్యక గడియారం ఇయ్యకపోతే నెత్తురు కళ్ళజూస్తా.... రా రారేయ్....”

చలవతి అడ్డ గుడ్డతో వీధిలోకొచ్చి “ఏందే ! ఇది గడియారం రిపేరా కట్టెలు కొట్టడవా.... రైం వద్దది పో” అన్నాడు.

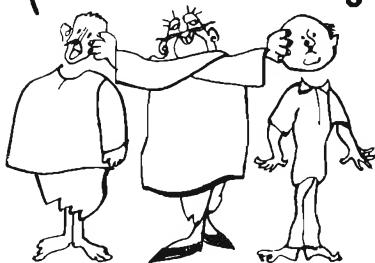
కడుపు మండిన వీరయ్య మిట్టమర్దాహ్నన కోపం అపుకోలేక ‘పెరేర్’ మని కొట్టాడు చలవతిని. ఆ దెబ్బతో దుమ్ములో వడ్డాడు చలవతి. వీరయ్య కసితిరా అటూ ఇటూ కుమ్మి గడియారం ఆక వొడులుకొని అమ్మలక్కలు తిట్టుకుంటూ పోరున్నా దుమ్ములోంచి చలవతి చెంగున లేచి ‘ఒసే లంజముండా.... నా కాకీ నిక్కిరివ్వవే....’ అని పెళ్లొన్ని పిలిచి.... కాకీ నిక్కిరేసుకోలేదని గదరా కొట్టావ్.... అంటూ ఇంట్లోకి వరుగుతుక్కే కాకీ నిక్కిరేసుకొచ్చి “ఒరే నాయలా.... ఇప్పుడు రారా.... కాకీ నిక్కిరేసుకొచ్చాను. రారారేయ్” అంటూ తొడలు చరిచి, జబ్బులు గుడ్డుకున్నాడు. అప్పటికే వీరయ్య వెళ్ళి పోయాడు.

చలవతి, ఆ కాకీ నిక్కిరు పోలీసు దుస్తులు వేలం వేసినప్పుడు కొన్నాడు. అదేసుకుంటే తనకి తిరుగులేదని గట్టి నమ్మకం.

రెల్లవారకుండానే పట్నం నుంచి జనం వచ్చి చలవతి ఇంట్లో ప్రవేశించి గడియారం సామాన్లు, చెంబూ తెప్పాలా వీధిలో వేసి పట్టుకుతోతుంటే కళ్ళ నీళ్ళ పర్యంతం అయిపోయింది అతనికి. గడియారం సామాన్లు వేలం పాటలో ఇంకొకడిచేత కొనిపించాడు. ఆ అప్పుకింద తన సామానంతా జప్తయి పోతోంది.

గుడ్డవంకా లాగేస్తుంటే గుండె పీకినట్టయింది. ‘హన్నా ! ఆ కాకీ నిక్కిరు వేసుకుని లేకపోబట్టిగదా ఇంత మోరం జరిగేపోయింది’ అని తలవట్టుకుని కూల బడ్డాడు చలవతి.

నిలబడగలవా!

ప్రతిగడ్డ చలమయ్య చుట్టూ చూపుగా అమరావతిలో అడుగుపెట్టడానికి
కొంచెం ముందో, వెనకో గొప్ప ముసురు. మూడు రోజుల తుపానులో
ఇళ్ళు పడిపోయినాయి. చెట్లు విరిగిపోయినాయి. తెరిపిచ్చింది. ఫరవాలేదను

నిలబడగలవా ?

271

కుంటే పులిగడ్డ చలమయ్య చేతి చలప అనాలో, పాద ప్రతిభ అనాలో అవాంతరాలు ఒకటి తర్వాత ఒకటి వరసగా వచ్చిపడ్డాయి.

రామాలయం అరుగుమీద కూర్చుంటే పుల్లయ్య చలమయ్యని పలకరించి 'అయ్యా : ఆ గోడపక్క స్థలం ఎవరిదీ ?' అనడిగాడు.

చలమయ్య పుల్లయ్యని పైకి, కిందకి చూసి 'నువ్వు నిలబడతావా ?' అనడి గాడు.

'అంటే ? అన్నాడు పుల్లయ్య.'

'నువ్వు నిలబడతావా అన్నాను. నిలబడగలిగితే చెప్పు' అన్నాడు చలమయ్య.

'నిలబడమంటే నిలబడతాను' అన్నాడు అర్థంకాక పుల్లయ్య.

'నిలబడితే ఆ స్థలం నీదే' జేబులో పెట్టినట్లు తేల్చేశాడు చలమయ్య.

'అంటే' అని నోరెళ్ళబెట్టాడు పుల్లయ్య.

'అలా నోరు తెరవకు. ఇంటితెళ్ళి వంద పత్రా. గుంటూరు బస్సు రెడీగా ఉంది. పద పోదాం అసటమేమి వందతో గుంటూరు వెళ్ళిపోయి, ప్రస్తుతం పోరంబోకుగా ఉన్న ఆ స్థలం మూడు తరాల క్రీతం పుల్లయ్య పంచానికి చెందినట్లు కాగితం సృష్టించి, నోటీసు లిప్పించి పత్రికల్లో ప్రకటనలు వేయించి, వూళ్ళో బమ్మకు కొట్టించి దావా ఎవరూ ప్రతిఘటించక పోవటంతో, తను మరో ఐదొందలు జేబులో వేసుకుని ఆ స్థలాన్ని ఆరెల్లలో పుల్లయ్య చేతిలో పెట్టాడు.

ఆ తర్వాత చలమయ్య పులిగడ్డ వెళ్తానన్నా జనం వెళ్ళనివ్వలేదు. కేసుల్లేని రోజులేదు. పదిపోయిన కేసుల్ని నిలబెట్టి ప్రాణంపోసి మీసం తిప్పేలా గెలిపించి ప్లేడర్లని హడలగొట్టించాడు.

ఈ రోపున మరో గృహకల్లోలం వచ్చింది. సుందరయ్య అనే వ్యాపార స్తుడు వ్యాపార నిమిత్తం ఆ పట్నం, ఈ పట్నం తిరుగుతున్న సమయంలో

అలివేలు అనే అవిడ అయినకు తటస్థవద్దది. ఏం జరిగిందో మనకైతే తెలియదుగాని అవిడ్డి తీసుకొచ్చి గుంటూరులో కాపురం పెట్టించి తను రోజూ గుంటూరు వెళ్ళి వస్తుండేవాడు. కొంతకాలానికి మరికొంచెం రైత్యంచేసి అమరావతికే తీసుకొచ్చి కాపురం పెట్టి వ్యవహారం సాగించడం మొదలెట్టాడు. ఎదిగొచ్చిన కొడుకులు, కూతుళ్ళు, భూదేవిలాంటి భార్య అందరూ ఉన్నా, ఒక్కరూ నోరెత్తలేకపోయారు. వూరి పెద్ద కాబట్టి జనం ఎవరూ వేరెత్తలేకపోయారు. ఆఖరికి సుందరయ్య భార్య చలమయ్య దగ్గరకొచ్చి 'అన్నా' నా వసువుకుంకుమ నిలుపు. నా సంసారం నిలబెట్టు అని ప్రార్థనపడితే 'సరే' అని ఆభయమిచ్చాడు చలమయ్య.

ఆ సాయంత్రం సరాసరి అలివేలు ఇంట్లోకి వెళ్ళి 'అమ్మాయ్ : అలివేలు ఏమిటి అలా చూస్తావ్ ? మన సుందరాయ్ నా గురించి చెప్పలేదా.... సరే తర్వాత తెల్లబోదువుగాని.... ముందు కాసిని మజ్జిగ తీసుకురా....' అని తెచ్చిన మజ్జిగ తాగి 'ఇదిగో.... నా మాట జాగ్రత్తగా విను. నువ్వు పరాయిపిల్లవైనా మా సుందరాయ్ కి కావలసిన దానివి అంటే, నాకు చెల్లెలితో నమానం. నీకీవ్వును పెద్ద ప్రమాదం వచ్చింది.'

'అదేమిటండీ !' అంది అలివేలు భయంగా.

"మనుషులిష్టం లేకపోతే పోవచ్చు. కాని ఖాసీలు, రక్తపాతాలు నాకు వదవు.

అలివేలు గుండెలమీద చెయ్యేసుకుంది.

"సుందరరామయ్య ఇరవైవేలదాకా ముట్టచెప్పాడా? నిన్నరాత్రి వజ్రపు టంగరం స్వయంగా నీ చేతికి తొడిగాదా !"

'నిజం' అని ఆశ్చర్యపోయింది అలివేలు. ఆ ఉంగరం గురించి వాళ్ళిద్దరికీ తప్ప ఇంకెవరికీ తెలియక పోవటంతో చలమయ్యమీద నమ్మకం టుదిరింది. 'చెప్పండి....విషయం ఏమిటి?' బిక్కుబిక్కుమంటూ అంది.

నిలబడగలనా ?

273

“చెప్పటమెందుకూ....ఆ కిటికీలోంచి చూడు” అన్నాడు చలమయ్య.

కిటికీలోంచి చూస్తే సంతె చీకట్లో చెట్ల వెనకాల నల్లగా మనుషులు తిరుగుతున్నారు. అలివేలుకి గుండెలవిసిపోయాయి.

“నీ విషయం సుందరాయ్ బావమరిచికి తెలిసింది మీ ఆయన లేని సమయం చూసుకొని నిన్ను సపా చెయ్యటానికి మనుషుల్ని తీసుకొచ్చాడు. అయిన దానివి కదాని ముందుగా చెప్తామని వచ్చా” అన్నాడు.

“నన్ను రక్షించండి బాబోయ్” అంటూ కాళ్ళమీద పడిపోయింది అలివేలు. ‘కంగారు పడకు. నేను అన్ని ఏర్పాట్లు చేసే వచ్చా. దొడ్డివాకిలి దగ్గర చిన్నకారుంది. క్షణంలో సర్దుకుని అందులో పడు. వెనక్కి చూడకు. ప్రాణాలు కాపాడుకో.’ అన్నాడు చలమయ్య.

మరు నిమిషంలో అందిన సామానుతో కారులో పారిపోయింది అలివేలు. సరాసరి సుందరయ్య ప్యాక్టరీకి వచ్చాడు చలమయ్య. ‘సుందరయ్య చెపితే విన్నావా? తెలియని వాళ్ళతో మనకు పొందువద్దయ్యా అని నెత్తి నోరుపెట్టి మొత్తుకున్నానా. వాడెవడో మైసూరుగింది వచ్చాట్ట. ఆ ముండ చిన్న కారులో ఉదాయించేసింది.” అన్నాడు.

“అ!” అన్న సుందరయ్యని చెయ్యివట్టుకు రేపుకొచ్చి బాబీ ఇల్లు చూపించాడు చలమయ్య. ఆ మర్నాడు సుందరయ్య సతీసుత సమేతంగా గుళ్ళో అభిషేకం చేసుకుని వసువునీళ్లు నెత్తిన చల్లుకున్నాడు.

చలమయ్యకు అఖిరి దశలో పక్షవాతం వచ్చింది. ఆ అదను చూసుకుని ఉన్న మూడెకరాలకూ వారసులు దావా వేశారు.

తను నిలబడలేడు. మాటకూడా పోయింది. ‘హగ్నన్నా!’ అందర్నీ నిలబెడతావా? అని అని ఆ రోజుల్లో నిలబెట్టి సడిపించిన నేనే, ఈ దశలో నిలబడ లేకపోతినే అని వాపోయాడు. మిగిలిన సగం లిఫ్ట్ తన కొడుకుల సయినా నిలబెట్టమని దేవుడికి మొక్కిాడు. ●

రెడ్డి, నేనూ బస్సు దిగటమేమి పీడులన్ని పరుగుపరుగున తిరిగాం. ఎదురు గుండా కన్పించే గాలిగోపురం “రా. రండి” అని పిలుస్తున్నట్టుంది. కృష్ణలో తల ముసకలుగా స్నానాలు చేశాం. దేవుడి గుడి దర్శించాం. ధ్వజ స్తంభంమీద రామచిలకని పలకరించాం. బజార్లోకొచ్చి పప్పుచెక్క కొనుక్కున్నాం. తింటూ ధరణికోట నవీనివెళ్ళి పూరు చుట్టూతావున్న కోటదిబ్బ రెగబాకాం.

అప్పటికీ మిట్ట మధ్యాహ్నమయింది.

అలిసిపోయాం. మొదట్నుంచీ చూస్తున్నాను రెడ్డి పెద్ద స్థాయిపులాంటి వాడు. నా బలవంతాన బయలుదేరి అమరావతి వచ్చాడేతప్ప ఈ మట్టిలో, ఈ గాలిలో తిరుగుతుంటే అతనిలో ఏ స్పందనలేదు.

“ఇక తిరిగిపోదామోయ్” అన్నారు రెడ్డి.

“బోధ శిల్పాలు చూద్దా” అన్నాను.

‘అమ్మ’ అన్నట్టు నెత్తిన చేతులు పెట్టుకుని “తప్పేదేముంది వద” అన్నాడు.

దీపాలు దిన్నెవైపు నడిచాం. పెద్ద దిబ్బ, స్థూపాకారంగాఉన్న మట్టిపర్వతం. నాకేమో దానిపైస అనేక వందల వేల దీపాలు మినుకుమినుకుమని వెలుగు

తున్నట్టు, కొందరు మేల బొద్ద విక్షేపాలు కాషాయాంబలాలతో బుద్ధుని గురించి కీర్తిస్తున్నట్టు, ఆ పైన సామాహికంగా మౌన ప్రార్థనలు చేస్తున్నట్టు అనిపిస్తోంది. రెడ్డి గురికలాళ్లు, ఎర్రమన్ను చేత్తో తిసుకొని అటూ ఇటూ విసుర్నూ విసుగ్గా తిరుగుతున్నారు.

“ఇక శిల్పాలు చూద్దాం పద...” అని తొందరపెట్టారు. లేకపోతే అంత ఎండలో ఆ దీపాల దిన్నెమీద కూర్చుండిపోతానేమోనని అతని భయం.... శిల్పాలు చూసి తిరిగొచ్చాం. “ఎలా ఉంది మ్యూజియం” అన్నాను.

‘టొమ్మలు దాగానే చెక్కారు’ అన్నారు రెడ్డి వరమ సామాన్యంగా.

నాకు కడుపు చెరువయిపోయింది. గట్టిగా నెత్తిమీద కొద్దామనుకున్నాను. ఎంత చెడ్డా స్పేహీతుడు. ‘రెడ్డి : నువ్వూ పెద్ద బండరాయివయ్యా. నిన్ను శిల్పంగా మలచగలవాడెవరో తెలియటంలేదయ్యా’ అనుకుని లేవబోతుంటే మ్యూజియం క్యూరేటర్ వచ్చాడు. నేను గబగబా ఆయన దగ్గరకు పరుగెత్తుతే “అయ్యా స్థూపం కింద ఉన్న బుద్ధుడి అస్థికలు ఈ నువ్వూ దొరికాయటగా వాటిని చూపిస్తారా :’ అనడిగాను.

క్యూరేటర్ ఒక్క క్షణం ఆలోచించి ‘రండి’ అన్నారు.

నేను వరుగున వచ్చి మెట్లమీద కూర్చున్న రెడ్డిని లేపి, ‘బుద్ధుడి పవిత్రాస్థికలు చూపిస్తారట రా :’ అన్నాను. రెడ్డి విసుక్కుంటూ లేచి వచ్చాడు. క్యూరేటర్ గదిలో మేం ముగ్గురం. వరమ నిశ్శబ్దంగా ఉంది. నాకు ఉద్యేగంతో చెమటలు పోస్తున్నాయి. ‘ఏ అస్థికల పైన ఇంతటి మహాస్థూప నిర్మాణం జరిగిందో ఏ అస్థికల్ని దర్శించబోతున్నాను. కొన్ని శతాబ్దాల పాటు కొన్ని కోట్లాది ప్రజలు పూజించుకున్న తరాగతుని శరీరావశేషాలను చూడబోతున్నాను.’

క్యూరేటర్ లేచాడు. ఓరువా కాళంతీసి తలుపులు తెరిచి నీలున్న కవరుతీసి అందులోంచి మరో కాణాలు తీశాడు. ఆ కాళంతో ఇనప్పెత్తె తెరిచాడు. అందులోంచి మరో మంచిగంధం చెక్కతో చేసిన పెత్తె బైటికి తీశాడు. ఆ పెత్తె తీస్తున్నప్పుడు అతని ముఖం కళవళ పడుతోంది. దాన్ని దాచుకుందుకు కాబోలు “నేనీ పెత్తెతీస్తున్నప్పుడల్లా బుద్ధుణ్ణి ప్రార్థిస్తాను. భగవాన్ మళ్ళీ క్షేమంగా ఈ ఇనప్పెత్తెలోకే వెళ్ళిపో : అని” అంటూ ఆ గంధపు

చెక్కపెద్దని తేబల్మీదకి తీసుకొచ్చాడు. తేబల్మీద ఓ ముఖమల్ గుడ్డ పరిచాడు. అప్పుడు ఆ గంధపు పెద్దై తెరిస్తే, అందులో ఐదు స్పటి కంతో చేసిన భరిడెలు. ఆ భరిడెల్లో బుద్ధుడి అస్థికలు. ఒక్కొక్క భరిడే తెరిచాడు. ఒక భరిడెలో బుద్ధుడు ఎముక దానికి తోడుగా బంగారు పూలు, రత్నాలు. వాటిని శాసంతో ఎత్తి చూపిస్తున్నాడు. రెండో భరిడెలో మళ్ళీ బుద్ధుడి ఎముక, చుట్టూ మంచి ముత్యాలు. మూడో భరిడెలో బుద్ధుడి ఎముక, బంగారు పూలు. నాలుగో భరిడెలో బుద్ధుడి ఎముక, పగడాలు. ఐదో భరిడెలో భిక్షుపాత్ర ముక్కలు, బంగారు పూలు.

భరిడెలు స్థూపాకృతిలో ఉన్నాయి.

నాకు ఒళ్ళు జలదరించింది.

“కోటి కోట్ల ప్రణతులందుకున్న భగవాన్ నువ్వీర్కొన్నావా :”

“అయ్యా : నేను ఆ అస్థికల్ని ఒక్కసారి తాకవచ్చునా ?” అనడిగాను.

క్యూరేటర్ తటపటాయించాడు. ఈ శాసంతో ముట్టుకోండి అన్నారు.

శాసంతో ముట్టుకున్నాను.

నా వొళ్ళు జలదరించింది.

బుద్ధుడి పాదాలు తాకినట్లయింది.

బుద్ధుడి కళ్ళవెలుగులో కరిగిపోతున్నట్లనిపించింది.

బుద్ధుడు నా తలమీద ఆశీర్వదించినట్లనిపించింది.

కళ్ళంట నీళ్ళు : కరిగిపోతున్న గుండె :

క్యూరేటర్ నా చేతిలోంచి శాసం తీసికొని పెద్దైమూసి భద్రంగా ఆ పెద్దైని ఇనప్పైలో దాచేశాడు,

కృతజ్ఞతల తర్వాత రెడ్డి, నేనూ తిరిగొస్తున్నాం. రెడ్డిలో ఏ చలనమూలేదు.

నేనూ మాట్లాడదలుచుకోలేదు.

ఉన్నట్టుండి రెడ్డే అడిగాడు. “ఆ ఎముకల విలువ ఎంతంటావ్ ?” అని.

రెడ్డి కళ్ళల్లోకి సూటిగా చూస్తూ అన్నాను. “ఆ పవిత్రాస్థికల విలువ సూర్య చంద్రులంత.”

రెడ్డి కళ్ళు వెలిగాయి.

ఎవరికో

చెప్పమోక!

దుర్గాంబ హైస్లాన్ కాఫీ హోటల్ యజమాని శంకరయ్య చాలా హడావుడిగా ఫలహారాలందిస్తున్నాడు. పేరుకు శంకరయ్యే యజమాని కాని, పెత్తనమంతా అతని భార్య సుబ్బమ్మది. సుబ్బమ్మది పట్నం కనుక పల్లెటూరు శంకరయ్యకి ఏమీ రాదని తీర్మానించుకుని అజమాయిషీ చేస్తుంది. తన పట్నవాసానికి రుజువుగా మాటల్లో మధ్యమధ్య ఇంగ్లీషు పదాలు వాడుతుంది. పైగా అట్లుపోసేది తను. ఎంత మొగుడైనా అతగాడు అందించే వాడు గదా!

శంకరయ్య రోపలికొచ్చిన వాళ్ళని వరసలుపెట్టి ఆహ్వానించి కూర్చోపెడుతున్నాడు. “బావా! ఇటు కూర్చో. బావా! ఇవ్వాళ ఇంత ఆలస్యమయిందేం? ఇలా. ఇహ వరండాలోంచి వంటింట్లోకి పెట్టేకేళిలా ఉంటాయి. “పుల్లారావుగారోచ్చారు ఓ పెసరట్టు. అల్లం పచ్చిమిరప కాయలెక్కువ” “ఎల్లారావు గారికి ఉల్లి పాయట్టు రొట్టె” అని శంకరయ్య అంటుంటే పుల్లారావు, ఎల్లారావులు పొంగిపోయేవారు. రోపలి సుబ్బమ్మ పెనంమీద అల్లకాడతో ‘శాంగ్’ అని కొట్టడంతోపాటు ‘అట్టురెడీ’ లేక ‘అరైడి’ అంటూ తిరుగ అరిచేది. అవిడికి తనగొంతు పచ్చిసవాళ్ళకి వినించటం ఓ సరదా. శంకరయ్య పరుగు పరుగున అట్లు అకులో వేసుకొచ్చి అందిస్తే పుల్లారావు, ఎల్లారావులు తమ పేరుమీద ప్రత్యేకంగా కార్చిన ఆ అట్లు మురిసిపోతూ తింటుంటే అదక్కండానే ఉష్మా వడ్డించే

వాడు. చట్నీ మిగిలిపోయిందని రెండో ఉపాకూడా తగిలించేవాడు. అయితే ఉపాక మిగిలిపోతే చట్నీ మళ్ళీ వెయ్యడానికి గింజుకు చచ్చేవాడు. 'చట్నీ అయిపోతే సరుకేం జేసుకోను?' అంటూ చంచాతో విడిలించేవాడు. ప్రతి పావుగంటకీ చట్నీ రాచిప్పలో నీళ్ళుకలుపుతూ వీడిలోకి చూస్తుండే వాడు. యాత్రికులు కన్నిపై చెంగున వీడిలోకి గెంతి 'ఇడ్లీ, ఉపాక, అట్టు రెడీ' అంటూ చుట్టముట్టి వాళ్ళకి ప్రదక్షిణం చేసేవాడు.

'కొబ్బరికాయలు కొనుక్కోవాలి స్నానం చేయాలి' అని వాళ్ళంటే అదేం వినించుకోకుండా రామనామంలాగా "ఇడ్లీ, ఉపాక, అట్టు రెడీ" అంటూ వాళ్ళని అడుగు ముందుకు వెయ్యనిచ్చేవాడు కాదు. "హోనీ టిఫిన్ చేపే వెర్దాం" అనే స్థితిలో వాళ్ళుపెట్టి ముక్కుకు శాడేసి హోటల్లోకి లాక్కొచ్చే వాడు.

ఒకసారి ఓ అరదజను మంది కుర్రకారు హోటల్లో జొరబడి కావలసినంత తిని చట్నీగురించి పేచీలేసుకుని, లెక్క తప్పచెప్పి కావాలని శంక రయ్యతో తగాదా పెట్టుకొన్నారు. "అట్టు సైజు తగ్గింది కాబట్టి హాఫ్ రేట్" అన్నారు. "ఉపాకలో జీడిపప్పు తగల్లేదు కనుక అసలు డబ్బు రివ్వం" అన్నారు. మాటమీద మాట పెరిగింది. "పందిరి పీకేస్తాం" అన్నారు కుర్రకారు. "పీకండి చూస్తా" అని తిరగబడ్డాడు శంకరయ్య. అనటమేమి అందులో ఓ కుర్రాడు పెన్సిల్ చెక్కుకునే చాకు బయటకుతీసి బల్లమీద నిలుపునా టంగ్స్ గుచ్చాడు. శంకరయ్యకి ముచ్చెమటలు పోశాయి. అతనికి పెళ్ళార్ని చూసినా చాకుని చూసినా మాటవడిపోతుంది. "ఎంతో అంత ఇచ్చి వెళ్ళండయ్యా" అన్నాడు ఏడుపు ముఖంతో. కుర్రకారు వాళ్ళకి తోచింది దానమిచ్చి బయటకు వెళ్ళటమే తడవు ఇంట్లోంచి సుబ్బమ్మ పరుగెత్తుకొచ్చి మొగుణ్ణి ఈ విధాన దీవించింది. "నువ్వు మొగాడివా? నువ్వు మొగుడివా? ఆ పైటింగాళ్ళకు టిఫిన్ ఎందుకిచ్చావ్? ఆ బిడ్డీ అట్లా అవుస్తుంటే నీ నోరేమయింది? అసలు నువ్వు....నువ్వు బిడ్డీవి. నువ్వు పూలువి. నువ్వు యూసెన్వి. పో దుకాణం కట్టేసి కిష్టతెల్ల స్నానంచేసిరా" అని తరిమేసింది.

ఎవరికీ చెప్పమక !

శంకరయ్యకి పెళ్ళాం తిట్టినందుకు కాదుగాని ఇంగ్లీషులో తిట్టినదే అని భావ పడుతూ కిష్ట వొడ్డున చింతచెట్టుకింద కూర్చుంటే అక్కడ పుల్లలేరు కుంటున్న మల్లి కనిపించింది. మల్లి మంచి వయసులో ఉంది. ఉన్నట్టుండి శంకరయ్యకు మల్లిమీది మనపైంది. దగ్గరకెళ్ళి మెలికలు తిరుగుతూ 'ఏవే! ఏవేవే! రోజు కెంత సంపాయిస్తావే?' అనడిగాడు. 'ఎంతోస్తేనేం నువ్వు ఆరుస్తావా తీరుస్తావా?' అంది మల్లి.

"హోటల్ కి రావే ఉప్పా పెద్దాను" అన్నాడు శంకరయ్య. రబ్బు లతని దగ్గర ఎప్పుడూ ఉండవు కనుక ఆ ముక్క కరక్ట్ గానే అన్నాడు. మల్లి ఇంతెత్తునలేచి "నాకుప్పా పెద్దావంట్రా....సన్నురమ్మని పిలుస్తావంట్రా.." అంటూ తిట్లు లంకించుకుంది. ఆ తిట్లతో ఏడుపు కలిపింది. ఈ ఏడుపులు క్రిష్టలో స్నానంచేస్తున్న పోలీసు చెవిన పడ్డాయి. అతగాడు చొళ్ళుతుడుచు కోకుండా పరిగెత్తుకొచ్చి, తడి కుండుగుడ్డతో శంకరయ్య చేతులు కట్టేసి పోలీసు స్టేషన్ కి తీసికెళ్ళాడు.

గంటపేపు కటకటాల వెనకాలనుంచి వారం రోజులపాటు తిన్నంత టిఫిన్ కి వొప్పందం కుదిరాక శంకరయ్యను వదిలేశాడు పోలీసు.

ఆ మర్నాడు ఉదయం దుకాణం కట్టేసి వీధిలో వస్తుంటే ఎవరో "శంక రయ్య!" అని పిలిచారు. శంకరయ్య దగ్గరకెళ్ళి "రామయ్య దావా! చింతచెట్టు దగ్గర మల్లిని పరికరించాను. అమ్మతోడు, నేనేంచెయ్యలా. పోలీసు తీసికెళ్ళాడు. ఓ గంట రోవలుంచి వదిలేశాడు. నాఫీదొట్టు.... ఎవరికీ చెప్పమాకు" అని ముందుకెళ్ళాడు.

ఇంతెవరో 'ఓరి శంకరయ్య' అంటే అతని దగ్గరకెళ్ళి 'పుల్ల య్యన్నా.... చింతచెట్టు దగ్గర...' అంటూ తనే పాటంతాపాడి ఎవరికీ చెప్పమాకు అన్న పల్లవితో ముగించి" వాచ్చేయించు కున్నాడు.

అలా పిలిచినవాళ్ళకీ, పిలవనివాళ్ళకీ తనే కథంతా చెప్పి వూరంతా చాటింపు వేయించుకున్నాడు. మర్నాటికీ విషయం సుబ్బమ్మ చెవిపడ్డది. భర్తకాళి అయిపోయి వంటా, వడ్డనా అంతా తనే చూసుకుంటూ మొగుడిచేత వారం పాటు అంటు కోమించింది. అంటు కోముతూ శంకరయ్య ఆశ్చర్య పోయాడు "ఎవరికీ చెప్పమాక"ని వొట్ట వేయించుకొన్నానే....

నలుగురు బక్కవాళ్ళు.

బతికిచెడ్డవాళ్ళు.

బతకలేక బడిపంతుళ్ళయినవాళ్ళు.

ఫిరంగిపురంలో రైలుదిగి దొంగలో పరుగుపరుగున నడుస్తున్నారు.
చూపులు మబ్బులోకి చొప్పిస్తూ, ఆశలు ఆకాశంలో నిలుపుకుంటూ.

వాళ్ళు పంతుళ్ళే. వాళ్ళ అవతారాలే చెప్తున్నాయి. మానస కండువలు
పెరిగిన గడ్డాల వెనక వెలుగుతున్న జ్ఞాననేత్రాలు.

జ్ఞాన క్షేత్రం

281

పెళ్ళాలకి నగలు చేయించలేక, కూతుళ్ళు పెళ్ళిళ్ళ చేయలేక ఉదయస్తమయాల పాతం చెప్పడం తప్ప మరేమీ చేతకానివారు వారు. నాలుగ్గరాలు చెప్పుకుని బతికేస్తున్నారు గదా అని నానామాటలు అంటే వదేందుకు సిద్ధంగా లేరు. వాళ్ళు మానధనులు.

అంతే జరిగింది.

జీతమిస్తున్నానన్న ధీమాయో, ఏమో కరస్పాండెంటు క్లాసురూలోకి హఠాత్తుగా వచ్చాడు. పంతులు పాతం చెప్పడం మధ్యలో ఆగిందే అని తాదపడుతూ కుర్చీలోంచి లేవడం కొంచెం ఆలస్యం చేశాడు. కరస్పాండెంటు కళ్ళు నిప్పులయి పోయి “అ బివిరిగడ్డ పేమిటి?” అని ఎద్దేవా చేశాడు.

పంతులు చేతులు ముకుళించి “మా అవిడ నీళ్ళోసుకుందండీ” అన్నారు. కరస్పాండెంటు ఓ వెలుకారం నవ్వు విసిరి “అ చిరుగుల ఉత్తరీయం ఏమిటి?” అని మళ్ళీ పొడిచాడు.

వానపాములాంటి పంతులు కోడెతాచయినాడు.

“తమరిచ్చే జీతపురాళ్ళకి పట్టుబట్టలు రావండీ?” అన్నారు.

కరస్పాండెంట్ వెర్రెత్తిపోయి “తమకు పట్టుబట్టలు కావాలే? ఇంతోసి వండితులకి, ఇంతోసి మేరాపులకి మేమిచ్చేది జీతపు రాళ్ళయినా మా ఏం....” అంటూ అనరానివన్నీ అని గుమ్మం దాటిపోయాడు.

ఇలాంటి సన్యాసమే మరో ముగ్గురు పంతుళ్ళకయింది. స్కూలయింతర్వాత నలుగురూ చెట్టుకింద సమావేశమయి జావిలో చూకి చద్రామా లేక కాలవలో దూకుదామా అని సమాలోచనలు జరుపుతుంటే ఒకరన్నారు. “చదువురాని ఈ దేశంలో అక్షర జ్ఞానమిచ్చేవారు అడుక్కుతినడయ్యా. మనకు చచ్చే కర్కమేమి? మనకు మేడలూ మిద్దెలూ అక్కరలేదు. చదువు చేప్పేవాణ్ని చెప్పెట్టి కొద్దేచోట మనకి స్థానంలేదు. ఎక్కడ కయినా వెళ్ళి మన బడి మనమే పెట్టుకుంటాం పదండీ.” అందరూ ఉత్తరీయాల దులుపుకు లేచారు. ఎవరో కుర్రాడితో వూరెడుకున్నాం అని ఇళ్ళకి కబురు చేశారు. ప్రయాణ ముగ్యారు.

ఎంత చల్లటి గడ్డ !

ఏ నాటి మట్టి :

బొద్ద విశ్వవిద్యాలయం మెట్టిన చోటు !

'ఇక్కడే బడి' అని సంకల్పించి నాలుగు రోడ్ల కూడలికి వచ్చి, నలుగురినీ చేరదీసి ఈ వూళ్ళో స్కూలు స్థాపిస్తామన్నాడు. విస్తుపోయారు గ్రామ జనులు. మన వూరేమి ? ఇంగ్లీషు చదువేమి ? ఈ పరగణాలో ఎక్కడా స్కూలు లేదే ! ఆ రాత్రికి భోజనం ఏర్పాటు చేశారు పంతుళ్ళకి.

మర్నాడు ఓ ఇంటి వరండాలో స్కూలు స్థిరపరిచారు. ఇంటింటికి తిరిగి బిచ్చమెత్తినట్టు "అయ్యా మీ పిల్లవాణ్ణి స్కూలుకు పంపండి. మేం పాఠాలు చెప్తాం. మేం పృథ్విరోకి నీనుకొస్తాం" అని ప్రార్థించారు.

పిల్లలు చేరారు !

కొత్త చదువు !

కొత్త పాటలు !

చుట్టూ ప్రక్కల పదిహేను మైళ్ళ దూరం నుంచి పిల్లలు రావటం మొదలెట్టారు. ఆ పరగణా అంతా జ్ఞాన సంచలనం !

కొంతకాలం రహస్యంగా స్కూలు నడిపారు పంతుళ్ళు. ఆ పైన బహిరంగంగానే "మాదీ ఈ బడి" అన్నారు.

ఎక్కడ పుట్టారో ఎక్కడ పెరిగారో ఈ గడ్డన చదువుల తల్లిని దింపి వందలమంది కుర్రల్ని వ్యభుల్ని చేశారు. ఆ పరగణా అంతా అక్షర కాంతి పంచారు. జ్ఞానజ్యోతి అంతా విస్తరించింది. జ్ఞాన క్షేత్రం పుష్కలంగా పండుకోంది. ఆ క్షేత్రం చుట్టూ నాలుగు పక్కలా నలుగురు పంతుళ్ళు ఎదిగి వచ్చిన పంటచూసి నవ్వుతూ కన్నీళ్ళు రాయిస్తున్నారు. వాళ్ళకి పెళ్ళాల సగలా, కూతుళ్ళ పెళ్ళిళ్ళు వచ్చేలేదు.

జాన క్షేత్రం

ఏక కథి విత్తిమహ

వర్షాలేక వంటలు పండని రోజుల్లో పెద్ద పెద్ద హరిదాసులకే పిలుపులేక పోతే గురుబ్రహ్మంలాంటి వాణ్ణి పిలిచి కథ చెప్పించుకునే దెవరు ? అంత మాత్రాన గురుబ్రహ్మం ఊరుకోలేదు. తనే సంకల్పించాడు. 'హర్మోనీ సుబ్రహ్మణ్యం దగ్గరకెళ్ళి 'ఓ వారం వరస కథలున్నాయి వస్తావా ?' అనడిగాడు. సుబ్రహ్మణ్యం హర్మోనీ వాయింపటంతోపాటు వంట కూడా చేస్తాడు కనుక రెండందాలా ఉపయోగం 'నువ్వు ఏ వూళ్ళో చెప్పినా ఒక కథేకదయ్యా : రెండోకథ చెప్పనిస్తారా?' అన్నారు సుబ్రహ్మణ్యం. నువ్వు అవశకునం మాటలు మాట్లాడకు. గ్రామస్థులు మెచ్చాలేగాని వారమేమిటి ? నేల సాగొచ్చు. రెణ్ణెల్లు మూణ్ణెల్లు; భారతమయ్యాక రామాయణం... ఇలా సంవత్సరం నడిస్తే ఆశ్చర్యమా ! అంటూ దిమ్మరపోయేట్టు చెప్పాడు గురు బ్రహ్మం. "మరి మద్దెలో ?" అన్నారు సుబ్రహ్మణ్యం.

"మన పూర్వయ్యని తీసికెళ్ళాం" అన్నారు దాసు.

"వాడు మొన్ననేగదయ్య చెక్క మద్దెల మీంచి తోలు మద్దెలమీది కొచ్చింది ! వాడేం వాయిస్తాడూ ?" అన్నారు హర్మోనిస్టు.

“ఓరి పిచ్చివాడా ! నువు వాయించాలా ? వాడు వాయించాలా ! నేను రేనూ; నువ్వు శ్రుతి ఇవ్వు చాలు. వాడు తాళం చూపిస్తాడు. అంతే మిగతా అంతా నా కంఠం. నా సంగీతం. నేను కొట్టు కొస్తాగా” అన్నాడు దాసు.

హార్మోనిస్టు తలూపాడు.

అప్పటికిప్పుడే ముహూర్తం పెట్టి, పూర్ణయ్యకి కబురెట్టి బయలుదేరి పోయాడు హరికథ బృందం.

సుబ్రహ్మణ్యం నేతిని హార్మోనీ, పూర్ణయ్య తలపైన మద్దెలా, దాసు తల పైన పెట్రోమాక్సు లైటు, చేత పాత్ర సామాన్ల సంచితో దొంకల్ల నడుచు కుంటూ సాయం సమయానికి వూళ్ళోకొచ్చారు.

గుడి మండపం దూరం కాబట్టి, ఈళ్ళోనే రెండిళ్ళ మధ్య కాస్త ఖాళీస్థలం చూసి అక్కడ సామాన్లు దింపుకొని, వూళ్ళో తెవరో కొత్తవాళ్ళు రావటాన కుర్రకారు ఎగబడితే, “రాత్రికి హరికథ ఉండోయ్” అని వాళ్ళ చేత అక్కడ రాయీ రప్పా చదును చేయస్తూ ఇంకో కుర్రాణ్ణి లైటులో పోయడానికి అరకాయ కిరసనాయిలుకోసం బిజారుకి పురమాయించి హడావుడి చేస్తున్నాడు దాసు. “ఓరేయ్ ! సుబ్రహ్మణ్యం ! నేను చిల్లరకొట్టు తెళ్ళి బియ్యం, వప్పు తీసుకొస్తాను. ఆ రెండు రాళ్ళు చేర్చి పొయ్యిచేసి వంట వ్రయత్నం చెయ్యి” అని పై కండువా దులిపి మెడ కిరువక్కలా వేసుకుని తీవిగా నడుస్తూ పెద్ద బజార్లో కొచ్చాడు దాసు.

అక్కడ రావిచెట్టు క్రింద పదిమంది బాబాకర్రలతో బుర్రమీసాలతో నుంచుని ఉన్నారు.

పోతున్న కొత్త మనిషిని “ఓయ్ !” అని ఏకకంఠంతో పిలిచారు.

దాసు ఆ గర్జనకి ఉలిక్కిపడి వెనక్కు చూస్తే పది బాబా కర్రలు ? పై ప్రాణాలు పైనపోగా, తీవి అవిరైపోగా మెడనున్న తువ్వాయి నడుంకి చుట్టుకుంటూ, చేతులు జోడించి “అయ్య ! అయ్య !” అని వంగిపోతూ రావిచెట్టు దగ్గర కొచ్చాడు.

“నువ్వే గదయ్యా ! దాసువి” ఉరిమినట్లన్నాడొకడు.

“నోర్మ్యు : నువ్వు వెనకవచ్చావు. పంటల్లేవు. మేమేం ఇవ్వలేం. పెళ్ళి పొమ్మని చెప్పాం. మళ్ళీ వస్తావా? ఎన్ని గుండెలు ?”

‘అయ్యా భారతంలో ఒక్కటే.... ఒక్క కథ చెప్తాను....’

‘భారతంలో ఒక్క కథ, నెపే వూరికరిష్టం గదంబయ్యా. పోతావా తన్ని తగిలెయ్యమంటావా....’

‘లేకపోతే కుశలవ చరిత్ర.... వీమాధున....’

‘రేయ్’ అంటూ వది కర్రలూ ఒక్కసారి లేచినై ‘పప్పులేదు బియ్యంలేదు, ఉన్నట్టుండి పొలిమేర దాటకపోయేవో చీల్చేస్తాం’

దాసు వొగడుస్తూ పరుగెత్తి వచ్చాడు.

సుబ్రహ్మణ్యం పొయ్యి రాజేసి ఎసరుపెట్టి కూర్చున్నాడు.

‘దిష్టిముందాకొడక : ఆ ఎసరు నీళ్ళతో మొహం కడుక్కో. వక్క వూరు పోదాం. ఇక్కడ కథలేదు.’ అన్నాడు దాసు.

“ఏం పోతాం. మద్దెల పూర్ణాయి కడుపునొప్పితో చూరుక్రింద పడుకున్నాడు” అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

తల వట్టుకున్న దాసు “రేపొద్దునే చద్దాం ఈ పూటకి మంచినీళ్ళే గతి” అని స్తంభానికి జేరబడ్డాడు.

పదకొండు గంటలవేళ ఓ ముసలాయన లాంతరేసుకొచ్చి “ఏవయ్యా దాసు : ఏవన్నా గతికారా లేదా ?” అన్నాడు.

“మహాప్రభో : వచ్చి మంచినీళ్ళు తాగి పడున్నాం” అన్నాడు దాసు.

“మా ఇంటికి రండి. బియ్యం పప్పు ఇస్తాను” అనబమేమి చెంగున లేచాడు దాసు. అరగంటలో అన్నం పప్పు వందాడు సుబ్రహ్మణ్యం. తెచ్చుకొన్న లోటాడు మజ్జిగతో పూర్ణయ్యతోసహా ముగ్గురూ భోజనం చేశారు. కాని దాసు ముసలాయన్ని వదలడే ? అయ్యా : మీరు నాకు

“నా ఒక్కడికీ అర్థరాత్రి కతేంద్రయ్య”

“అయ్యో! తమరు పెద్దయి. అలా అనకూడదు....ఒక్క కపె త్వరగా ముగిస్తాను” అంటూ ఆ ముసలాయన్ని బందీచేసి కూర్చోపెట్టాడు.

దాసు ముఖం రుద్దాడు. పట్టె వర్తనలు పెట్టాడు. పట్టుపంచె కట్టాడు. కానికి గజ్జెలు, చేతికి చిరతలు! ఎక్కడలేని సంబరంతో కథ మొదలెట్టి గొంతెత్తి గణపతి ప్రార్థన చేశాడు.

కథా ప్రారంభం చేశాడు.

‘మహాజనులారా ! భక్తగ్రగణ్యులారా !’

ఉన్నదొక్క ముసలి ప్రేక్షకుడు ! అయితేనేమి వెయ్యిమంది సభకి కథ చెప్తున్న ఆవేశంతో పాడుతున్నాడు. కరువునొప్పి పూర్ణయ్య అటతాళానికి జంపెతాళం, అది తాళానికి రూపకం వరసలు వాయిస్తున్నాడు. హార్మోనిస్టు నిద్రమత్తులో ఏం వాయిస్తున్నాడో తెలియదు. కాని దాసు కథ ఆవలేదు. మరీ ఆవేశంగా చెప్తున్నాడు. గంటయింది. నిద్రవట్టని ఇద్దరు ముసలమ్మ లొచ్చారు. దాంతో మరింత పొంగిపోయి వీరావేశంతో భారతయుద్ధం వర్ణిస్తున్నాడు. మరో గంటయింది. పొలో మంటూ పది టాణా కర్రలూ, యాభైమంది జనం పరుగున పచ్చారు.

వాళ్ళని చూసి కాళ్ళు చల్లబడ్డాయి దాసుకి ‘అయ్యో తప్పయింది మంగళ హారతి ఇచ్చేస్తాను’ అన్నాడు వాణికిపోతూ.

‘వద్దు. కథ ఆపొద్దు.... చెప్పుకుంటూ పూరుదాటు. నీకేం ఇయ్యలేవయ్య అంటే కథ మొదలేస్తావ్.... చెప్పుకుంటూ పడ. నిన్ను సాగనంపొస్తాం..’ అంటూ ఉన్నవళాన దాసుని వాద్యగాళ్ళని లేపాడు. వీధుల్లో కథ చెప్పిస్తూ పూరి బయటిదాకా తీసికెళ్ళి పొలిమేరన మంగళహారతి ఇప్పించి, దొరికిన మానెడు పెనలు, మానెడు శనగలు చెంగులోపోసి ‘దాసూ : మేం విలిచే దాకా చాలు’ అని వాద్యేయించుకుని హరికథ బృందాన్ని పంపించేశాడు. ●

ప్రతి

పూర్వాయుని బావగాడంటారు అందరూ.

బావగాడు లేకపోతే సరదలేదు, సంబరమూలేదు.. పెళ్ళిగాని, పెరంటంగాని వంట హంగంతా బావగారే. వంట వాళ్ళని కూర్చోనిచ్చే వాడుకాదు, నింపేనిచ్చేవాడుకాదు. వరుగులు పెట్టించేవాడు. ఇక తినేవాళ్ళకి భోజనం మీద తప్ప వేరే ద్యాస రానిచ్చేవాడు కాదు.

ఒకసారి వనసంతర్పణ పెట్టుకున్నారు. జనం అంతా మామిడి తోపులో చేరారు. చాపలు పరచి ఏచ్చాపాటి మాట్లాడుకునేవారు కొందరు. పేకాటలో మునిగినవారు మరికొందరు. గాడిపొయ్యి తవ్వించాడోలేదో బావగాడు జనం మధ్యట పరుగెత్తుకొచ్చాడు. “అందరూ వినండ్రా” అని పెద్దగా

పొట్లకాయ పెరుగు వచ్చడి

అల్లం, ధనియాలచారు

మసాలా పప్పుచారు

అయ్యో, తీడివప్పు, పచ్చకర్పూరాలతో పాయసం.

మామిడి కోరుతో పులిహార

గుమ్మడి వఱియాలు, పూరు మిరపకాయలు.

అందరికీ సమ్మతమేనా ?" అని అరిచాడు.

సమ్మతమేమిటి నామొహం - అప్పటి కప్పుడు అందరి నోళ్ళలో నీరూరించి, ఇంకా వంటలు కాకముందే భోజనంమీద అందరికీ మమకారం పెంచాడు. జిహ్వ గిలగిలలాడుతుండగా అందరి కడుపుల్లో ఆకలి అగ్నిలా రేచింది.

అంతటితో అగాడుకాదు బావగాడు. మరో అరగంటలో వంకాయలు కడిగించి బుద్దలో వేయించి అందరి దగ్గరకూ ప్రదర్శనకు వట్టుకొచ్చాడు. "చూశారా : లేతవంకాయలు....నవనవలాడు తున్నాయి....మెంతికారం పెట్టి మరీ వండిస్తున్నాను....దగ్గరుండి కోయించుకొచ్చాను...."అని అందరకూ చూపించి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ కరువాత జనానికి వేరే ఆలోచనలు

తృప్తి

289

పోయేవికావు. వంకాయగురించే చర్చలు. వంకాయ ఎన్ని రకాలుగా కూరలు చేయొచ్చు? కాయ కాయవళంగా వండితే రుచా? తరిగి వండితే రుచా? అనలు రుచి వంకాయలో వుందా? వంకాయ తొడిమలో వుందా? ఇలా చర్చలు సాగాయి.

మరో అరగంటకి—

నిగనిగలాడే వాక్కాయల బుట్టతో. లేత చుక్కకూర మోపుతో వచ్చి అందరినీ పరికరించాడు. “వాక్కాయ దివ్యమైన ప్లలుపు చూడండి” అని తలా ఓ కాయ పంచాడు. “చుక్కకూర కందివప్పుతోకంటే పెసరవప్పుతో మహా చక్కగా మేళవిస్తుంది” అని అందరికీ మళ్ళీ జ్ఞాపకం చేశాడు. మళ్ళీ జనం అంతా వంటకబుర్లలో పడేవాడు. బావగాడు ఇలా ప్రదర్శనలిస్తుంటే ఆకలి రెవరెవ పెరుగుతోంది.

ఇక అక్కడ గాడిపొయ్యిదగ్గర వంటవాళ్ళని పరుగులు తీయిస్తున్నాడు.

పాయనంలో ఎత్తుకు ఎత్తు జీడివప్పు వెయ్యమని పురమాయిస్తున్నాడు.

ఓ వక్క పులిహార తిరగమాత వెయ్యగానే రయ్యన జనం దగ్గరకు పరు గెత్తుకువచ్చి “ఆ వాసన చూశారా పులిహార తిరగమాత.... నన్న బియ్యంతో చేయిస్తున్నాను” అని మళ్ళీ మాయమయ్యేవాడు.

మళ్ళీ జనానికి ఆకలి ఉవ్వెత్తున లేచింది. ఆకలి నిలువెత్తయింది. చాటి ప్రమాణమైంది. శరీరం అంతా ఆకలే అయిపోయింది. జనం అంతా ఎప్పుడు వడ్డిస్తారా అని అవురావురు మంటున్నారు. ఎట్టకేలకు గంట కొట్టాడు బావగాడు. “లేత అరిటాకులు శుభ్రంగా కడుక్కోండి” అని వరుసల మధ్యకొచ్చి హెచ్చరించాడు.

“సుబ్బియ్యన్నయ్యకు ఒక ఆరు పేస్తాపేం? రెండు అటలు కలిపి పేయించు” అంటున్నాడు.

వద్దనలు మొదలయ్యాయి.

నేని జారీ పుచ్చుకుని పేరుపేరునా అందరినీ అడిగి వడ్డిస్తున్నాడు.
“వంకాయ వదిలేయకూడదు, నిమ్మకాయ పిండిన అరటికాయ కూరలో
కరివేపాకు రుచి తమకు తెలియనిదికాదు” అంటూ మళ్ళీ కూర వడ్డింపించి
ఆకలి పెంచుతున్నాడు. జనం ఆబిగా తింటున్నారు.

“చుక్కకూర పప్పులో పూరుమిరవకాయలు మిళాయించండి”

“పప్పుచారులో గుమ్మడి వడియాలు కలిపి చూడండి”

“వాక్కాయ పచ్చడిలో పెరుగు పచ్చడి సంఘకోవచ్చు. తప్పలేదు.”

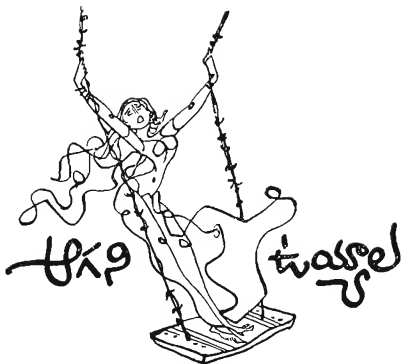
“ఇంకా విస్తబ్ధో మిగిల్చావేం? పూర్తి చేసి పాయసానికి ఖాళీగా
వుంచుకో...”

“అప్పుడే మంచినీళ్ళు తాగెయ్యకు మీగడ పెరుగుండి—” ఇలా ఎగవన
తోస్తుంటే ఎవరాగగలరు? జనం కలేబడి తోంచేశారు. జన్మలో ఇంత
దీవ్యమైన వంట ఎరగమన్నాడు. విస్తళ్ళముందు నుంచి పైకి లేవడమే
కష్టమైంది. అందరికీ తాంబూలాలు ఇచ్చిన తరువాత వంటవాళ్ళని కూర్చో
బెట్టాడు బావగాడు. “కష్టపడి వండారు తినకపోతే ఎలా?” అని కొనసరి
కొనసరి వడ్డించాడు. వాళ్ళ తోటనాలు కూడా అయిన తరువాత అందరికంటే
ఆతరున గాడిపొయ్యి వక్కన ఓ చిన్న ఆకు వేసుకుని తను కూర్చున్నాడు.

అప్పటికి చూరలు మిగలేదు.

ఓ గంట వప్పు, కాస్తంత పచ్చడి, గుప్పెడు పులిహార, మిగిలితే అపే
వడ్డింపించుకుని వంట రుచిని మళ్ళీ మళ్ళీ మెచ్చుకుంటూ అందరి తోటనం
తనే చేస్తున్నాను అన్నంత హాయిగా తోంచేశాడు. తనకేం మిగలేదనే
బాధలేదు. నలుగురూ హాయిగా, తృప్తిగా, రుచిగా తిన్నారనే సంతోషమే
ఆ బావగాడి తాంబూలపు పెదాలపైని చిరునవ్వు.

తృప్తి

గౌరి ఆనాడు, అట్లకద్దెనాడు, చింతచెట్టుకు కట్టిన నిలువెత్తు ఉయ్యాల వదిలిపెట్టి రాదు. వానయ్యేది, వరదయ్యేది ఆ ఉయ్యాలేమో, ఆ పక్కనున్న చిన్నగుడిసేమో.... తల్లి వేళకింక ముద్దపెడితే తింటుందో తినదో: తనలో తనే నివ్వకుంటుంది. భూమి బద్దల నున్నట్టు భక్తు భక్తున ఏరుస్తుంది. గ్రుడ్లనీరు గ్రుడ్ల కుక్కుకుని నిలువెత్తు ఉయ్యాల మీదనుంచి అకాశంలోని చుక్కలవైపు చూస్తుంది. ఆ చూపు రంగడికోసం. ఎవరైనా ఓదార్చినా, బుజ్జగించినా రోవలిబాద చెప్పకోవడానికి మాటలు రావాయె. గౌరి కన్నీళ్లు.. కలువపూల కళ్ళు దుఃఖనముద్రాలై పొంగుతుంటే ఊరివాళ్ళ గుండెలు చెరువులాయె. పసుపు ముద్దలాటి గౌరి పుట్టు మూగ. కన్నెవయసు దాటక ముందే బతుకంతా మూగబోయింది.

ఐదేళ్ళనాడు—

అట్లకద్దెనాడు తెల్లవారు రూమున అందరికంటే ముందు లేచింది గౌరి.

మాటలాచిన తోటి కన్నెపిల్లలు గలగల మాట్లాడుతూంటే “మాటలేలా?” అన్నట్టు ఎప్పుడు గలగల నవ్వేది. ఆ నవ్వులతోనే తోటి పిల్లలందరినీ లేపింది.

ఒకరా ఇద్దరా? వీరి వీధంతా తెలివెన్నెలలో కన్నెపిల్లల నవ్వులు. తలంటు స్నానాలు చేసిన జడలనిండా చేమంతి పూలదండలు, తిలకాలు దిద్దుకున్న ముఖాల్లో చిరుగంటల నవ్వులు. తెల్లవారకుండానే అందరూ భోజనాలకు కూర్చున్నారు. పులిహోర, గోంగూర పచ్చడి, పెరుగన్నం ఆకలై నంత మటుకూ తిన్నారు. గోదావరి ప్రాంతంనుంచి వచ్చిన సుబ్బలక్ష్మి తెచ్చిన పుల్లిపాయ పులుసు వదిమందీ పంచుకున్నారు. అసలు అన్నంమీద ర్యానెవరికి? పెద్దవాళ్ళ పోరువడలేక చద్ది తినడమేగాని, ఉత్సాహమంతా ఉయ్యాలమీదే. తినీ తినంగానే చేతులు కడుక్కుని కంచాలు అక్కడే వదిలేసి చెంగున వీడిలోకి గెంతారు. పట్టుపరికిణీలు రెవరెవలాడుతూంటే జరీ ఓణీలు గాలిలో ఎగురుతూంటే “అట్లకద్దోయ్, ఆవద్దోయ్” అంటూ చెమ్మ చెక్కలు మ్రోగుతూంటే, సూరీడు ఈ సందిరం చూడ్డానికేమో అన్నట్టు రోజుకంటే ముందు భూమ్మీద వాలాడు.

ముసలి మొగుడు రాకుండా వుండటం తరువాత మాటగాని పడుచుదనం కలకాలం నిలిచిపోయేటట్టు గాలంతా కన్నెవయసు వాసన. సంతోషంతో కృష్ణమ్మ కుప్పగంతులు. అల్లప్పుడు తెల్లవారగా ఊళ్ళోని కన్నెపిల్లలంతా తోపులోకి తరలివచ్చారు. అంతెత్తు చింతకొమ్మలకి నిలువెత్తు మోకులతో ఉయ్యాల వేయించారు. ముందుగా గౌరే ఉయ్యాలెక్కింది. గౌరికి ఉయ్యాలలూగడం గొప్పసరదా. రయీన ఉయ్యాల ఆకాశంలోకి ఎగురుతూంటే చుక్కల్ని పిలుస్తోంది గౌరి. ఇంకా వేగంగా పూపమని స్నేహితు రాళ్ళని హెచ్చరిస్తోంది. చంద్రవంకలా ఉయ్యాలపూపు: మావి కొమ్మలా ఉయ్యాల వంపు. గంగ తల్లిలా గౌరి నవ్వు. గాలిలో తేలుతోంది గౌరి. మబ్బుల్ని ముట్టుకుంటోంది. గౌరి కొమ్మలపైకి, చెట్లపైకి చేరుకుంటోంది. చెట్లు, నేస్తాలు నేల అందరూ కళ్ళు పైకెత్తి గౌరినే చూస్తున్నారు. పున్నట్టుండి గౌరికి కళ్ళు బైర్లుకమ్మాయి. చేయి వట్టుపడింది. అంతెత్తు ఉయ్యాల మీదనుంచి గౌరి దొర్లింది. జనం హాహాకారాలు చేశారు. ఎక్కడున్నాడో

రంగడు బాణంలా దూసుకొచ్చి బంతిలా గౌరిని పట్టుకున్నాడు. గౌరికళ్ళు తెరిచిచూస్తే రంగడి ఒళ్ళోవుంది. రంగడు లేకపోతే గౌరి మనకు దక్కేది కాదనుకున్నారందరూ.

కళ్ళు తెరిచిన గౌరి రంగడు కళ్ళలోకి చూసింది. ఎందుకో సిగ్గయి చొళ్ళు పులకలెత్తింది. కళ్ళు వాలిపోగా, ఎవరో చేయి అందించినా పవిత్ర స్థుకుని తనే రంగడి వాళ్ళోంచి గెంతింది.

ఆ తరువాత నెల తిరగకుండానే రంగడే కబురంపాడు గౌరిని పెళ్ళాడ తానని. “అది మూగపిల్లరా” అని ఎవరో అంటే “మూగదై తేనేం ముద్ద బంతిపువ్వు కదా” అన్నాడు. “నువ్వేమంటావో అని అన్నాంగని అది బంతి పూవేమి దేవపారిజాతం గదా” అన్నారందరూ. ముహూర్తానికి పూరంతా తమ యింట పెళ్ళి అనుకుని వచ్చి మనసార దీపించారు.

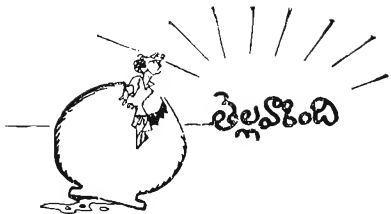
మరునాడు అట్లకర్దికి గౌరి ముత్తయిదువై ఉయ్యాల దగ్గరకు పరుగెత్తు కొచ్చింది. రంగడే స్వయంగా తోపులో ఉయ్యాల కట్టాడు. రంగడే స్వయంగా ఉయ్యాల పూపాడు. కొంతపేపటికి కొమ్మనున్న మోకుపట్టా పక్కకు జరిగితే సరిచేయడానికి చింత చెల్లెళ్ళాడు రంగడు. ఉయ్యాల సరిచేసి అటూఇటూ చూస్తుండగా కాలుబెసిగి రంగడు కొమ్మమీంచి తల కిందు లయ్యాడు. గౌరి తెవ్వన తేక వేసిందేకాని, పట్టుకోలేక పోయింది. నెత్తురు ముద్దయిన రంగడిని వాళ్ళోకి తీసుకుందేగాని కళ్ళలో కళ్ళుపెట్టి చూడలేక పోయింది. రంగడి కళ్ళవృత్తే మూసుకు పోయాయి.

వసుపుముద్ద పగిలిపోయింది.

“సామీ” అని పిలవలేని గౌరి, తన గోరు మాటల్లో చెప్పుకోలేని గౌరి ఆనాటినుంచి ఉయ్యాల నిడిచి రాలేదు. ఆ మూగబాధకు గుండెలు వగులునో, కొండలు కడుగునో అన్నట్లు కన్నీటిదారలు.

ఉయ్యాల పూగుతూనేవుంది.

“సామీ సామీ” అంటూ “రంగా రంగా” అంటూ అటూ ఇటూ పూగు తోంది. రాత్రునక, పగలనక, వానలో, వరదలో పూగుతూనేవుంది. గౌరి చెక్కిళ్ళ కన్నీరు రాలుతునేవుంది.

సుబ్బుడు రోజూ తాగవలసిందే.

పొద్దున్నే లేచి ముఖం కడుక్కోటం ఎంత సహజమో, రాత్రికి కల్లు తాగటం అంత సహజం. కూటిమాట దేవుడెరుగు చుక్కలు ఆకాశం మీద కొచ్చేనరికి కడుపులో చుక్కవడకపోతే ఆకాశం తిరిగి వడిపోయినట్టుంటుంది సుబ్బుడికి. ప్యాక్షరీలో రూపాయిన్నర కూలి చేతిలో వడగానే అందులో రూపాయిదిళ్ళ ఎగిరి గంతులేస్తూ ఉంటుంది కల్లుదుకాణం గల్లారోకి పరుగెట్టడానికి. అంగలంగలుగా వెళ్ళిపోతారు పూరి బతుకు దుకాణానికి. కల్లుదుకాణం యజమాని వీరాస్వామి గుడిసెలో దూరేవాడి ముఖం చూసి చెప్పేయగలడు వాడిదగ్గర మస్తుగా డబ్బుందో లేదో; డబ్బున్నవాడు కల్లుపాకరోకి దూరి కూర్చుని 'ఒరేయ్'; అనటంలో ఓ రీతూ ఉంటుంది. అంతంత మాత్రం గాడు అడుగు ఘనంగా వేయలేడు. ముంతతెమ్మని దబాయించలేడు. ఆరోజు సుబ్బుడు బహు హుందాగా గుడిసెలో దూరారు. చెక్కబిల్లమీద కూర్చోగానే చింకి తువ్వలు చెళ్ళున రూడించాడు. అలా రూడించిన తువ్వలు ఉండ చుట్టి కాయకింద పెట్టుకుని 'ఒరేయ్'; అని కేకేశాడు. ఆ కేక లజ్జాధికారి వదిమంది నొక్కరని పిలిచినట్టుంది. ఆ కేకలోని పూపుచూసి, వీరాస్వామి సైగ అందుకుని, కుర్రాడు ముంతనిండా కల్లు తెచ్చి ముందుపెట్టాడు. సుబ్బుడు ఆ ముంతని ప్రేమగాచూశాడు. మళ్ళీమళ్ళీ చూశాడు. 'ఇన్ని రూపాయలు నీకిచ్చేస్తున్నానే; కడుపుకు తినటంలేదు. కట్టుకున్న పెళ్ళానికి పెట్టటంలేదు. కన్నోళ్ళకి రానీ ఇయ్యటంలేదు. నీకే; నీకే; ఎన్ని

తెల్లవారింది

295

రూపాయలిచ్చాను. నా కట్టమంతా నీకే దారపోత్రన్నానే నువ్వు సన్నిధిసి పెట్టవు, నేను నిన్నిధిసిపెట్టను. పట్టు! ఇది జల్మబంధం అనుకుంటూ ముంతెత్తి గటగట తాగేశాడు.

ఓ నిమిషమాగి సుబ్బడు 'ఓ. ఓరేయ్!' అన్నాడు. చుట్టూ వీరాస్వామి కనుసైగతో కుర్రాడు ముంత నింపాడు. రెండో ముంత చూస్తూ సుబ్బడు కలలు గంటం మొదలెట్టాడు. రోజుకి రూపాయన్నర సంపాదీస్తే అర్థ రూపాయి ఇంటికెళ్తోంది. తనెప్పటికైనా డబ్బు సంపాదీస్తాడు. డబ్బెక్కణ్ణి వస్తది? దూరపు సుబ్బం ముసలమైవరో సస్తది? డబ్బున్న సుబ్బం ముసలమ్మ ఎవరూ లేరే.... ఉంటది.... ఎక్కడో ఉంటది.... ముందుగా తెలవదు.... తెలిస్తే ఇప్పుడే ఎళ్ళి సంపుడునుగదా! ఆ ముసలి ఎంకమ్మ.... దాని దగ్గర బంగారం ఉంది.... డబ్బుంది.... పొలం వుంది. అది సావం గానే బోల్తంత డబ్బు.... పెళ్ళానికి నీరలు.... తనింట్లోనే కల్లుబానలు.... వోహా.... ముంత ఖాళీచేశాడు సుబ్బడు.

కల్లు కళ్ళలో కొచ్చింది.

తలకాయ తాళం పేస్తోంది.

మాట నాలికదాటి రావడం లేదు.

'వో' అన్నట్టు ఖాళీముంత పూపాడు సుబ్బడు.

ఈ తడవ వీరాస్వామి సైగ చెయ్యలేదు. కుర్రాడు కల్లు పొయ్యలేదు. రూపాయిమించి సుబ్బడి దగ్గర ఉంటానికి వీలేదు. అంచేత చూడనట్టు పూరుకున్నాడు వీరాస్వామి. సుబ్బడికి ఆ రోజున పండగ తనాము కింద రెండు రోజుల కూలిచ్చారు. సుబ్బడికి ఉండబట్టలేక వీరాస్వామి దగ్గర తెళ్ళి "ఏటి నా దగ్గర డబ్బులేదన.... ఇదో రెండ్రూపాయలు ఏటను కుంటున్నావో.... నాకు ఆస్తాస్తది.... ముసల లెంకమ్మ సస్తది.... బోల్తంత పొలం.... డబ్బు.... నాకేం లోటులేదు....' అంటూ పూగిపోతున్నాడు.

ఎప్పుడు సస్తది ముసలి అన్నాడు వీరాస్వామి.

'రేపో.... ఎల్లండో.... రేపే సస్తది. రేపు బాన తాగేత్తాను....' అంటూ మరో రెండు ముంతలు గటగట తాగేశాడు.

పీదిన తట్టుకుంటూ, రాళ్ళు తన్నుకుంటూ గుడిసెకొచ్చి వడ్డారు. పెళ్ళాన్ని గంటి తెమ్మని అరిచాడు. ఉప్పు తక్కువన్నాడు. ఉలిపాయకారం లేదన్నాడు. విసుక్కున్నాడు. తిట్టుకున్నాడు. తిన్నంత తిని ఎల్లకతలా వదుకున్నాడు.

పొద్దున రేస్తే సుబ్బిడికి ఏవిదోగా ఉంది. వేవ్వుల్లతో వట్లతోమి ప్యాక్టరీకి పోతోంటే ఉదయపు ఎండ కాలిపోతున్నట్టుంది. ఎద్దులు ఆవ్వుల్లా కనిస్తున్నాయి. చల్లగాలి చికాగ్గాఉంది. కాళ్ళూ, చేతులూ తనవిలాగా తోచడంలేదు. కాళ్ళు నడుస్తున్నాయిగాని నడక నిటాదుగాలేదు. అలాగే వెళ్ళి వనిచేశాడు.

సాయంత్రం సుబ్బిడికి కూలివ్వలేదు. వండగ ఈనాముకింద కూలి జమ చేశాడు. కల్లు లేదనేసరికి కడుపు చెరువయిపోయింది. అందరి దగ్గర అప్పడిగాడు. దొరకలేదు. ఏడుపొస్తోంది. చుక్కల్ని, ఆకాశాన్ని తెగ తిట్టాడు. ముసలమ్మ చావలేదు. ఆస్తిరాలేదు. నరాలు పీకుతున్నాయి. గుండెల్లోదిగులు. కాళ్ళలో నిస్సత్తువ.....కళ్ళలో కోపం.....వీరాస్వామిని దిరిమిలాడాడు. అప్పు దొరకలేదు.

కసిగా వీడిలోని రాళ్ళని తంజూ ఇంటికోచ్చాడు. పెళ్ళాన్ని పిల్లల్ని తిట్టాడు. గంటిశాగి పండుకుంటే కలక నిద్రలో కల..కలలో ముసలమ్మ. ముసలమ్మ దేవతైంది. రెండు చేతుల్లో రెండు పాత్రలు. ఒకపాత్రలో పచ్చకర్పూరం వేసిన చిక్కటిపాలు, రెండో పాత్రలో కల్లు 'వీడికావాలో తీసుకో' మంది కల్లుతీసుకుని కడుపారా తాగాడు..... ఆ తర్వాత పెద్దబిల్లెంతో రాక్షసుడు వాడితో యుద్ధం చేశాడు. ఆ యుద్ధంలో రాక్షసుడు బిల్లెంతో గుండెలో పొడిస్తే తెవ్వన అరిచి నిద్రలేచాడు.

తెల్లవారింది.

అంటు తోముకున్న పెళ్లాం అందంగా కనిపించింది. ఆడుకుంటున్న పిల్లలు ముద్దొచ్చాడు. చల్లగాలి హాయిగాఉంది. పువ్వులు ఎండకి మెరుస్తున్నాయి. "ఇట్లగెప్పుడూ లేదే," అని అబ్బుర వడ్డాడు సుబ్బిడు.

రాత్రి కలలో పచ్చకర్పూరం పాలు తాగకపోతినే అని బాధపడ్డాడు.

తెల్లవారింది

ప్రొద్దన కృష్ణలో స్నానంచేస్తూ సోమలింగం దోసెడు నీళ్ళు సూర్యుడికి అర్ఘ్యం ఇచ్చి పక్కకు చూస్తే ముసలయ్య కావీడి ముంచుతూ కనిపించాడు. అర్ఘ్యం అపి—

“ఏం ముసలయ్యా! బాడవపక్క చేను కొన్నావంటగా” అన్నాడు.

“అయ్యా” అన్నాడు ముసలయ్య.

“నీళ్ళు ముంచుకోవడం తరువాత. ఆ పొలం కొని నువ్వు మునిగావేమో చూసుకున్నావా?” అన్నాడు సోమలింగం.

కావీడిదిలేసి రెండుచేతులూ జోడించాడు ముసలయ్య.

“కంగారులేదు. కాగితాలు పట్టా చూస్తాను” అంటూ సూర్యుడికి అర్ఘ్యం ఇచ్చాడు సోమలింగం.

వరుగు వరుగువ కాగితాలు తెచ్చాడు ముసలయ్య.

సోమలింగం చదివి కాపేపు అత్తపీక్కుని, మరికాపేపు నుదురు బాదుకుని, “ఈ పొలం అమ్మేహక్కు సుబ్బయ్యకు లేదయ్య” అన్నాడు.

ముసలయ్యకు కడుపు మండింది.

“దబ్బిచ్చి కొనుక్కుని రిజిస్ట్రీ చేయించుకుంటే, చెల్లదంటూ రేటండి” అని అరిచాడు.

“ఆ అరుపులూ కేకలూ ఎందుకయ్యా? నీ కాగితాలు చెల్లతాయో, నా మాట చెల్లుతుందో చూద్దాంగా” అన్నాడు సోమలింగం.

“మీరు చేసేదేందో చేసుకోండి” అని విసురుగా వెళ్ళిపోయాడు ముసలయ్య. వెళ్ళిన మరుక్షణం వేలువిడిచిన మేనమామ కొడుకు ఎవడో భద్రయ్యనేవాడికి కబురెళ్ళనే వెళ్ళింది. “వరెకరాల పొలం పాయసంలా జాగ్రుకో. వెయ్యి దావా” అన్నాడు సోమలింగం. వ్యాజ్యం ఆరేళ్ళ పాటు సాగింది.

తంపులమారి సోమలింగం !

289

ముసలయ్య పొలమైతే దక్కించు కున్నాడుగానీ, కొన్న బరీదుకు మూడిం
తలు కోడుకు ధారపోశాడు.

ఓ రోజు సోమలింగం బజారున వెళుతుంటే పుల్లయ్య ఇంటి వాకిటికి
తోరణాలు కనిపించాయి. సోమలింగానికి వచ్చటి ఆకులన్నా వసుపు
తాళన్నా గొప్ప చిరాకు. వదడుగులు బజార్లోకేసి భూమయ్యని పిలిచి
చెట్టుక్రింద కూర్చోబెట్టి ఈ విదాన బోధ చేశాడు. “నీకు పుల్లయ్య అప్పున్న
మాట నిజమే. మనవాడూ కావల్సినవాడూ, అదుకుందామన్న ఉద్దేశ్యంతో
అప్పిచ్చావు సంతోషమే, అదిగినప్పుడల్లా పుల్లయ్య తిరిగి ఇవ్వకుండా
వాయిదా వేస్తున్నాడు. నీ నిదానం మెచ్చుకో దగినదే. నువ్వు ఉత్తముడివి,
కానీ ఆ అప్పు ఈ జన్మలో తిరిగిరాదని తెలిస్తే నువ్వేమైపోతావు? పెళ్ళి
కావల్సిన ఆడపిల్లంది. పైకి రావల్సిన పసివాళ్ళున్నారు. వాళ్ళ గతేమిటి?”
భూమయ్య బేలగా అడిగాడు “అయితే నా డబ్బు నీళ్ళపారేనా?”

“పాలు రేపు నీళ్ళే: వెళ్ళిచూడు వ్రతాలు చేస్తున్నాడు. మొన్న ఒక వ్రతం.
ఇవ్వకో వ్రతం. వీటికి డబ్బులెక్కడివి? నేను చెప్తున్నాను నమ్ము.
నీ బాకీ తీర్చడానికి డబ్బులేకకాదు, నీకు మొండిచెయ్యే.”

భూమయ్యకు భయంపేసింది. ఆ భయంలోంచి కోపం పొంగింది. బారలు
బారలుగా నడుస్తూ పుల్లయ్య ఇంటికొచ్చి గొంతుమీద కూర్చుని బాకీ తీర్చ
మన్నాడు. పుల్లయ్య డబ్బులేదని మొత్తకుంటే నగవస్త్రాతాకట్టు పెట్టించు
కుని వెళ్ళిపోయాడు. సోమలింగం బజారునుంచి తిరిగొస్తుంటే పుల్లయ్య
ఇంటి వాకిటి తోరణాలు తెగివున్నాయి. తృప్తిగా నవ్వుకుని కుక్కి
మంచంలో హాయిగా నిద్రపోయాడు.

ఎవరైనా ఇల్లాలు మెడగిందా నగలతో కనిపిస్తే సోమలింగానికి కంపర
మైతేది. ఎవరైనా నవ్వుతూ కనిపిస్తే వెన్నులో పోటొచ్చేది. సోమ
లింగం చూపుకీ పూరంతా భయపడేది. ఎవరైనా పైనుంచి కిందికి
ఎగిరిగా చూశాడో వాటికి మూడినట్టే.

ఒక్క ముసలి బుచ్చమ్మే సోమలింగానికి ఏదురుగా వెళ్ళగలడు. నాలుగూ పెద్దగలడు. బుచ్చమ్మ కర్రపోటుతో వస్తుంటే సోమలింగమే పక్కను తప్పుకునేవాడు. పోయేవాణ్ణి పిలిచి మరీ తిట్టేది బుచ్చమ్మ.

“దిప్తిమండకొడకా : పదిమంది ఉసురు పోసుకుంటున్నావు గదరా : పట్టెదన్నం ఏనాడైనా ఎవరికైనా పెట్టావా : కొంపలు కూల్చే నీకు కును తెట్టావదుతుందిరా :” సోమలింగం పులకడు, పలకడు. తలొంచుకుని సందు ల్లోకి తప్పుకుంటాడు. అతనికి బుచ్చమ్మ చూపులు సూదుల్లా, మాటలు కూలాల్లా గుచ్చుకుంటాయి.

ఉన్నట్టుండి సోమలింగం మంచాన వడ్డాడు. తనకి అవసానదళ సమీపించి దని తెలుసుకున్నాడు. పూరందర్ని చిన్నా, పెద్దా పిలిపించాడు. అందరికీ చేతులెత్తి దణ్ణంపెట్టి అన్నాడు. “నేను పాపాత్ముణ్ణి. మీ కందరికీ అప కారం చేశాను. శ్రమించగలిగితే శ్రమించండి. నా చివరి కోరిక ఒక్కటి తీర్చండి. నన్ను దహనం చేయకండి. అంత పుణ్యానికి నేను తగను. నేను పాపిని. నన్ను గోరీలదొడ్లో పాతిపెట్టండి. నన్ను భూస్థాపితం చేస్తేనే నాకు శాంతి.” అదేమి కోరిక అన్నారంతా. పాతి పెట్టిస్తామని అందరిదగ్గరా వాగ్దానం చేయించుకుని ఆఖరిశ్వాస విడిచాడు సోమలింగం.

మాట ప్రకారం సోమలింగాన్ని గోరీల దొడ్డికి మోసుకెళ్ళారు. సాయెటలు హిందువుని గోరీలదొడ్లో పాతిపెట్టే వూరుకుంటారా : వీల్లేదని తిరగ బిడ్డారు. వూరు తిరగబడింది. కర్రలు లేచాయి. దొమ్మీ జరిగింది. ఆ హోరాహోరీలో బుచ్చమ్మ కర్రపోటుతోవచ్చి “ఆగండ్రోయ్ !” అని అరిచింది. ఆగారు.

“ఇంత మందున్నారు బుద్ధితేక పోయేనే : వాడు చచ్చింతర్వాతకూడా మీకు మాకూ పోట్లాట పెట్టడానికి తన్ని పాతిపెట్ట మన్నాడ్రా !” అంది. అందరికీ తెలివొచ్చింది.

హిందువులు, ముస్లింలు ఏకంగా సోమలింగాన్ని కృష్ణాట్టకు మోసుకెళ్ళి బూడిద చేశారు.

తంపులమారి సోమలింగం !

విడొడికోకోలు పులి

నదీ సాయెలు పులివేషం చూసి తీరవల్సిందే. దనరావస్తే పిల్లల సంబరాలు
వొకయెత్తు, నదీసాయెలు పులివేషం వొకయెత్తు.

దూరంగా దప్పులు.

టంకు టమా.....టంకు టమా.....

ఈలలు..... చప్పుట్లు

ఈలలు, చప్పలు.

నవీసాయెలు పులివేషం బయలుదేరింది. ఇళ్ళలో జనం వస్తాదిలేసి వీధిలో కొచ్చారు. పిల్ల, పావ భయపడి భోషాజాల క్రింద దాక్కున్నారు. డప్పులు పేలిపోతున్నాయి. చిక్ చిక్ చిక్ చిక్ చిక్ చిక్ పులి వీధిలోకొచ్చింది. వీరావేశంతో గెంతుతోంది. ఓ చేతిలో యెముక మరోచేతిలో నిమ్మకాయ, డప్పులు ఫెళ ఫెళ మోగుతూంటే అది ఉధృతంగా సాగుతోంది. చూస్తున్నవాళ్ళకి నెత్తురు పొంగుతోంది. పులి బారలు బారలుగా వస్తోంది. చెంగు చెంగున గెంతుతోంది. వంజావిప్పి పైన పడుతోంది. ఎటు చూస్తే అటు గుంపు చెదిరిపోతోంది. పులికి భయపడి అందరూ దోవ యిస్తున్నారు.

నవీ సాయెలు జగదేక వీరుడిలా రొమ్ము విరుచుకు ముందుకు నడుస్తున్నారు. జయ జయ దావాల్లాగా తప్పెట్లు మోగుతూంటే దేశాన్ని జయించి వచ్చిన చక్రవర్తిలాగా తీవిగా నడుస్తున్నారు. ఇరుపక్కల మోగుతున్న డప్పులు, బారులు తీరిన జనం, ఈలలు చప్పట్లుకొద్దూ డబ్బులెగరేస్తుంటే అంత తీవ్రోటి ఆ డబ్బులందుకుని చెడ్డిలో దోపుకుంటున్నారు. ఊరు ఊరంతా శన్నే చూస్తోంది. ఊరు ఊరంతా వీర విహారం చేస్తున్నారు నవీ సాయెలు. అతని గుండెల్లో గొప్ప పొంగు : ఈ మనుషులందరికంటే తను గొప్పవాడి నన్న భావం : డబ్బు, దస్కం, మేడలు మిద్దెలు వున్న వీళ్ళందరికంటే అతీతుణ్ణి అన్న చూపు : విసిరేస్తున్న డబ్బులు అందుకుంటున్నా, చక్రవర్తి సామంత రాజు లర్పించిన కానుకలు అంగీకరిస్తున్నప్పటి హుందా : అలా సూర్యుడు నడినెత్తికొచ్చేదాకా నవీసాయెలు పులై, వీరుడై, గండర గండరై, విజయ విహారం చేస్తున్నారు.

అనుకున్న ప్రకారం డప్పుల వాళ్ళకి డబ్బులిచ్చేసి వాకిట్లో అడుగుపెట్టే సరికి నవీసాయెలు స్వరూపం పూర్తిగా మారిపోయింది. చీలబేలగా

ఏడాదికోరోజు పులి

చూస్తూ నడుం పంగి పోగా బిక్కు బిక్కు మంటూ అడుగులో అడుగేసు
డుంటూ వచ్చాడు. భార్య అమీనాబీని చూస్తే చెడ్డవాణుకు నవీసాయెబుకు.

“దబ్బులెన్ని దొరికాయి” ఉరిమినట్టడిగింది అమీనాబీ.

మాట నాటిక దాటి బయటకు రాలేదు నవీ సాయెబుకు. చిల్లరంతా పెళ్లం
దోసిద్దో పోకాడు.

“దొడ్లో కెళ్ళి కిరసనాయలు పెట్టి కడుక్కో” అంది అమీనాబీ.

పులి పిల్లిలా దొడ్లోకి జారుకుంది. పెళ్ళాం వాళ్ళు తోమలేదు. ఓ మంచి
మాట మాట్లాడలేదు. కష్టపడ్డావని మెచ్చుకోలేదు. తన్ను తాను తిట్టు
కున్నాడు. కుళ్ళి కుళ్ళి బాధపడ్డాడు. ఒక్క పెళ్ళామేకాదు, ఊళ్ళో తనని
ఎవరూ మనిషిగా గుర్తించరు. కూలివని కూడా ఇవ్వరు. వారానికో,
నెలకో చాటింపు వేయడానికి, ‘తాపా’ కొట్టడానికి ఏలుస్తారు. అంతకు
మించి తనను మనిషిగా కూడా గుర్తించరు. అందుకే నవీసాయెబుకు జన
మంచే కసి. కోపం.

దసరాలో ఈ ఒక్కరోజే ఇష్టం.

ఈ నాలుగు గంటలే ప్రాణం.

ఈ ఒక్క రోజుకోసం, ఈ నాలుగు గంటల కోసం తను సంవత్సరమంతా
ఎదురు చూస్తాడు. ఈ నాలుగు గంటలు తను పులి. వీరాది వీరుడు. మళ్ళీ
సంవత్సరం తరువాత తనకు బ్రతుకు. ఆ రోజు కోసం నిరీక్షణ.

ఊళ్ళో జనంకూడా నవీసాయెబు పులివేషం కోసం ఎదురు చూసేవారు.
ఆ రాత్రి అన్నం తినేవాడుకాదు. తెల్లవారుడూమునే లేచి రంగులు
పూసుకునేవాడు. పంగిపోయిన నడుం బాణంలా బిగిపేది. కళ్ళల్లోకి నెత్తురు
తన్నుకొచ్చేది. శరీరం పెరిగిపోయేది. దేహం వీరావేశంతో పూగిపోయేది.
ఊరు, వాడ విలయ తాండవం చేసేవాడు. తాండవం పెరిగినకొద్దీ తప్పెట్లు
మోతలు. రులలు హెచ్చేవి. పులివేషం అయిపోయిన తరువాతకూడా ఎన్ని
రోజులు చెప్పుకునేవారో.

చుండ్లు చుట్టే మామూలు నడిసాయచే. చిట్కచిట్కమంటూ వీడిలడు
బ్బునేవారు. పెళ్ళాం చేత చివాట్లు తినేవారు. గండితాగి పడుచుని రాత్రిళ్లు
పులివేషం గురించి సంవత్సరమంతా కలలు కనేవారు.

నడిసాయలు పెద్దవారై పోయాడు. వెనకటిలా పులివేషం కట్టలేకపోతున్నాడు.
తుర్రకారు వేషాలు కడ్తుంటే తను వేషం వేసుకోలేకపోయినా తప్పట్లు
కనుపుగా తనూ చిందు వేసేవారు. కాని, ఆ చిందులో చురుకులేదు. కళ్ళల్లో
వేడిలేదు. అలిసిపోయి, దిర్రేగింపు సగంలోనే ఆగిపోయి కుమిలిపోయే
వారు.

కొంతకాలానికి ఆపాటికూడా వీధిలోకి రాలేక కుక్కి-మంచంలోనే పడు
కున్నాడు. మళ్ళీ దసరా వచ్చింది. దూరంగా దప్పులమోత. ఈలలు,
చప్పట్లు....మంచంలో పడున్న నడిసాయలు వాళ్ళు పొంగుతోంది.

టంకు టమ్... టంకు టమ్....

రాళ్ళు, చేతులు లయగా పూపుతున్నాడు నడిసాయలు.

చిక్ చిక్ చిక్....చిక్ చిక్ చిక్

మంచంలోనే పులై పోతున్నాడు.

కళ్ళవెంట దారలుగా కన్నీళ్ళు.

రోజూ తిట్టిపోసే అమీనాబీ చిక్కి శల్యమై, పులై పోవాలని తపనపడుతున్న
మొగుడ్ని చూసింది. పున్నట్టుండి అమీనాబీకి దుఃఖం వచ్చింది. మొగుడి
దగ్గరకొచ్చి అడిస్తున్న చేతుల్ని ఆప్యాయంగా పట్టుకుని "చాలయ్యా,
అడిసంతకాలం ఆడావు. నీ ఆట అయిపోయిందయ్యా, నీరస వడతావయ్యా"
అంటూ ప్రేమగా చూసింది. నడిసాయలు ఇది నిజమా కలా అని బిత్తర
పోయి భార్యవైపు చూశాడు. భార్య కళ్ళల్లో కూడా కన్నీళ్ళు.

నడిసాయలు భార్య కన్నీళ్ళు తుడుస్తూ అన్నాడు "ఇంత మంచిమాట
జల్మిలో ఎప్పుడూ అన్నేడు గదే. ఇంత సుకమైనమాట యెనకనుంటే ఏదాది
కొక్క రోజేందే, జల్మంతా పులై పోయేవాడ్ని గదే."

ఏడాదికోరోజు పులి

305

దూరంగా సుఖం గడం

సాయంత్రం ఆరున్నరకే వీధి అరుగుల మీదకి చిమ్మి బుద్ధతో, లాంత
ర్లతో వచ్చేతారు పిల్లలు.
పరీక్షలు దగ్గరకొస్తున్నాయి.

పుస్తకాలు తెరిచారేమో! గున గున గున చదువులు. ఆపకుండా, తలెత్త
కుండా కంఠోపాతాలు. వీధి చివర నుంచుంటే దీపాల బారులు, వాటి
ముందు పిల్లల చదువుల హోరు.

కామయ్య గారింట్లో పైగ్రేవేట్లును బదుచుట్టన్న పాఠిక మంది పిల్లలు
అప్పుడే వచ్చి దీపాలు వెలిగించుచుని పరండాలో సర్దుకున్నారు. కామయ్య
గారు ఏ బడిలోను మాష్టరుకాదు. కాని యాదై అయిదో ఏట రెండోపెళ్ళి
చేసుకోతాన సంపాదన నిమిత్తం ఈ పైగ్రేవేట్లు పెట్టుకున్నాడు. పాఠం
గట్టిగా చెప్తాడని, బెల్తాలు బాగా విరగడం మూలాన పిల్లలకి భయం
ఉంటుందని చాలామంది తమ పిల్లల్ని కామయ్య దగ్గరకి పంపిస్తున్నారు.

ఎనిమిది గంటలకి తార్య లక్ష్మమ్మ వండిన వేడి పప్పుచారుతో కమ్మగా
టోజనం చేసి త్రేస్తురుంటూ నులకమంచం మీది కొచ్చాడు కామయ్య.
అప్పటికే పిల్లలు జోగుతున్నారు. “ఒరేయ్!” అని పిల్లల్ని బెత్తంతో
అదిలిస్తే ఉలిక్కిపడి మళ్ళీ గొంతులెత్తి చదువుతున్నారు.

మరో పది నిమిషాలకి లక్ష్మమ్మ ఇల్లు సర్దుకుని కాంటాలం నమ్మట్లా వస్తే
అప్పటికి భర్త గురకపెడుతున్నాడు. భర్త లేగప్పుడు లక్ష్మమ్మ పిల్లల్ని

చదివిస్తుంది. కొందరు నిద్రకు తూలుతూ ముందుకు వాలితే చిమ్మినెగకి పెండ్లకలంటుంటు 'చిటచిట' చాలాయి. వెదవ్వావన. 'తంకాయలు పగలెట్టుకోవండా, వెధవల్లా' కేకలేసింది లక్ష్మమ్మ. అందరిలోకి నారాయణుడే లక్ష్మమ్మ ఎక్కువశ్రద్ధ చూపిస్తుంది. నారాయణుకి పదమూ దేళ్ళు. 'డాగా చదువుచున్నావా' అంటూ కళ్ళలోతళ్ళుపెట్టి చూస్తుంది. నారాయణుకేం చెప్పాలో తెలియక 'చదువుచున్నానండీ' అంటాడు బెంబేలు పడుతూ.....

ఇంతలో మంచిసీగ్వేళ వచ్చింది. ఇంతమందికీ మంచిసీగ్వంటే రెండు దిండెల సీగ్వవుతాయి. కనుక, అందరూ లాంతరేసుకుని శ్రీష్టికి పోవలసిందే. అది పిల్లలకి అటవిడుపులా ఉంటుంది. అందరూ బయలుదేరుతుంటే లక్ష్మమ్మ నారాయణుని అపి 'చీకట్లో పురుగూ పుట్రా ఉంటుంది. నీకు మంచిసీగ్వ సేనిస్తాలే' అని చెయ్యిపట్టుకు అపి గానెడు సీగ్వచ్చింది. నారాయణుకి పిల్లల్లో నేర్పాలని వలదా. ఆ గ్లాసుడు నీళ్ళుతాగి 'ఇప్పుడేవస్తే' అని చదుగునవచ్చి పిల్లల్ని కలుసుకున్నాడు.

సీగ్వకోపాలు వీరిలోని పిల్లలుకూడా చేరారు. దీపోత్సవం కృష్ణకు బయలుదేరినట్లు దీపాలు, పిల్లల కేరింతలు. కృష్ణలో దోసీగ్వకొద్ది నీళ్ళు తాగారు. నీళ్ళు ఒకగ్వమీద ఒకగ్వ చిమ్ముకున్నారు. పాటలు పాడారు. అటలు అడారు. కేరింతలు కొట్టుకుంటూ ఒరిగొచ్చి దీపాలముందు కూర్చుని పుస్తకాలు విప్పారు. అరగంట గడిచిందో లేదో అవులించలు. తొమ్మిదయింది వడుకోండి అనగానే దీపాలార్యేసి వక్కలు పరిచారు పిల్లలు. నారాయణ వక్క తన మంచంవక్కనే వేసుకోమంది లక్ష్మమ్మ. వక్క వేసుకున్నట్టే వేసుకున్నాడుగాని నారాయణుండుకో భయమేసి వక్క వొడిలేసి మిగతా వాళ్ళ వక్కలో దూరి సామ్మసిల్లి నిద్రపోయాడు.

తెల్ల వారుతామున నాలుగింటికి గంటకొట్టినట్లు లేచారు కామయ్య. పిల్లలందరినీ నిద్రలేపాడు. మేష్టారి అరుపులకి నిద్ర వొడిలిపోగా, దీపాలు వెలిగించారు. మళ్ళీ గున గున చదువులు సాగాయి.

దూరంగా 'సారంగధర' వీధితాగవతం వినిపిస్తోంది. అఖిరి రంగం జరుగుతూ వుండాలి. "పిల్లల్ని చదివిస్తూవుండవే" అంటూ కామయ్య చెప్పలు వేసుకొని కర్రపుచ్చుకుని వీధినాటకానికి వెళ్ళాడు. దూరంగా

పాట వినిస్తోంది.

లక్ష్మమ్మ జోగుతున్న పిల్లల్ని అదిలిస్తూ నారాయణ దగ్గరకొచ్చి కూర్చుంది. దగ్గరగా కూర్చుని “బాగా చదువుతున్నావా ?” అంది. భయం భయంగా తలూపాడు నారాయణ. మీద చెయ్యేసి “రేపు మర్యాహ్నంరా - కాజాలు పెద్దా” అంది.

సరే అన్నట్టు రలూపాడు.

మీద వేసినచెయ్యి బరువుగా ఉంది నారాయణకి. లక్ష్మమ్మ నారాయణ వీపు మీంచి చెయ్యి తియ్యలేదు. నారాయణకి మనసు పాఠంలోకి పోవటంలేదు. ఇంతలో తెలతెలవారటంతో కామయ్య వచ్చేశాడు. వచ్చిరాగానే కాళ్ళు కడుక్కొని పిల్లల్ని తలా నాలుగు ప్రశ్నలువేసి పంపించేశాడు.

నారాయణ ఇంటికొచ్చి ముఖం కడుక్కుంటున్నారేగాని, మగసంతా చిక్కాగా ఉంది. పండులమ్మగారు తనవైపు చూస్తున్నప్పుడల్లా తనకు ఎక్కడలేని సిగ్గు. చెయ్యిపట్టుకు వలకరిస్తే భయం. ఆ భయం అలాగే ఉందిపోయింది. వంటింట్లోకివచ్చి చద్ది తింటుంటే నారాయణ మేనమామ నలుగురు పెద్దలతో పక్క పూనునుంచి హలా హాటిన బయలుదేరివచ్చాడు. ఉభయతుళలోపరి అయింతర్వాక కాపీగా మంచాలమీద కూర్చుని వచ్చిన విషయం చెప్పాడు. ‘నారాయణకి మా అమ్మాయిని ఇవ్వటం వాళ్ళు పుట్టిపప్పటినించి అనుకుంటున్నారే. మా అమ్మ పెద్దదయి పోయింది. ఇంకనాలుగేళ్ళకి చేపేపెళ్ళి ఇప్పుడే చేపేస్తేపోలా ? ముసలమ్మ కళ్ళతో చూస్తుంది.’

నారాయణకి చద్ది మింగుడు వడలేదు.

తండ్రి “చిన్నవాడు, ఏం తొందరా ?” అని నడుగుతున్నారు.

“నాకు తొందరలేదు. ముసలాళ్ళ గురించీ....” అంటూ ఇంకా చెపుతున్నాడు మేనమామ. నారాయణకి ఉన్నట్టుండి ఏడుపొచ్చింది. ఎంత ఆపుకుందామన్నా ఆగలేదు. పక్కనే వెళ్లి తిస్తున్న తల్లిని ఎంగిలి చేత్తోనే కౌగలించుకుని “నాకు పెళ్ళాడే ! నేను చదువుకుంటానే” అని దాపురుమన్నాడు.

వాల్డో పిడి బాగవతం వాళ్ల “నన్ను వొదిలీ పోకురా! సారంగా! సారంగా” అంటూ చందాలకొచ్చారు.

అమృతానంద

దసరా వెళ్ళి వెళ్ళగానే దీపావళి సందడి ప్రారంభమయింది. ఓ పక్క పోలయ్య కూటాలు కట్టిస్తున్నాడని తెలియగానే, ఇంకో పక్క రామయ్య హడావుడిగా పట్నంనించి మనిషిని పిలిపించి కూటాలు కట్టించటం ప్రారంభించాడు.

పోలయ్యకి రామయ్యకి చుక్కెదురు.

ఆ ఇంటిమీది కాకి ఈ ఇంటిమీద వాలడం దేవుడెదుగు పోలయ్య స్నానం చేసిన రేపులో రామయ్య స్నానం చేయడు. ఓసారి పోలయ్య ఇంట్లో పొట్లకాయలు కొన్నాడు. అదేరోజు రామయ్య ఇంట్లోనూ పొట్లకాయలు కొన్నారని తెలిసింది. అంతే! పోలయ్య ఇంట్లో ఉన్న పొట్లకాయలు తెప్పించి ముక్కలు ముక్కలుచేసి గొడ్లకు పెట్టించాడు. “వాడూ నేనూ ఒకే కూర తింటామా చీ” అనుకున్నాడు పోలయ్య. అంత కపి!

అసలు పోలయ్యకి రామయ్యకి తగాదా పెట్టింది మంగలి కష్టయ్య. ఓరోజు రామయ్యకి గడ్డంగీస్తుంటే రామయ్యన్నాడు “ఒరే నా మీసంలాంటి మీసం ఈ పూళ్ళో ఎవరికైనా ఉందిరా?” అప్పుడు కష్టయ్య “అబ్బే! లేదండీ” ఈ మీసం తీవి ఈ పరగడాలో లేదండీ. కానండీ, ఆ పోలయ్యగారు మాత్రం మీది పిల్లిమీసమన్నారండీ” అన్నాడు. దాంకో రామయ్య కళ్ళురిమాడు. కాతలి తగాదాలు తలపుకు తెచ్చుకుని పళ్ళునూరాడు.

అమృతానంద వెలిగింది

309

ఆ తర్వాత కొన్ని రోజులకి కిష్టయ్య పోలయ్యకి గడ్డంగీస్తూ 'అయ్యా', తమది ప్రభువుల మీనపండి : రాజులకి కూడా ఇంత గొప్పమీనం ఉండదండి. కాని ఆ రామయ్యగారు మీది రొయ్యమీనం అనటం నాకు వానాబాధగా ఉండండి" అన్నాడు.

పోలయ్య పురై పోయాడు. రామయ్యగారి నెత్తురు తాగుతానన్నాడు. పూరు రెండు పాయలై పోయింది. రెండు ముఠాలు జబ్బలు చరిచారు. కర్రలు చేపట్టి సాము గరిడీలు చేశారు. అటుగాలి ఇటు సోకడానికి భయపడి పోతోంది. పోలయ్యగారికి చేసిన కత్తితోనే నానూ గడ్డం గీస్తావురా' అని రామయ్య కిష్టయ్యని లాగితన్నాడు. ఆ రైతే పోలయ్య మనుషులు కిష్టయ్య గుడిసెకి నిప్పంటించారు. కిష్టయ్య పొలోమంటూ నెత్తిన గుడ్డేసుకు పూరువిడిచి పోయాడు. పట్నంనించి పోలయ్య, రామయ్య చెరో మంగల్ని తెచ్చుకున్నారు.

కిష్టయ్య పోయినా కష్టాలు పోలేదు. తగూ తీరలేదు. అందరూ దీపావళి రాత్రి బలాబలాలు తేల్చుకోటానికి తయారవు తున్నారు.

ఊళ్ళోవున్న జిల్లేడు మొక్కలు, కందిమోళ్ళు తగలేసి బూచిద చేశారు. సూరేకారం, గండకం కలిపారు. తూటాలు దట్టింది గోగునారతో బిగించారు. బుట్టలకి బుట్టలు తయారవుతున్నాయి తూటాలు.

దీపావళి సంజెవేళ.

అందరికీ ముందు దీపాలు. మిరిమిల లాడుతున్న దీపాలవెలుగులో వకవక నవ్వుతూ పువ్వుత్తులు కాలుస్తున్న పాపలు. గలగల నవ్వుతున్నపాపల్ని సర్దుతూ, అదిలిస్తూ దగ్గరుండి మఠాబులు కాల్చిస్తున్నాడు రామయ్య కొడుకు సాంబయ్య. సాంబయ్య మఠాబుల వెలుగులో పోలయ్య కూతురు రాధ కళ్ళు తలుక్కుమనటం చూస్తున్నాడు. చిచ్చుబుడ్డి వెలుగులో సాంబయ్యని చూసి రాధ 'ఎంత అందగాడో' అనుకుంది. పట్టుచీర పెగపెగలాడుతుంటే చెంగు నడుంచుట్టూ తిప్పకొని దీపాలు సరిజేస్తున్న రాధనిచూసి 'చిదిమి దీపంపెట్టుకోవచ్చు' అనుకున్నాడు సాంబయ్య. అటువాళ్ళ ఇటువాళ్ళ ఇది గమనించిన 'రూడూ జోదై నవాళ్ళు తప్పేమి' అని ఊరుకున్నారు.

రాత్రి తొమ్మిది గంటలవేళ. వూరు సర్దుమణిగాక కోట దిబ్బకి అటుప్రక్క పోలయ్యజట్టు ఇటుపక్క రామయ్యముతా చేరారు. తూటాల బుట్టలు నడుములకి కట్టుకొన్నారు. పోరు ప్రారంభమయింది. తూటాలు ఒకరి మీద ఒకరు విసురు కుంటున్నాయి. గాలంతా రవ్వలమయం. రయ్యమని ఎగిరి వస్తున్న తూటాల్ని చుర్యలోనే అందుకొని తిప్పి ఎదుటివారి మీదికి విసురుతున్నారు. పొళ్ళు కాలిపోతున్నా లెక్కలేదు. కాలుతున్నకొద్దీ పొరుషం పెరిగిపోతోంది. ఖాళీ అవుతున్న బుట్టల్లో మనుషులు తూటాలు నింపుతున్నారు. రణకేకలు ! వీరాపేళం ! ఆరాళమంతా నిప్పులు. వూళ్ళో జనం భయపడి ఇళ్ళలో దాక్కున్నారు. ఒక్క కాలిపోయిన అటు పది చుందిని, ఇటు పదిచుందిని లచాల్లు దగ్గిరికి మోసుకెళ్ళారు.

ఇంట్లో చూర్చుని ఉండలేని పుటుంజాలు రెండే రెండు. పోలయ్య అడవాళ్ళు రామయ్య అడవాళ్ళు వలందాల్లో చూర్చున్నారు. బిక్కుబిక్కుమని భయం భయంగా చూస్తున్నారు. సాంబయ్య రాధని చూశాడు. రాధ సాంబయ్యని చూసింది. ఎన్నట్టుండి అటు ముసలమ్మలూ ఇటు ముసలమ్మలూ కలిసి గుసగుసలాడారు. అడవాళ్ళు గలగలా నవ్వారు.

కోట దిబ్బమీద ఇరుపక్షాలకీ తూటాలయిపోయినాయి. ఇక కర్రలు తీసుకు తలపడ్డారు. సాము గరిడీలతో పెలేలు పెలేలుచుని మోగుతున్నాయి కర్రలు. చావుదెబ్బలు తగిలిన జనం గొల్లుమని ఏడుపు. ఆ ఏడుపులు, ఆ కేకలమధ్య ఉన్నట్టుండి 'అగండి' అని పది అడగొంతులు వినిపించాయి. అందరూ కర్రలు దించారు. వాళ్ళు రామయ్య పోలయ్య పుటుంజాలు. ఆశ్చర్యంగా చూశారంతా. అడవాళ్ళమధ్య సాంబయ్య, రాధ చేయి చేయి వట్టుకుని ఉన్నారు.

రామయ్య, పోలయ్య ఒకరొకరు చూసుకున్నారు. ఎదురుగా కన్నబిడ్డలు! కోపం కరిగిపోయింది. రామయ్యన్నాడు. "పోలయ్యా ! నీ మీసం గొప్ప దేనయ్యా !" పోలయ్యన్నాడు "నీ మీసం అంతకంటే గొప్పదయ్యా."

ఎవరో చిచ్చులుడ్లు వెలిగిస్తే కోటదిబ్బంతా మెరిసిపోయింది.

అమూనాస్య వెలిగింది

గిరిశం తన ఇరవై య్యావట పాత సర్రంలో ఓ హరికతకి వెళ్ళాడు. అతని మనస్సు కథమీదికీ పోలేదు, ఫిడెల్మీదికీ పోలేదు. మద్దెల వాయిస్తున్న బుల్లెయ్య మీదికీ పోయింది. ఆ వరసల్లు, ఆ ముక్తాయంపులు మహా సొంపుగా ఉన్నాయి. తనక్కూడా మద్దెల నేర్చుకోవాలనిపించింది. ఇంకా కథ జరుగు తూండగానే బుల్లెయ్య పక్కకి చేరాడు. “అయ్యా : మీకు పాలు కావాలా? లేకపోతే పానకం తెప్పించనా ?” అని మాటలు కలిపాడు. కథ అయిపోయిం తర్వాత బినదాకా మద్దెల తనే మోసి, మంచం వేయించి బుల్లెయ్య వదుకున్న తర్వాత లాపీగా చెప్పాడు. ‘తమ శిష్యుడిగా చేరి మద్దెల నేర్చుకోవాలనుం దంటి’ అని. బుల్లెయ్యదేమో ఆరుమైళ్ళ అవతలివూరు. అయినా సరే వారానికీ రెండురోజులు పాశం చెప్పితే చాలన్నారు.

“ఏమిచ్చుకుంటావ్,” అన్నాడు బుల్లెయ్య.

“గురువులే చెప్పాలి” అన్నాడు గిరీశం.

‘భక్తిగా వున్నావు కాబట్టి చెప్తన్నా. నెలకి పది రూపాయలిచ్చుకో.’

‘బాబ్బాయి ఇదిచ్చుకుంటాను’ అని గిరీశం అనగా బుల్లెయ్య కొంచెం ఆలోచించి. భక్తిముందు డబ్బెంతా! మంచిరోజు చూసి వచ్చేసెయ్ అన్నాడు.

అమర్నాదే వడ్రంగి దగ్గరకెళ్ళి అదో చెక్కా, ఇదో చెక్కా మధ్యనోకట్రా వేసి కొందెర చేయించి ముహూర్తం చూసుకుని బుల్లెయ్య పూరికెళ్ళాడు. బుల్లెయ్య కొందెరకి బొట్టు పెట్టించి కొబ్బరికాయ కొట్టించి దక్షిణపుచ్చుకుని ‘త. డి. తో. న’ అని మొదటి పాఠం ప్రారంభించాడు. చెక్కల మీద చేతులు నెప్పులు పుట్టేదాకా పాల వరసల్లో మొదటి వరస వాయించాడు. ఇంటికెళ్ళి మూడు కాలాల్లో సాధన చెయ్యమని పంపించేడు బుల్లెయ్య.

ఇంటికొచ్చిన గిరీశానికి వేరే ర్యాసలేదు. రాత్రింబగళ్ళు శృషి చేస్తున్నాడు. కాని రెండు కాలాలకి మించి మూడో కాలానికి వేళ్ళు నడవ్వే; గుఱువుగారు తిట్టాడు. విసుక్కున్నాడు. మూడైలయింది మూడో కాలం అందలేదు. ఈ రోపున గురువుగారు పూరు విడిచి పోవటంతో విద్య మధ్యలో ఆగి పోయింది.

కొంత కాలానికి ఇంకో ఎల్లయ్యని పట్టుకున్నాడు గిరీశం. ఇంత సాధన చేసిన వాడికి కొందెర ఏవిటయ్యా; మృదంగం కొను మూడు రోజుల్లో నీచేత కచేరీ వాయింపిస్తానన్నాడు. అప్పుచేసి మృదంగం కొన్నాడు. అరెల్లయినా పాల వరసలు దాటలేదు.

ఈ రోపున ఓ రోజు గంగిరెద్దునాడిస్తూ ఒకతను వచ్చాడు. అతని దోలు వరసలు బాగా వున్నట్టు అనిపించింది గిరీశానికి. అతనికి సోలెడు బియ్యం పోసి ఆ వరసలు తనకు నేర్పమన్నాడు. అతగాడు మీకు మద్దెల పనికిరాదండి దోలు నేర్పుతానన్నాడు. ‘సరే విద్య రెంటికి ఒకటే కదా! అలాగేకానీ అన్నాడు గిరీశం. అక్కడ్పించి అతగాడి దోలు వాద్యం ప్రారంభమైంది.

త, డి, తో, న

313

అతనికి భోజనం రెండు పూటలా గిరిశం ఇంట్లోనే. అహోరాత్రాలు దోలు సాధన సాగుతోంది. నెలరోజులయింది. గిరిశం భార్య భరించలేకపోయింది. భోజనం ఖర్చయితే పర్వాలేదు. ఈ దోలు గోరేమిటి? అనుకొని మొగుణ్ణి పక్కకి పిలిచి “మీకు పెళ్ళాం కావారో, దోలు కావారో తేల్చుకోండి. నేను పుట్టింటికి పోతా” అంది.

అక్కణ్ణించి దోలు సాధన గుళ్ళో పెట్టాడు. ఆరెల్లెలు చూసి ఇక నేను అన్నం కూడా పెట్టనంది భార్య. దాంతో దోలు అగిపోయింది. కాని గిరిశం పట్టుమాత్రం ఆగలేదు. అనేకమంది గురువులను ఆశ్రయించాడు. దబ్బిచ్చాడు. పాదపేప చేశాడు. ఖాళీగా క్షణం కూర్చోడు. రెండు మోకాళ్ళమీద సాధన చేస్తూనే వున్నాడు. పదిహేనేళ్ళు గడిచినా పాల వరసలు దాటలేదు.

రెండేళ్ళ క్రితం చిన్నయ్యనే కుర్రాడు మద్దెల మొదలెట్టి ఇప్పుడిప్పుడే భజనల్లో వాయిస్తున్నాడు. వాడిదగ్గరకి రహస్యంగా వెళ్ళి కళ్ళనీళ్ళయిపోయి “ఒరేయ్ నువ్వు నా కొడుకులాంటి వాడివి. ఇన్నేళ్ళుగా కృషి చేస్తున్నా విద్య నా కబ్బిలేదు. ఆ రహస్యం చెప్పరా” అని ప్రాదేయపడ్డాడు.

“దాందేముంది బాబాయ్ : చెప్తారా” అన్నాడు చిన్నాడు.

రెండేళ్ళపాటు వాణ్ణి పేదించాడు. కాని గొంగళి వేసిందోదే దింది. చిన్న చిన్న వాళ్ళు లాభంలేదు. పేరు పొందిన వాళ్ళయితే కిటుకులు చెప్తారని వారానికోసారి వట్నం వెళ్ళి ఓ విద్వాంసుడి దగ్గర శిష్యురికం చేశాడు. “ఫలానావారు మా గురువుగారు” అని చెప్పకోకుంటే దక్కింది. కాని, శిష్యుడికేం అంటలేదు.

యాలై య్యో పదిరో పడ్డాడు గిరిశం గుళ్ళో కూర్చొని మోకాళ్ళమీద మద్దెల వాయిస్తున్నాడు. ఎదురుగా కూర్చున్న ఓ ముసలాయనకి జాలేసింది. ఇన్నేళ్ళు తవస్తు చేసినా వీడికి విద్య రాలేదే అని “ఒరే గిరిశం : ఇంతమంది గురువుల్ని ఆశ్రయించావు. ఎందువల్లరా నీకు విద్య అబ్బిలేదు?” అన్నాడు.

గిరిశం అన్నాడు. “గురువులు మర్కం విడిచి విద్య చెప్పటంలేదు తాతయ్యా లేకపోతే ఈపాటికి మహా విద్వాంసుడిని కాకపోయానా ?”

ఉక్క :

గాలి స్తలించి పోయింది. వొళ్ళు చెమటలు కక్కుతోంది. అకులాత్తం లేదు. గాలి కోసం పెర పెర, తవస, నెత్తురుడికి పోతోంది. పకువులూ, పళ్ళలూ కూడా విలలారుతున్నాయి.

అల్లాంటి సమయాన ఏ కొమ్మ వూగిందో, ఏ రెమ్మ కదిలిందో కూసిత గాలి : అమ్మయ్య : మళ్ళీ వచ్చి పరికరించింది గాలి : హయ్ : అమ్మ తల్లిలా వచ్చి అప్యాయంగా కౌగలించుకొంది గాలి. ముఖాల్లో చిరునవ్వులు ప్రాజాలు తేరుకున్నట్టు, గుండె తేలికయినట్టు సుఖం.

బిలబిలా గాలి : జల జలా గాలి :

అలలు అలలుగా గాలి :

లోకపంతా మేల్కొన్నట్టు, కటికి చీకట్లో గప్పున వెలుగొచ్చినట్టు బయ్ బయ్ మని గాలి : రయ్ రయ్ మని గాలి :

ఎన్ని వూసులు మోసుకొచ్చిందోగాలి :

కృష్ణ వొడ్డున సుంచుంటే వొంటినిండా ఏటిగాలి. చెక్కిళ్ళు నిమరుతోంది. ముఖం తడుముతోంది, జుట్టులోకి వేళ్ళు పోనిచ్చి కుదుపుతోంది. కళ్ళలో

సంభవ

315

కళ్ళపెట్టి పలకరిస్తోంది. వాళ్ళంతా నిమిరి కొగలించుకుంటోంది. అమ్మ తల్లిలా, అప్ప చెల్లిలా ఆపాద మస్తకం తాకి ఆలింగనం చేసుకుంటోంది. అణువణువు తాకి, రక్తమంతా నిండి కొత్త ప్రాణం పోస్తోంది. కృష్ణంతా గాలి.

ఆకాశమంతా గాలి.

అల్ల అమరేశ్వర శిఖరం చుట్టూ గాలి. ధ్వజ స్తంభం చుట్టూకా గాలి. గాలి ధ్వజ స్తంభం చిరుగంటలు పూపుతోంది. ఆ గంటల మోతకి అనువుగా రెండు రామ చిలకలు ముక్కులు పొడుచుకుంటున్నాయి. గాలి గోపురం శిఖరాల గాలి పారాడుతోంది. పక్కనున్న వేవచెట్ల మీద గాలి గంతు లేస్తోంది. సగం కట్టి ఆపేసిన రథశాలని దిగాలుగా పలకరిస్తోంది. చిన్న రథం మీద చెక్కిన చిలకల ముక్కులు ఎవరో విరగ్గొడితే వాటిని తొలిగా బుజ్జగిస్తోంది.

అల్లా అంచె లంచెలుగా వచ్చిన కృష్ణగాలిని పూరిగాలి కలుసుకుంది.

ఎల్లమ్మ గుడిసె మీంచి వచ్చిన గాలి. ముసలి వగైసె ఎల్లమ్మ వేడి నిట్టార్పు తనలో నింపుకున్న గాలి. కట్టుకున్నవాడు ఎన్నడో వెళ్ళిపోగా కన్నవాళ్ళిద్దరు మహమ్మారికి బలైపోగా, ఎందుకింకా బలికున్నాను తండ్రి! ఏమి సాదించ నీ ప్రాణ! అని తనలో తను గొణుక్కుంటూ ఆకాశం వంక చూపులు నిలిపి బేలగా చూస్తున్న ఎల్లమ్మని ఓదార్చి వచ్చిందా గాలి.

గుప్పు గుప్పున చుట్టపొగ వదుల్తూ వీధరుగుమీద కూర్చున్న మోతుబరి సుబ్బయ్య చుట్టూ గుర్రుగా తిరిగింది గాలి. ఐదెకరాల పొలాన్ని యాభై ఎకరాలు చేసి వద్దీల మీద వద్దీలు కట్టి పుస్తెలు తాకట్టుపెట్టింది పదిళ్ళలో దీపాలార్చి, పదిమంది పొత్తగొట్టి, తను తినలేక, తిన్నది జీర్ణంకాక ఇంకా నెత్తురు కళ్ళతో, తీరని దాహంతో చూస్తున్న సుబ్బయ్య గీచిన అగ్గిపుల్ల ఆరిపోయేదాకా ఫెడేల్మని వీచి రయ్యిన ముందుకు పోయింది గాలి.

చక్క చిక్కిన ఉప్పర పోలాయి పేడి పేడి గంజి ఆర్పుకు తాగుతుంటే త్వర త్వరగా చల్లార్చింది గారి. వక్కన గుంటలో పొల్లాదే పండులు 'గూ.... గూ....' అని చుమ్మచుమ్మంటే మురుగువాసన ముందుకు తెచ్చింది గారి. ఆ మురుగు వాసనతోదే బంతిపూల వాసనొస్తే పక్కకి చూసిన పోలాయికి సుబ్బికళ్ళు చూపింది గారి. పోలాయి అటూ ఇటూ చూసి సుబ్బి దగ్గర తెళ్ళి, నల్లటి గుండ్రటి సుబ్బిముతాన్ని ఒక చేత్తో ముందుకి లాక్కుని సుదురు నున్న చాదుచుక్క ముద్దెట్టుకుని మిగిలిన ఎంగిలి గంజి నోటి కందివ్వగా, సుబ్బి అమృతంలా తాగి గలగల నవ్వుగా ఆ నవ్వులు మోసుకుంటూ శాల వేసుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది గారి.

దీపాల దిన్నె మీద గారి బారలు బారలుగా ఈతకోర్తోంది. బుద్ధ దేవుని పాదారవిందాల్ని మళ్ళీ మళ్ళీ ముట్టుకు పులకిస్తోంది. చరిత్రంతా తిరిగి తిరిగి చెప్పుకుంటూ ఆనందంతో తుళ్ళి తుళ్ళి వదుకోంది. వేల దీపాలు వెలుగుతుంటే జ్యోతులకోపాలు తనూ 'అటూ ఇటూ' పాట పాడుతున్నట్టు వూగింది.

ఇంతలో పైరగారి పరుగెత్తుకొచ్చింది. వచ్చటి గారి, కంకుల గారి, కండెలగారి, కాయల గారి, పువ్వుల గారి, పూతల గారి నేలవాసన పూసు కుని పూరంతా పరుచుకుంది. ఆకాశమంతా నిండిపోయింది.

ఉన్నట్టుండి గారి ఆగిపోయింది.

స్తంభన.

ఆకు కదలటం లేదు. రెమ్మ వూగటం లేదు.

ఎల్లమ్మ గాఱకళ్ళు ఆకాశంలోకి చూస్తున్నాయి. సుబ్బయ్య చుట్ట ఆరి పోయింది.

పోలాయి గంజి ముంత కాళీ ఆయింది. సుబ్బి తల్లీ బంతిపూలు వాడి పోయాయి. దీపాల దిన్నె మీద దీపాలు లేవు.

ఎన్నడు మళ్ళీ గాలివీచునో! ఎన్నడు ఈ గడ్డ తిరిగి ప్రాణం పోసు కొనునో!

స్తంభన

పట్టుత్తరీయం

మంగి చాశమీద పడుకుందేకాని, మనసంతా గుబులు గుబులుగా వుంది. గుడిసెలో ఓ పక్క ముసిలిది గుర్రుపెడుతోంది. చంటిది ఎప్పుడో నిద్రకు పడింది. ఎనిమిది చాటుతున్నా వీరేతు తిరిగి రాలేదు. తనపక్కన మనసిచ్చినవాడు, తాళికట్టినవాడు, అరడుగుల మడిసి పండుకుని వుంటే తన కెంత దైర్యం.

చిమ్మచీకటి. తొమ్మిదైనా వీరేతు రాలేదు. మంగి పక్కనున్న భాజాగా భయంకరంగా వుంది. పొద్దుటినుంచి మొగుడిమీద విసుక్కుంది, కసు కుక్కుంది. కోపంతో నెత్తురుడికి పోయేదాకా నరాలు పెట్టిపోయేటట్లు అనరాని మాటలు అంది. ఇప్పుడు చల్లబడి పోయింది. మనసంతా అడిమీదే !

పక్కనలేని మొగుడు నిద్రపట్టనివ్వడంచేదు. కొడవలికి కొడవలందించి తనతో గడ్డికోసేటివాడు, మంగళసూత్రం చిక్కుబద్ధదంటే నరికేస్తూ వేళ్ళతో మెడమీద గిరిగింతలు పెట్టేవాడు, దీపాలదిన్నెమీద ఎన్నెల్లో కూర్చుంటే గులకరాళ్ళన్నీ ఏరి తనవాళ్ళోపోస్తూ, తన కళ్ళలోకి చూస్తూ ఆ రాళ్ళు లెక్కపెట్టేటివాడు, చంటిదాన్నిచేతికీస్తే ఇంత ముకం చేసుకుని దాన్ని ముద్దాడి అంత ముకంతో తన్ని ముద్దాడినవాడు....వాడు రాలేదు.... వస్తాడు . తప్పకుండా వస్తాడు..... ఎంత పొద్దయినా వస్తాడు. ఆడి కోసం గంజి పొయ్యి సెగనే వుంచింది. అడుక్కొచ్చిన ఆవకాయ బద్ద, ఉల్లి పాయ, వచ్చిమిరవకాయ భద్రం చేసింది. అయినా రాలేదు....

దీనికంతటికీ పొద్దుటిగొడవ కారణం.

పొద్దుట వదిగంటల వేళ సుబ్బయ్య బట్టలమూట తిసికొచ్చి “చంటి దానికి నెమిలి కంటం రంగు గుడ్డవుంది కొంటావా ?” అన్నాడు. ఎండలో చలి కాచుకుంటున్న ముసలి పరుగునవచ్చి “ఏదేది చూపించు” అంది. డబ్బుల్లేక పోతే సూద్దమెందుకు పొద్దంది మంగి. “సూస్తే తప్పేంటే ?” అని ముసల్ది ముందుకొచ్చేసరికి సుబ్బయ్య మూటవిప్పి బట్టచూపించాడు. నెమిలికంటం రంగు మెరిసిపోతంది.

“ఎంత” అంది ముసల్ది.

“డబ్బుల్లేకుండా బేరం కూడానా ?” విసుక్కుంది మంగి.

మంగి మాట వినకుండా ఇద్దరూ బేరమాడుతున్నారు.

‘అదు’

‘అబ్బే రెండు’

‘సుంచి బేరమే ! ఐదు’

పట్టుతరీయం

‘అయితే అక్కర్లే. రెండున్నర’

‘గిట్టదు. పోనీ పిల్ల దానికి మూడు చేసుకో’ అంటూ పిల్ల దానిమీద గుడ్డ గిరవాటేశాడు.

నిజం చెప్పొద్దూ ! ఆ గుడ్డలో పిల్ల మెరిసిపోయింది. మంగి నంబర వడింది.

లోపలకెళ్ళి ముంకలో దాచిన చిల్లర వెతికితే రెండు ముప్పాపలయింది. ‘అత్తా ! పావలక్కువయింది’ అని మంగి అరిస్తే “నువ్వు నా కిచ్చిన పావల ఆ మూలన పాతిపెట్టినా” అంటూ మునర్ది లోపలికెళ్ళింది.

ఇంకలో వీరేకు వచ్చాడు. సుబ్బయ్య వీరేకుని చూసి “ఓరయ్యా నీకు మిరవ్వుళ్ళ పట్టుత్తరీయం ఉందిరా ! అదేస్తే నువ్వు దొరబాబులా ఉంటావు.” అనటమేమిటి ఉత్తరీయం అని వాడిక్కట్టడమేమిటి క్షణంలో జరిగిపోయింది. వీరేకు మెరిసిపోయే ఉత్తరీయం నరిచేసుకుంటూ, మీసం మెలేశాడు. ‘దబ్బుల్లేవే’ అంటూనే ‘ఎంత ?’ అనడిగాడు. ‘స్గ్గబట్టి వది’ అన్నాడు సుబ్బయ్య, ‘అబ్బే నాలుగు ..’ ఇలా వేరం ఆడిఆడి ఆరుకి పైసలయింది.

ఇంకలో మూడురూపాయల్లో మంగి వాకిట్లోకొచ్చింది. వీరేకు ఆ మూడు చటుక్కున లాక్కుని “నువ్వు పుట్టింటికాదనించి తెచ్చిన మూడు ఇయ్యే ! ఈ పట్టుకందువా కొనుక్కుంటా” అన్నాడు.

“ఓరినీ అది పిల్ల దాని గుడ్డకిరా.....నువ్వేంజేసినా సరే నా పుట్టింటి సొమ్మి య్యను” అరిచింది మంగి.

“నేన్నీ మొగుణ్ణే ! నాకు మూడురూపాయలియ్యవంటే..... సూస్తానే ఎట్టియ్యవో.....” అంటూ రయ్యన లోపలికి పరుగెత్తి ముంక దడేల్చు

గుడిచెలో నిశ్శబ్దం. ముసలి గుడ్ల వీరు గుడ్ల కుక్కుకుంది. మౌనంగా గంజి
లుచ్చింది మంగి. వీరేకు తాగి మూతి కుడుకుని తలకి నూనె రాసుకు
దుప్పుకుని చలవ పంచె కట్టుకుని పట్టుత్తరీయం ఓదేసుకుని వాకిట్లో
కొచ్చాడు. పెళ్ళాం 'కండువా బాగుంది' అంటుండేమో అనుకున్నాడు.
అనలేదు. తనే అడిగాడు "కండువా బాగుందికదే ?" మంగి మాట్లాడలేదు.
వెళ్ళిపోయాడు. రాత్రయినా తిరిగిరాలేదు.

పడయింది. వన్నెండయింది. వీరేకు రాలేదు. గంజి చల్లారింది. పొయ్యారి
పోయింది. రాలేదు. తెల్లవారుజాము తడిక తోసుకు వస్తూ పడుకుంది.
రాలేదు. తెల్లారి తను బయట చెళ్ళేసరికి పలుదోముకుంటూ బయట
పుంటాడనుకుంది. తెల్లవారి చూస్తే బయటలేదు. కళ్ళ నీళ్ళయి పోతోంది
మంగి. కనిపిస్తే కాళ్ళమీద పడదామనుకుంది. వీరేకు రాలేదు.

తొమ్మిదయింది. చల్లారిన గంజి ముసలి దానికిచ్చి మళ్ళీ గంజి పొయ్యి
మీద పెట్టింది. తానమాడి దొడ్లోంచి వస్తోంటే గుడిచెముందు వీరేకు
మాటలు వినిపించాయి. గుండె పొర్లింది మంగికి. వెళ్ళి కావలిండుకుండా
మనుకుంది. ఇంకలో తిరిగి కోపం తెల్లింది. వెళ్ళలేదు.

తేరిచూస్తే తన పట్టుకండువా చింపించి పిల్లకి రెండు గొనులు కుట్టించి
ఒక గొను దానికి తొడిగి రెండోది దాని తలకి చుట్టి అది నవ్వురుంటే
తను కేరింతలు కొడుకున్నాడు. మంగి పొంగిపోయింది. మాట్లాడకుండా
వేది వేది గంజి, ఆవరాయ బద్ద, ఉల్లిపాయ, వచ్చిమిరపకాయ వీరేకు
ముందు పెట్టింది.

పట్టుత్తరీయం

321

రంగయ్య చరమ దశలో మంచం మీద పడుకుని ఉన్నాడు. చుట్టూ భార్య, కొడుకులూ, కోడళ్ళూ, బంధువులూ గుడ్లనీరు గుడ్ల బియ్యం-కుంటున్నారు. కొందరు ఆపుకోలేక బయటికే పడుస్తున్నారు.

రంగయ్య అందరివైపు కలయచూశాడు. 'ఎందుకు ఏడుస్తారు?' అని అడగా లనుంది అతనికి. కాని మాట రావటంలేదు. భార్య చుక్క-మ్మ పెద్ద బొట్టు పెట్టుకుని, చేతులకి బంగారు గజాలు వేసుకుని ఎదురుగావుంది. చుక్క-మ్మకి తన సౌభాగ్యం ఇంకీపోయే రోజు దగ్గరకొచ్చిందని అర్థమైంది. మాటి మాటికి రోపరితెళ్ళి పెట్టుకున్న బొట్టు మీదే మళ్ళీ మళ్ళీ కుంకం మెత్తుకుని అద్దంలో మళ్ళీ మళ్ళీ ముఖం చూసుకుంటుంది. బంగారు గజాలు కావాలని ఆడిస్తుంది. ఆ గలగలకి గుండె తుళ్ళిపడగా చుళ్ళి చుళ్ళి ఏడుస్తుంది. నెరిసిన కల పావటలో ఇంత కుంకం అద్దుకొని నీర్త దగ్గరకొచ్చి ఆయన కళ్ళలోకి చూస్తుంది.

రంగయ్యకి భార్యని గురించిన ఆలోచనలు. చుక్క-మ్మని చేసుకోటం రంగయ్య కిష్టంలేదు. భార్యం రోజున చుక్క-మ్మని వేరుగా వడుకోబెట్టాడు. వండు తినలేదు. పాలు తాగలేదు. చుక్క-మ్మ ఒక్క-మాట మాట్లాడలేదు.

అంతా సేవ చేసుకుంటే, తనే వేరుగా వెళ్ళి వడుకోటం మొదలెట్టింది. అంతే అనిపించింది. ఒక రోజున తన చుట్టూ తను తినుకుని వేరుగా వడుకోటం వెళ్తున్న చుక్కమ్మని చూశాడు. జడనున్న మల్లెచెండు జాలిగా పూగుతూంటే 'అయ్యో పూలు ఏడుస్తున్నాయి' అనుకొని తనే వెళ్ళి చుక్కమ్మ పక్కలో చోటు అడిగాడు.

అసైన చుక్కమ్మ ఇద్దరు కొడుకుల్ని, ఇద్దరు కూతుళ్ళని కన్నది వాళ్ళ పెరిగి పెద్దయ్యాడు. పెళ్ళిళ్ళయ్యాయి. అంతా బాగానేవుంది. కాని చిన్న కొడుక్కి తను చెప్పిన సంబంధం చేయలేదని చుక్కమ్మకి మొగుడిమీద కోపం. 'ఇంకా కోపం పోలేదా?' అనడగటోయ్యాడు రంగయ్య. కాని మాట పెగలటం లేదు.

కాళ్ళ దగ్గర పాఠ్యశాల కూర్చోని రంగయ్య కాళ్ళొత్తుతోంది. రంగయ్య పాఠ్యశాల చేసుకుంటామని కంటి కన్నాడు. కాని అది ఇంకో ఇంటి కోడలయింది. అయినాసరే రావరానికెళ్ళి పిల్లల్ని కన్నా పాఠ్యశాల రంగయ్యని చిన్నప్పుడు ఎలా చూసేదో అలాగే చూస్తుంది. అంత గల గలా నవ్వుతూ చనువుగా మాట్లాడుతుంది. అలనాడు జమ్మి కొమ్మ అందక ఎగురుతున్న పాఠ్యశాల అపి, తను ఓ రెమ్మ తుంపి జడలో తురిమినప్పుడు గిరిగింతలుగా నవ్విస్తట్ట, ద్వజ స్తంభం కింద కొల్లూరిచిన్న పగలకపోలే, కాకెంగిలి కూడా వద్దని, ఒకే ముక్కని ఇద్దరూ కొరుక్కు తింటునప్పుడు కళ్ళలో ప్రేమ వింపుకుని, ప్రాణం పోసుకుని, ఆ ప్రేమ, ఆ ప్రాణం అంతా సువ్వే అన్నట్టు చూసింది. ఆ చూపు మారలేదు. నా సంసారం, నీ సంసారం వేరయినా 'నా మనసు నీదే గదయ్యా' అన్నట్టు తన్ని చూసి పొంగిపోయే పాఠ్యశాల మెత్తగా కాళ్ళొత్తుతూ కళ్ళు దించుకు దుఃఖిస్తోంది. "అదంతా ఒక ఆటే : ఎందుకు ఏడుపు?" అనబోయిన రంగయ్య దృష్టి కొడుకులమీద పడింది.

తన ఎత్తుకు మించిన కొడుకులు. ఏడుగా పెరిగి, వ్యక్తులయి వనిమంతులయి వూళ్ళో మంచిపేరు తెచ్చుకున్న కొడుకులు. తనకు మనవల్ని కనిచ్చిన కొడుకులు, పిల్లి నాయాల్లారా ఎందుకురా ఏడుపులు : నాకంటే గొప్పవాళ్ళు కావాలా : నా కాలం తీరి నేను వెళ్ళిపోతున్నాను. అమ్మ జాగ్రత్త అని

చెప్పడోయాడు. పక్కనే కోడళ్ళు. రెండో కోడలికి కావలసిన సగలు పెట్టలేదని తనమీద కోపం. ఈ ముసలాడు ఎప్పుడు పోతాడా అని చూస్తోంది కాని ఏదీ స్తోంది. రంగయ్య తమ్ముడు ఏడుపు నటిస్తున్నాడు. రోపల సంబంధంగా దిండి అతను పోగానే వాటా పంచుకోటానికి.

అటు చూస్తే కామయ్య, పుల్లయ్య, రామన్న, సోములు తన చిన్ననాటి స్నేహితులు. చిన్నప్పుడు బిళ్ళంగోదూ, చెర్లపట్టిలు ఆడుకుని కృష్ణలో ఈతలుకొట్టి, ఇనకలో చెడుగుడు అడి చెట్టాపట్టాలేసుకుని వెన్నెలరాత్రిల్లంతా తిరిగి ప్రాణానికి ప్రాణంగా మసిలిన స్నేహితులు. “ఏడవకండ్రా! మీరూ నన్నొచ్చి కలుస్తారు కదరా” అసబోయాడు.

అందరూ ఏడుస్తున్నారు.

“ఏడుపు ఆవంకి” పెద్దగా అరుద్దామనుకున్నాడు రంగయ్య.

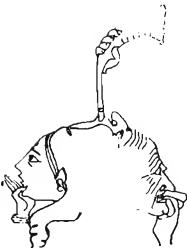
“ఓరి నాయనలారా, సంకోషించవలసిన సమయంలో ఏడుపెండుకురా? నా పెళ్ళాం, నా పిల్లలు, నేను శాశ్వతంగా ఉండమని తెలుసుకదరా! కలసి వున్నాం కాబట్టి మమకారం పెంచుకొని ఆ మాయలో ఆడుకున్నాం. నాకు మరికొన్ని క్షణాల్లో విముక్తి రాబోతోందిరా! ఈ జీవితం, ఈ విసుగులు, కోపాలు, అసూయలు, ద్వేషాలు అన్నింటినించి అందమైన, బహు సుందరమైన విముక్తి నాకు మృత్యువు ప్రసాదిస్తుంటే ఆ మృత్యువుకి భయపడి ఏడుస్తారేమి? పుట్టిన తర్వాత మనుష్యులు, దబ్బు, వస్తువులు శాశ్వతాలు కావుగదా! శాశ్వతమైంది సత్యమైంది మృత్యువు ఒక్కటే. ఖాయంగా, ఖచ్చితంగా సత్యమైన ఆ మృత్యుమూర్తి, ఆ అమృతమూర్తి ఈ జీవుడి దగ్గర కొస్తుంటే నవ్వండిరా ఆనందించండిరా స్వాగతం వలకండిరా....” అని చెప్పాలని

రంగయ్య ప్రాణ స్పందన ఆగిపోయింది.

జనం గొల్లుమని ఏడ్చారు.

“అయ్యో! నవ్వవలసిన సమయాన ఏడుస్తారేం?” అని రంగయ్య ఎక్కడో పసిపాపై పుట్టి కెప్పుమన్నాడు.

అంతఃకాండ...

చింతచెట్లకింద వందులు బురదలో తడుతున్నాయి. చాకళ్ళు మురికి బట్టలు ఆపకుండా ఉతుకుతున్నారు. ఉప్పుర్లు చెమట కక్కుకుంటూ రాళ్ళు పగలగొడుతున్నారు. పట్టించుకోని సూర్యుడు పైకి, పై పైకి వెళ్ళిపోతు నాడు. విప్పించుకోని చంద్రుడు, చుక్కలు రాత్రుళ్ళు సరసమారు కుంటు న్నాయి. అంతా బాగానే ఉన్నట్టుంది.

గుడిసెలో అరవైయేళ్ళ జోగయ్య చుట్ట ఆరిపోతే అగ్గిపుల్లలయిపోతే, పొయ్యిదగ్గరకెళ్ళి నివ్వంటించుకొచ్చి వీధిలోకి కళ్ళు నిగిది చూస్తున్నాడు. అదేచూపు. చూపు సాగినంతమేర కన్నార్పకుండా చూపు. ఆ ఎదురు చూపు ముప్పయ్యేళ్ళనాటిది. అప్పటికి తన ఐదేళ్ళ కొడుకు తోటివాళ్ళతో కిష్టకి స్నానానికి వెళ్ళి తిరిగిరాతేడు. 'కిష్టలో నీళ్ళులేవు. నడిచి అవతరొడు కెళ్ళి ఆడుకుని వచ్చాం. తిరిగివచ్చేప్పుడు కన్పించలేదు' అన్నారు మిగతా పిల్లలు. పూరంతా వెతికారు. కన్పించలేదు. కొట్టుకు పోయాడేమోనని రేపులన్నీ వెతికారు. జాడలేదు. 'తప్పిపోతే ఎవరో ఏ వూళ్ళోనో నాలోజలుంచుకుని తీసుకొస్తారే' అనుకున్నారు. నెలయింది. ఏడాదయింది. ముప్పై ఏళ్ళయింది, తిరిగిరాతేడు. అప్పటినుంచి జోగయ్యకు అదే చూపు. కొంతకాలం అన్నం తింటూ పక్కనలేని కొడుకునోటికి ముద్దలించేవాడు. నడుం వంగిపోయినా కళ్ళ వారిపోయినా కొడుక్కోసం చూపు నిటారుగానే వుంది.

అంతా బాగానే ఉంది ?

జోగయ్య పెళ్ళాం వీరమ్మకి కళ్ళు మసకరాచినై. చూపు లనదు. కళ్ళు దించుకుని అలోపస్తూంది. “అడియాలంటే పెళ్ళయిపోనుకదా : అడికి పిల్లో పిల్లోదో పుడే ఉయ్యాల ఈ గుంజకే పేస్తానుకదా : ఈ లాలిపాట పాడుతూనే ఉయ్యాల వూపుతానుకదా : కోడలు పిల్ల మళ్ళీ నీళ్ళోనుకుంటే ‘వనిలోకిరాకే’ అని ఇట్లాగే గనురుకుంటాగదా : పెళ్ళాం గట్టిగా గనురు కోటం విన్న జోగయ్య “ఏమిటే” అనడిగితే అవమానం వడిపోయిన వీరమ్మ కళ్ళు దించేసుకుంది. వాళ్ళమధ్య మాటలు లేవు. రెండు గుండెల్లోను కొడుకు కోడలూ మనవలూను.

ఆ వక్క పెంతుటింట్లో ముప్పైఏళ్లు వచ్చినా మంగళసూత్రం ఎరగని ముద్దరాలు సుబ్బి. కిటికీలోంచి వచ్చేపోయేవాళ్ళనందరినీ తిగులుగా చూస్తూ వుంటుంది. తన ఈడువారికందరికీ పెళ్ళిళ్ళయిపోయాయి. ఇద్దరు ముగ్గురు పిల్లల్ని కన్నారు. బాలింతలుగా ఊరేగింపుగా వెళ్ళి కృష్ణంంచి దిందె ముంచుకొచ్చారు. పేరంటాల్లో పిల్లలు అల్లరిచేస్తే విసుక్కుని వాళ్ళని కొట్టి, వాళ్ళేదీస్తే “నా తల్లే నా అమ్మే : నేను చచ్చిపోను” అని గుండెలకి హత్తుకున్నారు. తన రెవ్వరూ లేరు.

కట్నంలేంది పెళ్ళవదు. తండ్రి ఇవ్వలేదు. పెళ్ళికి పేరంటాలకి వెడితే అందరూ తనవైపు వింతగా చూస్తారు. వెనక అడ్డు రోజూ గుళ్ళోకయినా పంపించేది. ఇప్పుడు ఇల్లు రదలనివ్వటం లేదు. చుట్టవక్కల పిల్లల్ని పోగు చేసి తను వాళ్ళకి తల్లి అయినట్టా బావించుకుని, వాళ్ళని ఆడించి పాడించి ఏడిపించి కావలించుకుని కళ్ళనీళ్ళుపెట్టుకుంటుంది సుబ్బి.

పక్కింటి బడిపంతులు, కొడుకు ఘర్షణ పడుతున్నారు. పదహారేళ్ళ కొడుకు పట్నం వెళ్ళి రోటివాళ్ళతో సినిమా చూస్తాను ఎదురూపాయలిమ్మన్నాడు. అన్నం తింటున్న పంతులికి ఇబ్బందయింది. అతని దగ్గర డబ్బు లేదు. అమ్మనడిగాడు. అయ్యనడగమంది. అయ్యనడిగితే నా దగ్గర లేవన్నాడు. చొత్తిడి చేశాడు. తండ్రి విసుక్కున్నాడు. కొడుకు చిరచిర లాగాడు. నేల తన్ని విసవిస బైటికొచ్చారు. పంతులికి చెడ్డకోపమొచ్చి నగం అన్నంలో చేయి కడిగేసుకుని ‘ఒరేయ్’ అని గావుతేక పెట్టాడు.

కావమ్మ ధ్యాసల చేసుకుంటుంటే దీపండువూ నుంచున్నారు పార్వతి పిల్లలు ముగ్గుటాను. వాళ్ళు నైవేద్యం పెట్టిన జామచండుకోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. చిట్టచివరికి చూస్తే ఆకగా చూస్తున్న పిల్లలు. "ఓ సంగతి మర్చిపోయానా" అని తోసిగా నవ్వి పిల్లలకి ప్రసారం పెట్టింది కావమ్మ. చుట్టూ దీపారాధనే చూస్తోంది. ఎంతకాలంనుంచి చేస్తోంది ఈ దీపారాధన! యాలై ఏళ్ళనుంచి, ఈ గడ్డని కావరాని కొచ్చినవ్వుటినుంచి దీపం వెలిగిస్తూనేవుంది. మొక్కుతూనే వుంది. దీపం అటూ ఇటూ వూగుతూనే వుంది. నవ్వుతూనే ఉంది. కాని తనని కరుణించలేదు. భర్తపోయాడు. కొడుకు పోయాడు. కోడలు పోయింది. తను మిగిలిపోయింది ఈ దీపం కోసమేనేమో! కాదు తన కంటి దీపం ఆ మనవడు, వాడికోసం. వాడు పట్నంలో కాలేజీలో చదువుతున్నాడు. వాడో ఇంటివాడైతే చూసి వెళ్ళిపోదామని.

తలెత్తిచూస్తే పార్వతి కనిపించింది. ముఖమంతా వసుపు రాసుకుని పెద్ద పుంకంటొట్టు పెట్టుకుని, తలనీళ్ళు కొట్టుకొట్టుగా జాట్లలోంచి ముఖమీద చుట్టంటే ఓ చేత్తో తుడుచుకుంటూ దీపం వెలిగిస్తోంది. ఆవునేతి దీపం చిటపటలాడుతూ వెలుగుతుంటే, ఆ వెలుగులో పార్వతి ముఖాన్నిచూస్తూ, తన మనవడి వెళ్ళాంకూడా ఇలా వచ్చి దీపం వెలిగించుకుంటే ఎంత బావుండు అనుకుంది. ఆ దీహాకి కావమ్మకి కళ్ళు నీళ్ళొచ్చాయి. ఆక! ఈ ఆక చావలేదు. అన్నీ పోయినా, కళ్ళు మనకలై నా దూరాన ఏదో తగుతు.

చీకటి విడిపోతోంది. అరవాళ్ళంతా దీపాలతో కృష్ణబొడ్డుకి వెళ్ళి మోకాళ్ళ లోతుకి దిగి ఆవునేతి దీపాలు కృష్ణలో వదులు రున్నారు. కృష్ణనిండా దీపాలు. పాట పాడుతున్నట్లు అటూ ఇటూ వూగుతూ ప్రవాహంలో తేలిపోతున్నాయి. కొన్ని వందల ఆవునేతి దీపాలు. కృష్ణమ్మ ముత్యాల హారం ధరించినట్లు, ఆకాశం సక్షత్రాలు వర్షించినట్లు కృష్ణలో దివ్యేంద్ర బాదులు.

దీపం జ్యోతి....

329

అని చప్పట్లు.

దూరం దూరంగా వెళ్తున్న దీప కోరణాన్ని చూస్తూ బొమ్మై నుంచుండి పోయింది కావమ్మ. “నా దీపం దేవుడిదగ్గర కెప్పుడెత్తుంది” అనుకుంటూ.

నీళ్ళ ముంచుకోటాని కొచ్చిన ముసలయ్య కావమ్మనిచూసి పిడుగులాంటి వార్త చెప్పాడు. ‘కావంపిన్నీ’ నిజమో, అబద్ధమో నాకు తెలియదు. కరణంగాడు చెప్పారు. నీ మనవడు కులంగాని పిల్లని రిజిష్టరీ పెళ్ళి చేసు కున్నాడంట. ఇయ్యోకో రేపో వస్తాడంట అని. కావమ్మ శ్మశానం బండరాయై పోయింది. తను ఎన్ని దుఃఖాలు మింగిందికాదు? అందులో ఇదొకటి. దూరంగా కృష్ణలో దీపాలు నిప్పుల్లా తేలినట్లు కనిపిస్తున్నాయి. గర్భానున్న బడలానలంపై కి నిప్పుకడకలు చిమ్మినట్లు కనిపిస్తోంది. కావమ్మ తన బుద్ధిచీనుకుని గిరుక్కున చిరిగి వచ్చేసింది.

అన్నట్టుగానే మనవడు పెళ్ళికూతురితో రానే వచ్చాడు. మామ్మకి దణ్ణం పెట్టించాడు. పిల్ల బాగానే ఉంది. కాని, కావమ్మ మనసులో ఏదో మెలిక. ఊరంతా తిరిగి తిరిగి వచ్చారు దంపతులు. నాకు ఉపవాసం అని వండు తిని కావమ్మ పడుకుంటే వాళ్ళే ఏదో వండుకు తిన్నారు. రాత్రి కావమ్మకి నిద్ర పట్టలేదు.

పిల్ల ముఖం పార్వతి ముఖమంత కళగాపుంది. నీసమల్లేనే ఉంది. కాని కార్తీకదీపం పెడుందో లేదో? తెల్లవారు జామున బుట్ట నద్దకుంటూ “పిల్లా కృష్ణ స్నానానికి వస్తావా?” అంటే “అంతకంటేనా” అంది ఆ పిల్ల. ఇంకేమి? కావమ్మ పసిపిల్లలా సంబరపడింది.

కృష్ణ వొడ్డున పసుపురాసుకున్న ముఖంతో ఆ పిల్ల కార్తీకదీపం వెలిగించి కృష్ణలో వొదిలినప్పుడు కావమ్మ కళ్ళు చెమ్మగిల్లినాయి. కృష్ణలో ముత్యాల వాన! రత్నాల మెరుపు! కృష్ణంతా వెన్నెల! గుండెలో కోటి దివ్యలు.

“దీపంకాదు దేవుడి దగ్గర కెళ్ళాల్సింది. ఇక నేనే వెళ్ళి పోవచ్చు.” అను కుంది కావమ్మ.

తెల్లవారే సరికి వూళ్ళో నిప్పులు పోసినట్లయింది. జనం తల్లడిల్లి పోయారు. ఎక్కడి వస్తు అక్కడ ఆగిపోయాయి. గొల్లిన గోరిపెద్దూ గుళ్ళోకి పరుగెత్తు కొచ్చారు.

రాత్రి ఓ దొంగ అమ్మవారి మెళ్ళో మంగళ సూత్రం ఎత్తుకుపోయారు. దేవి విగ్రహం చూసి కళ్ళనీళ్ళయిపోతున్నారు జనం. మంగళ సూత్రం లేని అమ్మవారి తోసిమెడ చూడలేక గడపమీద తలలు బాదుకుంటున్నారు. తాళాలెట్లా బీశారు.

గర్భగుడిలో అడుగెట్లా పెట్టారు.

కుప్పత్రో జాయేతా క్వచిదపి కుమాతా నభవతి

తల్లి మెళ్ళో చెయ్యేసి సూత్రాలెలా లాచున్నాడు : వాడి చేతులు విరిగి
 ఎందుకు పడిపోలేదు ? వాడి రల వెయ్యి పక్కలై ఎందుకు పగలలేదు :
 ఏమైతేనేమి : ఏమి కాకపోతేనేమి ? అమ్మ మంగళసూత్రం పోయింది.
 'అపరాధం వలించు తల్లి' అంటూ ఆద్దంగా వాడు పోస్తున్నారు.

జమ్మి చెట్టుకింద గంగయ్య జవం చేసుకుంటున్నాడేగాని, మనసు మనసులో
 లేదు. అతన్ని జనం ఎవరూ పట్టించుకోరు. ఎంత ఎండ వచ్చినా అక్క-
 డొంచి లేవడు. పిల్లలు లబల్లో అతని చుట్టూ చప్పట్లు కొట్టూ పరుగు
 రెత్తినా అతను కిమ్మనడు. కాని యివ్వాల గంగయ్యకి జవం సాగటంలేదు.
 చిత్తం నిలవటంలేదు. రోకంరో దుష్టశిక్షణ చేస్తానని కంకణం కట్టు
 కున్నావే, అలనాడు నీ భర్తడు 'రక్షించు దొరా.' అని పిలిస్తే చాలు శంఖు
 చక్రాలు కూడా వదిలేసి వరుగు వరుగున వెళ్ళి కాపాడావే ! ఆ అనంత
 శక్తివి, సర్వవ్యాపివి, నీ మంగళ సూత్రాలు నువ్వే రక్షించుకోలేక
 పోయావా అమ్మా !

గంగయ్య కళ్ళవెంట కన్నీరు దారారోతోంది.

జనం గుస గుసలుగా భయం భయంగా అనుకుంటున్నారు. "పూరికేదో
 అరిష్టం వచ్చింది" ఇది రోకానికే ముప్పు !

దేవుడిమీదా, దయ్యంమీదా నమ్మకం లేని సోమయ్య అంటున్నారు. "నేం
 చెప్తే వినరా మీరు. రాయికీ రప్పకీ, మొక్కుకండిరా ! అమ్మ అనుకొని
 బొమ్మని కొలుస్తున్నారా మీరు ! బతికున్న మనిషిని నమ్మండిరా !"

"ఆ బతికున్న మనిషే కదయ్యా తల్లి గొంతు కోసింది" అని ఇంతవరకు
 సమాధానం చెప్పారు.

జమ్మి చెట్టుకింద గంగయ్యకి సమన్వయం కుదరటంలేదు. అవునూ :
 దేవుడు తనకై తనకు ఏనాడూ ఏమీ చేసేకోలేదు గదా ! తనకు చేసుకుంటే
 పద్నాలుగేళ్ళు అడవులు వట్టి ఎందుకుపోతాడు ? బోయవాడి దాదానికి
 ఎందుకు పడిపోతాడు ?

పూరి పెద్ద లొచ్చారు.

‘చూస్తూ పూరుకుంటే ఏం లాభం? సంప్రోక్షణచేసి వాత్త మంగళ సూత్రాలు తెప్పించండి’ అంటున్నారు.

‘వాత్త మంగళ సూత్రాలు’ అనే మాట వింటేనే వెన్నెముక జలదరించింది గంగయ్యకి. గుండె కరిగిపోతోంది. జమ్మి కదలటం లేదు. మారేడు ఉలకటం లేదు. గాలి స్తంభించింది. అంత దేవాలయం భూస్వమైపోయి శిఖరాలు, గోపురాలు ఏవీ కనిపించటం లేదు.

“అయినా తల్లికి ఇవన్నీ నీవు చేసుకున్న అలంకారాలు కావా? ఈ వెండి పాదాలు, వెండిచేతులు, మంగళ సూత్రాలు నీ తృప్తికోసం అలంకరించావే కాని ఆవిడ కవసరం లేదే....”

కావచ్చు. యిదేదో సమరాసం చెప్పకోవడం కోసంలా ఉంది. పిరికి తనంగా కూడా ఉన్నట్టుంది.

మళ్ళీ గంగయ్య రోపరినుంచి వాణి “ఇది నాకు పరీక్ష కాదురా! మీరు నన్ను నమ్మిన మీకు పరీక్ష. దొంగలు వద్దా, దొచుకున్నా మీరు నన్ను నమ్మారా లేదా అని మీకు పరీక్ష.”

“నిజమేనమ్మా! నాకే పరీక్ష. మరి నా ప్రశ్నకి జవాబు దొరికితే గదా నేను పరీక్ష నెగ్గింది” అనుకున్నాడు గంగయ్య.

గంగయ్య శరీరం కాలిపోతోంది. కళ్ళు నిప్పులయిపోతున్నాయి. వాళ్ళు మసి అవుతోంది. తన పూపిరి ఉన్నట్టుండి ఆగిపోయినట్లయింది.

హఠాత్తుగా చల్లగా వీచింది. మారేడు వాసన గుప్పుమంది. జమ్మి రెపరెప లాడింది. గంగయ్య నవ్వుతూ కళ్ళు తెరిచాడు.

రోపరి అనిపించింది పైకి అనుకున్నాడు. ‘కుపుత్రో జాయేత క్వచిదపి కుమాతా నభవతి’. కలుగునుటో “కుపుత్రకుడు కల్లడుగాడె కుమాత ఎన్నడునో” తల్లీ! ఆ దొంగకూడా నీ బిడ్డదే కాదా! కొడుకు చెడ్డవాడైతే తల్లిమహిమేమి తగ్గుతుంది?’

చెంగున లేచి అమ్మవారి దగ్గర కొచ్చాడు. తల్లి ముఖం మీద వసుపు మెరుస్తూనే వుంది. పెదవులు నవ్వు చిందిస్తూనే వున్నాయి.

కుపుత్రో జాయేత క్వచిదపి కుమాతా నభవతి 333

“పూర్ : మల్లెపూర్ :” అని నవీసాహెబు వీధి మొగదల కేక వెయ్యటంతోనే వీధి వీరంతా సంచరిస్తుంది. ఆ కేకతోనే గారి మల్లెలవాసన మోసుకొస్తుంది. ఆడుకుంటున్న ఆడపిల్లలు అట మాని పూలబుట్ట దగ్గరకు పరుగెత్తుకొస్తారు. దొడ్లో పని చేసుకుంటున్న ముత్తయిదువలు పని వొడి రేసి వాకిళ్ళలో కొచ్చేస్తారు.

సాయంవేళ మల్లెలెంత చల్లగా ఉంటాయో, నవీసాహెబు మాటలు అంత కంటే హాయిగా ఉంటాయి. బుట్ట మీదికి మూగిన పిల్లల్ని ఆపుతూ బుల్లెమ్మా ఈ పరికిణీ బాగుందే : సీతాలు చెవులు కుట్టించుకుందే : రత్తమ్మ కొత్త రవిక తొడిగిందే....” అంటూ పిల్లల్ని పలకరించి, చెక్కిళ్ళు నిమిరి ప్రతి ఇంటిముందుకు వచ్చేవాడు. “సుబ్బమ్మగారూ : పావకి రేపు పూలజడ పేస్తారా : ఎక్కువ పూలట్టుకొస్తామ” అనేవాడు. పెంకమ్మగారు వంద మల్లె మొగ్గలే కొంటే “బావుందండోయ్ : ఇంకో

అలా ఇంటింటికి పువ్వు లిచ్చుకుంటూ అందర్నీ పలకరిస్తూ ముందుకు సాగేవారు. పండు ముత్తయిదువలు, మధ్యవయస్సువాళ్ళు, పడుచు అంద గత్తెలు, కొత్త కోడళ్ళు, కన్నెపిల్లలు విచ్చిన కళ్ళతో మల్లెలు చూసుకుంటూ జడల్లో తురుముకోగా వాళ్ళ ముఖాల్లో వెలిగిన దీపాలు, ఆ కొత్త వెలుగు చూసి సంబరపడి పోయేవారు నవీ సాహెబు.

వీడిలో ఆఖరి ఇల్లు సీతప్పది. సీతప్ప మల్లెపూల కేకకే ఉలిక్కిపడుతుంది. పువ్వులంటే ఆమెకు పంచప్రాణాలు. కిందచేదే పెళ్ళయింది. నుదుట ఇంత పెద్దబొట్టు. మిలమిల్లాడే కళ్ళు. జడలో మల్లెపూలు పెట్టుకుంటూ వొళ్ళంకా పులకించిపోయేటంత పువ్వులాంటి మనసు సీతప్పది. నవీ సాహెబుకి సీతప్పనిచూస్తే సొంత అప్పని చూసినట్లుంటుంది. “అప్పా, రెండు మూరలిస్తాను.”

“వద్దు ఓ మూర చాలు” అంది సీతప్ప.

నవీసాహెబు “దబ్బులు అయ్యకాద తీసుకొంటారే తీసుకో అప్పా” అంటూ రెండు మూరల దండ కాసిని విడిపూలు కూడా ఇస్తూ “వచ్చే ఏడు పూల జడనుకుని సూదిదలు చేసుకోవాలిపో” అంటే సీతప్ప సిగ్గుపడిపోయి విడిపూలు వాసనచూసి దండ జడలో తురుముకుని లోపలి కెళ్ళిపోయింది. సీతప్ప నల్లటి పొడవాటి జడలో మల్లెదండ చంద్రవంకలా మెరిసింది. తృప్తిగా ఇంటిముఖం వట్టిన నవీసాహెబు అనుకున్నాడు. “అడ పుట్కి చొట్టూ, పూలే, సూరీదూ, వెండ్రుడు,”

గుడిసెలోకి రాగానే ‘వచ్చావా సర్కార్ !’ అంది ఫాతిమా. ఫాతిమా భర్తని ‘సర్కార్ !’ అంటుంది. నవీసాహెబు భార్యని ‘బేగం’ అని అప్యాయంగా

పిలుస్తాడు. పదేళ్ళనించి కాపురం చేస్తున్నా వాళ్ళింకా వదుచు జంటే : ఒకే శ్వాస : ఒకే ప్రాణం. భార్య కోసం మిగిల్చిన పూలు పాతిమా దోసిట్లో పోతాడు నవీ. షడాల్లో దండ గుచ్చుకుని తల్లో తురుముకుని భర్తైదురుగా కూర్చుంది, పూలు పెట్టుకున్న భార్య ఎదురుగా కూర్చుంటే నవీకి అన్నం, నీళ్లు అక్కరలేదు. అలాగ వెన్నెట్లో కూర్చున్నారెద్దరూ. వెన్నెలకి మల్లెలు విచ్చుకుంటుంటే, పాతిమా చెయ్యి తన చేతిలోకి తీసుకుని చంద్రుణ్ణి చుక్కల్ని చూస్తూ పూల వల్లకిలో పూరేగుతున్న ఆనందం అనుభవించాడు నవీసాయెబు.

మల్లెపూల నీజను అయిపోతే మరి ఆ పూళ్ళో ఉండదు అతను. ఇంకొక పూరు కూలికి వెళ్ళిపోతాడు. మళ్ళీ వనంకవేళ తిరిగి వస్తాడు.

సంవత్సరం తిరిగింది.

“పూర్ : మల్లెపూర్” మళ్ళీ నవీ సాహెబుకేక. మళ్ళీ కేరింతలు కొద్దే పిల్లలు : ముత్తయిదువలు : కన్నెపిల్లలు : కొత్త కోడళ్లు. మల్లెపూల కళ్ళు : కొప్పులు : చెక్కిళ్ళ వెలుగు : కుంకుమ కాంతి : మల్లెగాలి : కలకల సువాసన :

ఏదీ చివరకొచ్చారు నవీసాహెబు. సీతప్ప వాకిట్లో ఎదురుచూస్తూ నుంచో లేదు. “సీతప్ప కడుపు పంటి వుంటుంది. సూడిదలకి పూలజడకి పూలి వ్వాలి” అనుకున్నాడు. “పూర్ : మల్లెపూర్ :” కేకేశాడు. తలుపు తెరుచుకోలేదు. నవీ ఆశ్చర్యపోయాడు. మెల్లెక్కి వెళ్ళి తలుపుకొట్టి “మల్లెపూర్” అన్నాడు. సమాధానం రాలేదు. లోపలినుంచి వెక్కివెక్కి ఎదుస్తున్నట్టు ద్వని వినిపించింది.

పక్కింటి పార్వకమ్మ చెప్పింది. “నువ్వెళ్ళిపో టాబూ : దానికి పూరెట్టు కొనే యోగ్యత లేదు. దేవుడు పసుపు కుంకుమ తుడిచేశాడు. వొట్టి మనిషి కూడా కాదు ఎట్లా బతుకుతుందో”

పక్కంటికెళ్ళి కుంకం తెచ్చి నుదుట పెట్టుకుంది. వెన్నెల్లో మెరుస్తున్న ఆ దొట్టు చూస్తూ. “నా బీగానికి కూడా పూలు పెట్టుకునే రాశిపోతేవో....” అనుకున్నారు సబ్బీ. ఎవరో చక్కన చరిచినట్లయింది. గుండె జారిపోయింది. కళ్ళు ధారలవుతున్నాయి. తనకీ పూలు ప్రాణం. అడదానికి పూలేకళ్ళు, అది లేకుండా నాడీగం....

పాతిమాని దగ్గరకి తీసుకున్నారు. కౌగలించుకున్నారు. ఆ శరీరం, ఆ వాసన, ఆ పూలు అవి అతని గుండె చప్పుళ్ళు. పాతిమాని దగ్గరకి హత్తుకున్నారు. దగ్గరగా....మరింత దగ్గరగా. ..ఆ కౌగిలింత విడిపోకూడదన్నట్టు - నవీ సాహెబు మరి లేవలేదు !

ఆ మర్నాడు ఆ వూరి ముత్తయిదువలకు ఏలిచి పూలిచ్చినవాళ్ళు లేరు.

పాతిమా ముఖాన చెదిరిగ రక్తకుంకుమ !

జడనిండా వాడివత్తలై రాలిన మల్లెలు !

పూల సుల్తాన్

337

సక్కవేధి జన్మతూడూరం

తింటున్న అన్నం ఆపేసి పెళ్ళాంమీద చద్రున లేచాడు దేవుడు “వచ్చు దింత చప్పగావుంటే ఈ అన్నం తింటానికా పారబొయ్యటానికా ?”

రంగమ్మ మాట్లాడలేదు

మళ్ళీ ముద్ద నోడ్ పెట్టుకుంటే చెప్పలేని అరుచిగా ఉంది దేవుడికి. “ఆరేళ్ళనుంచి కాపురం చేస్తున్నావు నాకేం గావారో నీకు తెలియదు. నిన్న వంచెకి నీలిరంగు ఎక్కువ పెట్టావు. మంచిసీళ్ళ తుండమీద మూత పెట్టావు. చారులో తెల్లం వద్దంటే వినావు. నీకు మెగుడక్కలేదే ! వాణ్ణి ఏడిపించటమే కావాలి !”

రంగమ్మకి రోషమొచ్చి “కావాలింది చేసి పెట్టటంలేదా అడిగి చేయించుకోరాదా ?” అంది.

దేవుడు అగైపోయాడు. “అడిగి చేయించుకోనా ? నువ్వేవైనా ఇవ్వాలే అడివిలోంచి వచ్చావే ?.... అన్నీ తెలిసి చేస్తున్నావు. నిన్ను కట్టుకోటం నా బుద్ధితక్కువ....”

రంగమ్మ ఉడికిపోయింది. “ఆ సంగతి ఇప్పుడు తెలిసిందా ?” అని ఎదురొచ్చింది.

దేవుడు ఆ కోవంలో ఏం చేసేవాడో తెలియదు. “ఇప్పుడే తెలిసిందే.... ఇప్పుడేనే” అంటూ పళ్ళు కొడుకుతూ తినే కంటంలో చెయ్యి కడుక్కుని లేచిపోయాడు.

“ఏం చెప్పింది?” అని రోవల వెనుక్కుంది రంగమ్మ.

పెళ్ళి చావమీద పడుకుంటే దిండుకింద ఎత్తుకి ఇటుకరాయి లేదు. అన్నం అటగానే అలవాటుగా పడులటానికి రంగమ్మ శనగబద్దలు పెట్టలేదు. లేపుడు ఒకటవల ఉడికిపోతూ ఉడికిపోతున్నాడు. “ఇదేం పెళ్ళాం? ఏ; ఇవి చిన్నచిన్న విషయాలే కావచ్చు. ఇదంటే తన కనహ్యం! కంపరం! ఇవే కావాలని ఎందుకుచేస్తుంది? అందరి పెళ్ళాలూ మొగుడికేంకావాలో తెలుసుకుని మనులుకుంటుంటే తనకి వదలి పనులన్నీ చేసి ఎందుకు ఏచెక్కిస్తుంది? తనకిష్టమైన బంతిపూ చెట్టుకోదు? కొవ్వు ముడుచుకోమంటే బాగు జడ వేస్తుంది. ఇలా తిండిలేక మూడి చస్తుంటే ఏమీ కానట్టు వట్టింతుకోదు.... తప్పయిపోయిందని చెప్పొచ్చుగా.... చెప్పదు.... రాక్షసి.... దెయ్యం.... పిశాచి.... దీంతో కాపురం కుదర్తు ’ చెంగున లేచి ఉత్తరీయం బుజాన వేసుకొని వక్క-వీధిలో వాళ్ళ బాజాయి యింటికి వెళ్ళిపోయాడు దేవుడు.

రాత్రికి రాలేదు. రంగమ్మ కంటిమీద కునుకు లేదు. మర్నాడు పంచెలు, ములుగర్ర తెప్పిస్తూ ఇంటికి బియ్యం, పప్పు పంపించాడు. రంగమ్మ వందలేదు. రోజూ బియ్యం, పప్పు వస్తున్నాయి. దేవుడు తిరిగి రాలేదు. మూడు రోజులు వస్తుంది నాలుగోరోజు గంజి కాచుకు తాగింది. ఐదో రోజు బియ్యం, పప్పు వస్తే తిప్పి పంపిసి, తనే పొలంలో చూలికి వెళ్ళింది. అంతే! ఆ నాటి నుంచి వక్క-వీధిలో వున్న దేవుడికి, ఇవతం వీధిలో వున్న రంగమ్మకి అనంతకాలావంత అడ్డుగోడ.

సంవత్సరం గడిచింది. ఒకరి వూసు ఒకరికి లేదు. ఓ రోజున వక్క-వీధిలో నన్నాయి రంధోళ్లు మోగాయి. దేవుడు మళ్ళీ పెళ్ళి చేసు కుంటున్నాడు. రంగమ్మ వలవల ఏడవలేదు. తలుపు మూసుకు రోవల కూర్చుంది? “అప్పుడెప్పుడో పెళ్ళి పీటల మీద చూశాను దేవుణ్ణి! మళ్ళీ వెళ్ళి చూసానేనో” అనుకుంది. కాని పీటల మీద చెల్లమ్మ పెళ్ళికూడుడుగా కూర్చుండన్న తలంపు రాగానే గుండె చెడువయింది. తళ్ళు గట్టిగా మూసు కుని నన్నాయి మోత వినిపించకుండా చెప్పల్లో దూది పెట్టుకుంది.

చెల్లమ్మ గడుసుది. దేవుణ్ణి వక్క-వీధివైపు చూడనివ్వలేదు సరిగదా, ఆ గారికూడా సోకనివ్వలేదు. మూడేళ్ళలో వరసగా ముగ్గురు పిల్లల్ని కని మరింతగా ముడి బిగించింది. దేవుడు కూడా వెనక్కి తిరిగి చూడలేదు.

ఓ పండుగ రోజు మాత్రం నీవీ తింటూ “పాపం : అదేం చేసుకుందో” అనుకున్నాడు పైకి. ఆ మాటలు విన్న చెల్లమ్మ “ఒంటిదిగదా! బాగానే చేసుకుంటుంది. ఇదిగో! చందోడు అయ్య అయ్య! అని ఒకటే ఏడుపు” అంటూ దేవుడి ఒళ్ళో ఏల్లాడ్ని వాదిలేసి వెళ్ళిపోయింది.

పదేళ్ళు గడిచాయి. రంగమ్మకి లేని వయసు పై బడ్డట్టు నడుం వంగి పోయింది. ముక్కోటికి గుడికి వచ్చింది. పడుతూ లేస్తూ మెట్లన్నీ ఎక్కి దేవుడి దగ్గరకొచ్చి పూజారి చేతిలో కొబ్బరికాయ, కర్పూరం పెట్టి “పూజ చేయించండయ్యా” అంది.

“ఎవరి పేర చేయించను!” అన్నాడు పూజారి.

“దేవుడిపేర చేయించండయ్యా” అంది రంగమ్మ.

“ఏ దేవుడి పేర : నీ దేవుడి పేరా? ఈశ్వరుడి పేరా?”

“ఇద్దరూ ఒకటే! కానివ్వండయ్యా” అంది రంగమ్మ.

అప్పుడే చెల్లమ్మతో గుళ్ళొచ్చిన దేవుడు ఈ మాటలు విని చలించి పోయాడు. హఠా అద్దకుంటున్న రంగమ్మతో ఏదో అనబోయాడు. కాని ఆమె ఆ అవకాశం ఇవ్వకుండా అమ్మవారి గుళ్ళొళ్ళిపోయింది. రంగమ్మకి తెచ్చిన హఠా తనూ కళ్ళకద్దుకోవటమే మిగిలింది దేవుడికి.

కాలం గడుస్తోందే కాని, పక్క పక్క వీధులు పరలోకాల్లా పున్నాయి. ఓ రోజు చింతలరేవులో రంగమ్మ స్నానంచేసి నీళ్ళు ముంచుకుంటోంది. చెల్లమ్మ బట్టలుతుక్కుని తడి బట్టలు బుజాన వేసుకుంది. మగ అండ వున్న మనిషి కాబట్టి దేవుడు కావిడేసుకుని సీక్సెప్పుడో మోసేశాడు.

లిందె ఎత్తుకుని ముందుగడస్తోంది రంగమ్మ. వాడి వల్లన రంగమ్మ ముఖం చూస్తే చెల్లమ్మకి ఉన్నట్టుండి జాలేసింది. ఇంతలో రంగమ్మ తూలి పడబోతే చెల్లమ్మ చెంగున ముందుకొస్తూ పట్టుకుని “అప్పా ఎంతబరువో” అంటూ బుజంమీద లిందెలాక్కుని రన బుజంమీదికెత్తుకుంది.

ఇద్దరూ నడుస్తున్నారు.

చెల్లమ్మ అంది “అప్పా! ఒక్కదానివే వుంటావు? నా ఇంటికి రాకూడదా?” వడుస్తున్న రంగమ్మ లగిపోయి! చెల్లమ్మని ఎగాదిగా చూసింది. ‘నాభాగ్యం దోచుకున్నదానా? నాకు గంజినీళ్ళ దుడ్డం చేసానంటున్నావా’ అనుకుందో ఏమో తెలియదు. కన్నీళ్ళ పొంగగా అంది. “వస్తా:మ్మా! మళ్ళీ జన్మలో నీ కడుపున పుట్టి నీ ఇంటికొస్తా....”

టపారాతేదు బొట్టుచెరగలేదు

రన్నర్ మువ్వల చప్పుడు చేసుకుంటూ టపా తీసుకుని వూళ్ళోకి రాగానే జనం కూడా అతనివెంట పోస్ట్ మాస్టర్ కిష్టయ్య గారింటికొస్తారు. కిష్టయ్య గారు ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో టీచరుగా వుంటూ పోస్ట్ మాస్టర్ గిరి కూడా నిర్వహిస్తున్నాడు.

కిష్టయ్యగారి వయస్సు యాభై అయిదు. చిన్నప్పడే తండ్రి పోయాడు. తల్లి యెంత పోరు పెట్టినా పెళ్ళి మాత్రం చేసుకోలేదు. వంశం నిలవడం కోసం కాకపోయినా వండి పెట్టడానికైనా రోడుండాలిరా! అని ఎంత మొత్తుకున్నా వినిపించుకోలేదు. ఆ దిగులుతోనే ఆమె మంచానవడి కిష్టయ్య గారి నలభయ్యోయేట వరమవదించింది. పోయిన తల్లికి తర్పడాలు విడిచాడుకాని పెళ్ళిమాట తలపెట్టలేదు.

వడి రోజులసాటు మండని పొయ్యితో అవస్త వడుతూ ఇంత అన్నం ఉడకేసుకుంటే, ఎవరింటినుంచో ఎవరైనా ఇంత కూర, చారు పంపించే వారు. పదకొండో రోజున కిష్టయ్యగారు పొయ్యి రాజేస్తూండగా 'బాబు గారూ! మీరు లేవండి. నే వండిపెడతాను' అంటూ సోదెమ్మగారు వచ్చింది.

టపా రాలేదు బొట్టు చెరగలేదు

పంటిల్లు విడిచి పరంతాలో కొచ్చాడు కిష్టయ్యగారు. అనాటి నుంచి సోదెమ్మ గారే ఇంత వండి వార్చి తనూ ఓ ముద్ద తింటోంది.

సోదెమ్మ గారికి దాదాపు నలభై ఏళ్ళున్నాయి. చిన్నప్పుడెప్పుడో పెళ్ళయి భర్త పోగా, గజాలు కుంకంటాట్లు అసలు గుర్తులేకపోగా, అటువారు ఇటు వారు అంతా వెళ్ళిపోగా నిర్లిప్తంగా తిరుగుతూంటుంది. ఎవరితోనూ మాట్లాడదు. అ ముఖంలో దైన్యంకాని, దుఃఖంకాని ఉందందామా అదీ తేలియదు. ఎవరింట్లో ఏ పని ఉన్నా వెళ్ళి చేసిపెట్టడం, తనకిష్టమైన ఇంట్లో ఇంత ముద్ద తినటం, పదిహేనేళ్ళ నుంచి కిష్టయ్యగారికి వండి పెట్టున్నా అందరిళ్ళలోనూ సాయం చేస్తూనే ఉంది. కిష్టయ్యగారు సోదెమ్మ గారు కూడా ఎప్పుడూ మాట్లాడుకోరు.

“బాబుగారూ! భోజనం వడ్డించా” అంటుంది సోదెమ్మ.

భోజనమయ్యాక “చింతకాయ పప్పు దాగుండి సోదెమ్మగారూ” అంటూ చెయ్యి కడుక్కుంటారు కిష్టయ్య.

తనకిది కావాలని తానూన అడగదు. అనిద కనుక్కోదు. అలా సాగిపోతూ యాభై ఐదేళ్ళ పడ్డారు ఇద్దరూ.

రన్నర్ తపాలా సంచి ఇవ్వడమేమిటి, వాకిట్లో జనం చంకలం. కిష్టయ్య ఉత్తరాలు సర్దుకుంటూ ఒకే ఒక దినపత్రికని వాకిట్లోకి విసిరేశాడు. దాని చుట్టూ మూగారు జనం. ఒకాయన పాటపాడినట్లు వార్తలు చదువుతుంటే ఆ వార్తలకనుగుణంగా సంతోష ఆశ్చర్య విభ్రమాల్ని ప్రకటిస్తున్నారు కొందరు.

కిష్టయ్యగారు కొందరికి ఉత్తరాలు రాసిపెట్టి మనియార్లద్దు పూర్తిచేసిపెట్టి మళ్ళీ తపాలాసంచి సర్ది రన్నర్ కిచ్చేసి వాకిట్లోకి వచ్చారు.

ఆయనే పోస్టు జవానుకూడా.

చేతిలో సర్దిన ఉత్తరాలు.

“సుబ్బయ్యా ఇవ్వాల నీకు కార్డులేదయ్యా, రంగయ్యా! మీఅబ్బాయి రేపొస్తానాట్ల ఇదిగో.... ఖాళమ్మా నీ కొడుకు వదిరుపాయలు పంపించాడు.

చక్కడ వేలుముద్రవెయ్యి...." అంటూ అక్కడి జనాన్ని పంపించేసి వీధిలోకొచ్చాడు.

వెంకయ్య ఇంటిముందు అరుగుమీద కూర్చుని "వెంకయ్యా : పంచదార పిసుకురావోయ్ !"

"చెప్పండి విషయం" అంటూ వెంకయ్యరాగా ముందు పంచదార పెట్టించుకుని "నీకు మనపడు పుట్టాడయ్యా" అంటూ కార్డు చేతికిచ్చాడు. వెంకయ్య ముఖం వెలిగిపోయింది. కిష్టయ్యగారికి మరింత ఆనందమైంది.

వక్క వీధిలోకొచ్చి "వెంకాయమ్మా : నువ్వేం కంగారుపడకు. నీ కూతురికి జ్వరంగా ఉందిట. ఈ రోజుల్లో జ్వరాలేం చేస్తాయి" అని దైర్యం చెప్తూ ఉత్తరం చదివి "రేపు పథ్యం పెట్టే ఉత్తరం తీసుకొస్తాగా" అని హామీఇచ్చి ఇంకో వీధిలో కెళ్లాడు. అలా అన్ని ఏడుచూ తిరిగి ఉత్తరాలిస్తూ అందరి ఆనందం పంచుకుంటూ, కష్టాల్లో ఉన్నవాళ్ళని సముదాయస్తూ, ఓదారుస్తూ గూడెం దగ్గరకొచ్చాడు.

కిష్టయ్యగారొచ్చే వేళకి మరియుమ్మ చెట్టు దగ్గర నుంచుని రోజూ ఎదురుచూస్తూ ఉంటుంది. మిలట్రీలో ఉన్న భర్తనించి ఉత్తరం కోసం. ఉత్తరంవస్తే కార్డు గాలిలో ఎగరేసుకుంటూ వస్తాడు కిష్టయ్యగారు. లేక పోతే మరియుమ్మని కూర్చోపెట్టి తనూ చూర్చుని "దేవిదీ నిన్ను కావాలని చేసుకున్నాడు. మర్చిపోడు! నమ్మ : సైన్యం అంటే సామాన్యమా ? తిరిగి ఉండదు. రేపు చరికివెళ్ళు. సోషలరానికి ఉత్తరం వస్తుంది" అని నచ్చ చెప్పి బయలుదేర్తాడు.

అలా పూరందరికీ లక్షబంధువైన కిష్టయ్యగారిని రాత్రి ఎనిమిది గంటలకి నోటుదిళ్ళ కావాలని లేపినా విసుక్కొక బిళ్ళిఇచ్చి "అప్పులుచేసి పాడవకండ్రా" అని హితోపదేశం చేస్తాడు.

శుక్రవారం ఉదయం సోదెమ్మగారు స్నానంచేసి దేవుడికి దణ్ణం పెట్టుంటే కిష్టయ్యగారి మనసు కలుక్కుమంది. 'ఇంతమందికీ ఓదార్పు చూడలు చెప్తున్నాను. ఈవిడకి నేనేం చెయ్యలేకపోతినే' అనుకున్నాడు. "సోదెమ్మగారూ !" అని పిలిస్తే ఆవిడొచ్చి నుంచుంది.

టప్ రాలేదు బొట్టు చెరగలేదు

“మీ ముఠానికి బొట్టంటే ఎలా ఉండునో :” అన్నాడు కిష్టయ్యగారు.

సోదెమ్మ నిర్వేదంగా నవ్వునూ లేదు. చేతుల్లో ముఖం కప్పుకోనూ లేదు. ఆమెలో ఏ చలనమూ లేదు.

“మీకు నేను బొట్టపెట్టాను” అన్నాడు కిష్టయ్యగారు.

“బాబుగారూ : బొట్టన్నా లేకపోయినా నేను నేనేకదా” అంది సోదెమ్మగారు.

“అది నా కోరిక. మీరు కాదనకండి” అంటూ దేవుడిదగ్గర కుంకం తీసుకొచ్చి సోదెమ్మ నుదుట అద్దాడు. ఆవిడ ముఖం వెలిగిపోతున్నట్లనిపించింది కిష్టయ్యగారికి. కాని సోదెమ్మ మాత్రం ఎలా వచ్చిందో అలాగే ఇంట్లో కెళ్ళి వంటపని చేసుకొంది.

మర్నాడు ఉత్తరాలకొచ్చిన జనానికి కిష్టయ్యగారు చెప్పారు “నేను సోదెమ్మగారికి బొట్టపెట్టానయ్యా” అని. ఎవరూ ‘ఇదేం విద్వేషం’ అన లేదు. వ్యంగ్యంగా నవ్వులేదు. మనసా సంతోషించారు. కళ్ళలో నీళ్లు తిరగ బిత్తితో ఆయన్ను చూశారు.

బొట్టయితే పెట్టుకు తిరుగుతుందేకాని సోదెమ్మ గారిలో ఏ మార్పులేదు. కిష్టయ్యగారూ అంతే. ఒక రోజు కిష్టయ్యగారు హఠాత్తుగా పోయారు. వూరు వూరంతా గొల్లుమంది. సోదెమ్మగారు అలాగేఉంది. శోకంలేని ఆ ముఠాన్ని చూస్తుంటే జనానికి కళ్ళు చెరువులై పోతున్నాయి. ఘనంగా అంత్యక్రియలు చేశారు.

మర్నాడు రన్నర్ టిఫిన్ తీసుకురాలేదు.

వూరందర్ని ఓదార్చిన కిష్టయ్యగారికి కృతజ్ఞత చెప్పుకునేందుకన్నట్టు సోదెమ్మగార్ని ఓదార్చటానికి జనమంతా, వూరేగింపుగా వచ్చారు. “ఎంత కష్టమొచ్చె! అయ్యో! అయ్యో!” అని తలా ఒకమాట.

సోదెమ్మగారిలో ఏ చలనమూ లేదు.

కిష్టయ్యగారి మంచం పక్కన మామూలుగానే కూర్చుంది.

ముఖంపైన బొట్ట మాత్రం చెరవలేదు.

భోజనంతే...

అది బ్రాహ్మణ వీధి.

పున్నయ్యగారి పొలం మాదిగ కోటాయి కౌలుకి చేస్తున్నాడు. అప్పట్లో వారిసలాగే అనేవారు. పున్నయ్యగారిల్లు కృష్ణ వొడ్డున, గుడికి వడమట. కోటాయి పున్నయ్యగారితో సలహా సంప్రదింపులకు రావాలంటే మహా ఇబ్బందిగా ఉండేది. బ్రాహ్మణ వీధిలో నడవటానికి వీలేదు గదా. మడి, ఆచారం, తడిబట్టలతో నీళ్ళు తెచ్చుకోటాలు, వీధుగుల మీద పేదం చెప్పుకుంటూ జంక్వాలు వదుక్కోటాలు, వట్టుబట్టలతో గుళ్ళోకి వెళ్ళటాలు ఇవన్నీ పున్నాయి కదా. ఇవన్నీ ఉన్నప్పుడు కోటాయి ముతదర్శనమే పనికిరాదు గదా. అలాంటప్పుడు ఆ వీధిలోకి రావడమెలా సాధ్యం? అసలీ బాపనాయనకి, మాదిగాయనకి ఈ సంబంధ మేమిటి? పున్నయ్యగారి తాతకి కోటయ్యతాత పొలం చేసేవారు.

పున్నయ్యగారిని పున్నయ్యగారన్నాం కదా, ఆ నోటితో కోటాయిని కూడా కోటాయిగారు అంటే ఏం పోయిందో?

పోన్లెడ్డురూ! గారు వల్ల వారిగేదేముంది - ఆ వారిగేదేదో వారే వాండు కోనివ్వండి.

ఇంతకీ పున్నయ్యగారికి కోటాయితో మాట్లాడాననీ, కోటాయి వారింటికి నడవటానికి దోప లేకపోయింది. అంచేత పున్నయ్యగారు కృష్ణవైపు దొడ్డి గోడ వగల గొట్టించి అక్కడ ట. ద్వారం ఏర్పాటు చేశారు. గుళ్ళో దేపుడెలా పుంటాడో తెలియని - కోటాయి గుడి ప్రాకారం చుట్టివచ్చి

భోజనంతే....

345

అనబం అలవాటయింది.

కోటాయి పున్నయ్యగారి దొడ్లో కుడితిగాబు పక్కన కూర్చున్నాడు. నల్లగా బుర్రమీసాయి. మోలాటిపైకి పంచె. పున్నయ్యగారు కొట్టంలో గుంజకాను కుని కూర్చున్నారు. లెక్కలు దొక్కలు చూసుకోటానికి ముందు పున్నయ్యగారు కుటుంబ సమాచారాలు మాట్లాడతారు.

“వరదాయిని చదువులో పెత్తావా ?”

“నదువులో పెద్దే పొలవో, — రెక్కాడితేగాని దొక్కాడనోళ్ళం మాకు “నదువెందుకయ్యా !”

“ఒరే చినకోటాయిది పెద్ద సంసారం ఎట్లా ఈడుకొస్తున్నాడో ?”

“ఒకటే ఈత. ఓ పూట గంజి, ఇంకోపూట వస్తు.”

“వీరెంకాయికి చూపు తగ్గిపోతోందేరా ?”

“అడి వనయిపోయిందిలెండి.”

ఆ పైన లెక్కలు చూసుకున్నారు. పున్నయ్యగారు బాగితంమీద లెక్కలేస్తే, కోటాయి మనసులోనే లెక్క కట్టేవాడు. అరగంటపేపు కూడికలు, తీసివేతలు వేసి పున్నయ్యగారు ఓ అంత చెప్తే అంతకు అయిదు నిమిషాల ముందే ఆ అంత చెప్పేవాడు కోటాయి. పున్నయ్యగారు అశ్చర్యపోయి “నువ్వు చదువుకుంటే ఎంత పెద్దోడివయ్యేవాడివోరా !” అంటే కోటాయి చిత్రంగా విప్పి ‘మా అయ్యకి వలకెట్టగుంటదో తెలియదు. ఇంక నదువు మాటేటి మా బరుసులిట్టా ఎల్లిపోతే అదే సాయి’ అనేవాడు.

ఎప్పుడూ కోటాయే దొకే తేలేవాడు. ఎప్పుడూ ఖాకీ పూర్తిగా ఇవ్వలేక పోయేవాడు. పున్నయ్యగారు గింజుసుని, కనురుకుని, అరిచి అఖరికి ‘నరే’ అని నరుసునేవాడు. ప్రతి సంవత్సరం ఇది ఊమూలే.

కోటాయి వెళ్లిపోయింతర్వాత అడవాళ్ళు అతను కూర్చున్నచోట అపుపేద కల్లాపిచల్లి కుద్ది చేపేవారు.

ఇరవై ఏళ్ళు గడిచాయి.

కోటాయి ఇప్పుడు బ్రాహ్మణ వీధిలోంచి నడిచి పున్నయ్యగారి ముందు గుళ్ళుంటోంచి ఇంటి నసారాలో కొచ్చి కూర్చుంటున్నాడు. పున్నయ్య గారు సరాసరి గూడెంలోని దావిదగ్గరకెళ్ళి కోటాయిని పిలుస్తున్నాడు. వెనక క్రీష్ణకెళ్ళి మంచి నీళ్ళు తాగే కోటాయి పున్నయ్యగారింట్లో చెంబుతో నీళ్ళు తాగి దాహం తీర్చుకుంటున్నాడు. కోటాయి కొడుకులూ, పున్నయ్య గారి కొడుకులూ హైస్కూల్లో ఒకే బెంచీ మీద కూర్చుని చదువుతూ “ఒరేయ్ !” అని పిలుచుకుంటున్నారు. కలిసి కబాడీ ఆడుతున్నారు. కలిసి కాఫీ తాగుతున్నారు.

అయ్యా ! అదీ సంగతి.

కథయిపోయిందేమిటి ?

మరి కొంచెం ఉంది.

అవధాన్లుగారు బహిరంగంగా నడిబజార్లో కోమటికొట్లో చిట్టిగారెలు తింటు న్నారు. చాకలి వీరాయి కొడుకు వంచాయితో ఆపీసరు చేస్తున్నాడు, అది పేక బ్రాహ్మణుల సాయంత్రాలు పాంటు షర్టు లేస్తున్నారు. అర్చకులు హిప్పీ క్రాపులు, కటింగు మీసాలు పెట్టారు. ముతరాను పోలయ్య పొగాకు వ్యాపారం చేస్తున్నాడు. పురోహితుడు పొద్దుకూకంగానే మద్యం సేవిస్తు న్నాడు. ఒకప్పటి బిస్కీనరు లారీలు కొని, ఆ పైన వంచాయితో ప్రెసి డెంటు అయ్యాడు. హరికథలు పురాణాలు విప్పించటంలేదు. సినిమాకి టిక్కెట్లు దొరకటంలేదు. కాలేజీ బ్రాహ్మ అమ్మాయిల వేదికోసం గుళ్ళోకి పెందరాళే వస్తున్నారు. కబ్బం ఇవ్వలేని ఆడపిల్లలకి పెళ్ళిళ్ళు కావటంలేదు. టాకీల తాకట్టు నీంద ఇళ్ళు చేరులు మారుతూనే ఉన్నాయి. రోజూ సూర్యుడు ఉదయించి కుంతుతూనే ఉన్నాడు. అదీ కథ.

ఇదేమి కథ అంటున్నారా కమరు ? అయ్యా ! మీకు తీపి తినటం అలవాట యింది. వచ్చండి కూడా రుచే ! వైగా తమరు చారులోకొచ్చేవారు. గమనించండి.

భోజనాంతే....

మొసలి సత్తెయ్య ఇంటింటి ముందుకూ వచ్చి కోతిని ఆడిస్తున్నారు. కోతి చెంగు చెంగున గెంతుతోంది. కోతి నుదుటిమీద పొడుగ్గా తిలకం, మెడ వట్టికి చిన్న చిన్న మువ్వలు. సత్తెయ్య వెనురు బద్దలో తాగంపేస్తూ “తనక తనకజం తనక తనకజం....రాములోరికి దణ్ణంపెట్టు... సీతమ్మోరికి దణ్ణం పెట్టు లచ్చనసామికి దణ్ణంపెట్టు” అంటూ పాడుతూ ఆడిస్తున్నారు. ఆ ఆటకి కోతి మెడలో మువ్వలు పుట్లు పుట్లుమంటున్నాయి.

కోతికి ఓ మాసికలచొక్కా. అ చొక్కాకి ఓ తేలు. ఆ తేలులో శనగ పప్పులు. మధ్య మధ్య అట అవి కోతి ఓ గింజ నోట్లో వేసుకుంటుంది. అట అవంగానే సత్రైయ్య గొంతు పెంచి 'తనక తనకజం' అంటూ బాంగుస నేలమీద కొడతాడు. ఉలిక్కిపడ్డట్టు కోతి అంతెత్తు ఎగిరి మళ్ళీ అడుతుంది. ఆ ఎగరడం చూసి పిల్లలెవరైనా 'ఇహ' అని నవ్వితే తనూ 'ఇహిహ' అని వళ్ళికిలిస్తుంది.

కొంచెం జనంచేరి ఉత్సాహంగా చూడడం మొదలెట్టగానే అట వరస మారుస్తాడు సత్రైయ్య. "నా దేవుడా అడరా....తనక తనకజం.....నా రావుడా అడరానా కొడకా అడరా నా పెళ్ళావా అడవే" అనంగానే కోతికి ఎంత కోపం. అట అవి పళ్ళు బిగబట్టి "కరుస్తా" అన్నట్టు ఎగిరి సత్రైయ్య మీదకి దూకుతుంది. ఆ కోపమూ, ఆ కరవబోవడమూ అది కూడా అటలో తాగమే ! అలా నేర్పాడు సత్రైయ్య.

అలా ప్రతి ఇంటిముందు ఆడించుకుంటూ ఓంటిగంటవేళ కృష్ణ వొడ్డుకొచ్చి అన్నం వందుకుని కోతికి పెట్టి తను తిని, కోతిని గుండెలమీద పడుకో బెట్టుకుని చింతచెట్టు కింద నడుం వాలుస్తాడు సత్రైయ్య.

ఎక్కడదీ కోతి : ఎక్కడపుట్టి ఎక్కడ పెరిగిందో :

సత్రైయ్యకి అటువారూ ఇటువారూ అంతా వెళ్ళిపోయాక, తనొక్కడే భూమ్మీద ఎందుకు మిగిలాడో తెలియని సమయంలో, పొట్టగడవారి కాబట్టి అడవిలో కత్తెలు కొట్టి తెచ్చేవాడు. సంవత్సరం క్రితం కత్తెలమోపు నెత్తిన పెట్టుకు తిరిగొస్తుంటే ఓ చెట్టుమీంచి కోతి కత్తెల మోపుమీదికి దూకింది. కంగారుపడ్డ సత్రైయ్య కత్తెలమోపు వదిలేశాడు. మోపుకో కిందకుపడ్డ కోతి మళ్ళీ ఎగిరి సత్రైయ్య భుజంమీదికి వచ్చింది. ఎంత అది లించినా వదిలేదు. కిచకిచ నవ్వింది. కళ్ళలో కళ్ళుపెట్టి చూసింది. అంతే ! సత్రైయ్య దాన్ని ఆస్థాయంగా నిమిరి చంకలో పెట్టుకు తీసుకొచ్చాడు.

ఓ నరుడా ! వానరుడా !

కోతికి పాత గుడ్డంతో చొక్కా కుట్టాడు. తనలోపాటు అన్నం అలవాటు చేశాడు. ఒకే కంచంలో తినేవారిద్దరూ. తనోముద్ద కోతినోటి కందిస్తే కోతిలేచి తన చిట్టి చేతుల్తో నాలుగు మెరుకులు సత్తెయ్య నోట్లో పెట్టేది. ఆర్పెల్లి క్రితం సత్తెయ్యకి పయసు పైబడ్డది. సర్దుప మాయమయింది. కట్టలు కొట్టి తేలేక దిగులుగా నీరసంగా కూర్చున్న సత్తెయ్యముందు కోతి చెంగు చెంగున తాళానికి ఎగరటం చూసి సత్తెయ్య కళ్ళు మెరిశాయి. అనాటినుంచి కోతినాడిస్తున్నాడు. కోతి కష్టం తను తింటున్నాడు.

గుండెలమీద పడుకున్న కోతిని ప్రేమగా నిమురుతూ సత్తెయ్య అన్నాడు. “ఈ ముసలిభాగులోడు అఖి రోజుల్లో గంజితోక సచ్చిపోతాడని అడివి లోంచి పడుగెత్తుకొచ్చావురా : నా దేవుడా : నా దేవుడా” అంటూ కళ్ళ నీళ్ళుపోయాడు.

పండగొచ్చింది. కోతికి మాసికల చొక్కా ఉతికి తొడిగాడు. తిలకంమీద తిలకం దిద్దాడు. జేబునిండా శనగపప్పు పోశాడు. కొత్త పెళ్ళికొడుకులా మహాసంబరంగా ఉంది కోతి. అంత సంబరంతో అడిస్తున్నాడు సత్తెయ్య. “శనక శనకజం” కోతి చిందులు తొక్కుతోంది. హూయలు పోతోంది. సిగ్గునడస్తోంది. గాలిలో ఎగురుతోంది. మొగ్గలేస్తోంది. పట్టు కొద్దోంది, కిచకిచ నవ్వుతోంది. ఎగరేసిన రేగింపు ఎగిరి అందుకుంటోంది. జనం పొంగిపోయేట్టు అడుతోంది. సత్తెయ్య జోలె నిండిపోతోంది. పప్పులు, కూరలు, లడ్లు, బొబ్బిట్లు, గారెలు.

అనందంగా క్రిష్ట వొడ్డుకొచ్చి జోలెపంచుకుని తిగటం మొదలెట్టారిద్దరూ. కోతి తినలేకపోతోంది. అలిసిపోయిందేమోనని సత్తెయ్య బలవంతంగా తినిపించాడు. కడుపునిండా తిని కోతిని గుండెలమీద పెట్టుకుని చెట్టుకింద పడుకుంటే సత్తెయ్యకి నిద్రవట్టింది. నిద్రలేచి “నా దేవుడా, నా శంఢీ, నా కొడకా అని కోతిని పలకరిస్తే కోతి పలకలేదు. కంగారుగా చూశాడు సత్తెయ్య. కోతి సత్తెయ్యని ఒంటరివాణ్ణి చేసి వెళ్ళిపోయింది.

మూడు రోజులు గడిచాయి. సత్యైయ్యకి ముద్దలేదు. కూలికి పోవటానికి ఓపికలేదు. ఓపికలేకపోయినా ఆకలి మంట ఆగదు.

ఉన్నట్టుండి లేచాడు సత్యైయ్య. వెదురు బద్ద తీసుకొన్నాడు - ఇంటింటి ముందుకీ వచ్చాడు. “తనక తనకజం....” అడుతున్నాడు. తనే ఆడు తున్నాడు. తనేకోతయి, కోతిలా అడుతున్నాడు. కోతిలా రెండు చేతులూ నేల కానించి అడుతున్నాడు. “రాము రోరికి దణ్ణం పెట్టా.... సీతమ్మో రికి దణ్ణం పెట్టా కోతిలా పళ్ళికలిస్తున్నాడు. కోతిలా కిచకిచ లాడు తున్నాడు. కోతిలా శనగపప్పు తింటున్నాడు. కోతిలా మొగ్గలేస్తున్నాడు. పట్టిలు కొద్దున్నాడు. కోతిలా గాలిలోకి ఎగరలేక ఎగుతున్నాడు.

అహ! జనమంతా ఆట చూస్తున్నారు. కోతి ఆట చూసినట్టే సత్యైయ్య ఆట కూడా చూస్తున్నారు.

ఆట చూస్తున్న అయ్యలారా! పిల్లలుగన్న తల్లలారా! అమ్మలగన్న అమ్మలారా! కోతిసాయం పొందిన దేవుణ్ణి కొలిచే దేవతలారా! సత్యైయ్య గొంతు చీరుకు పోయేట్టుపాడుతున్నాడే! ఎముకలు విరిగేట్టు అడుతున్నాడే! నెత్తురికిపోయేట్టు ఎగురుతున్నాడే! కళ్ళముందు మనిషి జంతువు కంటే హీనమైపోతున్నాడే! కోతి ఆట చూసినట్టు అనందించి పై నలేస్తున్నారా అయ్యలారా!

ఓ నరుడా! వానరుడా!

ఇందుకే

ప్రీతి సుఖంగా ఉందోంది. కారం ససాళాని కంటుకోంది. చేదుని నారిక తిరగ్గొద్దోంది. అన్నీ తెలుస్తూనే ఉన్నాయి. సుఖానికి మనసు పొంగు కోంది. బాధకి శరీరం తల్లిదీర్చి పోతోంది. అసూయ, కోపం అన్నీ అర్థమవుతూనే వున్నాయి. కాని శ్రీ అనే జీవి మాత్రం అగమ్యంగా వుండి అర్థం కావటంలేదు -- అర్థం అయినట్టుండి కాకపోవటం, చీకటి వెంగటం, అంతుపట్టటంలేదు.

మట్టెల మోతకే గుండె జల్లుమన్న ఆ మనిషే తెంచుకోవలసిన బంధం అంటున్నాడే !

ఎరపెర్రని పెదవులు, తెల్ల పారిజాతాల కళ్ళల్లో తుమ్మెద కనుసాపలు, చీకటంత జడల్లో చందమామ ముఖాలు, సుగంధం కమ్మినట్లు నవ్వుల తెరలు, రొగలించుకునే హస్తాలు, హత్తుకునే వజ్రలు, ఐక్యమయ్యే శరీ

పూడించాడు పూర్వాన. అలాదించారు అమరావతి గద్దన ఒకటో శతాబ్దినాడే. రథలు రథలుగా ఆ మూర్తిని స్మరించుకున్నారు.

అల్ల, ఆ పడుచుకి ఎడమకన్ను అదిరింది. అదిరుభసూచకం. దూరానఎక్కడో ఉన్న ప్రియుడు తప్పక తిరిగివస్తాడు అనుకుంది. ప్రియుడి ఆలోచనరాగానే వొళ్ళు పులకరై తింది. కృతజ్ఞతగా ఎడమ కన్నుతో అంది ఆమె. 'ఓసీ ఎడమకన్నా ! నీ సూచన ప్రకారం నా వాడు తిరిగొచ్చెనో' కుడికన్ను సాంతం మూసేసి నీతోదే నా ప్రియుణ్ణి తనివితిరా చూసుకుంటాను" అని.

ఎర్ర కోకలు కట్టుకున్న పడుచులు విసవిస నడిచి వెళ్తున్నారు. నీలిరంగు కంచులిక స్థన భారాన్ని ఆపలేకపోతోంది. పంగి నీళ్ళు ముంచుకుంటున్న వారిని కొంటెగా చూస్తున్నారు కొందరు కుర్రకాదు. ఆ చూపునికి సిగ్గుతో తత్తరై పోగా ఆ తడదాటుకి గాజులు కదిలిపోతున్నాయి.

పొలాన అరక దున్నుచున్నారు అతగాడు. పొద్దు నడినెత్తి కొస్తోంది. పడుచు పెళ్ళాం బువ్వట్టుకు రాలేదు. అరక చాలులోనే సాగుతున్నా కళ్ళు దొంకవైపుకే ఉన్నాయి. దూరాన ఎక్కడో ఖంగు ఖంగుని కడియాల చప్పుళ్ళు. అరక ఆపి చూశాడు. తన భార్యే ! పాలపిట్ట ఒక రాయిమీంచి ఇంకో రాయిమీదికి గెంతినట్టు చెంగనాలు పెద్దా వస్తోంది. ముక్కు బులాకీ ఎండకి తగుక్కుమందోంది. దవు దవ్వలకు వచ్చే భార్యని చూసి పట్టరాని సంకోషంతో ఎద్దుల మెడపట్టీలు నిప్పబోయి ముకుదాళ్ళు విప్పేశాడు. ఇంక పొగరు ఎవరు ఆకట్టగలరు ?

సంతెవేళ అయ్యేసరికి జడల్లో ముడుచుకోదానికి అందరికీ దాసాని పూలు కావాలి. ఆ పూలు పూరిబయట తోపుల్లోనే దొరుకుతాయి. అని కోసుకు

బిందు రేఖ

353

రావడానికి మొగవారినిపితే వారు ఏ ఆడవారికి చిక్కిపోతారోనని ముడుదులను కలవారి లోగిళ్ళకిపంపి పూలు తెప్పించేవారు.

ఎటుచూసినా పువ్వులు, పువ్వుల్లాంటి త్రీలు. త్రీల ఆకారమే రాదు. మన పెరిగిన మనుషులు.

అదుగో! కింశుక వృక్షం కింద వొత్తుగా రాలిన పూలు. ఆకుపచ్చ ఆకులతో వసుపుపచ్చ పూలవాస. బుద్ధభగవానుని పాదాలచుట్టూ సాష్టాంగపద్ద వేలాది బిక్షవుల్లా పున్నాయి ఆ రాలిన పూలు.

పోనీ ఆ బిక్షవుల దగ్గరకే వెళ్దాం. ఓ సన్యసింపిన స్వామీ! జీవితంలో అన్నీవొదులుకుని, కోరికలు చంపుకుని ధర్మదీక్షతో ఉన్న నువ్వు-నువ్వెలా చెక్కావయ్యా అపురూప త్రీ సౌందర్యాన్ని? ఇంతటి మహత్తర జీవ రహస్యాన్ని సర్వసంగ పరిత్యాగివి నీవెలా గ్రహించావయ్యా? మానసికంగా సన్యాసివయి ఇంతటి రస సముద్రాన్ని ఎలా ఆవిష్కరించావయ్యా?

కళ్ళముందు కన్పించేది మిథ్య అనుకోవటమా? అనుభవించింది అనత్యం అనుకోవటమా?

తల్లి కడుపున పుట్టి, ఆ తల్లి చొచ్చో పెరిగి, పయసాహ్వర కన్నెపిల్ల కోసం కలలుగని, ఆ పొందు కోసం ఏడ్చి ఏడ్చి, పొందులోనే ప్రవంచం ఉందని భావించి, పలవరించి తనకు సంతానాన్ని కనిస్తే మురిసిపోయి-వయసు పైబడగానే ఆ ప్రాణారాధమైన జీవి మాయబంధమై పోతుందా?

ఆకారాల గురించి ఆకాశమంత వర్ణనలు చేశారేగాని ఆ మనసులోని అగాధ పాతాళం నుంచి అమూల్య రత్నాలు వెలికి తీయలేమి?

ఏ నోటికి బోధపడుతుంది ఆ జీవి.

బిందువు రేఖగా సాగిపోతుంది. కాని ఆ బిందువు స్వభావం తెలియటం లేదు.

గ్రామల్లో ఉన్నవి

నల్లగా ఉన్న కంటిపాపకు చల్లగా వున్న చీకటిలో ఏం కనిపించడంలేదు. శరీరంలోని వర్వశక్తులు చూపులో కేంద్రీకరిస్తే అక్కడక్కడ తగుకు మంటోంది.

ఒక నిర్దరోతోంది. ఇళ్ళు నిర్దరోతున్నాయి. మేడలు పడుకున్నాయి. చెట్లు కదలడంలేదు. కొమ్మలడడంలేదు. అంత నిశబ్దంలోనూ అంతటా అలుముకున్నది ఒకే ఒక్కటి చీకటి, హరుడి జటా జాలంలా ఆకాశం నుంచి నేలదాకా కమ్ముకున్నది చీకటి.

వీడి అరుగులమీద పగలల్లా కష్టపడి పనిచేసిన పాలేళ్ళ గుర్రుపెట్టి నిర్దరోతున్నారు. లోపల గ్రామ పెద్ద వీరాస్వామి మీసాలు నిర్దరబోతున్నాయి. అప్పటిదాకా కరణం మీద పన్నిన కుట్ర నిర్దరబోతోంది. "లేకపోతే తన వాళ్ళ పొలం తాను స్వాధీనం చేసుకుంటే వారసత్వం దావా పేయిస్తాడా? ఇంతటివాణ్ణి కోర్టు కీడిపిస్తాడా? నలుగురిలో పంచాయితీ పెట్టిస్తాడా? పెద్దేమాత్రం ఏం జరిగింది గనక. ఒక్కడు నోరు విప్పి తనకు వ్యతిరేకంగా చెప్పలేదే? ఎక్కడికి బోతాడు బక్కబోడు? పొలంలో కోతంవుతున్నాయిగా! కుప్పలు కొంపకి చేరినప్పటి మాట గదా!" అనుకుని హయ్యగా నిద్రబోతున్నాడు వీరాస్వామి. చెంద్రనిప్పుల వీరాస్వామికి, నెత్తులేళ్ళ వీరాస్వామికి, కత్తిపోల్ల వీరాస్వామికి దూరంగా వుందామని కాటోలు చీకటి ముందుకెళ్ళింది. అయినా ఆయింబ వెలుగు లేదు. ఆ మూలమంచం మీద సుఖీల చీకట్లో తనలో తాను నవ్వుకుంటోంది. నిద్రలో

నేనూ మేల్కొనే ఉన్నాను

ఉలిక్కిపడి పరవశించిపోతోంది. అత్తవారికి మిగిలిన కట్నం ఇవ్వలేదని తనని అక్రిందికి తీసుకెళ్ళకపోతే ఆరేళ్ళు అరణ్యవాసంలా గడిపింది పుట్టిల్లో. తన తోటివాళ్ళు హాయిగా కాపురాలు చేసుకుంటూ, గుళ్ళో దేవ దర్శనం అయిన తరువాత సంజెవేళ మంటవంలో ఒంటరిగా కూర్చుని ముచ్చట్లాడుకుంటూ తొలి చూలు బిడ్డని గర్వంగా భర్తరేతికందించినప్పుడు అతగాడు కృతజ్ఞతగా నవ్వితే పరవశం పొందుతూ, పాపలు 'అమ్మా అమ్మా' అని పిలుస్తుంటే పాలిండ్లు పొంగగా గుండెలకు హత్తుకుంటూ కాలం గడసగా తాను ఒంటరియై వెలిగించని దీపం సెమ్మాలా దిగులుగా చుక్కలు లెక్కెబెట్టుకుంటూ, చీకటి కొలుచుకుంటూ కాలం వెళ్ళదీసింది. చీకటడుగుతోంది "ఏవమ్మా ఇంత కాలానికి సూర్యుడొచ్చాడా. ఎందుకింత సందిరం" అని. చీకటే జవాబు చెప్పింది. "తండ్రి మాస్తరీ నుంచి రిటైరైపోతే ప్రభుత్వం దగ్గర దాచుకున్న డబ్బు పెద్దమొత్తంగా వస్తుందట. అప్పులు, తాకట్టు అవతరిపెట్టి ఆ డబ్బుతో అమ్మాయిని అల్లుడి దగ్గరకు వంపుతాను" అన్నాడాయన. అందుకు ఆ సంతోషం.

అంత సంతోషంలోనూ ఆగిపోయి నిద్రలో కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడ్చింది సుశీల.

"ఆ డబ్బుతో నన్నక్రిందికి పంపితే ఆ తరువాత అయ్యకు అన్న మెట్లాగూ?" అని.

ప్యాకర్లరీముందు కావలా కాసే వెంకన్న కూడా కునుకుతున్నాడు. ఊరంతా నిద్రపోయినా తానెప్పుడూ మెలుకువతోవుండే వెంకన్న ఈనాడు జోగుతు న్నాడు. మీసకట్టు రానప్పటినుంచీ కావలా కాస్తున్నాడు. పండగనాడు సైకిలు కట్టువంచె కట్టుకుని వల్లసీరిలో నడిచి వెళ్తుంటే ఓ ఇంటిముందు కిలకిల నవ్వు వినిపించింది. వెనక్కి తిరిగి చూస్తే సుబ్బి బంతిపూల జడ ముందుకేసుకుని ఆ పూవుల చాటునుంచి తనను ఓరగా చూస్తోంది. ఆ మరు నాడే సుబ్బిని మనువాడాడు. రాత్రిళ్ళ కావలాకాస్తూ సుబ్బినే రలుచుకునేవాడు. ఈ ఉద్యోగాన్ని తిట్టుకునేవాడు. వెన్నెట్లో వేగిపోయేవాడు. కాని, నిద్ర పోలేవాడు కాదు. సంవత్సరం క్రితం తెల తెలవారుకుండగా సుబ్బికోసం తహతహలాడుతూ పరుగు పరుగున గుడి సెక్కిస్తే రలుపులు బాల్లాకిస్తున్నాయి.

డిరంతా వెళ్ళగా, నలుగురినీ అడగ్గా తెలిందేమంటే “సుప్తి రంగడితో లేచిపోయిందని.” అనాటినుంచి వెంకన్న కూడా జోగుతున్నాడు.

పెద్ద బజార్లో చీకటి పక్కబరుచుకుంది. నగం కట్టి అపేసిన రథశాల దిగులుగా చూస్తోంది. గాలి గోపురంలో పావురాళ్ళు చురుకు పడడంలేదు. ఎదురుగా పెద్ద రథం అలిసిపోయి చీకట్లో విశ్రాంతి తీసుకుంటున్న ఐరావతంలా వుంది. నిన్న రథయాత్ర రోజు ఎంతసందడి. ఎందరు జనం. దేవుడి విగ్రహాలు వూరేగింపుగా వస్తుంటే ఏమీ తోసుకోవాలి. ఒకవక్క చెరుకుగడ నముల్తూ “హరహర మహాదేవ” అని కేకలు, చెక్క భజనానికి రయంగా వూగుతూ తల వూపడాలు, కన్నెపిల్లల మెడల గందపు వాసనలు. వేంచేపు చేసిన స్వామి విగ్రహాలపైపు చూస్తూ, భక్తి పారవశ్యాన కొన్ని వందలమంది రథం మోకు పుచ్చుకుని జండా డివగానే “శంభో” అని ఆకాశం అదిరేట్టు అరుస్తూ రథాన్నిలాగుతుంటే, సరిగిపోయిన పాదాలు, ఆ విసురుకీ కిందవద్ద మనుషులు. స్వామి నివేదన కోసం గాలిరోతెగరేసే అరటిపండ్లు కొమ్ము బూరలకుతోడు పిల్లల బూరలు. చెల్లెక్కిన జనం, మేడలెక్కిన జనం, తండ్రుల బుజాలెక్కిన బుడతలు. అందరూ వెళ్ళిపోయాక అర్థరాత్రి సమయాన ఆ వీధి వుందయ్యా! కడిగేసిన వంటిల్లులా, వాళి ఎద్దబండిలా చీకట్లో నిశ్శబ్దం అయింది.

అంతటా నిశ్శబ్దపు చీకటి.

అంతటి నిశ్శబ్దంలో ఎక్కడో చిరు నవ్వుడి. అది కృష్ణ వాడు. అంత పెద్ద చింతచెట్టు కదలక మెడలక మూగవోయిన వేళ కృష్ణమ్మ సన సన్నగా ముందుకెళ్తోంది. గలగల మోతలేదు. కిలకిల నవ్వులేదు. తక్కువ తారుతూ చీకట్లో కలిసిపోయి ముందుకెళ్తోంది. కృష్ణమ్మ అడుగు తడబడ్డప్పుడు అందె మోగినట్టు ఉండుంది చేపపిల చెంగున ఎగురుతోంది. తంబూర తక్కువ శృతిలో వేసినట్టు సాగిపోతోంది కృష్ణ. భూమాత కాటుక కన్నులా వుంది కృష్ణ. సర్వదా జాగృతమైన ఆత్మలా కన్ను మూయలేదు కృష్ణ.

“నేనూ మేల్కొనేవున్నాను” అంది గాలికి మోగిన గుడి ద్వజస్తంభపు చిరుగంట—

నేనూ మేల్కొనే ఉన్నాను

ఎడమపింగళివెడల

అది రుద్రమామి :

పుట్టిన ప్రతివాడూ ఆఖరికి చేరుకునే పుణ్యమామి. జీవితమనే అవిశ్రాంత యానంలో ఆఖరి ద్వారం అది. ఆ ద్వారం దగ్గర నుంచుని ఉన్నాడు కాటి కాపరి ఏసోబు.

చీకటంత నల్లగా ఉన్నాడు యేసోబు. కాగడాల్లా ఎర్రటి కళ్ళు, గుబురు మీసం, బేతాళుడి చేతులు. సుబ్బయ్యగారు బుగ్గయిపోతుంటే కొడుకులూ మనవలూ గోలు గోలున ఏరుస్తున్నారు. గుండెలవిసి పోయేట్టు రాళ్ళు కరిగి పోయేట్టు 'అనాధులమై పోయినాం : ఎవరు దిక్కు మాకు' అని ఆకాశాని కంటేటట్లు విలపిస్తున్నారు. ఆ ఏడుపులు, ఆవేదన, ఆ బార ఏవీ ఏసోబు కంటలేదు. అతని ముఖంలో ఏ విచారమూ లేదు. అవన్నీ తనకు వట్టనట్టు తన దర్శం తను చేసుకుపోతున్నాడు.

ఇప్పటి మాటా : తనకి వదేళ్ళ వయస్సు వచ్చినప్పటినించి తండ్రి ప్రక్కన వుండేవాడు. నిత్యమూ చావులూ, ఏడుపులూ తప్ప వేరేమీ ఎరగదు. అంచేత జీవితంలోని దుఃఖాలన్నింటికంటే పెద్ద దుఃఖమైన మృత్యువు అతన్నేం కదిలించదు. సజ్జనులు పోయినప్పుడు రోల్-వల "అయ్యో !" అనుకునేవాడు. దుర్జనులు పోయినప్పుడు "ఇప్పటికి పాపం పండింది" అనుకునేవాడు. తను దొంగ ఏడుపులు చూశాడు. కుంకుమ చెరిగి పోతుంటే,

గాజులు చిట్టిపోతుంటే, గుండె ముక్కలవుతుంటే “కాల సహజం” అనుకునేవాడు తప్ప - కంట నీరెట్టి ఎరగడు.

తండ్రి పుట్టి చేస్తుంటే అతనికేం అనిపించలేదు. అంతదాకా ఎందుకు ? చట్టమన్న ఇల్లాలిని మోసుకొచ్చినప్పుడు కూడా కదిలిపోలేదు. జనమంతా “బండ ముందాకొడుగు” “రాతిగుండె” “రాక్షసుడు” అన్నారు.

బతికున్నప్పుడు మిగతా జనం అడుగు పెట్టడానికే భయపడేచోట, అ పేరు తలుచుకుంటేనే హడలిపోయేచోట, ఏసోబు నిత్య నివాసంగా ప్రతిక్షణం మృత్యు వాతావరణంలో నిర్మోహంతో నిరాస క్షతతో జీవిస్తున్నాడు. జనమంతా వెళ్ళిపోతున్నారు.

“అయ్యోవ్ !” పన్నెండేళ్ళ పిల్లాడు కృష్ణ వొడ్డునించి కేక. అతగాడు ఏసోబు కొడుకు బుల్లిగాడు. వాడికి ఈ పక్కలకి రావటానికి భయం.

“అ ! వచ్చె !” యేసోబు తిరిగి కేక.

ఏసోబు గుడిసె కృష్ణ వొడ్డునే. కొడుకు గంజి కాచి తండ్రిని పిలిచాడు. ఇద్దరూ కృష్ణవొడ్డునే కూర్చుని ముంతల్లో గంజి వొంపుకు తాగుతున్నారు. బుల్లిగాడు తాగలేక పోతున్నాడు. “ఏబయిందిరా ?” అని తండ్రి కొడుకుని దగ్గరకు తీసుకుంటే బుల్లిగాడి వాళ్ళు కాలిపోతోంది.

“ఓరి జొరం వచ్చిందిరా...” అంటూ ఏసోబు మిగిలిన గంజి వొడిలేసి కొడుకు నెత్తుకుని గుడిసెలోకి తీసుకెళ్ళి పడుకోబెట్టి కంటికిపిప్పి “మందు తెస్తానుండు” అంటూ పూళ్ళోకొచ్చాడు.

ఏసోబు పీడిలో నడుస్తుంటే జనమంతా పక్కకు తప్పుకు వెళ్ళిపోతున్నారు. అచ్చాడగారి దగ్గరకెళ్ళి మందు తీసుకొని చిల్లరకొట్టు దగ్గరకొచ్చి ఉప్పు, దింతపండు తీసుకున్నాడు ఏసోబు. పావుకారు పొట్టాలు దూరంగా విసిరేసి డబ్బులమీద నీళ్ళుచల్లి గల్లాపెట్టెలో వేసుకొన్నాడు. పీడిలో నడుస్తూ ఏసోబు అనుకున్నాడు. ‘వాళ్ళంతా మనుషులు. నేనుకాను. నన్ను చూసినా తాతినా సెరుపే ! రాని అయ్యలూ ! మీరందరూ నా చేతిమీంచి పోవల్సి నోళ్ళే....’

రిరిగి వచ్చేటప్పటికి బాగా పొద్దుపోయింది. ఆ రోజు చీకటి మరి చిక్కగా
వుంది, కొడుకు చాళ్ళు మసిరిపోతోంది. మళ్ళీ మందిచ్చాడు. బుల్లిగాడి
తల వాళ్ళో పెట్టుకు కూర్చున్నాడు. వాడి వంటిమీద స్పృహలేదు. ఉన్న
ట్టుండి బుల్లిగాడి చాళ్ళు చల్లబడుతోంది. మరి చల్లబడుతోంది. ఏసోబు
అరికాళ్ళు రుద్దాడు. అరిచేతులు రుద్దాడు. వాణ్ణి ఎట్లాగైనా బరికించుకోవాలి.
లాభంలేదు. చిన్నవాడి చాళ్ళు సాంకం చల్లబడి పోయింది. ఏసోబు
బుల్లిగాణ్ణి గుండెలలో హత్తుకున్నాడు. భక్తు భక్తున ఏడ్చాడు. తీవితంలో
మొట్టమొదటిసారి ఏడ్చాడు. నరాలు తెగిపోయేట్టు ఏడ్చాడు. కృష్ణ కదిలి
పోయేటట్లు, నేల పగిలిపోయేటట్లు, ఆకాశం చిరిగిపోయేటట్లు ఏడ్చాడు.

ఏడ్చి ఏడ్చి లగి ఒక్కసారి కృష్ణవైపు చూశాడు. ఎప్పటిలాగా ముందు
రెళ్ళోంది.

అవునూ : తను ఎందుకు ఏడ్చినట్లు ?

మామూలయిపోయాడు “వెళ్ళిన వాళ్ళు వెళ్తారు ఉన్నవాళ్ళు ఉంటారు”
అనుచునీ ఏమీ జరగనట్లు కొడుకుని బలానవేసుకొని మట్టి చేయడానికి
గట్టుమీది కొచ్చాడు. కొడుకుమీద మట్టికప్పి ఎదురుగా నుంచునీ అన్నాడు.
“ఓ తల్లీ : నేల తల్లీ : నువ్వెంత గొప్పదానివమ్మా : ఏడుపెరగని వాణ్ణి
ఈ బుడ్డాడికోసం ఏడుస్తా నేమోనని ఆణ్ణి ముందే తీసుకెళ్ళావా అమ్మా :
లేకపోతే ఓరి బుడ్డాడా : నీ అయ్యపోతే నువ్వేడుస్తావేమోరా : బతుకంతా
ఏడు పెరక్కుండా బరికిన ఏసోబుగాడు పోయాక ఎనక ఎవరూ ఏడవ
కూడదని ఆణ్ణిప్పుడే లాక్కెళ్ళావా తల్లీ : కానమ్మా : నాకేం దిగులేదు :
కానల్లీ : నే పోయాక మట్టిచేసేందుకు మడిసిలేకుండా పోయాడు. కొంచెం
ఆ సమయ మొచ్చినప్పుడు....కొంచెం ముందు చెప్తివా....నేనే గొయ్యి
తీసుకు అందులో పడుంటాను. ఆ పైన నువ్వే మట్టి కప్పుకో తల్లీ”
అంటూ ఆకాశంవైపు చూసి ఏడ్చిగా నవ్వాడు.

అరుగుగో
సుబ్బయ్య
మేష్టారు-

అరుగుగో సుబ్బయ్య మేష్టారొస్తున్నారు: అంటే సుబ్బయ్య మేష్టారు రావటంలేదు. ఒక గేదె, ఓ దూడ స్థూలు ఆవరణలోకి అడుగు పెట్టినాయి. వాటి వెనకాల ఇద్దరు కర్రలుచ్చుకుని వాటిని తోలుకుంటూ వస్తున్నారు. అవి సుబ్బయ్య మేష్టారి పశువులు, వాళ్ళిద్దరు సుబ్బయ్య మేష్టారి శిశువులు. ఆవరణలో గునపాలు పాతి ఆ గేదె, దూడని కత్తేశాక ఎవరి క్లాసుకు వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు పిల్లలు. ఆ వెనక సుబ్బయ్య మేష్టారు వచ్చారు. ఇంకో సంవత్సరంలో రిటైరు కావాలి. వారిపోతున్న కళ్ళతోడు నర్దుకుంటూ అరుగుగుగో సుబ్బయ్య మేష్టారు !

361

నేల చూస్తూ నడుస్తున్నారు. ఉత్తరీయాలు ఎప్పుడో మానేశారు. దావ్య పోయింతర్వాక చొక్కా చిరుగు కుట్టేవారు లేకపోతే కొంతకాలం చిరుగుమ్మి కప్పుకోడానికి ప్రయత్నించేవారు. ఇప్పుడదీ మానేశారు.

మేష్టారిని చూడగానే గేదె మోరపత్తి అరిచింది. మేష్టారు దగ్గరకెళ్ళి మూపు నిమిరి నాలుగు గడ్డి పరకలు నోటికందించి "క్లాసు టైమైంది మళ్ళీ వస్తా" అంటూ గంట కొద్దుండగా క్లాసులో అడుగు పెట్టారు. వస్తూనే ముందు హోంవర్కు తీయమన్నారు. అందరూ చేశారు కాని సుబ్బరాజు చేయలేదు. మేష్టారికి చెడ్డకోపం వచ్చింది. "స్టాండ్ అప్ అన్ డి బెండ్" అన్నారు. అంతలో జ్ఞాపకంవచ్చి "ఒరేయ్! ఇది రెండోసారికదూ హోం వర్కు మానేయటం! అదికాదు నీకు శిక్ష! వెళ్ళు! కాస్త గడ్డికోసి ఆ గేడెకి, దూడకి వేసిరా!" అని పంపించేశారు.

ఓ ఐదు నిమిషాలకి సుబ్బరాజు తిరిగొచ్చాడు. వాణ్ని అప్యాయంగా నిమిరారు. 'ఓరి వెడవా! ఆ గేదె వుంది చూశావా : దానికి గడ్డివేస్తే పారిస్తుంది. మీ నాన్న నీకు అన్నంపెట్టి, గుడ్డలిచ్చి ప్రేమగా చూసు కుంటున్నాడు-నువ్వా యనకు పాలా ఇవ్వక్కర్లేదు, మీగదా పెట్టక్కర్లేదు. నీ చదువు సువ్వు చదువుకోకపోతే ఆ గేడెకంటే హీనమేగదా!' అంటూ చెప్తుంటే సుబ్బరాజు కళ్ళ నీళ్ళయిపోయాడు. అంతే! ఆ రోజు నించి వాడు హోంవర్కు మానలేదు.

స్కూలు విడిచిపెట్టాక ఆ దృశ్యం చూడనలసిందే! ఈ మారు సుబ్బరాయ్ మేష్టారే పలుపు పుయ్యకుని గేదెని, దూడని ముందుకు నడిపించుకు వెళ్తుంటే ఓ పాతికమంది పిల్లలు ఎవరికి తోచిన గడ్డి వాళ్ళు కోసి వెనక నడుస్తుండేవాళ్ళు. అలా ఇంటిదాకావెళ్ళి గడ్డి పరండాలో పడేసి ఎవరి దోవన వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు.

పిల్లలకి మేష్టారంటే ఎంతభక్త మేష్టరందరికీ తెలుసు. ఆయనకి కోపం వచ్చినా ఎంత సున్నితంగా మనసుకు పట్టేట్టు చెక్కలు చెప్తారో పిల్లలు ఇళ్ళలో చెప్పుకునేవారు. కొందరికి కళ్ళలోకి చూస్తూ చెప్పేవారు.

కొందరికి పిప్ప నిమరుకూ చెప్పేవారు. ఎవరైనా భయస్తుడైన మందమతి ఉంటే వాణ్ణి వాళ్ళో చూర్చోపెట్టుకు చెప్పేవారు. అలాగ ఆయన పాతం పిల్లలకి గొప్ప సరదా, రెక్క రెక్కకీ మధ్య ఆయన చెప్పే పిట్టకథ పిల్లలు రోజులు రోజులు చెప్పుకునేవారు. పిల్లలతో కూర్చుంటే మేష్టారికి పొద్దూ తెలియదు, ఆకలి తెలియదు.

సుబ్బయ్య మేష్టారు రిబైరై పోయారు.

ఆ రోజు మేష్టారి పిల్లలిద్దరే స్కూలుకొచ్చారు. గేదె రాలేదు, దూదా రాలేదు. అ వెనక జారుతున్న కళ్ళతోడు నద్దుసుంటూ సుబ్బయ్యగారు రాలేదు. అవరణ బోసిగావుంది.

పిల్లలకి చదువెక్కలేదు. వచ్చగడ్డి దిగులు దిగులుగా ఉంది. కీసెన్లో గేదెని, దూదని వలకరించే పిల్లలకి టిఫిన్ సయించలేదు. స్కూలు గడియారం పనిచేయగట్టు స్కూలు బెల్లు విరిగిపోయినట్టు వుంది. జేబుల్లో తెచ్చుకున్న తాయిలం ఎక్కడో జారిపోయినట్టు అందరి ముఖాల్లో దిగులు.

సాయంత్రం వందమంది పిల్లలు, రెండుచేతులా గడ్డి కోసుకుని సుబ్బయ్య మేష్టారి ఇంటికెళ్ళారు. ముందు బాళీస్థలంలో గేదెముందు దిగులుగా కూర్చున్న మేష్టారు కనిపించారు. ఎవరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. తెచ్చిన గడ్డి గుట్టగా గేదెముందు పోశారు. గేదె నంజరంగా తింటోంది. సుబ్బయ్య మేష్టారు కదిలిపోయారు. "ఒరే అయ్యలూ ! నా కోసం ఇంత దూరం వచ్చావ్రా! పొద్దుట్నొంచీ కాళ్ళూ, చేతులూ అడ్డం లేదురా ! అన్నం సయించలేదు. నాకు ఒక్క సాయంచేయండ్రా! ఇంటికి వెళ్ళిపోతూ పోతూ నాచేత ఒక్క రెక్క చెప్పించుకు వెళ్ళండ్రా - చాలు" అన్నారు. "తప్ప చుండా" అన్నారు పిల్లలు.

గేదెపైపు తిరిగి అన్నారు మేష్టారు. "నీకు చక్కటి వచ్చగడ్డి తింటే ఆకలి ఉరుతుంది. నాకు పిల్లలకి ఒక్క ప్రాతంచేస్తే కడుపు నిండుతుంది."

అరుగరుగో సుబ్బయ్య మేష్టారు !

ప్రణవమూర్తి

చీమ చిటుక్కుమంటే కళ్ళు తిప్పి చూస్తాడు ఈశ్వరప్ప. కొమ్మల ఆకులు గలగల్లాడితే అటు ముఖమైపోతాడు. చిరికిలు ముక్కులు పొరుచుకుంటూ కిచకిచ లాడుతుంటే కళ్ళింత చేసుకు చూస్తాడు. గారి గోపురం పావురాళ్ళు 'కూడి' 'కూడి' అంటూ గొంతు విగబిట్టి అరుస్తూ రెక్కలాపుకుంటుంటే సరవశంతో చప్పట్లు చరుస్తాడు. కృష్ణమ్మ బుడగలు పేర్చుంటూ, రాళ్ళు చుట్టుకొంటూ గరి గరి పాడుతుంటే రాతింబిగళ్లు అక్కడే గడిపేస్తాడు. ఎక్కడ ఎలాంటి శబ్దమైన పొంగిపోయి వరుగెత్తుతాడు. వదిహేనేళ్ళ శంకరప్పకి శబ్దమంటే ప్రాణం. ఆ ప్రాణమైన శబ్దాన్ని అతనిగొంతు పలికించలేదు. అతడు పుట్టు మూగ.

“ఘా డీ.... డీ.... డీ.... నాకు బొంగరం కొని పెట్టు.”

ఐదేళ్ళపిల్ల మారాం చేస్తూ గోముగా తల్లి నడుగుతోంది.

తల్లి ఏదో చెప్తోంది. పిల్ల వినకుండా “ఘా డీ.... డీ.... డీ” మారాం చేస్తోనే ఉంది. ఆ మారం చేస్తున్న పిల్లగొంతు ఎంత హాయిగా ఉందో శంకరప్పకి తల్లి బొంగరానికి త్వరగా డబ్బు యిచ్చేస్తుందేమో, మరి కొంచెం సేపు ఆ పిల్ల తల్లి వాళ్ళో దూరి మారాం చేస్తే ఎంత బావుండును అనుకున్నాడు శంకరప్ప.

కృష్ణ వొడ్డు కెల్తాడు. అక్కడ అడవాళ్ళు బిట్టలుతుతుతూ యెడం చేసిన రెండు పాదాల మధ్య టాప్ మని చీర బాదుతూ ‘ఆ హుష్’ అంటున్నారు. మళ్ళీ ‘టాప్.... ‘ఆ హుష్’ టాప్ ఆ హుష్’ శబ్దం వింటూ అక్కడే వుండిపోతాడు. ఆ పైన చాకళ్ళ దగ్గర కొస్తే వాళ్ళు బిట్ట బిందమీద బాదుతూ “ష్ ష” అని ఈల వేస్తున్నారు. “టాప్.... ష.... టాప్.... ష” తానినికి తగ్గట్టు ఆ శబ్దం వింటూ అన్నం మరిచిపోతాడు.

ఎక్కడో సన్నాయి మోగింది. రయ్యమని వీధిలోకి వరుగెల్తాడు. సన్నాయి వాద్యం మెలికలు మెలికలుగా గాలిలో కలిసిపోతోంది. ఆ సన్నాయి మూతి దగ్గర చెవిపెట్టి నుంచున్నాడు శంకరప్ప. ఆ నాదం చెవులార వింటుంటే అతనికి రోవల శంఖాలు మోగుతున్నట్టుంది. ‘ఋయ్’ అని సన్నాయి పైస్వరం అందుకుంటే మనసు ఆకాశాన్ని తాకుతున్నట్టుంటుంది. దోలువరసలు వాయిస్తుంటే శరీరమంతా రయానుగుణంగా వూగి పోతోంది. అయ్యో! అంత నాదస్వరం నాలో పలక్కపోయినా అంత దోలు రయ నాలో వినించకపోయినా, ఆ చిన్ని తాళంలాంటి చప్పుడైనా నేను చేయలేక పోతున్నానే అని కుమిలిపోయేడు శంకరప్ప.

సాయంవేళ వరుగు వరుగున గుళ్ళోకొచ్చాడు. చిలకలా “కూ” అన్నాడు. శబ్దం రాలేదు. పావులాయిలా “కుఘా” అన్నాడు శబ్దం లేదు. “అహుష్” అన్నాడు లేదు. “ష్” అని ఈల వేశాడు లేదు. ఏడుపొచ్చింది. జమ్మి

ఆటలు గానికి జలజల మోగాయి. మీరెంత పుణ్యం చేసుకున్నాడు అనుకుని కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు. వెన్నెట్లో జమ్మి ఆకుల మోతలు, కొమ్మ కొమ్మ గానికి "కీర్" మని రాసుకోవాలి అనందంగా వింటున్నాడు. ఎక్కడో గుడ్లగూబ మూంకరింపు చూడ అతనికి అనందంగానే ఉంది.

కొన్ని శబ్దాలు విన్నప్పుడు చిరకాల స్నేహితుడు పలకరించినట్లుంటుంది. కొన్ని శబ్దాలు గిరిగింతలు పెట్టాయి. కొన్ని శబ్దాలు హాయిగా నవ్విస్తాయి. కొన్ని శబ్దాలు రోపలున్న దుఃఖాన్ని భక్తు భక్తున బయటకు లాగుతాయి. కొన్ని శబ్దాలు భయంతో శరీరాన్ని వూపేస్తాయి. శంకరవృక్ష అలాక్కాదు. అన్ని శబ్దాల్ని అతని శరీరం ఆహ్వానిస్తుంది. అన్ని శబ్దాల్ని అతని మనస్సు లయం చేసుకుంటోంది.

శివరాత్రినాడు శంకరవృక్ష చూడాలి. అంతటా అతనే. చెక్క-భజన దగ్గర అతనే. గుర్రంఆట దగ్గర అతనే నామ సంకీర్తనం దగ్గర అతనే.... కొబ్బరి కాయలు పెలేలుమనే శబ్దం దగ్గర అతనే. మంత్రపుష్పాల దగ్గర అతనే.... హరహర మహాదేవ అని ఆకాశాన్నం చే కేకల దగ్గర అతనే.... శంఖాలు, గంటలు, తప్పెట్లు, తాళాలు.... రంధోళ్ళుదోళ్ళు.... అన్ని శబ్దాల్ని అంతరంగంలో దాచుకుంటూ ఉన్నాడీలా తిరిగాడు శంకరవృక్ష.

అన్ని నాదాల్ని అన్ని శబ్దాల్ని తనలో నింపుకుని తనూ పలకాలని, తనూ ఈ శబ్ద సముద్రంలో ఓ బిందువవ్వాలని మారేడు చెట్టుకింద కూర్చుని గొంతు పెగలించుకుంటున్నాడు. రాత్రయింది. గొంతునించి శబ్దం లేదు. సరాలు గింజుకుంటున్నాయి. గుండె కదిలిపోతోంది. శరీరం పడికి పోతోంది. చెమటలు పడుతున్నాయి. కళ్ళ దారలవుచున్నాయి. రక్తం మరిగి పోతోంది. శబ్దం.... శబ్దం.... రావాలి.... పలకాలి ...

ఎట్టకేలకు శంకరవృక్ష గొంతు వలికింది. సరాలు విడిచిపెట్టి, గుండె తలుపులు వగలగొట్టుకొని, శరీర సందులు చీల్చుకుని ఒకే ఒక శబ్దం వచ్చింది. "ఓం.....ం.....ం.....ఓం.....ం.....". సర్వ శబ్దాలకు సర్వ నాదాలకు ఆదియైన అంత్యమైన 'ఓం.....ం.....'

సతారామాభ్యాం సమః

శాస్త్రీగారు దర్శకరలా పచ్చగా, పొడవుగా ఉంటారు. ఆయన అసలు పేరేవిటో తెలియదు. అందరూ రామాయణం శాస్త్రీగారంటారు.

కళ్యాణ మంటపంలో రాత్రి ఎనిమిది గంటలవేళ చుట్టూ చిమ్మ చీకటి. మంటపంలో ఆముదం దీపం అఖండంగా వెలుగుతుంటే పక్కన వ్యాస పీఠమీద రామాయణం ఉంచుకుని వ్యాఖ్యానం చేస్తున్నారు శాస్త్రీగారు. దాన్ని వ్యాఖ్యానం అనటానికి లేదు. గంట మోగినట్లుండే ఆ కంఠంలోంచి ప్రవాహంలా రామకథ సాగుతుంది. తగీరథుడి వెనకాల గంగ పరుగెత్తినట్లు జలపాతంలా దూకుతోంది. ఆ కథనంలో ఎన్ని సుళ్ళు, ఎన్ని మలుపులు, ఎంత నిదానం, ఎంత ఆర్ద్రత. చెట్లు చెవులు రిక్కించి వింటున్నట్లుంది. గాలంతా రామ మయం అయిపోతుంది. వింటున్నవాళ్ళు కొమ్మలై పోతారు. పిల్లలు సైతం ఉలకరు వలకరు. మనసున రామ చింతన తప్ప, మరో ద్యాసలేదు.

శాస్త్రీగారు తన్మయులై చెప్పుకు పోతున్నారు. అ నాడు రామ పట్టాభిషేకం నిశ్చయమైననాడు సీతమ్మ తన స్వామి రాక కోసం ఎదురు చూస్తోంది. స్వామి రానేవచ్చాడు. ఎలా వచ్చాడు? పట్టాభిషేక లాంఛనాలతో, చక్రవర్తి అలంకారాలతో రాలేదు. నార చీరలు కట్టుకుని ఆటవికుడిలా వచ్చాడు.

సీతమ్మ విస్తుపోయింది. మరి విస్తుపోనివ్వకుండా రామయ్య అన్నాడు. “తండ్రి ఆన ప్రకారం పద్నాలుగేళ్ళు అరణ్యవాసం వెడుతున్నాను” అని. సీతమ్మ అరక్షణం ఆగి రోపలికెళ్ళిపోయింది. దుఃఖం వట్టలేక పోయిందేమో అనుకున్నాడు రామయ్య. మరి కొంచెం పేషట్లో సీతమ్మ నార చీరలు కట్టకొచ్చి “నేనూ అరణ్యాలకు తమననుసరిస్తా” నంది. ఇప్పుడు విస్తుపోవటం రామయ్యపంతు. “జనక మహారాజు విద్దవు. ఎండ కన్నెరుగని దానవు. రావద్దు” అన్నాడు. “స్వామీ. నీవులేని ఈ భవనం నాకు శూన్యం కదా! నీవు పక్కనలేక అమృతమూ అరుచియే కదా! నీ సాన్నిధ్యం నాకు స్వర్గం. నన్ను వారించకండి. అంటూ భర్త ననుసరించి పువ్వులమీద నడిస్తే కసుగందే సీతమ్మ పాదాలు ముళ్ళ బాటల్లో, రక్కసి పొదల్లో నడుస్తుంటే పాదాలు చీరుతుపోయి, నెత్తురు చిప్పలుతున్నా, భర్త నన్నిదే తనకు ప్రాణమని చిరునవ్వు నవ్విందేకాని కంట నీరెట్టలేదయ్యా....

జనంలో ఉన్న రుక్మిణి కన్నీరు మున్నీరై పోయింది. రుక్మిణి అత్తగారిమీద కోపంవచ్చి అత్తిల్లు వదిలి పుట్టింటికి వచ్చి ఆరైల్లయింది. ఉన్నట్టుండి రుక్మిణికి భర్తమీద పోయింది మనసు. అన్నం సరిగ్గా తింటున్నాడో లేదో? అన్నం అయ్యాక ఆకు, పక్క తనే వేసుకుంటున్నాడు కాబోయి. అర్ధరాత్రి మెలకువ వచ్చినప్పుడు తాగటానికి మంచం దింద మంచిసీళ్ళ పెడుతున్నారో మర్చిపోతున్నారో! స్నానమాడుతున్నప్పుడు వీపెవ్వరూ రుద్దరు కాబోయి. ఇష్టమైన కొత్తిమెర వారం నూరిపెట్టరు కాబోయి! దుఃఖం పొంగుకురాగా కొంగుతో ముఖం కప్పకుంది.

ఉదయాన్నే శాస్త్రిగారు ఇంటింటి ముందుకువచ్చి “సీతారామభ్యాం నమః” అంటారు. ఇంటివారు గుప్పెడు వియ్యం యాయవారం చెంబులో పోస్తే, ఆ రోజు తిట్టి వారం, వర్షం చెప్తారు. అలా చెప్పుకుంటూ పెద్దబజార్లో కొస్తే అక్కడ రైతులు ట్రాక్టర్లనాగలి పట్టడానికి ముహూర్తాలు, పిల్లకి చెవులు కుట్టడానికి మంచిరోజు అడుగుతారు. పంచాంగంతిని వాళ్ళకి మంచిరోజులుచెప్పి రుక్మిణి ఇంటిముందుకొచ్చి “సీతారామభ్యాం నమః” అన్నారు. రుక్మిణి పరుగెత్తుకొచ్చి “అయ్యా! తూర్పు ప్రయాణానికి మంచి రోజెప్పుడు?” అనడిగింది.

పోసింది.

ఆ రోజు ఋష్యమూక పర్వతం మీద శ్రీరామచంద్రుడికి దొరికిన నగలు చూపిస్తున్న పుట్టం. నగల మూట విప్పాడు రామయ్య. కన్నీటి పొరలు కమ్ముకుంటున్నాయి. ఏవీ కన్పించటంలేదు. అవి ఏం నగలో సీతమ్మవపువో కాదో చెప్పలేక పోతున్నాడు. పక్కనున్న లక్ష్మణుణ్ణి పిలిచి “తమ్ముడా నాకేం కన్పించటంలేదు. ఇవి నీ వొడిసగారి నగలవేనో కాదో చెప్ప వయ్యా” అన్నాడు. లక్ష్మణుడు ఆ నగలు పరీశీలించి, “ఈ కర్ణపత్రాలు నానకాభరణాలు, ఇవి ఎవరివో నాకు తెలియదు. కాని ఈ పాద మండీరాలు మాత్రం మాతృ సమానురాలైన నా వొడిసగారివే” అన్నాడు. అంటే ఆ లక్ష్మణస్వామి వ్రతిరోజూ సీతమ్మ పాదాలకు వందనం చేసుకునేవాడు. ఆమె కాలి పట్టీలు తప్ప, ఆ పదయుగ్మం తప్ప మరింకేవీ తెలియని మహా భక్తుడయ్యా ఆయన.”

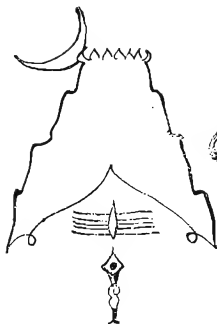
ఇది విన్న రుద్రయ్య కళవళ పడిపోతున్నాడు. వొడిసగారిమీద కోపంతో అన్నతో వేరుపడి వచ్చిన రుద్రయ్య, మర్నాడే శ్రమావణ చెప్పకొని అన్నతో కలసిపోయాడని వేరే చెప్పక్కర్లేదు.

పదేళ్ళు గడిచాయి. కళ్యాణమండపంలో ఆముదం దీపం పక్కనుంచి రామాయణం విన్పించటంలేదు. ఇప్పుడు చూస్తే పదిమంది పెట్రోమాక్సు లైటు పెట్టకుని పేకాడుకుంటున్నారు. వెనక రామమయంగా వుండే గారిలో “నీ యమ్మ జోకరు” లాంటి బూతులు తేలుతున్నాయి.

ఇప్పుడే రామాయణం విడిచడిన కటాంబాలను కలుషితోందో, సత్యాన్ని నిలబెడుతోందో !

సీతారామాభ్యాం నమః

369

శ్రీశ్రీ

పాపయోగ్యులవారు సంవత్సరం వూరి నేనుకురి తరెత్తిచూస్తే ఒడ్డునున్న
నల్లెయ్యి ఆకాశంవైపు చూస్తూ కనిపించాడు. నల్లెయ్యి చెట్ల కొమ్మలమీంచి
పైపైకి పైపైకి దృష్టి సారించటం చిత్రంగా ఉంది పాపయోగ్యులకి.
ఒడ్డుకొచ్చి “ఒరేయ్ నల్లెయ్యి! నిదుస్తున్న నేల చూసుకోక నల్లటి
ఆకాశం చూస్తున్నావేరా?” అనడిగాడు. ఆ పరికరింపుడి నల్లెయ్యి సిగ్గు

వదిపోయి మనసులో ఉన్నమాట చెప్పేవాడు. “మా అయ్య ఇళ్ళూ, మిద్దెలూ కట్ట వెళ్ళిపోయాడయ్యా! నేను దాబాలు కట్టాను. మేడలు కట్టాను. చెట్లంత ఎత్తు. ఇంకా ఎత్తయిందీ, తల విరుచుకు చూస్తేగాని కన్పించదీ ఏదైనా కట్టాలనుందయ్యా?” అన్నాడు. పాపయారాధ్యులు నవ్వుకుంటూ వెళ్ళి పోయారు.

వేంకటాద్రినాయుడుగారు సభ తీర్చి మంతనాలు జరుపుతున్నారు. దేవాలయ నిర్మాణం పూర్తయింది. గారిగోపురం కట్టడానికి పనివాళ్ళని తంజావూరు నించి పిలిపిద్దామా, కటకం నించి రప్పిద్దామా అని. “ఈ గడ్డన పుట్టినవాడు, గడుసైనవాడు సత్తెయ్యి ఉండగా, పరదేశికి కలురంపటమెందుకు?” అన్నారు పాపయారాధ్యులు. క్షణాలమీద కలురెళ్ళింది సత్తెయ్యికి.

చేతులు కట్టుకు నుంచున్న సత్తెయ్యిని నాయుడు అడిగాడు “గారిగోపురం కట్టగలవా?”

“తమ దయ అయితే.”

“తొమ్మిదంతస్తుల గోపురం?”

“తమ చిత్తం.”

తాంబూలమిచ్చి తక్షణమే పని ప్రారంభించమన్నాడు నాయుడు. సత్తెయ్యి పొంగిపోయాడు. గుడికొచ్చి స్వామిముందు సాగిలవడి “పిడికెడంత మనిషిని, బిలహీనుణ్ణి ఇంతటి కార్యం నిర్వహించగల శక్తి మన్నివ్వ వలసిందే, నువ్వు నడిపించవలసిందే తండ్రీ” అని వేడుకున్నాడు.

ఇంటికొచ్చి తార్య తారదానికి చెప్పాడు “నేను పుట్టినందుకు పలికం దక్కినట్టుగా, ఈ గడ్డ రుణం తీర్చుకునేట్టుగా సామికి గోపురం కట్టున్నానే.”

ఆ రోజునించి సత్తెయ్యి అన్నం సరిగ్గా తినలేదు. నిద్ర సమంగా పోలేదు. అహోరాత్రాలు గోపురం ఆలోచనలే. పునాదిరాయి పద్దప్పటినించి దాదాపు

అక్కడే కాపురం. రాయి రాయిని తాతేవాడు. బొమ్మ బొమ్మని నిమిరేవాడు. అంతస్తుపైన అంతస్తు పెరుగుతుంటే తృప్తిగా నవ్వుకునేవాడు.

సత్రైయ్య చిక్కిపోతుంటే శారదాంబ దిగులు పడ్డది. అసలే సన్నమనిషి. ఎముకలు బయట పడుతున్నాయి. కళ్ళు జోళ్ళుతుల్లా వెలుగుతున్నాయి. ఆరోగ్యం చూసుకోండి అంటే “ఈ శరీరమూ, కండలూ పెరిగితే ఏముండే! మనసు కాగిపోతుంటే ఎంత సుఖంగా ఉంటుంది!” అనేవాడు.

సత్రైయ్య నెత్తురు దారపోశాడు. కండలు కరిగించి ఇచ్చాడు. నరాలు విరిగేట్టు శ్రమపడ్డాడు. ఏడంతస్తులు, ఎనిమిది, తొమ్మిదంతస్తులు పూర్తయ్యాయి. ఎత్తయిన గోపురం, నిటారు గోపురం, అకాశంలోకి చొచ్చుకుపోయిన గోపురం, చుక్కల్ని తాతే గోపురం తన చేతులతో కట్టాడు. తను పూపిరిపోసి నిలిపాడు.

మర్నాడే శిఖర ప్రతిష్ఠ.

రాత్రి ఇంటికొచ్చి పడుకున్నాడేగాని, సత్రైయ్యకి నిద్రవట్టలేదు. అర్థరాత్రి ఉన్నట్టుండి లేచిపోయాడు. వెన్నెట్లో తొమ్మిదంతస్తుల గోపురం హిమ వత్సవంలా ఉంది. గబగబా ఒక అంతస్తు మీంచి మరో అంతస్తు పైకితెక్కాడు. తొమ్మిదో అంతస్తు పైకొచ్చి అక్కడ నిటారుగా నుంచు న్నాడు. తన కిందవున్న వూరుని చూశాడు. ఇళ్ళన్నీ బొమ్మరిళ్ళలా ఉన్నాయి. అంతంత పెద్దచెట్లు చిన్నవై మరీ చిన్నవై పూలమొక్కల్లా ఉన్నాయి. మంచాలమీద, అరుగులమీద నిద్రపోయే మనుషులు వేలేడంతే ఉన్నారు. నాయుడిగారి కోట, కావలావాళ్ళు అంతా అడుగుమేరలో ఉన్న అల్పజీవల్లా వున్నారు. సత్రైయ్య గుండె పెరిగింది. వొళ్ళు పెరిగింది. తనంత గొప్పవాడు. ఎంత ఎత్తున వున్నాడు! ఈ మనుషులు, ఈ వూరు, ఈ లోకం ఎంత చిన్నవి. తన మేధస్సు ముందు, తన శక్తిముందు

వీళ్ళంతా ఎంత : సత్తెయ్య గర్వంతో తొమ్మిదంతస్తుల గోపురం నుంచి పెద్దగా అరుద్దా మనుకొన్నాడు. చుట్టూ కలయచూస్తూ వెనక్కు తిరిగాడు. వీపున ఎవరో చక్కన చరిచినట్లయింది. ఎదురుగా దేవాలయ శిఖరం : పెన్నెల్లో మెరుస్తోన్న శిఖరం : తొమ్మిదంతస్తుల గాలిగోపురం కంటె ఎత్తయిన శిఖరం :

సత్తెయ్యకి చమటలు పోతాయి : అహంకారం అణిగిపోయింది, చిన్న వాడై మరీ చిన్నవాడై నీరసంగా కిందకు దిగివచ్చాడు.

మర్నాడు కోలాహలంగా శిఖర ప్రతిష్ఠ జరుగుతోంది. సన్నాయిలు మోగు తున్నాయి. వేలాది జనం అంతెత్తు గోపురాన్ని తలవిరుచుకు చూస్తున్నారు. “అంతెత్తు గోపురమో ఎంత గొప్ప గోపురంవా” అని ఆశ్చర్య పోతున్నారు. సత్తెయ్య కూడా మామూలు మనిషయిపోయి, జనంలో ఒకడయి పోయి “అంతెత్తు గోపురంవా” అని తనూ అబ్బురపడ్డాడు. అది తాను కట్టిన గోపురం అనిపించలేదు. “అందులోని ఓ ఇటుకరాయి, ఓ మట్టిబెడ్డ విలువకూడా చేయదు.” అనుకుంటూ శిఖరాలకి మొక్కుకున్నాడు.

నాయుడు పెట్టిన కొత్త బట్టలు కట్టుకుని ఇంటికొచ్చి శారదాంబ వండిన పాయసం తింటున్నాడు సత్తెయ్య. అందరూ భర్తగురించి చెప్పుకుంటుంటే ఎంతో ఆనందపడ్డ ఆ ఇల్లాలు “ఎవయ్యా : గోపురం అంతా నువ్వే కట్టివు గదా : నువ్వు కట్టినట్టుగా ఎక్కడో ఓచోట నీపేరు చెక్కక పోయావా!” అంది.

తింటున్న సత్తెయ్య అగి “ఓసి పిచ్చిదానా : గోపురం ఉన్నంతకాలం నేనుంటాను గదా : నాకింక పేరెందుకే : అసలు నా పేరే గోపురమే : ఎవడు కట్టారన్న పేరంటావా : అంతకంటె ఎత్తయిన దేవాలయ శిఖరం ఎవడు కట్టాడో వాడే” అన్నాడు.

మహా రుద్రాభిషేకం

స్నానమాడు తండ్రి :

కన్నీళ్ళ కాగావు, కష్టాల్లో వేగావు. ఎండల్లో మండావు. వాళ్ళు ఉడికి
పోయింది. కళ్ళు కవిలిపోయాయి. సంతత దారగా తలార నీళ్ళోనుకుని
చల్లబడు తండ్రి : చల్లబడి, ముందుకు చూడు నా తండ్రి :

హరహర మహాదేవ !

నరహర మహాదేవ !

అల్ల : ఆ నల్లకొండల్లోంచి వరుగు వరుగున వచ్చిందయ్యా కృష్ణమ్మా !

నెమలి పింఛపు చాయ చీర చుట్టాబెట్టి

పాల కొంగరి చాయ పట్టు రైకాకట్టి

లోయలో జాయిగా బారుజడ వేసికొని

కొండ పుప్పొడి తేనె వొడిలోన వొంపుకొని

కోనవక్షురి రవము కొంగులో కవ్వకుని

వాగుల్ల వంకల్ల రాసుకుంటూ, దూసుకుంటూ

గట్టుపుట్టలమీంచి గబగబా దూకుతూ

అందెలు ఘల్లుమన
మద్దెలు ఝల్లుమన
రుదరుడా

పెళపెళ

గలగలా

సరసరా

ఉరకలతో వరుగులతో తరలి వచ్చిందయ్యా కృష్ణమ్మ.

ఆ వొడ్డు ఈ వొడ్డు అంతనీ తాకుతూ

అమ్మ తల్లీలా,

అలల చేతులు అన్నివైపులా విప్పుతూ పిలుస్తోందయ్యా కృష్ణమ్మ.

స్నానమాడు తండ్రి.

కాంతించు తండ్రి.

ఓ హరుడా.

ఓ నరుడా.

అన్ని పుణ్య నదులకు ఆత్మలా వచ్చిందయ్యా వాహిని.

రాత్రి ఏమి నిద్రపోయావో : ఏ చెడ్డకల వచ్చిందో : గతమెంత జీర్ణమయిందో : లే తండ్రి : లే : లేచి స్నానమాడు.

రాళ్ళు కడుక్కునే నీళ్ళు, దాహమాపే నీళ్ళు, వొళ్ళు నిమిరే నీళ్ళు, చల్లబరిచే నీళ్ళు దోసిళ్ళవట్టి అక్షయంగా తెచ్చానయ్యా : లే.

అప్పుడే కృష్ణ చొడ్డున ఆడంగులు స్నానాలు చేస్తున్నారు. మొగవాళ్ళు రోతుకివెళ్ళి ఈతలు కొద్దున్నారు. పిల్లలు కోసురాళ్ళ మీంచి ఎగిరెగిరి దూకుతున్నారు. కొత్తగా కాపురాని కొచ్చిన వైదేహి ఇంకా రాలేదు.

‘అత్తగారు కృష్ణకొచ్చి అరగంట దాటిందే : వైదేహి ఇంకా రాలేదేమా.’ అని ఎదురుచూస్తున్న రాధకి గబగదా తొట్రుపడుతూ వస్తున్న వైదేహి కనిపించింది. వైదేహి సరాసరి నిలుపు రోతులో స్నానం చేస్తూన్న రాధ దగ్గరకెళ్ళింది.

“ఇంతాలస్యం అయిందేం?” అంది రాధ.

“ఇంటి పని” అంది వైదేహి.

చుహారుద్రాభిషేకం

రాధ సూటిగా వై దేహీ ముఖంలోకి చూసింది. అమ్మ దొంగ ! దొరికి పోయింది.

“మీ అత్తగారు బయటకొచ్చాక మీ ఆయన ఇప్పటిదాకా ఉండి ఇప్పుడేకదూ పొలం వెళ్ళాడు” అంది రాధ.

వై దేహీ తెల్లబోయి సిగ్గుతో ముకుళించుకు పోయింది.

“కొత్త పెళ్ళికూతురివి సరేగాని, నీ ముఖమీద తోకచుక్కలా చెరిగిపోయిన బొట్టు అసలు కథంతా చెప్పేస్తోంది” అంది రాధ.

సిగ్గు పట్టలేక బుడుంగున నీళ్ళలో మునిగింది రాధ. నీళ్ళ అడుగున ఎంత సిగ్గుతో ముడుచుకుపోయిందో, ఎంత ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వుకుందో ఆ కృష్ణమృతే తెలియాలి.

వందలమంది ముత్తయిదువులు, మొగవాళ్ళు స్నానాలు చేసి శుభ్రగాక్రతులయి ఎవరి పనులకు వాళ్ళు వెళుతున్నారు. నువ్వు తనివితీరా తలారా స్నానం చెయ్యి తండ్రి ! చేయవలసిన పని చేతులనిండా ఉంది.

పరుచుకుంటున్న సూర్యకిరణాల్లా లోకంలో నవ్వులు వినిపిస్తున్నాయి. పొద్దున్నే ఇనకలో ఆడుకుంటున్న పిల్లలు, ఇనక చిట్టిగుప్పిట్లతో పట్టి ఒకరిమీద ఒకరు విసురుకుంటూ కీల కీలా నవ్వుతున్నారు. ఇనకలో ఒకర్నొకరు. కింద పడవేసుకుంటూ ప్రవంచాన్ని జయించిన వీరుల్లా పొంగి పొంగి నవ్వుతున్నారు. వాళ్ళనిచూసి అప్పుడే విచ్చిన పువ్వులు నవ్వుతున్నాయి. ఆ పక్క శ్రీదేవి కులసికోట దగ్గర కూర్చుని తనలో తనే మురిసిపోయి నవ్వుకుంటోంది. కాపురానికొచ్చి పదేళ్ళయినా కడుపు పండలేదు. అత్తమామల సాదింపులయ్యాయి. ఆడబిడ్డల ఈనడింపు లయ్యాయి - నిన్ననే....నిన్ననే తెలిసింది తను తల్లి కాబోతున్నట్టు. అత్త మెచ్చుకుంది. ఆడబిడ్డ అలంకారాలు చేసింది. ఇక భర్త సరేనరి. శ్రీదేవి కడుపు నిమరుకుంటూ, పుట్టబోయే బిడ్డని తలుచుకుంటూ ముసి ముసిగా తృప్తిగా నవ్వుకుంది. కులసి దళాలు గారికి పూగిపోయాయి.

అన్నదమ్మలూ, తోడికోడళ్ళూ పెద్దపండగ జరుపుకొంటున్నట్టు ఆ వరండాలో ఒకటే నవ్వులు. ఆ రెండు కుటుంబాలు విడిపోయి పడేళ్ళయింది. వాళ్ళ మధ్య మాటలేవు. పిలుపు లంతకన్నా లేవు. ఒకే రక్తం పంచుకున్నవాళ్ళు

‘వాడు పిలుస్తే వస్తా’ నన్నాడు తమ్ముడు.

“దానికేం పిలుస్తా” నన్నాడు అన్న. పిలిచాడు. వచ్చాడు. కలిసిపోయారు. పదేళ్ళ కబుర్లన్నీ ఒక్కరోజులోనే చెప్పకోవాలని కాబోలు ఒకదే మాటలు. వాళ్ళ అయ్యకాలం జ్ఞాపకం తెచ్చుచున్నారు. కలిసి మెలిసి ఒకళ్ళముద్ద ఒకళ్ళు అందుకున్నట్టు పరస్పర సవ్యలు.

దీపావళి పండుగనాడు రాముడు తారాజువ్వలు కాలుస్తుంటే విశాలమైన దాత వైపు, పొడవాటి చేతులవైపు లకగా శలుపుచాటునించి చూస్తున్నది ప్రమీల. అలాచూస్తున్న ప్రమీలని తనూ చూడాలని ఉన్నట్టుండి చిచ్చుబుడ్డి వెలిగిస్తే ఆ వెలుగులో తనకోసం వెలిగించిన దీపకాంతిలో పట్టుచీర కొంగుచాటు నింది ప్రమీల నవ్వున నవ్వు ఆ నవ్వుకోసమేగా రాముడు మర్యాదే పెళ్ళి ముహూర్తం నిశ్చయించమని తొందరిబెట్టింది.

లక్ష్మి సంక్రాంతికి గొబ్బెమ్మలుపెద్దూ పాట ఆఖరి చరణం “మొగరీ పూవంటి మొగుడ్డివ్వావే” అనంగానే చెలులు చెప్పకుండా వాళ్ళుణవని తీసుకొచ్చి అక్కడ నుంచో పెరితే లక్ష్మి వళ్ళెం అక్కడే వదిలేసి, చెంగున గెంతటమూ, తీసిన పరుగూ చూడవలసిందే. ఇంట్లోకెళ్ళి ఆయా సంతో చెయ్యి గుండెమీదవేసుకుని సిగ్గుతో సవ్యకున్న ఆ సవ్య.

ఆ సవ్యలన్నీ కోసుకొచ్చాసయ్యా.

ఇటునవ్వులు. అటు కన్నీళ్ళు.

సంతలో గొడ్లమ్మబోయిన కొడుకు రొదీ తగాదాలో ఇరుక్కోగా డబ్బు దోచుకుని కొడుకుని హతమార్చి కాలవలో పారేశారాని విన్న క్షణంనించి సూరమ్మ కన్నీటికి అడ్డం పున్నదా? ఏ ఓదార్పు ఆ తల్లికి తిరిగి కొడుకు నివ్వగలదు?

లంకకు గొడ్లు తోలుచుపోయిన భర్త పరద ముంపురు బలైపోగా బొట్టు మీద బొట్టు మెత్తుకున్నదేగాని ఆ ఇల్లాయి చూపు లంకమీంచి తిప్పిందా? కళ్ళు దారలవటం మానాయా?

మహారుద్రాభిషేకం

377

తాత తండ్రులు కట్టిన ఇల్లు, పెళ్ళి పేరంటాలు ఆరిగిన ఇల్లు, పాప
 య్యాల బాగిన ఇల్లు, అప్పుకింద తాకడైపోగా ఇల్లు విడిచిపోతున్న
 పంతులుగారు ఇంటి బయటకొచ్చి ఒక్కసారి ఇంటివైపు చూసినప్పుడు
 తొలిన అక్రమకణమో : మళ్ళీ ఆ గడపకి వసుపు రాసుకునే యోగ్యత
 లేదని పంతులుగారి భార్య గడపకి వసుపురాసి బొట్టుపెట్టి మొక్కు
 తున్నప్పుడు ఆమె కన్నీటికి చెరిగిన తుంకుమరేఖలో....

ఏటి కేదాదీ భార్య పిల్లలతోనూ ఆ పొలంలో వనిచేసి, రక్తం ధార
 పోసి పంటలు పండిస్తే, ఉన్నట్టుండి ఒక్కరాత్రి పంటంతా తుఫాను
 మింగేస్తే, గట్టునున్న రైతులం, తల్లీ : ఇదేనా నాయం : పిల్ల పెళ్ళి చేద్దా
 మనుకున్నానే : ఇంటిదానికి కడియాలు కొందామనుకున్నానే : పెళ్ళిలేదు
 కడియాలలేవు. అఖిరికి అన్నంకూడా లేకుండా చేశావా అమ్మా" అంటుంటే
 ఆ రైతు కళ్ళంట రాతిన కన్నీళ్ళకు భూమి బద్దలవద్దో :

ఆ నవ్వుల్ని, ఆ కన్నీళ్ళని కలబోసి తెచ్చాను తండ్రి :

ఆ నవ్వులు నీవు విన్నవే :

ఆ కన్నీళ్ళు నీవు చూసినవే :

ఆ రెంటినీ కలిపి నా రెండు చేతులా నీ కర్పిద్దామని వచ్చానయ్యా : తెచ్చా
 నయ్యా నూటొక్క బిందె వాసెనగట్టి : మోసుకుంటూ వచ్చానయ్యా
 దూర దూరాలనించి : అగాధాలుకవి, అంతరంగాలు తొలచి ఆకాశగంగని,
 పాతాళగంగని కలదోసి ఒకే జాలుగా మళ్ళించి, స్వచ్ఛంగా నా గుండె
 పంటగా ప్రవహింప చేశానయ్యా :

లే తండ్రి : లే :

తలార తనివిలీర స్నానమాడు :

స్నానమాడి

శాంతించు నరుడా :

దీవించు హరుడా :

హరహర మహాదేవ :

సరహర మహాదేవ :